PROVINCIE UTRECHT

JAARSTUKKEN 2018

Publicatiedatum 07/15 juli 2020
Status Openbaar
Referentienummer 8212CE94

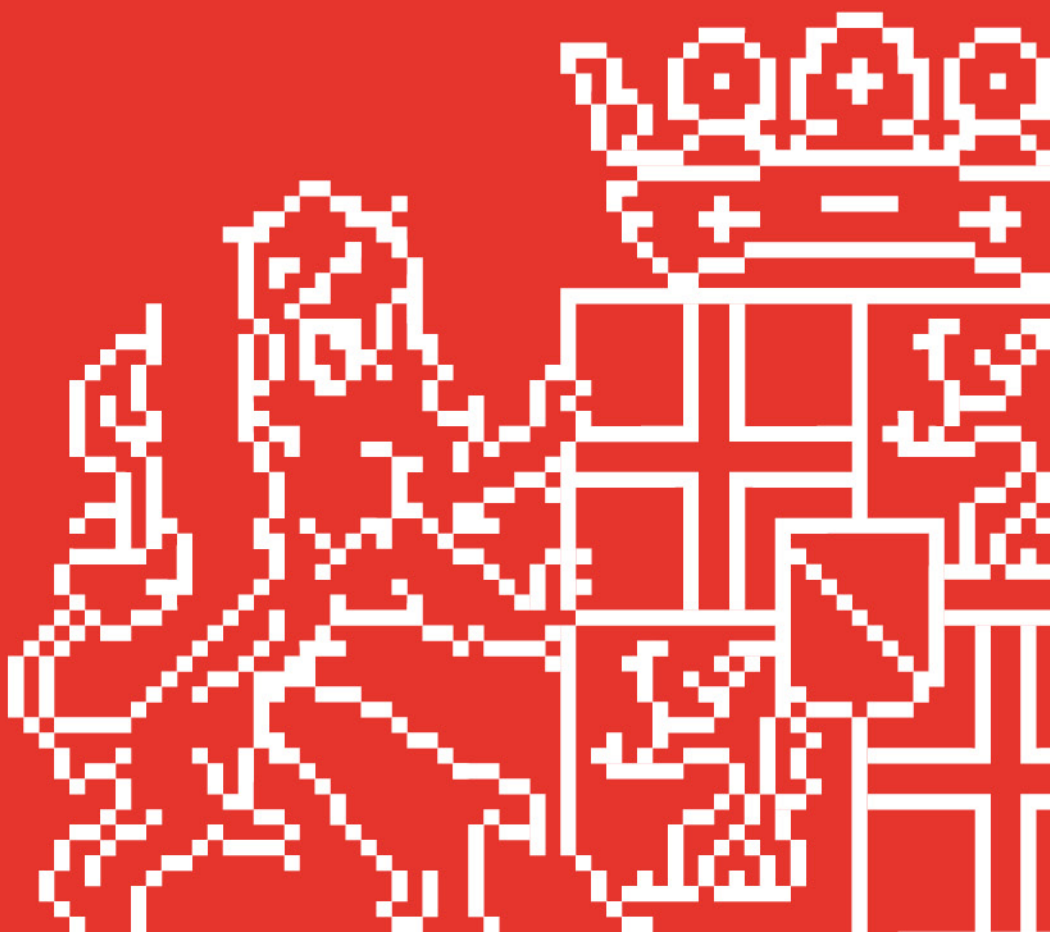

PROVINCIE-UTRECHT.NL

PROVINCIE UTRECHT

Jaarstukken 2018

Utrecht, 15 juli 2020

Inhoudsopgave

Leeswijzer....5

DEEL 1: HET JAARVERSLAG....6

Overzicht 2018 op hoofdlijnen....7

De provincie als vindingrijke schakel....7

Belangrijkste resultaten van 2018....8

Corona-virus (COVID-19)....14

PROGRAMMA'S....15

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling....15

Programma 2. Landelijk gebied....29

Programma 3. Bodem, water en milieu....42

Programma 4. Economie en energie....52

Programma 5. Bereikbaarheid....63

Programma 6. Cultuur en erfgoed....75

Programma 7. Bestuur en middelen....86

Overhead....97

PROJECTEN....99

1. Hart van de Heuvelrug....99

2. Uithoflijn....104

3. Omgevingswet....107

PARAGRAFEN....112

1. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing....113

2. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen....120

3. Paragraaf Financiering en Treasury....128

4. Paragraaf Bedrijfsvoering....130

5. Paragraaf Verbonden partijen....132

6. Paragraaf Grondbeleid....156

7. Paragraaf Provinciale belastingen en heffingen....159

DEEL 2: DE JAARREKENING....162

Balans per 31 december 2018....163
Overzicht van baten en lasten....165
TOELICHTING OP DE JAARREKENING....166
Grondslagen van de financiële verslaggeving....167
Grondslagen van resultaatbepaling....170
Toelichting op de balans....171
Toelichting baten en lasten....191
Verschillenanalyse programma's....192
Begrotingsrechtmatigheid....203
Staat van Incidentele lasten en baten....205
Informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2018....206
Gebeurtenissen na balansdatum....209
Single information Single audit....210
VERPLICHTE BIJLAGEN....211
Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten (specificatie)....212
Verplichte bijlage 2: Overzicht op taakvelden....216
Verplichte bijlage 3: Reserves en voorzieningen....218
BIJLAGEN....286
Bijlage 1: Verkeer- en vervoerprogramma BRU....287
Bijlage 2: Samenvatting Jaarrapportage Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2018....288
Bijlage 3: Afkortingenlijst....291
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant....294

Leeswijzer

In de jaarstukken leggen gedeputeerde staten verantwoording af over het gerealiseerde beleid en de financiën van de provincie Utrecht. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. De jaarstukken zijn samengesteld met inachtneming van het wettelijk kader, het ‘Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten’ (BBV).

Jaarverslag

Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording (beleidsverantwoording), projecten en de paragrafen. In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over hetgeen in de Begroting 2018 is voorgenomen.

Programmaverantwoording

De programmaverantwoording gaat over 7 programma's en de overhead. In ieder programma is een doelenboom opgenomen. De doelenboom bestaat uit meerdere beleidsdoelen. Een beleidsdoel bestaat weer uit meerjarendoelen. Daarna zijn de indicatoren opgenomen relevant voor het gevoerde beleid, met een vergelijking tussen de begroting 2018 en de realisatie 2018.

Onder "Wat hebben we gedaan?" is onder het beleidsdoel de toelichting uit de begroting 2018 opgenomen. Vervolgens wordt bij de meerjarendoelen toegelicht wat in 2018 is gerealiseerd.
In de tabel "Wat heeft het gekost?" zijn de rekeningcijfers van de lasten/baten en de reserves op programmaniveau opgenomen in vergelijking met de bijgestelde begroting 2018.

De jaarstukken 2018 worden vastgesteld in juli 2020. In de programmaverantwoording worden soms activiteiten of een tussenstand vermeld, waarvan wij inmiddels anderhalf jaar na dato meer weten. Omdat het een programmaverantwoording over 2018 betreft, naar de stand van zaken van toen, is de toelichting in de programma's niet meer aangepast.

Projecten

Na de programmaverantwoording wordt de uitvoering van een drietal projecten toegelicht: Hart van de Heuvelrug, Uithoflijn en Omgevingswet.

Paragrafen

In de paragrafen worden specifieke onderwerpen toegelicht die van belang zijn voor de financiële positie van de provincie. De paragrafen zijn ook opgenomen in de begroting.

Jaarrekening

De jaarrekening bevat de balans, een overzicht van de baten en lasten en de toelichting op beiden. Daarnaast bevat de jaarrekening de bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen en een bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

Balans

De balans geeft de financiële situatie van de provincie weer per 31 december 2018. De onderdelen (activa en passiva) in de balans worden afzonderlijk toegelicht.

Baten en lasten

De cijfers in het overzicht van baten en lasten komen overeen met de programmatabellen "Wat mag het kosten". De belangrijkste verschillen tussen de begroting na wijziging 2018 en de rekening 2018 worden toegelicht.

Getalnotatie

De bedragen in de jaarrekening zijn weergegeven in eenheden van duizend euro, tenzij anders vermeld. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten. Een bedrag van € 45.000 staat dus als € 45 in een tabel. Dit kan leiden tot afrondingsverschillen van maximaal € 1.000 in totaaltellingen.

De opmaak van de Jaarstukken is ingericht voor een onlinedocument (Webversie). Dat betekent dat een export in Word soms wat onvolkomendheden in opmaak en uitlijnen heeft, maar desondanks wel goed te lezen is.

DEEL 1: HET JAARVERSLAG

Overzicht 2018 op hoofdlijnen

Maatschappelijke ontwikkelingen
Utrecht is in trek bij bewoners en bedrijven. Mensen wonen hier graag, de economie is sterk, de ligging is gunstig en er is een rijke schakering aan mooie (stads)landschappen, mooie natuur en met veel beleefbaar cultureel erfgoed.
De economie is krachtig, de beroepsbevolking is hoogopgeleid, burgers voelen zich grotendeels gezond, de mate van sociale en maatschappelijke participatie is goed en de biodiversiteit neemt licht toe. Maar deze hoge aantrekkelijkheid heeft ook een keerzijde. Door de groei van de bevolking en de economie staat de bereikbaarheid, de woningmarkt en de kwaliteit van onze leefomgeving (luchtkwaliteit, geluid) onder druk. Ook komen natuur en landschap onder druk te staan door de grote toestroom van bezoekers. De economie trekt aan, maar tegelijkertijd neemt de concurrentie tussen regio's in binnen- en buitenland toe.
Daarom hebben wij in 2018 op hoofdlijnen de keuzes kenbaar gemaakt die de toekomst van onze leefomgeving en toekomstig ruimtegebruik gaan bepalen. Dit is vastgelegd in het Koersdocument Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. In de geest van de Omgevingswet hebben wij deze keuzes voorbereid via een breed participatietraject waar het besef ontstond dat de Horizon Utrecht 2050 mooie perspectieven bevat maar dat keuzes door de provincie noodzakelijk zijn.

De provincie als vindingrijke schakel

Een gezonde en veilige leefomgeving heeft een positieve invloed op onze gezondheid. Zo'n omgeving nodigt uit om te bewegen, te ontspannen en te ontmoeten. Denk bijvoorbeeld aan een omgeving met uitnodigende fiets- en wandelroutes, schone lucht, aantrekkelijke ontmoetingsplaatsen en groene speelplekken in steden, dorpen én het landelijk gebied. Omdat het steeds drukker wordt in de provincie Utrecht, zijn we druk aan de slag om de omgeving gezond te houden voor onze inwoners. En dat doen we niet alleen; de samenwerking met gemeenten, bedrijfsleven, kennisinstellingen en inwoners is hierin cruciaal.
Ontwikkelingen in de informatietechnologie en de veranderingen in de overheidsfinanciën zijn ook de komende jaren voor de provincie Utrecht van belang, evenals de maatschappelijke vraagstukken met betrekking tot energietransitie en klimaatverandering. Maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven zijn divers en complex. Dit betekent dat we over geografische en bestuurlijke grenzen heen kijken. Meer dan ooit zijn de opgaven op gebieden als stedelijke ontwikkeling, werkgelegenheid, bereikbaarheid, onderwijs, huisvesting, energie, biodiversiteit en duurzaamheid met elkaar verbonden.
De provincie werkt in een snel veranderende maatschappelijke omgeving die zich ontwikkelt naar een netwerksamenleving. Burgers en bedrijven vragen duidelijkheid van de overheid én meer ruimte voor eigen initiatief. De opgaven in het fysieke domein veranderen; omgaan met de groei in wonen, werken, recreëren en bereikbaarheid vindt zowel plaats in de vorm van transitie (versterken kwaliteit) als van uitbreiding (toevoegen kwantiteit).
Ook in 2018 hebben we in onze aanpak en provinciale rol geregeld vernieuwend opgetreden. Waar vraagstukken ontstaan, denken en werken we oplossingsgericht mee met betrokken partijen en initiatiefnemers. Hierbij richten we ons op bundeling van krachten met inwoners, het bedrijfsleven, kenniscentra, het onderwijs, maatschappelijke organisaties en medeoverheden.

Belangrijkste resultaten van 2018

Ruimtelijke Ontwikkeling
Onze provincie stond in 2018 voor belangrijke keuzes rond verstedelijking, energietransitie, mobiliteit en ontwikkelingen in het landelijk gebied. De noodzakelijke keuzes leggen alle een claim op onze ruimte. De kwaliteit van onze provincie vraagt om afwegingen waarbij ook de impact op de ruimtelijke kwaliteit (landschap én adequaat gebruik) betrokken wordt. Wij geven daar sturing aan via ons ruimtelijk beleid, en vanuit die beleidskaders hebben wij gezocht naar maatwerk richting vooral onze inwoners, belangrijkste partners en gemeenten. Daarbij is in 2018 een appel op ons gedaan om de maatschappelijke opgaven en beoogde ontwikkelingen meer ontwerpend en gebiedsgericht op te pakken. Het daartoe ingezette ontwerpend onderzoek heeft geleid tot maatwerk en gebied geïntegreerde keuzes. Het resulterende ruimtelijk ontwerp (verkenningen, beelden, verhalen), voedt de dialoog, maakt onze keuzes toegankelijker en draagt bij aan begrip hiervoor. Dit sluit aan bij de inspiratie die de onafhankelijk Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit aan onze organisatie heeft geboden, zoals met het concept van het Ringpark-Utrecht.

Binnenstedelijke Ontwikkeling
In 2018 is er een verdere invulling gegeven aan de Actie Agenda Woningmarkt (AAW). De Agenda is met inbreng van 123 marktpartijen, corporaties en overheden opgesteld. Alleen samen, met ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid kunnen we de uitvoering tot een succes maken. Dit heeft onder andere geleid tot verschillende gebiedsovereenkomsten met betrekking tot inbreiding en transformatie, de 100-dagen Challenge en het Utrechts Biedboek Middenhuur waarmee marktpartijen een aanbod doen aan gemeenten. Ook is een kwartiermaker voor een ‘netwerkbureau woningmarkt’ aangesteld. Afgelopen oktober is er een platformbijeenkomst geweest met als doel om de successen te delen, het netwerk te versterken en te koersen naar 2019.

Landelijk Gebied
Na een uitgebreid participatief proces is in 2018 de Landbouwvisie vastgesteld en is als uitwerking hiervan gestart met het opstellen van de Samenwerkingsagenda Landbouw. In deze dynamische agenda zijn de ambities uit de landbouwvisie geconcretiseerd en is voor de verschillende thema’s aangegeven hoe wij deze ambities samen met anderen stapsgewijs realiseren. Wij zijn partner geworden van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur. Deze partijen zijn gestart met het maken van een plan voor het uitvoeren van een pilot in de Groene Contour.
In 2018 ligt de uitvoering van de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) op schema. Met de provincie Zuid-Holland zijn voorbereidende besprekingen gevoerd over de overdracht van NNN- en Natura-2000 gebieden van het gebied de Vijfheerenlanden.
Vanuit onze nieuwe rol uit de Wet Natuurbeheer in 2018 hebben wij, in samenspraak met stakeholders, het eerste Programma Invasieve Exoten opgesteld. Hierin coördineren wij de aanpak (uitroeien en beheren) van invasieve exotische dier- en plantsoorten. Met een aantal gemeenten, de agrarische collectieven en Landschapsbeheer Erfgoed Utrecht is gewerkt aan de aanleg van kleine landschapselementen via de hiervoor ingerichte pilot. Ook is in 2018 de Intentieovereenkomst ondertekend en de Samenwerkingsagenda onderschreven voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Bij 90% van de gemeenten is de pre-competitieve vraagbundeling voor aanleg van snel internet afgerond. Marktpartijen zijn gestart met de aanleg van glasvezel in de diverse gemeenten. Ook zijn acht leefbaarheidsinitiatieven financieel ondersteunt.
Binnen het programma Agenda Vitaal Platteland is met ingang van 1 januari 2019 de verantwoordelijkheidsverdeling tussen provincie en gebiedscommissies herijkt en wordt de werkwijze aangepast. Naar aanleiding van het gezamenlijk advies van twee advocatenkantoren over de rechtmatigheid is afgelopen jaar prioriteit gegeven aan deze herijking van de governance binnen het programma. De nieuwe werkwijze wordt in 2019 verder geëffectueerd.

Bodem, water en milieu
Het ambitiedocument “Sterke Lekdijk & Grebbedijk, veilige dijken in een mooie omgeving”, hebben wij in 2018 is vastgesteld. Dit geeft invulling aan de kans die het dijkversterkingsprogramma biedt voor het rivierengebied van de NederRijn en Lek, om onze ambitie voor de natuur, mobiliteit, cultuurhistorie, landschap en recreatie in onderlinge samenhang op te pakken.

In de visie Bodemdaling, die eind 2018 is vastgesteld, wordt de ambitie geformuleerd voor opgave van het remmen van bodemdaling van de ongeveer 25.000 ha bodemdalingsgevoelige veengrond in de Provincie voor korte termijn (2030) en langere termijn (2050). Daarnaast beschrijft voorliggende visie hoe de provincie Utrecht deze ambitie samen met de betrokken partners wil realiseren. Parallel aan het visie-traject wordt een Programma-aanpak voorgesteld die in 2019 gaat starten. Deze opgave moet in samenhang met andere opgaven worden vertaald naar omgevingsbeleid in de Omgevingsvisie.

Economische ontwikkeling
Om de innovatiekracht en de economische structuur van de regio verder te versterken is de provincie in 2018, samen met de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Hilversum en de Universiteit Utrecht, een verkenning gestart naar de oprichting van een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM). Onder de vlag van Utrecht Region is vanuit de provincie intensief samengewerkt aan het versterken van het internationaal vestigingsklimaat met extra aandacht voor de komst van de European Medicines Agency (EMA) naar Nederland. De Economic Board Utrecht (EBU) heeft met haar activiteiten bijgedragen aan het stimuleren van de economie rond de opgave gezond stedelijk leven.
Om ook in de toekomst economisch succesvol samen op te trekken is met een groot aantal betrokkenen een ruimtelijk economische strategie (RES) voor de regio Utrecht vastgesteld. In 2018 heeft PS de Retailvisie vastgesteld en een inpassingsplan voor kantoren.

Energie
In 2018 is, met het kabinetsbesluit om in 2030 te stoppen met aardgaswinning en nieuwbouwwoningen niet meer aan te sluiten, extra focus en versnelling ontstaan voor aardgasvrije wijken. Wij richten ons vooral op ondersteuning van middelgrote en kleine gemeenten
Samen met de NMU en Rescoop is gekomen tot een financieringsmodel om lokale energie-coöperaties professionele ondersteuning te bieden. Zij worden daarmee adequate overlegpartners voor overheden en energiebedrijven bij gebiedsprojecten
Voor geothermie is een opsporingsvergunning aardwarmte Utrecht aangevraagd bij het ministerie van EZK om hiermee de potentie voor de provincie voor aardwarmte verder te onderzoeken.
In 2018 is het energiefonds gelanceerd en deze is in de loop van 2018 volledig operationeel geworden. Via het provinciale energiefonds zijn 31 energieprojecten gefinancierd.

Bereikbaarheid
Met het vaststellen van het Mobiliteitsprogramma 2019-2023, in 2018, geven we richting aan hoe we om willen gaan met de druk op de bereikbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving. Met de vaststelling van de Nota Kapitaalgoederen, Meerjaren Investeringsplan (MIP) en Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) is de bijbehorende programmering van de benodigde activiteiten door de Provincie in beeld gebracht en voorzien van bijbehorende middelen.
Wij hebben als regio met het Rijk het Programmaplan U Ned vastgesteld en er is besloten tot een gezamenlijke rijk/regio programma-organisatie, om als overheden invulling te geven aan de groei opgave ten aanzien van wonen, werken en de bereikbaarheid. Dit programma stelt het Rijk en de regio in staat komende jaren een duurzame samenwerking op te bouwen voor deze belangrijke opgave.
De doelstelling 'continue dalende trend aantal verkeersslachtoffers' halen we niet; daarom hebben we in 2018 een versnellingsagenda opgesteld om de verkeersveiligheid te verbeteren en besloten om in het nieuwe Mobiliteitsprogramma €12,5 miljoen extra budget beschikbaar te stellen. Dit wordt besteed aan educatie/voorlichting (€ 2,5 miljoen) én €10 miljoen voor infra knelpunten op gemeentelijke wegen op basis van cofinanciering.
In 2018 rondden we de subsidieregeling Actieplan Fiets en Veiligheid gemeentelijke infrastructuur af. Samen met gemeenten is in de looptijd van de regeling €26 mln. besteed aan ruim 40 projecten die het Regionaal fietsnetwerk verbeteren. Een vervolg is in voorbereiding. Ook hebben we de te realiseren snelfietsroutes geprioriteerd.
Wat betreft de provinciale wegen zetten we in op het oplossen van de doorstromingsknelpunten met de meeste voertuigverliesuren.
De studies naar deze oplossingen hebben in 2018 geleid tot besluitvorming over (de voorkeursvariant van) enkele grote projecten. Concreet gaat het om de volgende projecten: Rijnbrug, N233 Oostelijke Rondweg Veenendaal, N226 Maarsbergen, N201 en Noordelijke Randweg Utrecht (NRU).

In het openbaar vervoer heeft de reizigersgroei zich in 2018 doorgezet; er zijn echter toenemende doorstromingsproblemen met negatieve gevolgen voor de punctualiteit en rituitval. Daarom hebben we met betrokken partijen een kernteam met gemeenten ingericht die oplossingen voor het OV voorstelt. In 2019 zullen de eerste maatregelen worden uitgevoerd. Daarnaast worden OV-projecten uitgevoerd zoals de nieuwe tramremise, de busstalling Westraven en de Uithoflijn.

Cultuur en erfgoed

Het nominatiedossier voor de status van UNESCO werelderfgoed voor de 'Hollandse Waterlinies' - Nieuwe Hollandse waterlinie (NHW) en Stelling van Amsterdam (SvA) - is in oktober 2018 vastgesteld door alle betrokken provincies (Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant), en in december 2018 door het kabinet ingediend bij UNESCO. Het besluit van UNESCO wordt na de zomer van 2020 verwacht.

Na aandringen van de Provincie Utrecht, gezamenlijk met andere provincies (in IPO-verband), heeft het Rijk 4 miljoen euro extra voor de Domtoren in Utrecht vrijgemaakt. Deze middelen zijn toegevoegd aan het Provinciefonds. De provincie heeft dat bedrag gematcht, zodat in totaal 8 miljoen euro beschikbaar is. De door het Rijk ingezette lijn om meer budget vrij te maken voor de restauratie van grote monumenten is voor de periode 2018–2021 doorgezet in de beleidsbrief 'Erfgoed telt' .

In 2018 stonden onze erfgoed activiteiten in het kader van het door de EU uitgeroepen Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Zo is, onder de noemer 'Utrecht Wereldberoemd', een prijsvraag georganiseerd, waarbij inwoners werden opgeroepen een idee in te sturen om een historisch verhaal of een bijzonder object van vroeger in de schijnwerpers te zetten. Dit leverde maar liefst 143 inzendingen op. Ook vond een grote bijeenkomst plaats over de mogelijkheid (provinciale) wegen te verrijken met cultuurhistorische waarden en er werden diverse zomerse buitenfilmvoorstellingen op bijzondere historische locaties georganiseerd. Ook is de jaarlijkse provinciale duurzaamheidsprijs uitgereikt aan woningbouwvereniging Bo-Ex, voor de restauratie van de Rietveldwoningen in Hoograven, gemeente Utrecht. In april vonden door Open State Foundation en Landschap Erfgoed Utrecht georganiseerde masterclasses collectiedigitalisering plaats voor musea en andere collectionerende instellingen. De digitale collecties zijn toegevoegd aan Europeana, een Europees digitaal erfgoedplatform.

Bestuur en middelen

In 2018 hebben we voor Participatie en inwonerinitiatieven provinciale kaders ontwikkeld, die in 2019 gereed zijn voor besluitvorming. Dit sluit aan bij het rijksbeleid gebaseerd op het onderzoek 'Maak verschil' (2016) en het vervolg dat dit gekregen heeft in het ook door ons ondertekende Interbestuurlijk Programma (IBP 2018).

Op 10 juli 2018 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel herindeling Vijfheerenlanden, zodat de nieuwe gemeente per 1-1-2019 een feit is. In 2018 zijn de voorbereidingen getroffen voor de formele overgang van rechten en verplichtingen van het gebied van oude gemeenten Zederik en Leerdam van de provincie Zuid-Holland naar Utrecht. In het kader van de herindeling hebben we als financieel toezichthouder met de provincie Zuid-Holland ook dit jaar nog het preventief Arhi-toezicht uitgevoerd bij de gemeenten Vianen, Leerdam en Zederik.

Mede dankzij onze lobbyactiviteiten is gezond leven prominent opgenomen als uitgangspunt in het advies van het Comité van de Regio's over toekomstig Europees milieubeleid. Hiermee hebben wij bijgedragen aan betere Europese regelgeving en profileert Utrecht zich op het gebied van gezonde leefomgeving (Healthy Urban Living).

Op 27 december 2018 zijn we toegetreden tot de Gemeenschappelijke Regeling "Het Utrechts Archief'. Hiermee intensiveren wij de samenwerking met Het Utrechts Archief voor het beheren van onze historische provinciale archieven.

In 2018 is begonnen met de uitvoering van een weerbaarheidsscan, bevordering van toepassing van de wet Bibob en de herziening van het beleid hieromtrent. Daarnaast is het netwerk van de provincie versterkt door bijeenkomsten met notarissen en gemeenteambtenaren. Dat heeft ertoe geleid dat de weerbaarheid van de provincie en de samenwerking met (keten)partners is versterkt.

Uithoflijn

In februari 2018 heeft een statendebat plaatsgevonden, in het kader van de realisatie van de tramverbinding Uithoflijn, over het voorstel voor benodigde extra middelen (Statenvoorstel van 31 januari 2018) en de gecommuniceerde vertraging. Dit debat is mede aanleiding geweest zijn voor het vertrek van de gedeputeerde Mobiliteit en de algemeen directeur. Dit is ook voor uw Staten aanleiding geweest een onderzoek door de Rekenkamer te starten. De resultaten van dit onderzoek zijn eind 2018 gepresenteerd en de aanbevelingen, die

verder gaan dan alleen het project realisatie Uithoflijn, worden binnen de provincie werkwijzen en processen geïncorporeerd.

De leverancier van het trammaterieel heeft eind 2018 19 nieuwe voertuigen voor de Uithoflijn geleverd. Eind 2018 zijn ook de eerste testritten uitgevoerd.

Omgevingswet
In 2018 zijn flinke stappen gezet in de voorbereiding op de komst van de Omgevingswet, die naar verwachting 1 januari 2021 in werking zal treden. Eind 2018 heeft u het Koersdocument ‘Koersen met kwaliteit’ vastgesteld, waarin de strategische kaders voor de omgevingsvisie en -verordening staan. Het Koersdocument is tot stand gekomen op basis van intensieve participatie met gemeenten, waterschappen, bedrijven, belangenorganisaties en jongeren. Het proces van het Koersdocument is ook benut om als Utrechtse regio input te leveren voor de Nationale Omgevingsvisie; daarvoor is een ambtelijk positionpaper aangeboden aan het Rijk en zijn gebiedsdialogen met het NOVI-team georganiseerd in Utrecht en Het Groene Hart.
De Omgevingswet vraagt naast een integrale visie en een samenhangend pakket regels ook om een andere manier van werken. In 2018 is de Omgevingswetkoffer geïntroduceerd; een symbolische koffer met eenvoudig toepasbare hulpmiddelen voor medewerkers en managers om te leren werken met de Omgevingswet. Ook is het overzicht gereed met de werkprocessen die binnen de provinciale organisatie moeten worden aangepast. Een belangrijk aan te passen werkproces is de vergunningverlening, toezicht en handhaving; een werkproces waarbij veel regionale overheden betrokken zijn en die ook gekoppeld is aan het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Daarom hebben de Utrechtse ketenpartners op de Utrechtse Omgevingswetdag in november 2018 op deze onderwerpen belangrijke stappen gezet naar regionale samenwerkingsafspraken om de Omgevingswet voor de Utrechtse inwoner en ondernemer succesvol in te voeren.

Jaarresultaat 2018

Analyse van het jaarrekening resultaat
In deze paragraaf analyseren we het resultaat op de programma's en overhead, de algemene dekkingsmiddelen en de stelposten.

Resultaat jaarekening 2018	Saldo baten & lasten begroting 2018 na wijziging	Saldo baten & lasten Rekening 2018	Verschil tussen saldi begroting & rekening	Saldo begrote en gerealiseerde stortingen en onttrekkingen reserves	Saldo na reserves
1. Ruimtelijke ontwikkeling	11.092	7.913	3.179	-1.862	1.317
2. Landelijk gebied	34.707	38.324	-3.617	2.991	-626
3. Bodem, water en milieu	17.245	15.306	1.939	-1.118	821
4. Economie en energie	14.652	12.125	2.527	-1.275	1.252
5. Bereikbaarheid	43.848	2.289	41.559	-41.844	-285
6. Cultuur en erfgoed	20.751	16.572	4.179	-4.465	-285
7. Bestuur en middelen	13.515	13.117	398	0	398
Overhead	40.609	33.059	7.550	-4.393	3.157
Totaal programma's en overhead	**196.419**	**138.704**	**57.715**	**-51.966**	**5.749**
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	-232.201	-227.712	-4.489	3.359	-1.130
Vennootschapsbelasting	0	0	0		0
Saldo begroting 2018	220	0	220		220
Saldo baten en lasten	**-35.562**	**-89.008**	**53.446**	**-48.608**	**4.839**
Verrekening met reserves	35.562	84.169	-48.608		
Gerealiseerd resultaat	**0**	**-4.839**	**4.839**		

Ter toelichting: De kolom "Saldo baten & lasten Rekening 2018" toont het jaarrekening resultaat. Voor deze kolom geldt dat een "-" een positief saldo van baten en lasten is, terwijl een "+" een negatief saldo van baten en lasten is.

In de hierboven gepresenteerde tabel 'Resultaat jaarrekening' is inzichtelijk gemaakt hoe het jaarrekening resultaat 2018 is opgebouwd. Het resultaat van alle zeven begrotingsprogramma's en het overzicht overhead, sluit na verrekening met de programma gebonden reserves in 2018, op een positief saldo van **€ 5,749** mln. Dit saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door de lagere uitgaven in de programma's Ruimtelijke ontwikkeling, Economie en energie, en in het overzicht Overhead. Daarnaast zijn er binnen alle begrotingsprogramma's afwijkingen die worden veroorzaakt door verschuiving in de uitvoering van projecten en/of programma's.

Het resultaat op de algemene dekkingsmiddelen en stelposten bedraagt **€ 1,13** mln. negatief. Dit negatieve saldo wordt met name veroorzaakt door de financieel administratieve afwikkeling van het garantieproduct welke benodigd is om de verantwoording in lijn te brengen met het BBV.

Het saldo van de begroting 2018 na wijziging is een positief bedrag van **€ 0,22** mln. Dit is het saldo na de slotwijziging 2018, vastgesteld door de Staten op 10 december 2018 (PS2018BEM15).

Het uiteindelijke positieve jaarrekening resultaat bedraagt dus **€ 4,839** mln.

In de jaarrekening 2018 (deel 2 van de Jaarstukken) wordt in de toelichting van de baten en lasten ingegaan op de belangrijkste verschillen in de programma's, het overzicht overhead en de algemene middelen.

In de tabel op de volgende pagina zijn de gerealiseerde cijfers over 2018 vergeleken met die over 2017 en de begroting 2018.

Jaarrekening resultaat	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting na wijziging 2018	Rekening 2018	Verschil
Saldi Programma's incl. overhead	239.241	282.079	196.419	138.704	57.715
Algemene dekkingsmiddelen	-221.547	-228.737	-232.646	-227.712	-4.934
Stelposten	0	1.233	445	0	445
Saldo baten en lasten	**17.693**	**54.575**	**-35.782**	**-89.008**	**53.226**
Mutaties in reserves	-50.346	-64.103	35.562	84.169	-48.608
Gerealiseerd resultaat	**-32.653**	**-9.528**	**-220**	**-4.839**	**4.619**

Ter toelichting: De kolom “Rekening 2018” toont het jaarrekening resultaat. Voor deze kolom geldt dat een “-“ een positief saldo van baten en lasten is, terwijl een “+” een negatief saldo van baten en lasten is.

Corona-virus (COVID-19)

Het corona-virus (COVID-19) eind februari 2020 heeft een enorme impact op de Nederlandse en Utrechtse samenleving. Veel mensen vechten tegen het virus en helaas verliezen ook veel mensen die strijd. In onze zorgsector wordt met man en macht gewerkt om dit vreselijke virus een halt toe te roepen. Het kabinet treedt voortvarend op door het treffen van ingrijpende maatregelen om verdere verspreiding van het virus te voorkomen. De invloed op het dagelijks leven daarvan is groot en ook op het welzijn van veel economische activiteiten.

Koepelorganisaties vanuit o.a. de bouwsector, recreatie, toerisme, cultuur, midden -en kleinbedrijf wenden zich tot het Rijk, provincies en gemeenten met het verzoek om de continuïteit van al die economische activiteiten te ondersteunen. Veel sectoren zien hun inkomsten fors terugvallen, met acute liquide problemen tot gevolg. Bij een langere inkomstendaling ten gevolge van de corona-aanpak zullen de problemen verder toenemen.

De provincie Utrecht heeft een Taskforce Corona ingesteld om gericht en in samenspraak met andere overheden en instanties te kijken hoe we een bijdrage hieraan kunnen leveren.
Op 31 maart 2020 heeft GS een Statenbrief aan PS gestuurd met een nadere toelichting op de rol en inzet van de Taskforce.

PROGRAMMA'S

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling

Wat hebben we bereikt?

Ook in 2018 hebben wij bij onze afwegingen t.a.v. ruimtelijke ontwikkelingen betrokken hoe dit bijdraagt aan de kwaliteit van stedelijk en landelijk gebied. Daarbij hebben wij ons laten leiden door de ambities en kaders die zijn vastgelegd in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 en de Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013 (beide herijkt in 2016) en de ambities voor binnenstedelijke ontwikkelingen in het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling (2016).

Doelenboom

1	**Programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling**
1.1	Bepalen provinciaal ruimtelijk beleid en inzet op samenhangend beleid met medeoverheden
1.1.1	Vastleggen provinciaal ruimtelijk beleid.
1.1.2	Doorvertalen naar beleid naar gemeenten
1.1.3	Gezamenlijk agendering en programmering met medeoverheden
1.1.4	Inzetten digitale middelen rond omgevingsinformatie
1.2	Zorgdragen voor aantrekkelijke steden en dorpen waar het goed wonen, werken en ontmoeten is
1.2.1	Bijdragen aan een aanbod van stedelijke milieus passend bij de vraag.
1.2.2	Zorg dragen voor toekomstbestendige binnenstedelijke kwaliteit
1.2.3	Inzetten voor optimaal gebruik van binnenstedelijke ruimte
1.3	Stimuleren van integrale (gebieds-)ontwikkelingen met ruimtelijke kwaliteit
1.3.1	Innoveren en experimenteren in ruimtelijke ontwikkelingen met partners.
1.3.2	Stimuleren van Integrale Gebiedsontwikkeling
1.3.3	Zorg dragen voor ruimtelijke kwaliteit
1.3.4	Uitvoeren programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Beperking Stedelijk Ruimtebeslag	Percentage van de woningvoorraad die ligt in stadsgewest Utrecht en regio Amersfoort	75%	77%	77%	77%
Aantal ingediende zienswijze WRO bij gemeenten	Aantal bestemmingsplannen, waarbij de provincie een zienswijze heeft ingediend als % van het totaal aantal bestemmingsplannen	5%	11.4%	5%	8.4%
Woningbouw	Aantal gemeentelijke bouwplannen dat met het instrumentarium uit het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling verder in de ontwikkeling is gebracht	25	25	25	25

Wat hebben we gedaan?

1.1 Bepalen provinciaal ruimtelijk beleid en inzet op samenhangend beleid met medeoverheden

De beoogde ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied vraagt om duidelijke en actuele provinciale ambities, vastgelegd in ruimtelijk beleid dat doorvertaling krijgt in gemeentelijk beleid. Afwegingen in praktijksituaties plegen wij in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, met oog voor het lokale belang én voor de regionale context.
Eenheid in overheidsbeleid is een belangrijke voorwaarde om goed en snel met initiatiefnemers te komen tot gewenste ontwikkelingen, ook in het licht van de werkwijzen onder nieuwe wetgeving. Daarom zoeken wij met mede-overheden en hun samenwerkingsverbanden naar samenhang in ons beleid en in ons optreden.
Voortdurend moet een actueel inzicht bestaan in de omvang van claims op de ruimte in de tijd (zoals stedelijke programma's), in de onderlinge verhoudingen van ruimtelijke functies (zoals in het landelijk gebied) en in nieuwe verschijningsvormen van ruimtelijke functies (zoals in het kader van energietransitie).
Bij de voorbereiding van beleid en uitvoering willen wij ons meer als 'digitale overheid' etaleren, niet alleen via de (wettelijk verplichte) digitale vastlegging en beschikbaarstelling van gegevens, maar ook met meer vindingrijke digitale middelen die de betrokkenheid van inwoners bij vraagstukken en hun oplossingsmogelijkheden vergroten.

1.1.1 Vastleggen provinciaal ruimtelijk beleid.

In december 2018 hebben PS de 2e partiële herziening van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (Herijking 2016) en Provinciale Ruimtelijke Verordening (Herijking 2016) vastgesteld. In deze partiële herziening zijn 3 onderwerpen opgenomen:

- Geitenstop: In verband met mogelijke gezondheidsrisico’s van geitenhouderijen voor hun directe omgeving zijn beleid en regels opgenomen om te voorkomen dat het aantal gehouden geiten in de provincie toeneemt. Daarvoor hadden PS al in juni 2018 een geitenstop afgekondigd.
- Natuurnetwerk Nederland (NNN): Herbegrenzing in het Binnenveld in de gemeente Rhenen en correctie van de begrenzing in de Molenpolder bij Maarssenveen.
- Technische (beleidsneutrale) wijzigingen van de Provinciale Ruimtelijke Verordening.

In 2018 is uitvoering gegeven aan de statenmotie over ontwikkeling van bedrijventerreinen. Wij zijn het gesprek aangegaan met gemeenten over concrete, urgente lokale knelpunten. Na afweging van ontwikkelingen voor de korte en lange termijn, hebben wij in de ontwerpbesluiten van de 2e partiële herziening van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en Verordening (Herijking 2016) voorstellen opgenomen voor de uitbreiding van zeven bedrijventerreinen. Naar aanleiding van een zienswijze en na nadere bestudering van recente Europese jurisprudentie, is gebleken dat de mogelijk negatieve effecten van deze uitbreidingen op de Natura-2000 gebieden niet voldoende waren onderzocht. Deze uitbreidingen moesten daarom buiten de finale besluitvorming worden gelaten.

In 2018 is daarnaast de 1e partiële herziening gestart, die betrekking heeft op een agrarisch bedrijf in Soest. In mei 2018 hebben GS deze herziening in ontwerp vastgesteld en ter visie gelegd. In afwachting van de besluitvorming van de gemeenteraad van Soest over een mogelijke start van een bestemmingsplanwijzigingsprocedure voor de zuidzijde van de Peter van den Breemerweg is de procedure van de 1e partiële herziening opgeschort.
Inmiddels heeft de gemeenteraad besloten de procedure voor deze bestemmingsplanwijziging niet te gaan starten. De procedure van de 1e partiële herziening zal als zodanig niet worden voortgezet.

1.1.2 Doorvertalen naar beleid naar gemeenten

Begeleiding gemeentelijke plannen

Wij hebben inzet geleverd om eventuele strijdigheid van gemeentelijke plannen met het provinciale ruimtelijk beleid zo vroeg mogelijk te signaleren en te bespreken. Ook heeft vroegtijdig overleg met gemeenten plaatsgevonden over majeure projecten, waarbij (meerdere) provinciale belangen in het geding zijn. Een specifieke positie neemt het project duurzame ontwikkeling Paleis Soestdijk in. Eind 2018 is een organisatiestructuur ingericht met een stuurgroep, projectgroep en werkgroepen. Het doel is dat de drie overheden, de gemeenten Baarn en Soest en de provincie, gezamenlijk met het consortium gaan samenwerken om de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling van het landgoed Soestdijk aan te laten sluiten bij het ruimtelijke beleid van de overheden. Het consortium heeft in overleg met de drie overheden een ruimtelijk kader voorbereid. Dit wordt de basis voor verdere uitwerking in (deel)bestemmingsplannen die in 2019 zullen worden opgesteld en door de gemeente Baarn in procedure worden gebracht.

In 2018 zijn door gemeenten in totaal 369 plannen, vergunningen en principeverzoeken ter reactie aan ons voorgelegd of als ontwerp dan wel vastgestelde versie gepubliceerd. Het ging om 155 “zienswijze-mogelijke” plannen (105 ontwerp-bestemmingsplannen en 50 omgevingsvergunningsaanvragen). In 13 gevallen (ofwel bij 8,4 % van deze plannen) is door ons een zienswijze ingediend. Dit is aanmerkend meer dan de indicator 5%, en wel substantieel minder dan de 11,4 % in 2017. Daarnaast is bij 1 vastgesteld bestemmingsplan een reactieve aanwijzing gegeven en bij 1 vastgesteld plan een proactieve aanwijzing in voorbereiding genomen.

Evenals vorig jaar is er geen eenduidige verklaring voor de overschrijding. De verminderde capaciteit bij gemeenten kan debet zijn aan het niet vroegtijdig checken van hun ruimtelijke plannen op de kaders van de PRV en overleggen met ons. Bestemmingsplanwijzigingen worden ook steeds vaker opgesteld naar aanleiding van concrete initiatieven, waarbij kosten en ruimtelijke onderbouwing zoveel mogelijk bij de initiatiefnemers en hun adviseurs worden neergelegd. Sommige adviesbureaus lijken daarbij (mogelijk mede gelet op kostenbeheersing) iets te routinematig met het provinciaal beleid om te gaan. Bij enkele plannen waar een zienswijze aan de orde was, ging het om een onbedoeld niet adequate vertaling van de PRV en/of onze vooroverleg-reactie naar het uiteindelijke plan. In een aantal gevallen is er bestuurlijk bewust door gemeenten gekozen om het ontwerp-bestemmingsplan met (enige) afwijking van de PRV vast te stellen.

Geconcludeerd kan worden dat in 2018 de inzet inclusief de zienswijzen nagenoeg altijd wel tot aanpassing van de plannen hebben geleid. Slechts bij een enkel plan was nog een aanwijzing aan de orde. Het beeld is daarmee dat gemeenten adequaat rekening houden met de kaders van ons beleid.

Ruimtelijke Agenda Gemeenten (RAG)

In de afgelopen jaren hebben wij met 26 gemeenten een ruimtelijke agenda opgesteld. De agenda’s benutten we als middel om de opgaven uit de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie in partnerschap met gemeenten uit te voeren en als kapstok om ruimtelijke thema’s in samenhang te bespreken. Met onze werkwijze van kortcyclisch contact signaleren en agenderen we samenwerkingsmogelijkheden. Dit uit zich onder andere bij nieuwe ruimtelijke opgaven en de gemeentelijke omgevingsvisietrajecten. In 2018 is gestart met de verkenning naar hoe de RAG zich zou kunnen door ontwikkelen tot Omgevingsagenda Gemeenten. Doel is vroegtijdig, geïntegreerd en sneller provinciale belangen aan die van de gemeente te verbinden. Dit vereist een goede ontsluiting van kennis en informatie. Hiervoor zijn in- en externe netwerken en een samenhangende GIS-verbeelding op een eenvoudig raadpleegbare samenwerkingskaart in ontwikkeling. Een voorbeeld van een planproces waarbij verschillende provinciale belangen speelden en waarbij wij vroegtijdig betrokken waren, betreft het plan Hoevelaar van de gemeente Woudenberg. Dit plan voorziet in de uitbreiding met in totaal ca 900 woningen. In 2015 is hiervoor de concrete planvorming gestart en is de planopgave op de Ruimtelijke Agenda Woudenberg geplaatst. In twee daaropvolgende, brede ontwerpsessies over de 1e fase bleken de gemeentelijke hoge ambities op het gebied van duurzaamheid en de noodzaak van nader onderzoek en afweging. Er is vervolgens provinciale expertise ingezet in de vorm van maptable en wasstraat om zowel het stedenbouwkundig plan als keuzes op het vlak van energietransitie en duurzaam waterbeheer te optimaliseren. Met deze verrijking is het

bestemmingsplan medio 2018 vastgesteld en inmiddels rechtsgeldig.
Overige RAG-voorbeelden zijn: herontwikkeling Zon en Schild in Amersfoort, gebiedsontwikkeling voormalig Hessingterrein in De Bilt, gebiedsontwikkeling Noordschil in Baarn en verkenning regionale omgevingsagenda in de Lopikerwaard.

Provinciale Inpassingsplannen
Met het opstellen van inpassingsplannen geven wij actief uitvoering aan de borging of realisering van provinciale ruimtelijke belangen. In 2018 waren drie inpassingsplannen in procedure en/of vastgesteld:
Reconstructie N226 Hertekop-Schutterhoeflaan (Leusden). Dit betreft de reconstructie van het kruispunt Hertekop (N226), de wegaansluiting Arnhemseweg (N226) op de Schutterhoeflaan, inclusief een fietstunnel. Het in december 2017 vastgestelde inpassingsplan is in 2018 in werking getreden en onherroepelijk geworden.
N411 Bunnik. Dit betreft de reconstructie van de Koningsweg/Koningslaan/Provinciale weg en natuurrealisatie. In november 2018 is het inpassingsplan vastgesteld.
Kantoren (Amersfoort, Bunschoten, De Ronde Venen, Houten, Leusden, Stichtse Vecht, Utrecht, Veenendaal, Woerden en Zeist). Dit betreft reductie van planologische overcapaciteit op basis waarvan zelfstandige kantoren zouden kunnen worden gerealiseerd. Het inpassingsplan is in december 2018 vastgesteld. Zie hiervoor tevens Programma 4 Economische Ontwikkeling.
Verder is gestart met de voorbereiding van het inpassingsplan voor de spoortunnel in de provinciale weg N226 bij de kern Maarsbergen.

1.1.3 Gezamenlijk agendering en programmering met mede overheden

Naast gezamenlijke agendering met onze belangrijkste overheidspartners – de gemeenten – hebben we in 2018 ook afstemming gerealiseerd in agendering en programmering met regionaal samenwerkende gemeenten, buurprovincies en Rijk.

Utrecht Science Park
Het Utrecht Science Park is van groot belang voor de Utrechtse (kennis-)economie. Inmiddels is er een robuuste samenwerking waarin de partijen elkaar goed weten te vinden. Deze alliantie Utrecht Oost/Science Park stemt plannen met elkaar af en bespreekt opgaven. De regie van de alliantie is inmiddels overgedragen aan de gemeente Utrecht, waardoor onze rol in de alliantie is veranderd. De provincie blijft actief betrokken, onder meer via het spoor van bereikbaarheid en het zoeken naar ontwikkelruimte (door ruimtelijke concentratie op het USP zelf én ontwikkeling in de regiogemeenten). In 2018 is samen met regiogemeenten verder invulling gegeven aan de potentie van satellieten van het USP (gebiedsvisies voor Bunnik, Rijnsweerd, De Bilt) en is de planontwikkeling van de Child Health Campus ondersteund. Komend jaar zal de provincie betrokken zijn bij de op te stellen gemeentelijke omgevingsvisie USP/Rijnsweerd.

Groene Hart
De Stuurgroep Groene Hart (3 provincies, waterschappen, gemeenten) heeft in 2017 het ‘Perspectief Groene Hart 2040’ opgesteld, als bouwsteen voor de verschillende provinciale omgevingsvisies en als inspiratiedocument voor de gemeentelijke omgevingsvisies. In 2018 is de notitie Ambities Perspectief Groene Hart 2040 opgesteld. Deze notitie benoemt per opgave uit het Perspectief de verschillen en overeenkomsten met huidig beleid van de drie provincies, en geeft aan wat nodig is om de ambities een stap dichterbij te brengen. Door de provinciale adviseurs ruimtelijke kwaliteit (PARK’s) is een gezamenlijk aanbod gedaan om de Stuurgroep in 2019 te ondersteunen via ontwerpend onderzoek, als verdiepende vervolgstap waarbij water en bodem centraal staan.

Programma U Ned (incl MIRT)

In het kader van het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte) werken wij met regionale overheden en het Rijk samen. In het BO MIRT van 4 juni 2018 hebben regio en Rijk afgesproken om te starten met het gebiedsgerichte programma U Ned. We hebben als regio en Rijk het Programmaplan U Ned vastgesteld en afgesproken een gezamenlijke programmaorganisatie te gaan inrichten. Dit programma stelt de regio in staat een duurzame samenwerking met het Rijk aan te gaan. Het programma heeft als ambitie om de groei van wonen en werken in de Metropoolregio Utrecht in balans te brengen met een goede bereikbaarheid.

In het BO MIRT van 22 november 2018 is onder andere met het Rijk afgesproken om een gezamenlijk MIRT Onderzoek te starten op basis van het vastgestelde Plan van Aanpak. Het onderzoek levert mogelijke scenario's op voor de doorontwikkeling van de Utrechtse regio op het gebied van wonen, werken, bereikbaarheid en leefbaarheid tot 2040. In het BO MIRT van november zijn ook afspraken gemaakt over het versnellen en functioneren van de regionale woningmarkt in de Metropoolregio Utrecht. Onder meer is besloten om bij een aantal locaties actief de samenwerking op te zoeken, met als doel tot een versnelde duurzame stedelijke verdichting te komen.

NOVI

In 2019 zal de ontwerp - Nationale Omgevingsvisie (NOVI) worden gepresenteerd. Wij zijn in 2018 actief betrokken bij het totstandkomingsproces van de NOVI, onder meer via gebiedsdialogen en positionpapers. In de gebiedsdialoog Utrecht is met veel partners uit de regio samengewerkt aan de Utrechtse input voor de NOVI, waarbij de focus lag op het hoogstedelijk gebied. Ook is een gebiedsdialoog Groene Hart georganiseerd. Deze samenwerking zal komend jaar verder vorm krijgen in een gezamenlijke inspraakreactie op de ontwerp NOVI en de op te stellen Omgevingsagenda, waarin de gedeelde opgaven van Rijk en regio worden uitgewerkt.

REOS

Met het Rijk, Randstad-partijen en Brainport Eindhoven is de Ruimtelijke Economische Ontwikkelstrategie (REOS) opgesteld, met een bijbehorend uitvoeringsprogramma. Wij zijn daarbij actief betrokken en benutten het netwerk. De REOS-partners hebben in 2018 gewerkt aan zes uitvoeringsacties: 1. Internationaal concurrerend portfolio van toplocaties; 2. Versnelling ontwikkeling binnenstedelijke transformatiegebieden; 3. Aantrekken van toptalent; 4. Verduurzaming van productielandschappen; 5. Versterken connectiviteit van toplocaties vanuit economisch perspectief; 6. Ruim baan voor digitale infrastructuur. De Utrechtse gedeputeerde ruimtelijke ontwikkeling en economie is bestuurlijk ambassadeur van uitvoeringsactie 1.

1.1.4 Inzetten digitale middelen rond omgevingsinformatie

We hebben in 2018 onze omgevingsinformatie verbonden aan onze 3D omgeving voor ruimtelijke afwegingen. Hierdoor zijn effecten van ruimtelijke keuzes meer inzichtelijk te maken. Zo is deze omgeving toegepast bij de participatie over energielandschap Rijnenburg. In 2018 is een 3D game ingezet bij diverse bijeenkomsten, waaronder de commissie Omgevingsvisie, om de nieuwe werkwijze onder de Omgevingswet te ervaren; gezamenlijke afweging in vroegtijdig stadium vanuit een gelijkwaardige informatiepositie. In het kader van het opstellen van de Omgevingsvisie benutten we nu analysemethodieken en effectmodellering in 3D voor de ondersteuning van de afwegingen en het opstellen van de plan MER.
Onze ruimtelijke informatie is sinds 2018 overzichtelijk en toegankelijk vanaf 1 locatie; geo-point. Een overzichtelijk portaal met apps van kaarten met extra functies. Denk aan een kaart waarop gebieden te selecteren zijn of een kaart die te lezen is als een boek. De verschillende apps zijn gesorteerd per thema, waaronder economie, cultuurhistorie, openbaar vervoer, veiligheid en woningbouw. De gegevens mogen door iedereen worden geraadpleegd, verspreid en hergebruikt.

1.2 Zorgdragen voor aantrekkelijke steden en dorpen waar het goed wonen, werken en ontmoeten is

Met 'binnenstedelijk' wordt het gebied binnen de rode contour bedoeld (dus ook dorpen).
Aantrekkelijke steden en dorpen vragen om voldoende woningen van de juiste kwaliteit (o.a..betaalbaar, passend bij omvang van huishoudens), oplossen van leegstand in kantoren, winkelgebieden en bedrijventerreinen en deze ruimte weer goed benutten voor om een prettig en gezond leefklimaat, werkklimaat en vestigingsmilieu te realiseren. Winkelgebieden zijn daarin belangrijke ontmoetings- en belevingsplekken voor een stad of dorp. In integrale gebiedsontwikkelingen kunnen verschillende opgaven in samenhang aangepakt worden: koppelen van woningbouwopgave (met energietransitie) aan leegstand opheffen, aanpakken van de openbare ruimte om een gezonde leefomgeving te creëren, met aandacht voor een goede infrastructuur en bereikbaarheid.
De focus van de provincie ligt bij binnenstedelijke ontwikkeling op de ‘hardware’: vastgoed en openbare ruimte. Bij wonen gaat het vooral om toevoeging van woningen om bij te dragen aan het wegwerken van het woningtekort, terwijl het bij werken en winkelen vooral gaat om transformeren, revitaliseren en herstructureren. De provincie is voor het realiseren van deze doelen afhankelijk van partners (gemeenten, marktpartijen, woningbouwcorporaties): de provincie bouwt en ontwikkelt immers niet zelf. Onze activiteiten en instrumenten zijn erop gericht de partners te verleiden bij binnenstedelijke ontwikkelingen ook onze ambities op het gebied van mobiliteit en energietransitie gezonde leefomgeving, klimaatadaptatie en cultuur en cultuurhistorie te realiseren.

1.2.1 Bijdragen aan een aanbod van stedelijke milieus passend bij de vraag.

In steden en dorpen wordt gewoond, gewerkt en gewinkeld (waarbij winkelen steeds meer beleven en ontmoeten wordt). Diverse demografische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op de behoefte (omvang en kwaliteit) aan deze woon-, werk- en ontmoetingsmilieus. Wij spelen daar in samenwerking met onze partners op in. In 2017 is de woningmarkt (vraag en aanbod) geanalyseerd. Daaruit zijn opgaven naar voren gekomen. In 2017 zijn we een co-design traject gestart met al onze partners (gemeenten, regio's, corporaties, ontwikkelaars, beleggers) om een strategie op te zetten voor aanpak van deze opgaven.

Het co-design traject uit 2017 heeft geresulteerd in een gezamenlijke Actie Agenda Woningmarkt van 123 partijen. In 2018 hebben we met onze partners uitvoering gegeven aan deze Actie Agenda Woningmarkt. De Actie Agenda Woningmarkt is op 26 maart aangeboden aan minister Ollongren.

- Versnelling bouwprojecten en Sociale huur: inzet van procesaanjagers om projecten vlot te trekken in Oudewater, IJsselstein, Utrecht, Houten, In De Bilt en Zeist is deze inzet uit 2017 voortgezet. Financiële ondersteuning of garantstelling is gegeven bij projecten waar meerdere ambities zich stapelen (Austerlitz, De Bilt, Houten, Stichtse Vecht, Woerden, Renswoude, Leusden)
- Middeldure huur: provincie heeft de omvang van het probleem concreet in beeld gebracht en partijen bij elkaar gebracht om oplossingen te bespreken. Dit heeft geleid tot een initiatief van beleggers om een “Biedboek” op te stellen. Dit Biedboek is een mooi vertrekpunt voor beleggers, corporaties en gemeenten voor verder samenwerking. Daarnaast is naar aanleiding van het Rapport Van Gijzel overleg geweest met het ministerie, gemeenten en marktpartijen over de wijze waarop het middenhuursegment versterkt kan worden. In verschillende gemeente zijn projecten ondersteunt ten behoeve van Middeldure huur (Nieuwegein, woonevents in meerdere regiogemeenten)
- Doorstroming: de provincie heeft laten onderzoeken of met bigdata een instrument ontwikkeld kan worden waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt met welke toevoeging van woontypen een doorstroom-keten ontstaat (bijvoorbeeld: een- of tweepersoonshuishoudens die verhuizen naar een kleinere woning en daarmee een eengezinswoning achter laten). Dit instrument is ontwikkeld en toegepast op een pilot.

De provincie heeft op verschillende manieren kennis geleverd, verspreid, geagendeerd en versnelling gebracht:

- kennis geleverd door verschillende onderzoeken te laten uitvoeren: zoals het locatieonderzoek van Site UD dat samen met de U16 regio de planvoorraad en het bouwpotentieel in beeld heeft gebracht. Voor de regio Food Valley is eind van 2018 een besluit genomen een vergelijkbaar onderzoek te doen. Ook een knelpuntenonderzoek is uitgevoerd naar de belangrijkste knelpunten bij woningbouwprojecten en welke instrumenten daarop ingezet kunnen worden. Samen met de U16 is een kwalitatief woningmarktonderzoek in uitvoering waarbij de 'woningmarktfunctie' van de verschillende gemeenten in beeld zijn gebracht, de kansen voor verschillende groepen en de verwachte toekomstige vraagontwikkeling op de korte en de lange termijn.
- Geagendeerd door actief aan tafel te zitten bij de regio's om de resultaten uit deze onderzoeken te agenderen en samen acties op te ontwikkelen voor vervolg.
- De provincie zorgt voor verbinding en actieve kennisverspreiding door organisatie van bijeenkomsten op themaniveau (doorstroming, middenhuur, innovatief opdrachtgeverschap) en het Platform Actie Agenda Woningmarkt.
- De provincie heeft versnelling teweeggebracht met de 100-dagen-challenge waarin 9 projecten de uitdaging zijn aangegaan om te laten zien dat in 100 dagen een (vastgelopen) project tot een concreet resultaat kan komen.
- De provincie heeft twee projecten met tijdelijke/flexibele huisvesting ondersteund met een garantstelling

De provincie heeft in 2018 één nieuw project met vernieuwend opdrachtgeverschap ondersteund. Er zijn circa 15 gesprekken gevoerd met andere initiatiefnemers en gemeenten rondom mogelijke ondersteuning waaruit mogelijk volgend jaar ondersteuning volgt. In 2018 heeft de provincie 38 maal expertise of proces-ondersteuning ingezet bij binnenstedelijke projecten, zowel via opdrachten als subsidie. Er is in 2018 tweemaal Platform Aanpak Kantoren Transformatie georganiseerd. In deze vorm een platform organiseren blijkt niet (meer) te voldoen aan de behoefte en zal daarom in de toekomst op een andere manier aandacht krijgen. Het 'van elkaar leren' en agenderen blijkt niet meer urgent. Er is sprake van een verschuiving van pandgerichte kantoortransformatie naar gebiedsgericht herbestemmen. (Kantoren)transformatie is onderdeel van de Actie Agenda Woningmarkt en houdt daar aandacht. Voor vitale dorpen en steden zijn vitale centrumgebieden cruciaal. Winkels maken daar een onderdeel van uit, maar het gaat over méér: het functioneren van een centrum met alle functies die daarbij horen inclusief ruimtelijke kwaliteit. Voor de aanpak van centrumgebieden hebben we in de gemeente Zeist, Veenendaal, Soest en Amersfoort ervaring opgedaan. Onder andere met inzet van een 'verplaatsingscoach'. Ook de inzet van een centrummanager (Zeist) blijkt succesvol en die inzet wordt nu door de gemeente, ondernemers en vastgoedpartijen samen verder voortgezet. In 2018 is de retailvisie vastgesteld en is de basis gelegd voor een uitvoeringsprogramma met drie sporen:

i. regionale programmering;
ii. agenderen en publiek-private samenwerking; en
iii. aanpak vitale centrumgebieden.

De schaal en scope van deze aanpak zal met een volgend college moeten worden vastgesteld, evenals de bijbehorende capaciteit en middelen.

1.2.2 Zorg dragen voor toekomstbestendige binnenstedelijke kwaliteit

De grootste kansen om onze doelen te realiseren liggen daar waar de gebouwde omgeving in verandering is. Daarom steken we een belangrijk deel van onze energie en middelen in gebiedsontwikkelingen en -transformaties. Gebiedstransformaties vragen meestal ook om aanpak van de openbare ruimte en liggen er kansen om ook andere opgaven aan te pakken zoals energietransitie, andere of betere mobiliteit en infrastructuur en verbetering van een gezonde leefomgeving in combinatie met beperken van hittestress en voorkomen van wateroverlast. Daarmee dragen we ook bij aan de uitvoering van de doelstellingen uit programma 3.
In 2018 zijn we in totaal bij 21 gebieden actief betrokken geweest. In al deze gebieden is woningbouw aan de

orde (vanuit transformatie leegstaande panden, renovatie, nieuwbouw). In 11 gebieden wordt ook aandacht besteed aan energietransitie, in 8 gebieden wordt expliciet de mobiliteitsopgave ook aangepakt. In zeker 11 is er aandacht voor gezonde leefomgeving (groen, geluid), en in minimaal 3 gebieden worden ook klimaatadaptieve maatregelen opgenomen in het plan.

Wij activeren het netwerk om integraal aan de slag te gaan: in het Platform Aanpak Kantorentransformatie stond onder andere energietransitie op de agenda. In het Platform Woningmarkt was integrale gebiedsontwikkelingen één van de workshops. Daarnaast bijvoorbeeld de Healthy Urban Office Challenge georganiseerd ism EBU, gemeente Utrecht, NMU (zie https://www.economicboardutrecht.nl/nieuws/finalisten-healthy-urban-office-challenge-bekend-v1). De resultaten op gebied van energietransitie in de bebouwde omgeving staan in programma 4 onder Energie.

1.2.3 Inzetten voor optimaal gebruik van binnenstedelijke ruimte

Met integrale gebiedsontwikkeling zetten we gemeenten en marktpartijen aan om 'lege' plekken (onbebouwd gebied of plekken met leegstaande kantoren, bedrijven, winkels) te benutten voor woningbouw of andere functies die weer waarde toevoegen aan stad of dorp. Daarbij gaat het ook om toevoegen van kwaliteit in de openbare ruimte (beleefbaar water en groen, optimale mobiliteit en infrastructuur). 'Lege' plekken benutten leidt tot binnenstedelijke verdichting die directe consequenties heeft voor infrastructuur en mobiliteit waaronder OV.

In alle gebiedsontwikkelingen waar de provincie bij betrokken is, draait om binnenstedelijke ruimte benutten voor met name woningbouw. In vrijwel alle gebiedsontwikkelingen werken we samen met mobiliteit om te zorgen dat ook mobiliteit en infrastructuur in een vroegtijdig stadium van planvorming worden meegenomen. Heel concreet zijn de provinciale belangen in Utrecht (Merwedekanaalzone, Rijnsweerd), Nieuwegein (Rijnhuizen en centrum/stationsgebied), Stichtse Vecht (Planetenbaan en Kwadrant), Woerden (Middelland en Stationsgebied). In Woerden, Utrecht, Stichtse Vecht, Houten, Nieuwegein, Leusden en Amersfoort zijn we bij transformatie van werklocaties naar met name woningbouw betrokken. In sommige gevallen in nauwe samenwerking met OMU. In Veenendaal, ook een gemeente met veel kantorenleegstand, zijn we op dit moment niet betrokken bij transformatie van leegstand (wel bij woningbouwontwikkeling en -renovatie).

In 2018 zijn er geen nieuwe projecten met het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven tot uitvoering gebracht. Wel zijn er 2 al lopende projecten afgerond, namelijk bedrijf Elma in Soesterberg, gemeente Soest en herontwikkeling Nijverheidsweg in gemeente Woudenberg. Financieel is verplaatsing Driessen in Vreeland (gemeente Stichtse Vecht) definitief afgerond.

1.3 Stimuleren van integrale (gebieds-)ontwikkelingen met ruimtelijke kwaliteit

Via ons ruimtelijk beleid sturen wij op de ruimtelijke kwaliteit op vooral regionale schaal. Door al bij de eerste processtappen van gebiedsontwikkeling onze provinciale doelen aan elkaar koppelen kunnen wij ons inzicht in en sturing op de te behalen kwaliteit vergroten. Ook vragen complexe opgaven van ons dat wij experimenteren met procesvernieuwing en vindingrijke werkwijzen. Dit zien wij als opmaat naar de systeemverandering in het fysieke beleid: het integrale omgevingsbeleid dat de provincie in de komende jaren gaat formuleren en dat de gehele leefkwaliteit gaat bepalen. Ontwerpend onderzoek helpt het proces om te komen tot gebiedsgeïntegreerde (beleids-)keuzes. Het ruimtelijk ontwerp maakt keuzes van de overheid toegankelijker en kan bijdragen aan begrip daarvoor.

1.3.1 Innoveren en experimenteren in ruimtelijke ontwikkelingen met partners.

Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL 2016-2019)
Het programma richt zich op vernieuwing van het ruimtelijke instrumentarium, rollen en werkwijzen om straks onder de Omgevingswet effectief te kunnen werken en biedt een experimenteeromgeving waarin, samen met partners, de oplossing van urgente maatschappelijke vraagstukken een stap verder gebracht worden. Dit gebeurt door actuele casussen waarin de voortgang stagneert, op een innovatieve wijze te benaderen en een nieuwe impuls te geven. In 2018 heeft het IFL negen experimenten in verschillende maatschappelijke opgaven ondersteund.

Bij het experiment onder de opgave bodemdaling in het Veenweidegebied ligt de nadruk op het ontwikkelen van een bottom-up netwerk van jonge agrarische ondernemers via het Nuffield Scholarship (Internationale leiderschapsopleiding van boeren voor boeren). De eerste 'Nuffielder' pakt die inspirerende rol inmiddels met veel daadkracht op. Hij heeft zijn ideeën over de toekomst van het veenweidegebied gepitcht tijdens 'Camping Onbestemd' en in augustus is er op zijn bedrijf een bijeenkomst geweest met de minister van LNV en de twaalf gedeputeerden Landbouw over de visie op landbouw in het licht van het klimaatakkoord.

Voor omgevingsbewuster wegen zijn de samenwerkingsafspraken met de stichting Wegh der Weegen vormgegeven in een Intentieverklaring. Samen met alle omgevingspartijen is een streefbeeld voor de Wegh der Weegen afgerond. Deze is tijdens de bijeenkomst Europese Routes in mei aangeboden aan de gedeputeerde Mobiliteit. Het Streefbeeld kan als basis fungeren voor het gesprek met de omgeving over een optimale uitvoering van werkzaamheden op en rond de N237.

Bij Energietransitie faciliteren is een 3D tool ontwikkeld om de impact van windturbines op de omgeving inzichtelijk te maken en zijn jongeren uit de Bilt al 'swipend' betrokken bij de energietransitie in hun gemeente. Voor de opgave Klimaatadaptatie omarmen is een nieuw experiment gestart: Het Digitaal Klimaat Portaal. Dit portaal gaat op het schaalniveau van de hele provincie inzicht geven in de kwetsbaarheden en kansen voor klimaatadaptatie.

In 'Functies wijzigen in het landelijk gebied' ligt de focus op het inrichten van een effectief en breed gedragen samenwerkingsverband rond het loket voor vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing (VAB). Sinds het voorjaar 2018 is er een solide basis en is het startsein voor het loket gegeven.
De leefbaarheid in de kleine kernen in de provincie Utrecht is onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat de meest geschikte aanpak voor leefbaarheidsaspecten van onderop te moeten komen. Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven is de beste inzet daarbij.
Het nieuwe experiment 'Bereikbaarheid op het Eiland van Schalkwijk' maakt de (on)mogelijkheden van vraaggericht openbaar vervoer in kleine kernen inzichtelijk en is eind 2018 voorbereid. De experimenten multimodale knooppuntontwikkeling en groengebieden zijn in 2018 afgerond.

Een volledig overzicht van de in 2018 bereikte resultaten van alle experimenten is te vinden in de voortgangsrapportage IFL 2018: http://magazine.provincie-utrecht.nl/iflvoortgangsbrief2018

1.3.2 Stimuleren van Integrale Gebiedsontwikkeling

Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP 2012-2019)
Met het Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma 2012-2019 (IGP) zet de provincie in op het agenderen en realiseren van gebiedsontwikkelingsprojecten waar veel provinciale doelen bij elkaar komen, zoals woningbouw, kantoren, bereikbaarheid, recreatie en natuur.
GS hebben in maart 2018 de Voortgangsrapportage 2017 vastgesteld en daarin ook de projectenlijst geactualiseerd (12 gebiedsontwikkelingen). Daarbij is er een nieuwe gebiedsontwikkeling aan de lijst toegevoegd: Veenweiden in Beweging in de gemeente Woerden. Binnen het IGP ligt steeds meer nadruk op

het verbindend proces. Een goed en doordacht proces is een voorwaarde voor een succesvolle samenwerking en uitvoering. In 2018 is er procesgeld ingezet bij de projecten Utrecht –Oost/ Science Park, Amelisweerd - Rhijnauwen - Vechten, Salmsteke (gemeente Lopik), de A12 – zone en Veenweide in Beweging.
Met de inzet van IGP-investeringsbudget waren in 2018 4 gebiedsontwikkelingen in de uitvoeringsfase: N411 Bunnik – Utrecht, Park Vliegbasis Soesterberg, Verbreed Lekkanaal/ bedrijvenpark het Klooster en Mooi Rijnhuizen.

A12 – zone

In 2017 hebben de betrokken partners (gemeenten Utrecht, Nieuwegein en Houten, RWS Midden Nederland, U10 en provincie Utrecht) geconstateerd dat het Verstedelijkingsperspectief A12 Centraal (2011) en het 'actief rentmeesterschap' geactualiseerd dient te worden. Daarop is in 2018 gewerkt aan een Plan van Aanpak, en de Startnotitie Integraal Ontwikkelperspectief A12 Zone. Hierin zijn vijf opgaven beschreven: actualiseren, agenderen, concretiseren, anticiperen, en uitwerken. Deze opgaven worden in vier sporen (context, verstedelijkingsperspectief, handelingsperspectief en gebiedsuitwerking A12/Europalaan) uitgewerkt naar een Integraal ontwikkelperspectief A12 Zone. Eind 2018 is een bureaucombinatie geselecteerd om te ondersteunen bij de opgave.

Amelisweerd - Rhijnauwen – Vechten

De gemeenten Utrecht en Bunnik en de provincie hebben afgesproken nauwer te gaan samenwerken in het gebied Amelisweerd – Rhijnauwen – Vechten (ARV), vanuit de optiek dat dit een bijzonder én kwetsbaar gebied is, dat speciale aandacht verdient. De afspraken zijn in oktober 2018 vastgelegd in een Plan van Aanpak. Ambitie is de kernwaarden van dit gebied te beschermen en versterken en de recreatieve druk op het gebied te stroomlijnen en/of af te leiden. Daarvoor is het onder meer van belang om de bereikbaarheid te optimaliseren, het zuidelijk deel (rond Vechten) aantrekkelijker te maken en, waar mogelijk, de verbinding met de omgeving van het ARV-gebied te versterken. De partijen hebben afspraken gemaakt over afstemming en er zal een aantal concrete acties in gang gezet worden.

Veenweide in Beweging

In 2018 is het Plan van Aanpak voor het Gebiedsperspectief 'Veenweiden in beweging' (gebied Kamerik – Kanis in de gemeente Woerden) vastgesteld en is de uitvoering ervan gestart. De bodemdaling en agrologistiek zijn een belangrijke inhoudelijke aanleiding voor het gebiedsproces. Met bewoners en andere belanghebbenden wordt op een vernieuwende wijze (in geest van Omgevingswet) een visie en integrale agenda voor het gebied vastgesteld.

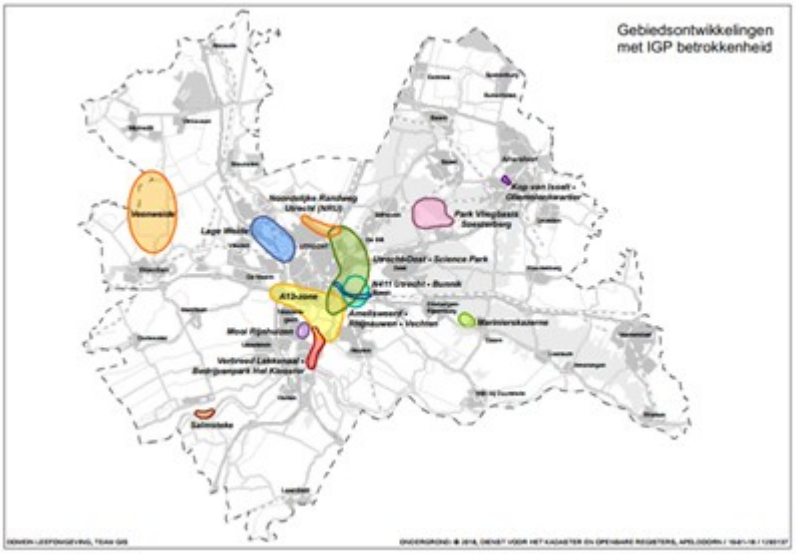

1.3.3 Zorg dragen voor ruimtelijke kwaliteit

Onafhankelijk adviseur ruimtelijke kwaliteit (ARK)

In 2018 heeft de ARK-adviezen opgeleverd inzake het Ringpark Utrecht, bodemdaling en heeft hij het Q-team Maarsbergen geadviseerd. Ook heeft hij een themanummer Landschap uitgebracht over ruimtelijke kwaliteit in de 12 provincies. In 2019 zal de nadruk meer liggen op binnendorpelijk verdichten en grootschalige energielandschappen.

Zie: https://www.provincie-utrecht.nl/politiek-bestuur/extern-advies/adviseur-ruimtelijke/

Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL)

Deze onafhankelijke adviescommissie adviseert PS en GS over thema's in de leefomgeving, met speciale aandacht voor de samenhang tussen de thema's. In 2018 heeft de PCL-adviezen uitgebracht over Smart Mobility, de Landbouwvisie en de provinciale Omgevingsvisie. Ook heeft de PCL-discussiebijeenkomsten georganiseerd over Smart Mobility en Omgevingskwaliteit. Adviesfilms over de Energieopgave en de Woningbouwopgave zijn in voorbereiding. Ook werkt de PCL samen met adviescommissies uit enkele andere provincies aan een advies over Omgevingskwaliteit.

Zie https://www.provincie-utrecht.nl/politiek-bestuur/extern-advies/provinciale-commissie-leefomgeving-pcl/

Ontwerpend onderzoek

Er wordt ook op de provincie een appel gedaan om maatschappelijke opgaven en beoogde ontwikkelingen meer ontwerpend en gebiedsgericht op te pakken. Dit gebeurt vanuit verschillende kanten, maar vaak met eenzelfde gedachte: ontwerpend onderzoek voedt het proces om te komen tot gebiedsgeïntegreerde (beleids-)keuzes, en het resulterende ruimtelijk ontwerp maakt keuzes van de overheid toegankelijker en kan bijdragen aan begrip daarvoor. In 2018 is gestart deze werkwijze bij enkele gebieden toe te passen.

Kwaliteitsteams

In 2018 zijn er kwaliteitsteams actief geweest in voor een aantal grote (infrastructurele) projecten: knooppunt Hoevelaken, Maarsbergen, Lekkanaal en Ring Utrecht. Voor het project Sterke Lekdijk is een kwaliteitsteam ingesteld. Voor de nieuwe bruggen in de A27 van Houten tot Hooipolder is een aanvullend adviestraject gevolgd door het betreffende kwaliteitsteam.

1.3.4 Uitvoeren programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg

Tot en met 2017 is het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg in de provinciale jaarcyclusproducten op inhoud verantwoord op het zgn. projectblad Hart van de Heuvelrug in de Paragraaf Projecten. Het was financieel terug te vinden in de toelichting op de balans, onder de Voorraden.
Vanaf 2018 is – om te voldoen aan de regelgeving in het BBV - de opzet van het programma in de financiële administratie en verantwoording gewijzigd.
Deze wijziging heeft ook invloed op de verantwoording op programma 1:

- Alle inkomsten en uitgaven van de grondexploitatie-projecten in de Voorraden, lopen via programma 1.
- Op de projecten in de Voorraden wordt tussentijdse winst genomen. Deze winstneming komt als baat op programma 1.
- Op de afgeronde projecten in de vaste activa wordt afgeschreven. De afschrijvingslast komt op programma 1.
- Het saldo van deze baat en last dient – om recht te doen aan de afspraken met de gemeenten Soest en Zeist – beschikbaar te blijven voor het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.

De vorm en inhoud van het projectblad zijn niet aangepast. Daar wordt de voortgang van het programma verantwoord.

Wat heeft het gekost?

1. Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	18.366	6.182	5.781	5.838	-57
Personeelslasten	4.235	4.694	5.311	5.311	0
Lasten	**22.601**	**10.876**	**11.092**	**11.149**	**-57**
Baten	21.538	0	0	3.236	3.236
Baten	**21.538**	**0**	**0**	**3.236**	**3.236**
Saldo van dit programma	**1.063**	**10.876**	**11.092**	**7.913**	**3.179**
Stortingen in reserves	2.625	2.579	3.079	4.723	-1.44
Onttrekkingen aan reserves	1.287	2.815	2.070	1.852	-218
Beslag op de algemene middelen	**2.402**	**10.640**	**12.101**	**10.784**	**1.317**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Ruimtelijke Ontwikkeling)

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Wonen - Binnensted. Ontwikkeling			1.360	1.123
Reserve IGP/RAP	2.579	2.687		
Reserve Projecten	500	436	500	520
Reserve NTVA	0	1.600	210	210
Totaal	**3.079**	**4.723**	**2.070**	**1.852**

Investeringen

Uitbreidingsinvesteringen Ruimtelijk Ordening Omschrijving project	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Realisatie totaal	Restant krediet
Geo-ICT	325	181	85	266	59
Bruto investeringen Ruimtelijke ordening met economisch nut	**325**	**181**	**85**	**266**	**59**
Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg *: natuurontwikkeling in eigendom provincie	24.058	20.637	141	20.778	3.280
Bruto investeringen Ruimtelijke ordening met maatschappelijk nut	**24.058**	**20.637**	**141**	**20.778**	**3.280**
Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg*: natuurontwikkeling in eigendom van derden	48.968	30.440	6.190	36.630	12.338
Investeringen Immateriële activa: bijdragen in activa van derden	**48.968**	**30.440**	**6.190**	**36.630**	**12.338**

**De natuurontwikkelingsprojecten van Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg zijn m.i.v. 2018 in de Materiële vaste activa en Immateriële vaste activa opgenomen.*

Programma 2. Landelijk gebied

Wat hebben we bereikt?

Het landelijk gebied is een belangrijke pijler voor Utrecht als aantrekkelijke regio. Een hoge kwaliteit en diversiteit van het landelijk gebied zorgt ervoor dat mensen hier graag wonen, werken en recreëren en draagt bij aan een gezonde leefomgeving. Behoud en versterken van de kwaliteit en diversiteit van het landelijk gebied is daarom voor ons een belangrijke opgave. Om het landelijk gebied aantrekkelijk te houden werken we aan:

- Het behouden en versterken van natuur en landschap (biodiversiteit);
- Een duurzame landbouw;
- Een vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied.

Behouden en versterken van natuur en landschap (biodiversiteit)

Centraal staat het beschermen en ontwikkelen van de natuur, het behouden en herstellen van de biodiversiteit, het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur vanwege maatschappelijke functies en het verzekeren van het behoud en beheer van waardevolle landschappen vanwege hun bijdrage aan de biodiversiteit en cultuurhistorische betekenis. Het stoppen van de achteruitgang van de verschillende plant- en diersoorten heeft prioriteit. Het accent van ons natuurbeleid is daarmee nog meer komen te liggen op het in stand houden en waar nodig verbeteren van soortenpopulaties en hun habitats, biotopen en leefgebieden, voor zover die zijn opgenomen in internationale verdragen (Bonn en Bern), de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Nederlandse Rode Lijsten. De Wet natuurbescherming legt deze taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden wettelijk vast en neemt de internationale verplichtingen daarbij als uitgangspunt. Ten behoeve van deze opgave dient het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wel te worden afgerond voor 2028.

De opgave is uitgewerkt in de door u op 12 december 2016 vastgestelde Natuurvisie. Hierin zijn de volgende 5 opgaven benoemd:

- Realiseren van een robuust netwerk van natuur ter behoud en versterking van onze natuurwaarden en

onze biodiversiteit;

- Bestendigen en verbeteren van de kwaliteit van ons netwerk van natuur;
- Het vergroten van de belevingswaarde van en de maatschappelijke betrokkenheid bij onze natuur;
- Verduurzaming van de financiering van het natuurbeleid en duurzame benutting van de natuur;
- Bewaken van de balans tussen instandhoudingsdoelen en het toestaan van ingrepen. Ook zorgen we voor een goed evenwicht in onze soortenpopulaties en bewaren de balans tussen verschillende typen natuur.

De wijze waarop we bovenstaande vormgeven is in de Realisatiestrategie Natuurvisie 2018-2027 uitgewerkt. Voor deze realisatiestrategie zijn in 2018 de middelen beschikbaar gesteld.
De uitvoering van de opgave vindt onder andere plaats via het programma Agenda Vitaal Platteland, de subsidiëring van (agrarisch) natuurbeheer en de biodiversiteitsopgave en vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Duurzame landbouw
In 2018 hebben Provinciale Staten een nieuwe landbouwvisie vastgesteld. Maar liefst 50% van het grondgebied van de provincie Utrecht is landbouwgrond. De landbouwsector is van groot belang voor de provincie Utrecht. De landbouw zorgt niet alleen voor de voedselvoorziening, maar speelt ook een belangrijke rol in de kwaliteit van het landelijk gebied. Het streven is duurzame landbouw die zowel in ecologisch, economisch en sociaal opzicht toekomstbestendig is en producten produceert die gezond, veilig en kwalitatief hoogwaardig zijn.
Om de landbouwvisie uit te voeren is in het vierde kwartaal gestart met het opstellen van een Samenwerkingsagenda landbouw. Hierin worden de uiteenlopende thema's zoals natuurinclusieve landbouw, versterken van de verbinding stad-land, stimuleren van circulaire en energieneutrale landbouw en het terugdringen van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) verder uitgewerkt: de in de Landbouwvisie genoemde doelen zijn nader geconcretiseerd en er wordt aangegeven op welke wijze en met welke partijen de uitvoering vorm gaat krijgen. In februari 2019 is de samenwerkingsagenda vastgesteld in PS.

Vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied
Conform de afspraken in het Coalitieakkoord stimuleren wij een gezonde en sterke economische en sociale basis voor een vitaal platteland, onder andere door subsidiering van diverse leefbaarheidsprojecten en door het stimuleren van de aanleg van snel internet. In 2018 zijn 8 projecten leefbaarheid gesubsidieerd. Ook is in 2018 de pré-competitieve vraagbundeling in 90% van de gemeenten afgerond. Het vereiste vraagbundelingspercentage is hier behaald. Na afronding van de vraagbundeling is de fase van de aanleg van glasvezel gestart, dat zelfstandig uit te voeren is door de marktpartijen.

Doelenboom

2	**Programma 2 Landelijk gebied**
2.1	Ontwikkelen van een robuust natuurnetwerk
2.1.1	Nieuwe natuur ontwikkelen
2.1.2	Ruimte voor natuur veiligstellen
2.1.3	Natuur verbinden
2.2	Behouden en verbeteren van de kwaliteit van natuur en landschap (biodiversiteit)
2.2.1	Natuurkwaliteit bestendigen
2.2.2	Natuurkwaliteit verbeteren

2.2.3	Soorten beschermen
2.3	Versterken van de verbinding tussen natuur, maatschappij en economie
2.3.1	Belevingswaarde vergroten
2.3.2	Maatschappelijke betrokkenheid versterken
2.3.3	Optimaliseren financieringsbronnen
2.3.4	Duurzame benutting bevorderen
2.4	Vergunningen verlenen en populaties beheren
2.4.1	Balans bewaken tussen natuurbescherming en ruimtelijke ontwikkeling
2.4.2	Evenwicht brengen en houden in soortenpopulaties
2.5	Monitoren natuurkwaliteit
2.5.1	In beeld brengen van de natuurkwaliteit
2.6	Duurzame landbouw bevorderen
2.6.1	Vitale landbouw bevorderen
2.6.2	Natuur en landbouw verbinden
2.7	Versterken leefbaarheid van het landelijk gebied.
2.7.1	Realiseren snel internet
2.7.2	Leefbaarheid en kleine kernen

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Verwerving/ functieverandering nieuwe natuur	Verwerving/ functieverandering nieuwe natuur in ha.	1.506	718	855	822
Ontwikkelde nieuwe natuur Nr. 4 Basisset BBV	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectares	4.200	1.544	1.700	1.620
Beheerde natuur Nr. 5 Basisset BBV	Het beheer van natuurwaarden (uitgedrukt in hectares) als percentage van de beoogde oppervlakten (streefdoelen), zowel binnen als buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	100% (31.500 ha)	70%	72%*	66% **
Jaarplan vergunningverlening Natuur en landschap	Percentage binnen de termijn afgegeven ontheffings-/vergunningsaanvragen	90%	91%	90%	97%

* Het hier genoemde percentage is het percentage waarvoor we beheersubsidie verstrekken. Daarnaast zijn er ook terreinen in beheer waarvoor we geen beheersubsidie verstrekken.

** Het percentage is veel lager dan de realisatie 2017, omdat in 2017 door een fout in de berekening het aantal ha waarvoor een beheersubsidie wordt verstrekt ca. 2.000 ha te hoog is vastgesteld

Wat hebben we gedaan?

2.1 Ontwikkelen van een robuust natuurnetwerk

In Utrecht komen natuurwaarden voor die nationaal en internationaal van groot belang zijn. Het is onze ambitie en verantwoordelijkheid deze natuurwaarden te beschermen en te versterken. Hiermee dragen we tevens zorg voor de Utrechtse biodiversiteit, waaronder onze aandachtsoorten. Om deze ambitie te realiseren is ruimte nodig, in de vorm van een robuust netwerk van aaneengeschakelde natuurgebieden. Dit robuuste netwerk ontwikkelen wij. Het NNN vormt de basis, maar ook natuur in het agrarisch- en stedelijk gebied beschouwen wij als belangrijk onderdeel.

2.1.1 Nieuwe natuur ontwikkelen

Sinds het sluiten van het Akkoord van Utrecht in 2011 is er 822 ha van de afgesproken 1.506 ha omgezet naar natuur middels functieverandering, waarvan ruim 100 ha in 2018. Tevens is er sinds 2011 1.620 ha van de geplande 4.200 ha nieuwe natuur ingericht, waarvan 76 ha in het afgelopen jaar. Hoewel er minder is ingericht dan voorzien in de begroting 2018, ligt de uitvoering ruim op schema voor realisatie in 2021 (internationale natuur) en 2027 (nationale natuur). De komende jaren worden nog diverse grote inrichtingsprojecten afgerond. De opgave loopt door tot 2027. Met de provincie Zuid-Holland zijn voorbereidende besprekingen gevoerd over de overdracht van NNN- en Natura-2000 gebieden van het gebied de Vijfheerenlanden.

De bestemming voor de polder Mijnden wordt Agrarisch met natuurwaarden met een wijzigingsbevoegdheid naar natuur. De grondeigenaar, Staatsbosbeheer, gaat aan de slag met het opstellen en uitvoeren van het inrichtingsplan voor het oostelijke deel van Polder Mijnden.
Voor de natuurverbinding Veldwetering in Groot Wilnis-Vinkeveen hebben de 4 grondeigenaren (3 agrariërs en Staatsbosbeheer) ca. 11 ha landbouwgrond omgevormd naar natuur. Bij het project Veldwetering wordt er ook een wandelverbinding gerealiseerd via een pontje over de Veldwetering. Deze wandelroute wordt opgenomen in het bestaand wandelnetwerk en zal begin 2019 worden geopend.

Voor de Elster Buitenwaarden zijn in 2018 alle benodigde vergunningen aangevraagd en is de raming definitief gemaakt. In oktober 2018 heeft de definitieve gunning aan een aannemer plaatsgevonden. De planning van de aannemer is bepalend voor het moment van oplevering. De planning wordt beïnvloed door de voorwaarden gebonden aan vergunningen, de weersomstandigheden, het voorkomen van beschermde flora en fauna en de verontdieping van de plas waarin vrijkomende grond wordt gestort, inclusief de noodzakelijke zettingstijd. De aannemer is in februari 2019 van start gegaan met haar werkzaamheden.

In 2018 is er gewerkt aan de pilot Kleine landschapselementen. In maart hebben de bestuurders van vier pilotgemeenten, twee agrarische collectieven, provincie Utrecht, Landschap Erfgoed Utrecht en Utrechts Particulier Grondbezit een overeenkomst getekend. Daarna zijn betrokken partijen aan het werk gegaan om deelnemers te werven die kleine landschapselementen willen aanleggen. Vanuit de provincie is dit gestimuleerd via artikelen in onder andere de huis-aan-huispagina. Het ziet er naar uit dat het beschikbare budget in zijn geheel wordt besteed aan de aanleg en het herstel van kleine landschapselementen, zoals poelen, lanen, houtsingels, hakhoutbosjes en natuurvriendelijke oevers. In 2 gemeenten is dit nu al het geval en zijn al verschillende elementen gerealiseerd; in de andere 2 gemeenten zijn veel belangstellenden genoteerd, maar is de uitvoering nog niet vastgelegd. Hiervoor is nog tijd tot 1 juni 2019.

De kansen voor realisatie en kwaliteitsverbetering van natuur zijn verkend. De resultaten zijn besproken met de Kopgroep Akkoord van Utrecht. Voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en de Groene Contour zijn vervolgtrajecten opgestart. De partners van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur hebben in afstemming met de provincie plannen ontwikkeld voor het uitvoeren van een pilot in de Groene Contour vanaf

2019. Zie verder bij Nieuwe financieringsbronnen.

2.1.2 Ruimte voor natuur veiligstellen

Er heeft geen evaluatie van de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen plaatsgevonden in 2018. Eind 2018 is er een projectplan voor de evaluatie opgesteld, die begin 2019 van start gaat. De geactualiseerde informatie in de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen komt via het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) t.z.t. wel beschikbaar voor de Omgevingsvisie.

De NNN-wijzer is een hulpmiddel om natuur veilig te stellen door inzet van het ruimtelijk instrumentarium (Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028). Deze is dit jaar geactualiseerd. Met de NNN-wijze kan snel inzicht worden verkregen in de ruimtelijke (on)mogelijkheden binnen het NNN (zoals het Nee tenzij principe bij ruimtelijke ingrepen) en de mogelijke compensatieverplichtingen.

2.1.3 Natuur verbinden

De provincie realiseert een drietal faunapassages voor groot wild in de provincie Utrecht:

- N227 bij Maarn: de werkzaamheden voor het ecoduct over de N227 zijn eind 2018 afgerond. De officiële opening zal in maart 2019 plaatsvinden.
- N226 bij Leersum: de onderhandelingen met de grondeigenaren over de landschappelijke inpassing van het ecoduct vragen meer tijd, maar leiden naar verwachting tot positieve resultaten. Hierdoor zal de aanbesteding van dit ecoduct in 2021 en de oplevering ervan in 2022 plaatsvinden.
- N237 bij de Bilt: voor de faunapassage onder de N237 is opdracht verleend aan de aannemer voor aanleg van de tunnel op basis van 'best value procurement' (prestatie-inkoop). De aannemer heeft inmiddels een concept ontwerp opgesteld. De passage wordt naar verwachting in 2020 gerealiseerd.

Ook is opdracht gegeven voor de bouw van een kleine faunatunnel onder de N413 ten zuiden van Soest, als onderdeel van een heidecorridor die ten zuiden van Soest wordt ontwikkeld. Bij de N201 ter hoogte van de Vinkeveense Plassen worden in aansluiting op al aanwezige faunatunnels rasters aangebracht om otters, die zich ook in dit gebied steeds vaker vertonen, veilig de weg te laten passeren.

Terugdringen aanrijdingen wilde dieren

In het Mobiliteitsprogramma zijn vanuit verkeersveiligheid maatregelen voorzien om het aantal wildaanrijdingen terug te dringen. In 2018 zijn alle provinciale wegen binnen het NNN op de Utrechtse Heuvelrug en direct daarop aansluitende natuurgebieden voorzien van nieuwe blauwe wildspiegels. In regulier overleg met de ‘brede’ reewildbeheercommissies worden maatregelen ter voorkoming van aanrijdingen besproken. De Stichting Valwild houdt de aanrijdingen bij.

Ook is er gestart met de praktijkproef maatwerkbeheer voor het ree op locaties waar relatief veel aanrijdingen plaatsvinden. Op de zuidelijke Heuvelrug wordt onderzoek gedaan naar het gedrag van reeën in de omgeving van wegen en de mate en tijden waarin de dieren oversteken. Het doel is om tot effectievere maatregelen te komen om aanrijdingen te voorkomen. Naar aanleiding van deze proef zal naar verwachting ook de optie snelheidsbeperking van het verkeer aan de orde komen.

Bermbeheer

De provinciale wegen worden met behulp van zogenaamde maai-opzuigcombinaties beheerd om het aantal werkgangen, i.r.t verkeershinder te beperken en om de bermen te verschralen. Verschraling is gunstig voor het ontwikkelen van soortenrijke vegetaties. In 2018 is in het westelijke deel van de provincie begonnen met kleinschaliger beheer van de meest waardevolle en vaak bredere natuurbermen. Deze bermen worden gemaaid en enkele dagen later, gehooid. Plantenzaden kunnen daardoor rijpen en voor nageslacht zorgen. De

verwachting is dat dit kleinschaligere beheer ook voor insecten gunstiger uitpakt. In 2019 wordt dit beheer voor kansrijke bermen in Utrecht oost uitgebreid.

In het westen van de provincie Utrecht wordt in 2019 met vijf projecten gestart gericht op het vergroten van draagvlak voor ecologisch bermbeheer. Particulieren, bedrijfsleven en overheden werken hierin samen. De proefprojecten kunnen met betrokken beheerders opgeschaald worden. De projecten hebben een relatie met het betrekken van mensen bij natuur zoals ook opgenomen in de Natuurvisie.

2.2 Behouden en verbeteren van de kwaliteit van natuur en landschap (biodiversiteit)

Om de Utrechtse natuurwaarden en de daarbij behorende biodiversiteit te behouden en versterken en een duurzame staat van instandhouding van onze aandachtssoorten naderbij te brengen is het niet alleen voldoende om ruimte aan een robuust netwerk van natuurgebieden te bieden. Tegelijkertijd dienen we zorg te dragen voor het op orde brengen van de natuurkwaliteit in onze al bestaande natuurgebieden en daarbuiten. De tweede pijler van ons natuurbeleid richt zich op het treffen van maatregelen die hiervoor zorgen.

2.2.1 Natuurkwaliteit bestendigen

Sinds 2017 neemt de provincie Utrecht gefaseerd de verlening van de subsidies natuurbeheer over van RVO. Eind 2017 hebben 3 grote beheerders en 1 nieuw opgericht natuurcollectief een subsidie aanvraag ingediend. Daarnaast hebben in diezelfde periode 2 bestaande natuurcollectieven en 2 grote beheerders een uitbreidingsaanvraag ingediend. Deze aanvragen zijn in 2018 beoordeeld en beschikt. In 2018 hebben natuurbeheerders subsidie voor natuurbeheer ontvangen voor in totaal 20.658 ha (66% van de oppervlakte natuur).

Het aantal gesubsidieerde hectaren (ca. 72% van het NNN) is lager dan de totale omvang van de NNN minus de nog geplande hectaren ontwikkeling van nieuwe natuur. Dit komt omdat overheden geen beheersubsidie kunnen aanvragen. Ook zijn er particuliere eigenaren die geen beheersubsidie aanvragen. Deze terreinen worden overigens wel door deze organisaties beheerd.

Subsidies voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer verstrekken we via de 7 agrarische collectieven. Deze collectieven hebben eind 2015 op basis van de Subsidieverordening Natuur en Landschapsbeheer 2016 een subsidie voor agrarisch natuurbeheer ontvangen voor de periode van 2016 tot en met 2021. In het eerste beheerjaar 2016 hebben de collectieven ca. 5.740 ha beheerd voor een subsidiebedrag van ca. €3 mln. In 2017 en ook in 2018 is het areaal uitgebreid. In het beheerjaar 2018 hebben de collectieven 7.438 ha beheerd voor een subsidiebedrag van €3,7 mln.
Voor de beheerperiode 2019-2022 zal het areaal (weidevogel-) beheer worden uitgebreid door de introductie van de ‘weidevogelrandzone’. Hierdoor kan ook buiten de weidevogelkerngebieden gesubsidieerd beheer plaatsvinden. Dit is mogelijk gemaakt door (extra) beschikbaar gestelde POP-middelen (€22 mln. landelijk) ten behoeve van de intensivering van het weidevogelbeheer.
Agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voor 50% gefinancierd uit EU-middelen (POP3) en voor 50% uit provinciale middelen.

2.2.2 Natuurkwaliteit verbeteren

De uitvoering van de PAS-herstelmaatregelen om de natuur in Natura2000 gebieden weerbaarder te maken verlopen volgens planning zoals opgenomen in de Gebiedsanalyses. Dit blijkt uit de landelijke voortgangsrapportage 2018 van het PAS. De geplande maatregelen moeten in 2021 zijn uitgevoerd. Op 7 november 2018 heeft het Europese Hof een Arrest uitgesproken aangaande de prejudiciële vragen die de Raad van State haar had gesteld ten aanzien van het Programma Aanpak Stikstof. Het Arrest geeft op zichzelf geen

aanleiding om verlening van de vergunningen die economische ontwikkeling mogelijk maken aan te houden; na een tijdelijke stopzetting is de vergunningverlening dan ook hervat. In het voorjaar van 2019 volgt de uitspraak van de Raad van State over verschillende zaakdossiers. Zij zal vooral een oordeel moeten geven of onderbouwing van de programmaonderdelen en het inbouwen van zekerheden, zoals ten aanzien van bronmaatregelen, voldoende is. Inmiddels is bekend dat met de uitspraak van de Raad van State op 29 mei 2019 het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet meer als basis voor toestemming van activiteiten mag worden gebruikt. Daarmee is een streep gezet door vele vergunningsaanvragen voor economische activiteiten, in het bijzonder de veehouderijen.

De ambtelijke verkenningen met pilotuitwerkingen voor de natuurparels Agrarisch cultuurlandschap en natuurparels Hogere zandgronden hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd. De uitwerkingen waren te algemeen. In 2019 wordt gewenst beleid ten aanzien van de natuurparels verder verkend. Om het actieve soortenbeleid niet te vertragen is de SKNL-subsidieregeling opengesteld voor initiatieven die bijdragen aan de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten als ze passen binnen de criteria van het Supplement Biodiversiteit, behorend bij de Natuurvisie. Voor de gebieden buiten het NNN is een nieuwe subsidieregeling voor de biodiversiteitopgave in voorbereiding. De verkenning kwaliteitsverbetering bestaande natuur loopt nog door in 2019.

De verkenning naar maatregelen binnen de weidevogelreservaten is afgerond. De geadviseerde maatregelen zijn in uitvoering genomen. We hebben onze weidevogelvisie bijgestuurd op basis van het Actieplan weidevogels en vastgesteld. Met de verkregen extra middelen voor het agrarisch weidevogelbeheer, gaan we nu ook actief inzetten op het nemen van maatregelen in weidevogelgebieden buiten het NNN.

In 2018 is de Bos-heidenotitie vastgesteld ter vergroting van de biodiversiteit van heideterreinen. De biotopen van het heidelandschap verkeren namelijk in een ongunstige staat van instandhouding. Op basis van deze notitie is het mogelijk een beperkt areaal bos onder strikte criteria om te vormen om te komen tot grotere aangesloten leefgebieden van heidesoorten.
In een eventueel nieuw op te stellen bosbeleid (zie 2.3.4.) kan aandacht besteed worden aan de omvorming van bos naar andere natuurtypen.

Voor het natuurbeschermingswetgebied de Kamerikse Nessen is onderzoek uitgevoerd naar de waterkwaliteit. Conclusie is dat er geen invloed van het Grechtwater is op de waterkwaliteit van de Nessen. Grootschalige maatregelen om de waterkwaliteit van de Grecht te verbeteren ten behoeve van de Nessen zijn dus vooralsnog niet nodig. Verzuring is hier vooralsnog niet aan de orde.
De meeste herstelmaatregelen op Groot Zandbrink zijn in 2018 uitgevoerd. De resterende maatregelen worden meegenomen in de inrichting van nieuwe natuur op landgoed De Boom in 2019.
Voor het gebied de Raaphof bij Bunnik had Rijkswaterstaat het voornemen om 2 ha boscompensatie te realiseren vanwege de verbreding van de A12. Gebleken is dat er ter plekke geen compensatiemogelijkheden zijn en daarom is met Rijkwaterstaat overeengekomen dat de compensatie in de polder Autena in de gemeente Vijfheerenlanden plaats zal vinden.

Om synergie te verkrijgen tussen natuur, bodem, water en milieucondities ontvangen een aantal agrarische collectieven van de provincie op basis van de Subsidieverordening Natuur en Landschapsbeheer 2016 naast een subsidie voor agrarisch natuurbeheer ook een subsidie voor agrarisch waterbeheer. In 2018 hebben de collectieven 725 ha beheerd voor een subsidiebedrag van €0,6 mln. De subsidie voor agrarisch waterbeheer wordt voor 50% uit EU-middelen (POP3) en voor 50% door de waterschappen gefinancierd. In vergelijking met andere provincies doen de agrarische collectieven in Utrecht veel op het gebied van agrarisch waterbeheer.

2.2.3 Soorten beschermen

De passieve soortenbescherming in de Wet natuurbescherming (Wnb) is gericht op de provinciebrede bescherming van individuele planten en dieren via een verbodsstelsel. Alvorens een ruimtelijke ingreep mag plaatsvinden moeten de effecten daarvan op beschermde soorten worden getoetst aan de gevolgen voor de instandhouding van de populatie van de betrokken soort (zie verder bij Vergunningen verlenen en populaties beheren).

De provincie streeft naar natuurinclusief vergunnen – al in een vroeg stadium (op de tekentafel) rekening houden met de eisen vanuit de Wnb – en primair in het stedelijk gebied werken met gebiedsgerichte ontheffingen. We combineren zo passieve soortenbescherming met het actief treffen van maatregelen die bepaalde soorten ten goede komen. Dit resulteert niet alleen in winst voor de biodiversiteit maar ook in een verregaande vergemakkelijking van het uitvoeren van kleinschalige ruimtelijke ingrepen; ontheffingen voor dit soort activiteiten zijn dan eenvoudig te verlenen.

Mede als verdere uitwerking van de Evaluatie VTH-taken in opdracht van Provinciale Staten hebben wij begin 2018 het project de Utrechtse Aanpak verder uitgewerkt. Met de werktitel Samen voor natuur zijn vooral gemeenten, maar ook afdelingen in de eigen organisatie actief opgezocht. Het doel is om met elkaar erna te streven om de biodiversiteitsopgave, verpakt in het concept natuurinclusief ontwerpen, standaard mee te nemen in de verduurzamingsprogramma's, energietransities, bouw- en renovatieopgaven, etc. Alleen als natuur aan de voorkant (voor de vergunningsaanvraag) al tijdig natuurinclusief is meegenomen hoeft er geen vertraging in de projectplanning te ontstaan ("neem natuur, de eisen van de Wnb, achter de tekentafel al mee!"). Zo zijn we bezig om met elkaar de Utrechtse Aanpak uit te rollen tot een echte beweging waar natuur, energietransitie en klimaat kunnen (moeten) samengaan. Om deze boodschap te verspreiden zijn (kennis) bijeenkomsten georganiseerd (o.a. symposium 'Wonen, Natuurbeschermen en Bouwen (Wnb)), zowel bestuurlijk als ambtelijk om gemeenten te helpen en te informeren en zijn diverse leaflets als hulpmiddel gemaakt. Er is een kopgroep geformeerd waarin we met enkele voorloper gemeenten komen tot soortenmanagementplannen als basis voor gebiedsgerichte ontheffingen.

December 2018 is de eerste gebiedsgerichte ontheffing afgegeven aan de gemeente Amersfoort voor het Soesterkwartier. Hiermee zijn ontheffingen voor afzonderlijke individuele ruimtelijke ingrepen overbodig.

2.3 Versterken van de verbinding tussen natuur, maatschappij en economie

Natuur heeft een intrinsieke waarde en het is daarom onze plicht om er goed voor te zorgen. Tegelijkertijd vinden we dat mensen van onze natuur – en het omringende landschap – moeten kunnen genieten, temeer omdat dit tal van positieve neveneffecten heeft, bijvoorbeeld op de gezondheid. Een robuust netwerk van natuur kan dit recreatieve gebruik aan. Ook willen we graag dat recreanten zich medeverantwoordelijk voelen voor natuur.

2.3.1 Belevingswaarde vergroten

Vanuit het programma Agenda Vitaal Platteland is gewerkt aan het vergroten van de recreatieve beleving door onder andere de uitbreiding van het wandelknooppuntennetwerk in het oosten van de provincie en het vergroten van de bekendheid en benutting van de toeristische overstappunten (TOPs) in de gehele provincie. De uitvoering van het programma Recreatie om de Stad (RodS) wordt gefinancierd vanuit het programmaplan Landelijk Gebied. In het programmaplan Economische Ontwikkeling (paragraaf 4.6.2) wordt nader ingegaan op de RodS.

2.3.2 Maatschappelijke betrokkenheid versterken

We hebben de voucherregeling 'Beleef en bewonder' geëvalueerd en hebben de voorbereiding van een tweede tranche voor 2019 in voorbereiding genomen. We hebben de voorbereiding van de Groene Kroon 2019 in voorbereiding genomen in aangepaste vorm met aandacht voor het versterken van de biodiversiteit (Utrechtse Aanpak). In 2018 zijn in het kader van Groen doet Goed vele tientallen activiteiten uitgevoerd waardoor meer dan 11.000 kinderen de natuur hebben kunnen beleven. Dankzij het programma Groen aan de Buurt zijn tientallen burgerinitiatieven om de woonomgeving te vergroenen ondersteund.

In het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug (NPUH) werken we aan het versterken van de status en uitbreiding van het Nationaal Park naar de hele Utrechtse Heuvelrug. In 2018 is vooral gewerkt aan het samenbrengen van bestaande en nieuwe partners, het delen van de verschillende ambities en ontwikkelingen ten aanzien van natuur, landschap en erfgoed, recreatie en beleving. Dit heeft vorm gekregen in de ondertekening van de Intentieovereenkomst en vervolgens de onderschrijving van de Samenwerkingsagenda. Deze documenten vormden de basis om te werken aan een stevig fundament (het sturingsmodel), zodat het NPUH de komende jaren de Samenwerkingsagenda kan uitvoeren in samenwerking met haar partners. Dat fundament bestaat uit concrete afspraken over de werkorganisatie en financiering van het NPUH voor in ieder geval de jaren 2019 en 2020. Het overgrote deel van de acht betrokken gemeenten zijn in 2018 akkoord gegaan met de vorm van de werkorganisatie, de begroting en verdeling van de benodigde financiering. Tot slot zijn in 2018 de eerste stappen gezet om de nieuwe werkorganisatie op een rechtmatige wijze te organiseren met een governance die daar op aansluit. In 2019 zal het nieuwe sturingsmodel formeel zijn beslag krijgen.

2.3.3 Optimaliseren financieringsbronnen

De kansen voor realisatie en kwaliteitsverbetering van natuur door derden zijn door de Taskforce nieuwe financieringsbronnen onderzocht. Hierbij is met name gekeken naar financieringskansen voor natuurontwikkeling in Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en in de Groene Contour gebieden. De afgeronde Taskforce krijgt in beide gebieden een vervolg; enerzijds zullen kansen voor natuurontwikkeling worden opgepakt door de projectorganisatie van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, anderzijds zullen de Actieplan partijen "Duurzame Landbouw Met Natuur" in 2019 een pilot groene contour starten (looptijd tot eind 2020), waarin zal worden geëxperimenteerd met een andere ecologische invulling van de Groene Contour, waardoor natuurontwikkeling mogelijk financierbaar en inpasbaar wordt in de agrarische bedrijfsvoering.

2.3.4 Duurzame benutting bevorderen

Het door Provinciale Staten in de Natuurvisie aangegeven gewenste onderzoek naar de meerwaarde van een strategisch bosbeleid is in 2018 niet gerealiseerd. Het beslismoment om al dan niet te starten met het opstellen van een strategisch bosbeleid is vooruitgeschoven naar 2019. Er komen steeds meer maatschappelijke signalen die het opstellen van een dergelijk beleid rechtvaardigen. Genoemd worden de klimaatopgaven en de hiermee samenhangende CO2 aanpak.

2.4 Vergunningen verlenen en populaties beheren

In een drukbevolkte provincie als de onze is het essentieel dat we het beschermen van de natuur zorgvuldig afwegen tegen andere belangen. Daarom besteden we in ons natuurbeleid expliciet aandacht aan de balans tussen natuurbescherming en ruimtelijke en economische ontwikkelingen (zie pijler 5 van de Natuurvisie). Ons uitgangspunt daarbij is dat we de verschillende belangen waar mogelijk combineren waarbij we in een vroeg stadium met de verschillende belanghebbenden in gesprek treden.

2.4.1 Balans bewaken tussen natuurbescherming en ruimtelijke ontwikkeling

In het voorjaar hebben wij het Evaluatieonderzoek uitvoering groene VTH-taken 2017 en (organisatie)advies naar het functioneren van de nieuwe VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) inzake ruimtelijke ingrepen Wet natuurbescherming opgeleverd. De aanbevelingen op het gebied van vergunningverlening en toezicht van de Wnb (borgen ecologische capaciteit, natuurinclusief vergunningenbeleid en structureel ketenoverleg) hebben wij overgenomen en inmiddels grotendeels uitgevoerd.
Meegenomen zijn de vraagstukken over het rendement van de extra inzet van de groene buitengewoon opsporingsambtenaren bij de RUD Utrecht uit het Coalitieakkoord en de vraag hoe de extra beschikbaar gestelde middelen uit de Kadernota 2017 (Amendement Veilige natuur) voor het groene toezicht zo efficiënt mogelijk en in samenhang met de andere groene toezichtstaken ingezet kunnen worden. De aanbevelingen voor dit laatste onderdeel zijn met de terreinbeheerders in 2018 verder uitgewerkt en e.e.a. heeft geresulteerd in een jaarlijks gezamenlijk handhavingsprogramma (toezichtkalender) voor BOA's, in eerste instantie, gericht op opengestelde natuurterreinen.

Om tegemoet te komen aan de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer over de uitvoering van natuurcompensatie door de provincie is een Wnb-GIS-tool in ontwikkeling. Met deze GIS-tool kan de hele Wnb range van beleid, vergunningen en handhaving real time worden bediend voor onderwerpen als natuurcompensatie en herplantverplichtingen. De ontwikkeling gaat door zodat de tool in 2019 kan worden gebruikt om overzichten te maken zoals de Randstedelijke Rekenkamer heeft aanbevolen.

In de in 2018 ingestelde natuurcompensatiebank worden door de provincie gronden op 'voorraad' gehouden voor de realisatie van natuur- en boscompensatieverplichtingen. Dit kunnen gronden zijn die door de provincie zijn aangekocht, maar ook gronden van derden, waarover de provincie met deze derden afspraken heeft gemaakt om ze beschikbaar te houden voor de realisatie van compensatieverplichtingen. In de bank zullen alleen gronden worden opgenomen waarop NNN of bos van hoge kwaliteit gerealiseerd kan worden en die het NNN, het landschap of de recreatie in de provincie versterken.

2.4.2 Evenwicht brengen en houden in soortenpopulaties

Begin 2018 zijn voor de uitvoering van het ganzenbeleid ongunstige gerechtelijke uitspraken gedaan en ontheffingen vernietigd. Vanwege deze gerechtelijke uitspraken is besloten de evaluatie van het ganzenbeleid met een jaar te vervroegen. We zijn eind 2018 gestart met het formuleren van de opdracht voor de uitvoering van de evaluatie.
Een aantal kleine uitvoeringsprojecten (pilots) voor diervriendelijke methoden van schadebestrijding en het beheer van ganzen zijn in 2018 voorbereid en in uitvoering.
Wij hebben de zogenaamde 'statiegeldregeling' volgens motie ingevoerd en de Beleidsregels natuur en landschap daartoe, maar ook vanwege de gerechtelijke uitspraken inzake de fruitschade, gewijzigd vastgesteld.

We hebben bijgedragen aan de herziening van het interprovinciaal vast te stellen Wolvenplan.

We hebben eind 2018 het eerste Programma Invasieve Exoten opgesteld. Het programma heeft een looptijd van 2 jaar en bevat het plan van aanpak om, samen met betrokken overheden en private partijen (stakeholders), deze nieuwe taak verder vorm te geven binnen het nieuw opgerichte Platform Invasie Exoten. We beogen hiermee negatieve effecten van invasieve exoten op de biodiversiteit binnen de provincie Utrecht te verminderen. Met een overbruggingsbudget van € 300.000 kunnen uitvoeringsmaatregelen worden uitgevoerd. Voor de benodigde middelen voor het Programma zal een voorstel worden ingebracht bij de integrale afweging van de kadernota 2020-2023.

2.5 Monitoren natuurkwaliteit

De provincies hebben een centrale rol in de monitoring van natuurgegevens en gegevens omtrent de voortgang van de realisatie van natuur. In de Wnb is opgenomen dat de provincies de natuurgegevens verzamelen en aan het rijk rapporteren. Tevens is het realiseren van beleid niet mogelijk zonder een goede monitoring van de verrichte inspanningen.

2.5.1 In beeld brengen van de natuurkwaliteit

In 2018 is het bij de Natuurvisie behorende Supplement Monitoring en Bijsturing opgesteld (vastgesteld door GS in januari 2019). In dit Supplement wordt aangegeven hoe de monitoring de komende jaren wordt uitgevoerd, hoe hierover wordt gerapporteerd en op welke wijze bijsturing van het beleid kan plaatsvinden.

Als onderdeel van de reguliere monitoring hebben we de flora en fauna in Montfoort, IJsselstein en Oudewater in kaart gebracht. Het monitoringsplan PAS is uitgevoerd door voor elk gebied de jaarlijkse schouw op te leveren. Verder zijn de jaarlijkse derogatie gegevens (de onttrekkingen van soorten door vergunningen) uit de VTH-taken aan het Rijk opgegeven.

2.6 Duurzame landbouw bevorderen

Duurzame landbouw is landbouw die zowel in ecologisch, economisch als sociaal opzicht toekomstbestendig is. We zetten in op een duurzaam voortbestaan van de landbouwsector in de provincie Utrecht.

2.6.1 Vitale landbouw bevorderen

Als uitwerking van de in 2018 vastgestelde landbouwvisie is in het 4e kwartaal de Samenwerkingsagenda Landbouw opgesteld. In deze dynamische agenda zijn de ambities uit de landbouwvisie geconcretiseerd en is voor de verschillende thema's aangegeven hoe wij deze ambities samen met anderen stapsgewijs willen realiseren. Bij de uitwerking per thema en per samenwerkingsverband is gebruik gemaakt van de input die bij het participatieproces van de Landbouwvisie is opgehaald. De Samenwerkingsagenda is in februari 2019 door PS vastgesteld.

Samen met de AVP-gebiedscommissies in Oost en West hebben we projecten uitgevoerd op het gebied van kringlooplandbouw, Energieneutrale Melkveehouderij en water op orde. Ook hebben beide Gebiedscommissies in 2018 een aantal kavelruilen ondersteund. In Utrecht-West is 84 ha kavelruil ondersteund. In Utrecht-Oost is de landbouwstructuur versterkt in kader van de kavelruil Binnenveld.
Binnen het traject Energie Neutrale Melkveehouderij is op de drie voorbeeldbedrijven verder gewerkt aan maatregelen om het energiegebruik op melkveebedrijven te verlagen. De maatregelen en meetgegevens zijn op meerdere bijeenkomsten gedeeld met andere melkveehouders.

In 2018 is de POP3-maatregel fysieke innovatieve investeringen opengesteld, gericht op bovenwettelijke investeringen in o.a. water, energie en emissie beperking. Hiervoor was in totaal 2,5 miljoen euro beschikbaar. De regeling was zeer succesvol en ruim overtekend. Daarnaast hebben (voor landbouw) POP3-openstellingen plaatsgevonden voor kennisoverdracht en voor jonge agrariërs die investeren in duurzaamheid.

De bodemdalingsproblematiek heeft in 2018 veel aandacht gehad. De provincie heeft in het AVP-programma Aanpak Veenweide (2016-2019) in nauwe samenwerking met de Gebiedscommissie Utrecht-West innovaties en kennis ontwikkeld op het gebied van de aanpak van de bodemdaling in de Veenweidegebieden. Daarbij is aandacht voor onder meer nieuwe bedrijfstakken (natte teelten), technische innovaties (onderwaterdrainage met drukdrains, bodemtemperatuurmeters) en meebewegend bouwen (infrastructuur). Deze innovaties worden nog op pilotniveau toegepast. De animo bij agrariërs om bijvoorbeeld te investeren in de aanleg van onderwaterdrainage in Peilvak 9 in het gebied Groot Wilnis Vinkeveen neemt toe. Ook in de beleidsontwikkeling

zijn in 2018 stappen gezet. In december 2018 heeft Provinciale Staten de visie op bodemdaling vastgesteld, als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Zie hiervoor ook programma 3. Ook in de Landbouwvisie wordt aandacht besteed aan de bodemdalingsproblematiek.

Van het in 2017 door O-gen opgerichte VAB-loket zijn in november 2018 ambtelijk de eerste resultaten opgeleverd uit de regio's Amersfoort en Foodvalley. Duidelijk is geworden dat een hechtere samenwerking tussen provincie en gemeenten, met regionale kennisdeling en deskundige ondersteuning, nodig is om een forse impuls te kunnen geven aan het slopen van VAB's op locaties enerzijds en het terugverdienen met functiewijziging (wonen, niet-agrarische bedrijvigheid) anderzijds De belangrijkste rol voor de provincie is het toepassen van haar integrale gebiedskennis en het aandragen van maatwerkoplossingen op basis van het beleid. In 2019 wordt deze provinciale rol steviger neergezet. In het westen van de provincie is geen VAB-loket actief. Utrecht-West wacht eerst de resultaten af van het loket in het oosten van de provincie.

2.6.2 Natuur en landbouw verbinden

Het thema natuurinclusieve landbouw is uitgewerkt in de Samenwerkingsagenda Landbouw. Hierbij is aangesloten bij het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur en het hierbij opgestelde trajectplan. Als partner van het Actieplan zullen wij bij de verdere uitwerking van dit thema nauw betrokken worden.

2.7 Versterken leefbaarheid van het landelijk gebied.

Wij stimuleren de leefbaarheid en regionale economie van het landelijk gebied inclusief die van de kleine kernen.

2.7.1 Realiseren snel internet

In 2018 is de pré-competitieve vraagbundeling in de provincie Utrecht in nauwe samenwerking met Utrecht West en O-gen uitgevoerd. De pré-competitieve vraagbundeling is in 2018 in 90% van de gemeenten afgerond, het vereiste vraagbundelingspercentage is hier behaald. Na afronding van de vraagbundeling is de fase van de aanleg van glasvezel gestart, die zelfstandig uit te voeren is door de marktpartijen. De marktpartijen hebben contracten afgesloten met abonnementhouders en starten met de aanleg indien zij een aannemer kunnen contracteren voor de uitvoering van de aanleg.

De lokale omstandigheden van de tracés waar glasvezel aangelegd dient te worden, maakt aanleggen in sommige delen van de provincie kostbaar en complex. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met de lokale ondergrond (veenbodem) en de aanwezigheid van dijken en kades (beschermde waterkering) en de vereiste vergunningen. Complexer lokale omstandigheden zorgen ervoor dat het komen tot een rendabele business case meer voorbereidingstijd vraagt. Zonder rendabele business case zijn aannemers niet geïnteresseerd in de aanleg. De marktpartijen hebben echter aangegeven de intentie te hebben alle aangeschreven adressen eind 2019 te voorzien van snel internet.

2.7.2 Leefbaarheid en kleine kernen

De provincie Utrecht werkt samen met Gebiedscoöperatie O-gen en Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West om te komen tot een versterking van de leefbaarheid in de kleine kernen. Dit gebeurt door middel van het meerjarig programma, van waaruit bestaande burgerinitiatieven extra worden ondersteund en nieuwe initiatieven worden bevorderd. In 2018 zijn er 8 subsidies verleend. Ook zijn er diverse aanvragen nog in behandeling. De verwachting is dat we in 2019 een toenemend aantal aanvragen ontvangen.

Ook in 2018 hebben we samengewerkt met de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM) die jaarlijks de 'Kern met Pit' organiseert. Onze gedeputeerde Maasdam heeft plaatsgenomen in de vakjury van de landelijke verkiezing. Deze samenwerking wordt in 2019 voortgezet. In samenwerking met de

Gebiedscoöperatie O-gen en Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West zijn de leefbaarheidsinitiatieven gedeeld als inspiratie voor de burger.

Wat heeft het gekost?

2. Landelijk gebied	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	51.624	43.024	31.833	34.138	-2.305
Personeelslasten	8.952	9.052	9.052	9.012	40
Lasten	**60.576**	**52.076**	**40.885**	**43.150**	**-2.265**
Baten	20.950	3.100	6.178	4.826	-1.352
Baten	**20.950**	**3.100**	**6.178**	**4.826**	**-1.352**
Saldo van dit programma	**39.626**	**48.976**	**34.707**	**38.324**	**-3.617**
Stortingen in reserves	2.397	-	7.394	9.144	-1.750
Onttrekkingen aan reserves	13.139	9.177	139	4.881	4.742
Beslag op de algemene middelen	**28.883**	**39.799**	**41.962**	**42.588**	**-626**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Landelijk Gebied).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Programma landelijk gebied	7.394	9.144		4.743
Reserve Projecten			139	137
Totaal	**7.394**	**9.144**	**139**	**4.881**

Programma 3. Bodem, water en milieu

Wat hebben we bereikt?

Het Bodem Water en Milieuplan loopt van 2016 tot 2021. Aan de uitvoering worden op alle verschillende onderdelen goede voortgang geboekt. In de volgende paragrafen staat omschreven wat er in hoofdlijnen is gedaan en wat er is bereikt.

Doelenboom

3	Programma 3 Bodem, water en milieu
3.1	Waterveiligheid waarborgen en de gevolgen van wateroverlast beperken
3.1.1	Coördineren en toezicht houden bij (primaire en regionale) waterkeringen
3.1.2	Voorbereid zijn op mogelijke gevolgen van overstromingen

3.1.3	Stimuleren ruimtelijke adaptatie
3.2	Zorgen voor voldoende en schoon oppervlaktewater
3.2.1	Zorgdragen van goede zoetwatervoorziening en kwaliteit oppervlaktewater
3.2.2	Tegengaan bodemdaling
3.2.3	Goed bevaarbaar houden vaarwegen
3.3	Zorgen voor een robuust bodem- en grondwatersysteem
3.3.1	Verbeteren van bodem- en grondwaterkwaliteit
3.3.2	Benutten van energie uit de ondergrond
3.3.3	Zorgen voor voldoende grondwater en drinkwater voor de toekomst
3.3.4	Behoud en versterken van aardkundige waarden
3.4	Bijdragen aan gezonde en veilige leefomgeving
3.4.1	Zorgen voor en verbeteren van een gezonde leefomgeving
3.4.2	Uitvoeren van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid
3.4.3	Bijdragen aan duurzame gebiedsontwikkeling
3.4.4	Vergunning verlenen, toezichthouden en handhaven met goede kwaliteit
3.5	Stimuleren duurzaamheid

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Jaarplan handhaving	Aantal ontvangen milieu-klachten	600	650	600	1474[1]
Beperking Toezichtslast * ** ***	Percentage binnen de wettelijke termijn afgegeven ontheffings-/ vergunnings-aanvragen	90%	90%	90%	89%[2]
Veiligheid regionale waterkeringen	Percentage regionale waterkeringen dat aan de veiligheids-norm voldoet	100%	76%	80%	83%
Waterkwantiteit	Aantal TOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost (cumulatief).	12 TOP 19 SUB TOP	10 TOP 14 SUB TOP	12 TOP 19 SUB TOP	10 TOP 14 SUB TOP
PUEV	Externe veiligheid is bij minstens 95% van de ruimtelijke plannen goed verwerkt	95%	95%	95%	100%
Waterkwaliteit (oppervlaktewater) Nr.1 Basisset BBV. De streefwaarde van de indicator moet nog worden bepaald	Percentage van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit				
Emissie broeikasgassen Nr.2 Basisset BBV De streefwaarde van de indicator moet nog worden bepaald	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) per provincie in absolute aantallen (in tonnen)				

* Milieuvergunningen
** Bodem- en water; Overschrijding van de termijn met name bij procedures zonder fatale termijn (beoordeling evaluatieverslagen), bij ontgrondingen en waterwet vindt eventuele overschrijding altijd plaats na afstemming met aanvrager.
*** 1) Wet milieubeheer 2) Vuurwerkbesluit 3) Wet luchtvaart 4) Bodemdeelzaken 5) Ontgrondingen 6) Waterwet

**** het percentage keringen dat aan de veiligheidsnorm voldoet is op dit moment nog niet bekend. Dit kan pas op een later moment aangegeven worden

Nr1 en Nr2 basisnet BBV-indicatoren zijn door het rijk bepaald. De PU beschikt niet over data om deze indicatoren in te vullen. In IPO verband is over nr 1 overleg geweest waaruit blijkt dat de meeste andere provincies om dezelfde reden deze indicator niet invullen.

[1] Ongeveer de helft hiervan is afkomstig van Van de Groep

[2] Op basis van Q3, de gegevens over het hele jaar komen half februari beschikbaar

Wat hebben we gedaan?

3.1 Waterveiligheid waarborgen en de gevolgen van wateroverlast beperken

Nederland is een laaggelegen land, dat kwetsbaar is voor overstromingen en veranderingen van het klimaat. Het grootste deel van onze provincie ligt in overstroombaar gebied. Voor een goed leef- en vestigingsklimaat is het van belang dat wij ons beschermen tegen hoogwater, zorgen voor voldoende zoetwater en de gevolgen van wateroverlast en hittestress beperken. Ook in 2018 zijn hiervoor verschillende resultaten bereikt en hebben we samen met onze partners stappen gezet naar een klimaatbestendige en waterrobuuste provincie.

3.1.1 Coördineren en toezicht houden bij (primaire en regionale) waterkeringen

De provincie participeert bij de dijkversterkingsprojecten van de primaire waterkeringen door de waterschappen om de omgevingskwaliteit te optimaliseren en de Neder-Rijn en Lek te ontwikkelen tot belangrijke iconen in het rivierenlandschap. In 2018 is het ambitiedocument ‘Sterke Lekdijk & Grebbedijk, veilige dijken in een mooie omgeving’ door de provincie vastgesteld. Ook pakt de provincie de verbindende rol op tussen de partijen in het rivierengebied (waterschap, gemeenten, recreatieschap, natuur beherende organisaties en anderen). Daarnaast heeft de provincie vanuit haar coördinerende rol voor de procedure rond de m.e.r. gezorgd voor de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de Dijkverbetering Sterke Lekdijk en deze ter inzage gelegd.

De waterschappen werken conform planning aan de verbetering van de regionale keringen en hebben in 2018 meerdere kilometers aan kering verbeterd. Met alle waterschappen is een aantal keer overleg geweest over de voortgang van de werkzaamheden. Hierbij is onder andere stil gestaan bij de impact van de droge zomer op deze keringen. Met Zuid-Holland en Noord-Holland en de inliggende waterschappen is een plan van aanpak voor de toetsing in 2024 uitgewerkt. Daarnaast zijn eind 2018 de voormalige c-keringen langs de Hollandse IJssel genormeerd als regionale waterkering.

De provincie Utrecht werkt samen met andere provincies, waterschappen en Rijkswaterstaat aan de ‘Visie op Regionale waterkeringen’. Deze visie zal een goede basis vormen voor verdere optimalisatie van aanleg en verbetering van regionale waterkeringen. Naar verwachting is de visie in 2020 gereed.

3.1.2 Voorbereid zijn op mogelijke gevolgen van overstromingen

In 2018 is door alle gemeenten, waterschappen, de veiligheidsregio, Rijkswaterstaat en de provincie de Intentieverklaring Meerlaagsveiligheid ondertekend. Als uitwerking van deze intentieverklaring is een plan van aanpak opgesteld om met alle partijen samen te werken om Gevolgbeperking Overstromingen (voorheen Meerlaagsveiligheid) onderdeel te laten worden van het beleid.

3.1.3 Stimuleren ruimtelijke adaptatie

Om uitvoering te geven aan het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie zijn veel cruciale verbindingen gelegd in de regio en is gezamenlijk gewerkt aan de uitvoering van de stresstesten, waarbij nu iedereen de kwetsbare gebieden voor hitte, droogte en wateroverlast kan inzien. Dit is gedaan binnen de opgezette werkregio’s: Coalitieregio Ruimtelijke Adaptatie (CRA)/ Winnet, platform Water Vallei en Eem (PWVE), gebiedsraad Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Samenwerkingsverband Amstel, Gooi- en Vechtgebied. Met onze inzet hebben wij daarnaast een impuls gegeven aan verschillende (innovatieve) initiatieven, kennisuitwisseling en klimaatbestendige wijkontwikkelingen. Voorbeelden hiervan zijn: ‘werkplaats groene schoolpleinen’, speelnatuur Zwanenkamp en ontwikkeling Franse Gat.

3.2 Zorgen voor voldoende en schoon oppervlaktewater

3.2.1 Zorgdragen van goede zoetwatervoorziening en kwaliteit oppervlaktewater

Naast uitvoering van de KRW-maatregelen uit het 2e Stroomgebiedbeheerplan (SGBP) is ook gestart met voorbereiding van de 3e planperiode (2021-2027). De waterschappen voerden de regionale analyses uit, die leiden tot inzicht in de opgaven voor de 3e planperiode.

De twee moties (27 en 56a) uit 2017 zijn afgerond. In juli 2018 is het voorstel door PS bekrachtigd. Er zijn 2 sporen van uitwerking:

- Spoor 1 gaat over vermindering van nutriënten in oppervlaktewater. Daarvoor verlenen wij subsidies aan waterschappen. In 2019 zijn de eerste subsidies voorzien;
- Spoor 2 gaat over vermindering van opkomende stoffen (medicijnresten en microplastics). Dit spoor 2 loopt via de Samenwerkingsagenda water.

In Samenwerkingsagenda Water is een vervolg gegeven aan de afstemming tussen provincie Utrecht en de 4 waterschappen en Rijkswaterstaat over:

- De implementatie van de Omgevingswet;
- De opstelling van aanpak nieuwe stoffen;
- Klimaatadaptatie.

In 2018 heeft het project met de waterschappen voor het opstellen van ecologische doelen overige wateren geresulteerd in een samenwerkingsovereenkomst met afspraken over de afleiding en de vastlegging in 2021 van ecologische doelen in de provincie Utrecht.

Op landelijk niveau is gewerkt aan een vervolg op het Bestuursakkoord Water (BAW 2011). Dit heeft geleid tot 3 sporen:

- Bestuursakkoord klimaatadaptatie,
- Aanvullende afspraken BAW over digitalisering, samenwerking tussen waterschappen en waterleidingbedrijven en stedelijk waterketenbeleid in de Omgevingswet,
- Aanpassing van de governance” in de Delta aanpak waterkwaliteit en zoetwater. Er zijn 3 bestuurlijke versnellingstafels ingesteld om betere uitvoering te geven aan de Intentieverklaring uit 2016 en aanvullende bestuurlijke afspraken te maken.

Zoetwatervoorziening

Provincie Utrecht draait actief mee in 2 zoetwaterregio’s: west en ZON, beide vallen onder het Delta-programma zoetwater (waterbeschikbaarheid).

In west is samen met de partners gewerkt aan een set van maatregelen voor de optimalisatie van de zoetwatervoorziening. Enkele maatregelen zijn al in uitvoering, een voorbeeld hiervan is de klimaatbestendige wateraanvoer (KWA). De afgelopen periode tijdens de droogte heeft de KWA al zijn nut kunnen bewijzen.
Het afgelopen jaar is over de KWA en de POA (permanent oostelijke aanvoer) een inhoudelijke kennissessie gehouden met het Algemeen Bestuur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) en statenleden van de commissie RGW.

In ZON-gebied zijn we met partners bezig om in het kader van het programma “Goed water geven” maatregelen te ontwikkelen voor zoetwaterbeschikbaarheid en bodemverbetering.

Verdroging

In twee SUBTOP-gebieden zijn de maatregelen voor aanpak verdroging afgerond in 2018: Bovenlanden Wilnis

en Landgoederen Groenraven-Oost. Tevens is in 2018 is begonnen met een evaluatie van het verdrogingsmeetnet voor de SUBTOP gebieden in Utrecht (loopt door in 2019).

3.2.2 Tegengaan bodemdaling

In 2018 zijn langs een aantal sporen activiteiten ingezet om bodemdaling tegen te gaan. Er is een Visie Bodemdaling opgesteld, als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Deze is 10 december door de staten vastgesteld. In 2019 volgt het uitvoeringsprogramma, dat een vernieuwing is van het huidige Programma Aanpak Veenweiden.

Als uitwerking van het regeerakkoord wordt het Klimaatakkoord opgesteld. Bij het klimaatakkoord zijn veel partijen betrokken. Het IPO zit aan tafel namens de provincies voor de Klimaattafel Landbouw en Grondgebruik. Hierbinnen is voor bodemdaling is het doel 1 Mton reductie van CO2-uitstoot in 2030 te realiseren. De regierol voor het behalen van het doel voor de veengebieden komt bij de provincies te liggen. In december 2018 is het ontwerp Klimaatakkoord vastgesteld. De planning is dat er het tweede kwartaal van 2019 een eindakkoord is.
In het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) hebben de gemeenten Alphen a/d Rijn, Gouda en Woerden, de provincies Zuid-Holland en Utrecht en het hoogheemraadschap van Rijnland medio 2018 een voorstel ingediend voor de Regiodeal Groene Hart. Deze richt zich vooral op kennisontwikkeling en toepassing van kennis in de praktijk om met bodemdaling om te gaan, zowel in stedelijk als landelijk gebied. Recent heeft het rijk bepaald dat de Regiodeal verder mag worden uitgewerkt en heeft 10 miljoen euro toegekend. Daarmee gaan we met partijen de komende tijd aan de slag. De regiodeal zal komend voorjaar worden ondertekend.
Inhoudelijk richt de samenwerking zich op:

- Toekomstbestendig bouwen en wonen in veengebied
- Kennisontwikkeling met testsites in het Groene Hart
- Vernieuwd ondernemerschap voor agrarische bedrijven
- Bijdrage aan klimaatmaatregelen en CO2-reductie

Uitvoeringsmaatregelen en onderzoeken verlopen nu via het Programma Aanpak Veenweiden als onderdeel van de Agenda Vitaal Platteland. Dit wordt verder beschreven in programma 2.2
Daarnaast heeft het Rijk vanuit de Klimaatmiddelen € 3,2 mln. beschikbaar gesteld voor het project Klimaat slim boeren op veen dat wordt uitgevoerd door HDSR. Dit project richt zich op monitoring en uitrol van maatregelen zoals onderwaterdrainage.

Ook vanuit programma 1.3 Stimuleren van Integrale gebiedsontwikkeling met Ruimtelijke kwaliteit zijn middelen ingezet op bodemdaling, vanuit het IFL-programma en IGP-programma. Deze zijn gericht op bewustwording en innovatieve gebiedsprocessen.
Vanuit het IFL-programma in juni 2018 is de Camping onbestemd georganiseerd om, vanuit een andere context dan gangbaar, in het gebied en met het gebied in gesprek te gaan over het thema bodemdaling. Er was een brede mix van bestuurders, gebieds-gebruikers, avonturiers, onderzoekers uitgenodigd

3.2.3 Goed bevaarbaar houden vaarwegen

De kosten voor op deze post zien met name op structureel vaarwegbeheer, zoals het op diepte houden van de vaarwegen, het oeveronderhoud, de vergunningverlening en handhaving op de provinciale vaarwegen en de bediening van bruggen en sluizen. Deze taken worden deels uitgevoerd door de provincie en deels in opdracht van de provincie door waterschappen.
In het kader van de provinciale grenswijziging in verband met Vijfheerenlanden ligt sinds 1 januari 2019 een groter deel van het Merwedekanaal op Utrechts grondgebied. In 2018 zijn voorbereidingen getroffen voor deze overgang. Gedurende de overgangstermijn van twee jaar zal Zuid-Holland het beheer blijven uitvoeren en gelden de regels van Zuid-Holland. Tijdens deze periode zal de nieuwe situatie verder vormgegeven en voorbereid worden

3.3 Zorgen voor een robuust bodem- en grondwatersysteem

3.3.1 Verbeteren van bodem- en grondwaterkwaliteit

Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020 (PUB)

We hebben in 2018 verder uitvoering gegeven aan het PUB. Belangrijke pijler is de aanpak van de zogenaamde spoedlocaties bodemsanering. Momenteel staan er 43 locaties op de spoedlijst (inclusief de Acacialaan). Bij 38 locaties is de sanering reeds aangevangen.

Gemeenten worden onder de Omgevingswet bevoegd gezag voor de Bodemtaken. Wij hebben in dit kader het project Warme overdracht van Bodemtaken opgestart met alle stakeholders (gemeenten, waterschappen, drinkwatermaatschappijen en omgevingsdiensten). Het project bestaat uit 3 pijlers:

- Beleid: gezamenlijk is de Beleidsverkenning Bodem en Grondwater uitgevoerd: hoe willen alle stakeholders in de toekomst omgaan met bodem- en grondwaterkwaliteit? Dit wordt verder uitgewerkt in gebiedsgericht samenwerking;
- Overdracht van data: hoe gaan we de bodemdata (zowel de dossiers maar ook de digitale bodeminformatiesystemen) overdragen aan gemeenten?
- Overdracht van taken: verkenning in pilots met gemeenten en omgevingsdiensten en waterschappen hoe de taakverdeling er onder de Omgevingswet uitziet.

Nieuwe stoffen

Onderdeel van het opgestelde programmaplan voor nieuwe stoffen is ook het thema opkomende stoffen die in de bodem en grondwater voorkomen, zoals industriële brandvertragers (GenX), blusmiddelen en andere synthetische stoffen die via de atmosfeer worden verspreid. In 2018 is een consortium gevormd als uitvloeisel van de marktbenadering onder het Uitvoeringsconvenant Bodem waar deze en andere stoffen programmatisch worden aangepakt. Dit wordt in 2019 verder ingevuld.

3.3.2 Benutten van energie uit de ondergrond

Bodemenergie

In 2018 hebben wij met de gemeente Utrecht gewerkt aan de uitvoering van de Utrechtse Bodemenergie Agenda. Als resultaat zijn onder meer in samenwerking bodemenergieplannen opgesteld voor interferentiegebieden (gebieden waar door ruimtelijke ontwikkelingen grote vraag naar bodemenergie wordt verwacht). Hiermee kunnen we sturen op optimale benutting van de potentie van de ondergrond voor bodemenergie. De RUD Utrecht heeft in opdracht van de provincie WKO-vergunningen die niet werden benut ingetrokken, om ruimte vrij te maken voor nieuwe systemen. Bij toezicht en handhaving wordt extra aandacht besteed aan het energetisch functioneren. Daarnaast participeren we, samen met kennisinstellingen, bedrijven en andere overheden, in twee onderzoeksprojecten die zullen leiden tot betere benutting van bodemenergie.

3.3.3 Zorgen voor voldoende grondwater en drinkwater voor de toekomst

Het afgelopen jaar is samen met Vitens verder gewerkt aan een langetermijn drinkwaterstrategie met als horizon 2040. Deze strategie bevat een concrete strategie om de toenemende drinkwatervraag door bevolkingsgroei in de provincie Utrecht te dekken. Met drinkwaterbedrijf Oasen is verkend welke gevolgen het samenvoegen van de gemeenten in Vijfheerenlanden heeft voor de grondwaterbescherming (overdracht van Zuid-Holland naar Utrecht). Ook is uitwerking gegeven aan de beleidsverkenning grondwaterkwaliteit als bouwsteen voor de Omgevingsvisie (Koersdocument) en is met gemeenten besproken welke gevolgen het wegvallen van het wetgevingskader van de Wet Bodem heeft op zowel de bodemopgave als de grondwaterbescherming. Voor alle winningen is een gebiedsdossier geactualiseerd in 2018, in lijn met de landelijke planning. In aanvulling daarop heeft Utrecht voor een aantal overige winningen (industrie, campings) een monitoringsronde uitgevoerd naar de kwaliteit van het grondwater en is waar nodig overleg met de eigenaren opgestart om tot passende bescherming

te komen. Specifiek voor de Bethunepolder is een compensatieregeling opgesteld voor de opbrengstderving die wordt veroorzaakt door de onttrekking van drinkwater in de polder.

3.3.4 Behoud en versterken van aardkundige waarden

In oktober 2018 is het achtste aardkundige monument in de provincie Utrecht door GS benoemd. Het gaat om de Westbroekse Zodden. De Westbroekse Zodden is het eerste monument in een veengebied. Bijzonder aan deze plek is dat verschillende elementen van het veenlandschap - open petgaten, legakkers, moerasbos en trilveen - hier op een klein oppervlak te zien en beleven zijn. De panelen in het bestaande aardkundige monument Oostbroek en Niënhof zijn vernieuwd en vervangen.
In maart 2018 heeft het Nederlands Forum UNESCO Global Geoparks (NFUGG) een advies uitgebracht, waarin de kansrijkheid van de zes Nederlandse geoparkinitiatieven wordt beoordeeld. De regio rondom de Heuvelrug, het Gooi en de Vecht wordt hierin gezien als één van de twee kansrijke gebieden voor het verwerven van de UNESCO Geoparkstatus. Hieruit blijkt dat de betrokken partijen, waaronder de provincie Utrecht, de geoparkinitiatieven duidelijk op de kaart hebben gezet.

3.4 Bijdragen aan gezonde en veilige leefomgeving

3.4.1 Zorgen voor en verbeteren van een gezonde leefomgeving

Gezonde leefomgeving

Vanuit het programma Gezonde Leefomgeving hebben we in 2018 verschillende activiteiten uitgevoerd, veelal samen met onze regionale partners. We hebben uitgebreid geadviseerd over gezonde leefomgeving in de Omgevingsvisie, onder meer via inbreng in het tourteam Omgevingsvisie en uitwerking in het koersdocument. In 2018 zijn we een lezingenreeks gestart, waarin we een koppeling maken tussen gezonde leefomgeving en andere maatschappelijke opgaven waar de provincie voor staat Let's dense over verdichting, juni 2018 en Let's move over gezonde mobiliteit, november 2018). In het Beurskwartier gemeente Utrecht voerden we vanuit het Living Lab Slimme en Gezonde Stad ontwerpend onderzoek uit naar gezonde verstedelijking. Ook vanuit de Kennisalliantie en de Health Hub Utrecht zetten we in op een gezonde regio voor gezonde inwoners. Onder meer door het uitvoeren van een door ZonMW gehonoreerd project over het verkleinen van gezondheidsverschillen en het (mede) organiseren van netwerkbijeenkomsten.
Om inwoners meer bewust te maken van het belang van schone lucht en rust voor hun gezondheid hebben we samen met het Regionaal Bureau voor Toerisme Heuvelrug gezonde routes in kaart gebracht en onder de aandacht gebracht door de campagne 'Laad je op in de natuur'. Ook internationaal zijn we als regio steeds zichtbaarder als het gaat om 'healthy urban living'. Zo hebben we samen met Rijk en gemeente Utrecht de opening van de EU Green Week verzorgd. Dit maakt onderdeel uit van de uitgebreide lobby die we als regio in Brussel voeren om de regio te profileren als Europees living lab voor Healthy Urban Living.

Geluid

Om de gezondheidseffecten van geluidsoverlast zo veel mogelijk te beperken werken we langs verschillende sporen. Het belangrijkste spoor is het reduceren van geluidsoverlast door het aanbrengen van geluidsreducerend asfalt op provinciale wegen. In 2018 is ca 7 km weglengte geluidsreducerend asfalt aangelegd, waarvan direct 420 woningen met een hoge geluidsbelasting hebben geprofiteerd. Omdat geluidsreducerend asfalt niet alle geluidhinder kan wegnemen, zijn in 2017 en 2018 bij 34 woningen met hele hoge geluidbelastingen gevelmaatregelen getroffen. Op basis van de in 2017 vastgestelde geluidbelastingkaart voor provinciale wegen is het Actieplan omgevingslawaai provinciale wegen opgesteld. Dit is op 8 januari 2019 vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Stilte wordt steeds schaarser in Nederland, ook in Utrecht. De geluidsniveaus zullen de komende jaren verder toenemen door bevolkingsgroei, toenemende automobiliteit en groei van de luchtvaart. Mensen hebben echter behoefte aan rust en stilte, het draagt bij aan een gezonde

leefomgeving en de beleving van natuur en landschap. Daarom zijn wij in 2018 gestart met de evaluatie van het huidige beleid. In 2018 zijn 7 ontheffingen verleend voor activiteiten in stiltegebieden.

Luchtvaart
Het aantal ontheffingen dat is verleend voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik van terreinen voor de start en landing van helikopters is vorig jaar niet toegenomen. Er zijn 24 generieke ontheffingen verleend voor het tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG) van een terrein voor de start en landing van een helikopter. Een generieke TUG-ontheffing stelt helikopterbedrijven in staat op elk geschikt terrein in de provincie op 12 dagen per jaar tweemaal te landen en weer op te stijgen. Daarnaast zijn er ook 22 ontheffingen voor locatiegebonden luchtvaartactiviteiten verleend. Dit zijn er 3 meer dan in 2017.

3.4.2 Uitvoeren van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid

In het PUEV 2015-2018 wordt gewerkt aan het realiseren van een adequate organisatorische en beleidsmatige borging en uitvoering van externe veiligheid regelgeving ten aanzien van ruimtelijke plannen en projecten, structuurvisies, routering van gevaarlijke stoffen, vergunningverlening en risicoregistratie. De uitvoering van externe veiligheid is geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening aan bedrijven en in ruimtelijke plannen. In de ruimtelijke plannen die aan de provincie werden voorgelegd was externe veiligheid goed verwerkt. In 2018 werd gewerkt aan externe veiligheidsadviezen voor 15 vergunningen en 416 ruimtelijke plannen. In meerdere gemeenten is gewerkt aan een omgevingsvisie en is input geleverd t.a.v. externe veiligheid. Ca. 70 mutaties werden aangebracht in het Risicoregister dat is gekoppeld aan de Risicokaart. Er is een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor gevaarlijke stoffen en in 2018 werd in 4 gemeenten de route aangepast. De aanpassing van de bewegwijzering vindt plaats in 2019. De risicoruimte langs het basisnet spoor wordt op een aantal locaties nog overschreden. Het Rijk neemt maatregelen hiertegen, maar onderzoekt ook met het oog op een robuust basisnet of er mogelijkheden zijn om op bepaalde trajecten waar het vervoer van gevaarlijke stoffen verboden is toch vervoer van gevaarlijke stoffen toe te laten.

3.4.3 Bijdragen aan duurzame gebiedsontwikkeling

Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen waarvoor de provincie Utrecht verantwoordelijk is en bij gemeentelijke ruimtelijke ontwikkelingen, bieden we een scala aan instrumenten aan die het maken van een integrale afweging ondersteunt. In verband met de met de actualiteit van de Omgevingswet is er veel tijd gestoken in het geven van voorlichting, zowel intern als aan gemeenten en andere partijen over de meerwaarde van deze instrumenten bij het opstellen van Omgevingsvisies en Omgevingsplannen. Daarnaast is een onderzoek gestart op welke wijze het instrument gebiedsprofielen in combinatie met de Tygron 3D planningstool ingezet kan worden om te komen tot kansenkaarten voor ruimtelijke ontwikkelingen. In het startdocument voor het op te stellen MER voor de provinciale Omgevingsvisie is aangegeven dat dit type innovatieve planning supportsystemen bij het opstellen van het MER zullen worden ingezet.

In de praktijk blijkt de beschikbaarheid van instrumenten als de maptable niet automatisch te leidt tot het behoud van de gewenste milieukwaliteit. Een voorbeeld hiervan is dat het aantal geluidgehinderden in de provincie per saldo toeneemt, ondanks de geluidisolatie van te zwaar belaste woningen. De Omgevingswet gaat de provincie mogelijkheden bieden om het gebruik van instrumenten gericht op het voorkomen van dit soort situaties minder vrijblijvend te maken. Of gebruik gemaakt zal worden van deze mogelijkheden zal worden afgewogen bij het opstellen van de Provinciale Omgevingsvisie en –verordening.

Op uitvoeringsniveau zijn de instrumenten ingezet om gemeenten te ondersteunen bij het meewegen van gezondheid, milieukwaliteit en duurzaamheid bij ruimtelijke ontwikkelingen. Deze werkwijze draagt in belangrijke mate bij aan de kwaliteit van onze woon- en leefomgeving en de gezondheid van de bewoners en gebruikers en

stimuleert het toepassen van vernieuwende concepten op het gebied van onder andere duurzame energie, circulaire economie en klimaat. Concrete voorbeelden van de inzet dit jaar zijn het toepassen van gebiedsprofielen/Tygron 3D bij het afwegen van binnenstedelijke ontsluitingsvarianten in de stad Utrecht en het inzetten van de “wasstraat duurzaamheid” voor het ontwikkelen van maatregelen voor een gezonde, klimaatbestendige, gasloze en energieneutrale woonwijk.

3.4.4 Vergunning verlenen, toezichthouden en handhaven met goede kwaliteit

De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG) voeren voor de provincie in mandaat een groot aantal taken uit voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De kwaliteit van de productie is over het algemeen goed. We zien een stijgende lijn in de realisatie.

Specifieke producten

Wet Natuurbescherming

In 2018 hebben de toezichts- en handhavingstaken voor de Wet Natuurbescherming verder vorm gekregen. Dit is vertaald in een aangescherpt programma 2018.
Ook is de consignatie dienst ingericht voor klachten in dit domein.

Afname bodemtaken

De Omgevingswet zal leiden tot een verschuiving van bevoegdheden op het gebied van bodem van provincie naar gemeenten. Dit leidt tot een afname van ca. 75% van het aantal bodemuren dat de provincie belegt bij de RUD Utrecht. In de DVO wordt hier al op geanticipeerd. In 2018 is een project gestart om de toekomstige invulling van de bodemtaken te organiseren, qua opdrachten en personeel, met het oog op het voorkomen van eventuele frictiekosten in 2021. Begin 2019 wordt hiertoe een advies opgeleverd.

Wabo/WM

In 2018 is gestart met een actualisatie van de vergunningen op het gebied van afval en energie. Dit afvalproject verloopt voorspoedig en zal naar verwachting in 2019 worden afgerond (behoudens beroepszaken, etc.). De actualisatie van de energievoorschriften zal nog enkele jaren doorlopen. De EED-rapportages worden beoordeeld door de RUD. Er was sprake van een fors aantal klachten. De meeste klachten gaan over geluid en geur. Met name de klachtenstroom bij het bedrijf Van de Groep en zn. heeft veel aandacht gekost. Dit heeft geleid tot diverse lasten onder dwangsom. De verwachting is dat dit nog doorloopt in 2019.

Vijfheerenlanden

In 2018 hebben we ons voorbereid op de extra provinciale taken die als gevolg van de herindeling op het nieuwe grondgebied van de provincie moeten worden uitgevoerd. De RUD Utrecht gaat die vanaf 2019 uitvoeren.

3.5 Stimuleren duurzaamheid

In 2018 zijn verschillende activiteiten uitgevoerd om duurzaamheid beter in de lijnorganisatie te verankeren. Daarnaast zijn generieke activiteiten georganiseerd zoals de Dag van Duurzaamheid, de deelname van de provincie aan de Elfwegentocht en een (interne) Collegetoer Transitie Circulaire Economie. In samenwerking met de Alliantie Cirkelregio Utrecht en Drift/ Erasmus zijn in 2018 door koplopers uit de regio Utrecht verschillende transitiepaden geduid. Deze inzichten vormen input voor het uitzetten van nieuwe beleidslijnen en initiëren van nieuwe activiteiten in 2019.

Wat heeft het gekost?

3. Bodem, water en milieu	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	15.207	18.269	21.488	17.194	4.294
Personeelslasten	3.396	3.799	3.799	3.799	0
Lasten	**18.603**	**22.068**	**25.287**	**20.993**	**4.294**
Baten	8.282	7.106	8.042	5.687	-2.355
Baten	**8.282**	**7.106**	**8.042**	**5.687**	**-2.355**
Saldo van dit programma	**10.321**	**14.962**	**17.245**	**15.306**	**1.939**
Stortingen in reserves	2.274	-	-	424	-424
Onttrekkingen aan reserves	1.080	2.178	4.387	3.693	-694
Beslag op de algemene middelen	**11.516**	**12.784**	**12.858**	**12.037**	**821**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Bodem, water en milieu).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Egalisatie Bodemsanering		3	4.153	3.672
Reserve Expl.verschillen grondwaterbeh.			100	
Reserve PUEV			134	21
Reserve Projecten		176		
Reserve BenO Vaarwegen		245		
Totaal		**424**	**4.387**	**3.693**

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen
- Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Programma 4. Economie en energie

Wat hebben we bereikt?

Doelenboom

4	Programma 4 Economie en energie
4.1	Verbeteren kwaliteit werklocaties

4.1.1	Aanpak leegstand retail
4.1.2	Aanpak leegstand kantoren
4.1.3	Herstructurering bedrijventerreinen
4.1.4	Ontwikkelen Ruimtelijk Economische Strategie (RES)
4.2	Versterken aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
4.2.1	Verbeteren infrastructuur onderwijs-arbeidsmarkt
4.2.2	Vergroten ontmoetingskansen leerling-bedrijf
4.2.3	Versterken en ontwikkelen ketens
4.2.4	Vergroten exposure en versterken voorlichting
4.3	Vergroten innovatiekracht
4.3.1	Ondersteuning Economic Board Utrecht
4.3.2	Ondersteuning Stichting Utrechts Science Park
4.4	Stimuleren internationaal vestigingsklimaat
4.4.1	Aantrekken buitenlandse investeringen
4.4.2	Versterken internationaal vestigingsklimaat
4.5	Versnellen energietransitie
4.5.1	Energie besparen in gebouwde omgeving
4.5.2	Toepassen van windenergie
4.5.3	Ontwikkelruimte voor geothermie en zonnevelden
4.5.4	Financieren van energieproject
4.6	Stimuleren gebruik recreatieve voorzieningen en routes
4.6.1	Versterken recreatief hoofdnetwerk met routebureau, routes en TOP's
4.6.2	Accommoderen recreatiedruk om de steden
4.6.3	Transitie recreatieschappen
4.7	Stimuleren internationaal toerisme
4.7.1	Merkversterking en groei bezoekers
4.7.2	Verhogen innovatief ondernemerschap

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Innovatie	Energiebesparing per jaar	3	3	3	circa 1,5%
Internationale acquisitie	Toename ten opzichte van vorig jaar	10	10	15	20
Accommoderen en recreatiedruk om de stad	Aangelegd recreatieterrein rond Utrecht (RodS) in ha	170	106	106	NB

Energieneutraliteit Nr. 3 Basisset BBV	Totaal vermogen op grond-gebied provincie	4,4	2,9	3,2	NB
Bruto Regionaal Product Nr. 7 Basisset BBV	Aantal gerealiseerde projecten	1,80%	-	1,80%	NB
Werkgelegenheid Nr. 8 Basisset BBV	Multiplier op innovatieprojecten (EBU)	73%	-	73%	NB
Energiebesparing	Aantal gerealiseerde investeringsprojecten	5%	5%	5%	NB
Aandeel duurzame energie	Aandeel ten opzichte van energieverbruik	5% in 2020 100% in 2040	3,90%	3,90%	4%
Opgestelde vermogen windmolens		65,5 MWe in 2020	34	34	31

Wat hebben we gedaan?

4.1 Verbeteren kwaliteit werklocaties

Om een aantrekkelijke vestigingslocatie te blijven, willen we ervoor zorgen dat vraag en aanbod naar werklocaties in evenwicht zijn, zowel kwantitatief als kwalitatief. In 2018 hebben we hieraan bijgedragen via uitvoering van de Provinciale Aanpak Kantorenleegstand (2014), vaststelling van de Retailvisie (2018) en de Ruimtelijk Economische Strategie (2018) en via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU).

4.1.1 Aanpak leegstand retail

In februari 2018 is door Provinciale Staten de Retailvisie vastgesteld. In deze visie wordt een aanzet gegeven voor de aanpak van de problematiek van detailhandel. Kernopgave is het versterken van de vitaliteit van de bestaande binnensteden. Naast het tegengaan van nieuwe detailhandelslocaties via de bestaande Provinciaal Ruimtelijke Verordening, wordt een sterk accent gelegd op informatieverzameling, kennisdeling en de projectondersteuning bij revitaliseringsprojecten van binnensteden via het Programma Binnenstedelijke Ontwikkeling (o.a. in Zeist, Soest en Veenendaal).
In het kader van de informatievoorziening is samen met de provincies Noord- en Zuid-Holland opdracht gegeven voor een actualisering van het in 2016 gehouden Koopstromenonderzoek voor de Randstad. Dit jaar doen ook de Regio FoodValley en Almere en Lelystad mee in het onderzoek. De resultaten worden begin 2019 verwacht.
In IPO-verband wordt in het kader van de landelijke Retaildeals gewerkt aan een handreiking voor gemeenten voor de herkenning en aanpak van de (verborgen) plancapaciteit met als doel nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen te beperken om de bestaande centra beter te kunnen beschermen. Ook zijn de provincies in overleg met het CBS, Kadaster en Geonovum voor de opzet van een landelijk leegstandsregister.

4.1.2 Aanpak leegstand kantoren

Op 10 december 2018hebben PS het Inpassingsplan Kantoren vastgesteld, binnen de kaders van de in 2016 vastgestelde Thematische Structuurvisie Kantoren. Na de inwerkingtreding van dit plan is ruim 3 miljoen m2 aan nieuwbouwmogelijkheden uit bestemmingsplannen gehaald. Op dat moment, dan wel na afronding van een eventuele beroepsprocedure zal het regulerende spoor van de kantorenaanpak zijn voltooid.
In het kader van het faciliterende spoor is door het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling (BO) voor twee kantoorgebieden een bestuurlijke sessie georganiseerd, waarbij ook eigenaren aanwezig waren, zie ook programma 1. Daarnaast zijn er met behulp van de OMU, dikwijls in samenspraak met het programma BO, verschillende kantoren getransformeerd. Er is sprake van een verschuiving van pandgerichte kantoortransformatie naar gebiedsgericht herbestemmen, waarin BO met name gemeenten faciliteert.

4.1.3 Herstructurering bedrijventerreinen

De markt voor bedrijfshuisvesting is in 2018 sterk aangetrokken. Er heeft zowel ambtelijk als bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de verschillende gemeenten over de oplossing van lokale knelpunten met betrekking tot de uitbreiding van bedrijventerreinen. In enkele gemeenten heeft de aangetrokken markt geleid tot een acuut gebrek aan ruimte om expanderende bedrijven voldoende ruimtelijke mogelijkheden te bieden. Voor de herstructureringsopgave heeft dit in 2018 geleid tot vrijwel stilstand. Door de volledige verhuur/bezetting van de bedrijfsruimte zijn het animo en de mogelijkheden om een herstructureringsproces op te starten gering. Desondanks is met name via de OMU een aantal projecten van de grond gekomen (o.a. in Soesterberg en de Ronde Venen) en is de OMU als adviseur voor gemeenten en bedrijfsleven bij enkele projecten betrokken.

4.1.4 Ontwikkelen Ruimtelijk Economische Strategie (RES)

Vanaf eind 2017 is met actieve inbreng van een groot aantal betrokkenen (provincie, rijk, gemeenten en regio's, bedrijfsleven en instellingen) gewerkt aan het opstellen van een Ruimtelijk-economische Strategie (RESU). De RESU geeft aan wat er ruimtelijk nodig is om Utrecht ook in de toekomst economisch succesvol te laten zijn en is daarmee een belangrijke bouwsteen op economisch gebied voor de provinciale Omgevingsvisie. Provinciale Staten hebben de RESU op 5 november 2018 vastgesteld.

4.2 Versterken aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Een goede balans tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is cruciaal voor een goed functionerende regionale economie. In de provincie nemen de zorgen toe over de tekorten en mismatch op de arbeidsmarkt. Op 5 februari 2018 heeft PS het beleidsplan Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat de provincie vanuit een faciliterende en verbindende rol, samen met gemeenten, georganiseerd bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en de EBU, gaat bijdragen aan het verkleinen van de mismatch op de
arbeidsmarkt en daarmee het versterken van de regionale economie. Het beleidsplan valt uiteen in drie programmalijnen:

1. stimuleren integrale aanpak economie, onderwijs en arbeidsmarkt;
2. Stimuleren samenwerking bedrijfsleven, onderwijs en overheid;
3. Stimuleren talentontwikkeling.

Deze programmalijnen corresponderen niet één op één met de doelenboom uit de begroting.
Naast faciliteren en verbinden stimuleren we als provincie ook samenwerkingsverbanden tussen onderwijs en bedrijfsleven. Hiertoe is eind april een uitvoeringsverordening aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt opengesteld.

4.2.1 Verbeteren infrastructuur onderwijs-arbeidsmarkt

Dit doel is gevat in de programmalijn integrale aanpak economie, onderwijs en arbeidsmarkt. Het arbeidsmarktdashboard is in 2018 doorontwikkeld onder de nieuwe naam ArbeidsmarktInZicht met meer oog voor de gebruiker en toepassing van de gegevens.
Er is in 2018 veel aandacht gestoken in het tegengaan van versnippering en het op elkaar afstemmen van agenda's. Zo is in Mei de Technologieraad Regio Utrecht (TRU) opgericht met steun van de provincie. De TRU, bestaand uit vertegenwoordigers van overheden, onderwijs, werkgevers en werknemers en bedrijven uit de vier technische branches, wil de handen ineenslaan om samen de kansen voor en door techniek te benutten. De raad zet zich in voor voldoende en adequaat gekwalificeerd technologisch arbeidspotentieel in de Provincie Utrecht ook voor de middellange en lange termijn. Ook is de regionale afstemming versterkt met de gemeenten,

EBU en onderwijsinstelling om te komen tot een regionale human capital agenda en zijn de nodige contacten gelegd met gemeenten in de provincie.

4.2.2 Vergroten ontmoetingskansen leerling-bedrijf

De samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven is cruciaal bij een goede aansluiting op de arbeidsmarkt. Tekorten doen zich in Utrecht vooral voor in techniek, zorg, onderwijs en ICT. In 2018 is de inzet voor het Techniekpact versterkt en is vanuit Utrecht de coördinatie en ambassadeursrol voor het landsdeel Noordwest (Noord-Holland, Flevoland en Utrecht) opgepakt. Daarnaast heeft de provincie geparticipeerd in het Zorgpact Midden Nederland. Dit voor wat betreft overkoepelende activiteiten en samenwerking binnen de regio en met het Rijk, die belangrijk zijn om te verbinden, kennis te delen en lessen te trekken.
Om nieuwe initiatieven en samenwerkingsverbanden te kunnen ondersteunen is eind april 2018 een stimuleringsregeling gestart: subsidieverordening aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt. Via deze regeling zijn diverse projecten en programma's ondersteund.

4.2.3 Versterken en ontwikkelen ketens

Versterken en ontwikkelen van ketens is gevat onder de programmalijn talentontwikkeling, deze zet o.a. in op het stimuleren van studiekeuze met arbeidsmarktperspectief, doorlopende leerlijnen en aandacht voor leven lang ontwikkelen. PS heeft op 9 juli een motie aangenomen over de mogelijkheden van onderwijsvouchers voor een passende baan en omscholing tot werk [PS2018PS05-038A]. Deze verkenning loopt; hiervoor is enerzijds actief de samenwerking gezocht in de regio met gemeenten, onderwijsinstellingen en EBU en anderzijds is kennisdeling gezocht met andere provincies en het rijk. In veel regio's wordt namelijk momenteel verkend of voucherregelingen kunnen helpen bij het stimuleren van leven lang ontwikkelen.

4.2.4 Vergroten exposure en versterken voorlichting

Dit doel komt niet expliciet terug in het door PS vastgestelde beleidsplan. Wel is o.a. in het kader van het Techniekpact aandacht besteed aan goede voorlichting (al vanaf het primair onderwijs) over kansrijke beroepen en sectoren.

4.3 Vergroten innovatiekracht

Door innovatieve bedrijvigheid te stimuleren willen we bereiken dat onze economie concurrerend blijft. We richten ons daarbij op het vinden van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen op het gebied van gezond stedelijk leven. Hierdoor snijdt het mes aan 2 kanten. Als beleidskader hanteren we de Strategische Agenda 2013-2020 van de Economic Board Utrecht (EBU). In 2018 heeft de provincie een belangrijke stap gezet om de innovatiekracht en de economische structuur van de regio nog verder te versterken. Samen met de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Hilversum en de Universiteit Utrecht is een verkenning gestart naar de oprichting van een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM). Daarnaast heeft de provincie een eerste aanzet gedaan om ook voor het brede MKB-beleid te ontwikkelen.

4.3.1 Ondersteuning Economic Board Utrecht

De Economic Board Utrecht (EBU) staat voor het vertalen van de behoefte aan gezond stedelijk leven naar meer werkgelegenheid en investeringen. Met (financiële) steun van de provincie, gemeenten, kennisinstellingen en bedrijfsleven heeft de EBU ook in 2018 netwerkbijeenkomsten georganiseerd (Get Connected), nieuwe en bestaande initiatieven een podium geboden, geholpen bij de ontwikkeling van groene, gezonde en slimme business cases en bij financiering van initiatieven. Ook heeft de EBU ondersteuning geboden bij internationalisering van initiatieven en bij talentontwikkeling.

In 2018 heeft de EBU veel aandacht besteed aan de inzet van data voor dienstenontwikkeling. Uit diverse pilots en experimenten zijn diensten op het gebied van smart mobility, dynamische milieuzones, monitoring en

bijsturing op stressfactoren als geluid, hitte en fijnstof voortgekomen. In Amersfoort is dataplatform Fiware Lab NL van start gegaan, Hilversum heeft een aanbesteding voor een Smart City dataplatform voorbereid en voor de Merwedekanaalzone in Utrecht is een 3D-model ontwikkeld om met omgevingsdata te kunnen simuleren wat de impact daarvan is op deze nog te bouwen wijk.

Mede dankzij een succesvolle pilot in de regio Utrecht (zie ook 4.5 energietransitie) is landelijk commitment verkregen voor uitbreiding van het Nationaal Energiebespaarfonds. Hierdoor komt naar verwachting begin 2019 ruim € 300 miljoen beschikbaar voor verduurzaming van Verenigingen van Eigenaren (VvE's). Ook heeft de EBU een subsidieaanvraag bij de Europese Investeringsbank voorbereid waarmee straks aan meer dan honderd Utrechtse VvE's procesondersteuning geboden kan worden. De regio Utrecht is erin geslaagd met het VvE-instrumentarium binnen anderhalf jaar van pilot naar opschaling te gaan.

Ter versterking van het regionaal investeringsklimaat hebben de EBU en het UMCU met Europese middelen (EFRO) en met cofinanciering vanuit de provincie 2 nieuwe fondsen ontwikkeld. Hiermee komt een breed scala aan financieringsmogelijkheden beschikbaar (participaties, leningen, hybride vorm) voor ondernemers met oplossingen voor gezond stedelijk leven.

Op 15 november 2018 heeft een groot aantal partners, waaronder de provincie Utrecht, Universiteit Utrecht en UMC Utrecht een Letter of Commitment ondertekend voor de oprichting van een supportorganisatie voor regeneratieve geneeskunde. RegMed XB is een uniek initiatief dat publieke en private partijen, regionale en nationale overheden, zorg, economie en wetenschap bij elkaar brengt. Doel is om genezing van ernstige chronische aandoeningen mogelijk te maken met betaalbare nieuwe behandelingen.

4.3.2 Ondersteuning Stichting Utrechts Science Park

In 2018 heeft de Stichting Utrecht Science Park (USP) met steun van de provincie en andere partners bijgedragen aan het bevorderen van samenwerking tussen innovatieve bedrijven en kennisinstellingen, het verbeteren van voorzieningen voor (startende) bedrijven en het vergroten van de bekendheid van Utrecht Science Park als vestigingslocatie voor innovatieve bedrijvigheid. Zo heeft de stichting USP het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een nieuw bedrijfsverzamelgebouw met laboratoria, kantoren en ontmoetingsruimten voor onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten. Het gebouw voorziet in een belangrijke behoefte om, naast een incubator voor startende ondernemingen (Life Science Incubator), ook een gebouw te hebben voor ondernemingen die doorgroeien en meer ruimte nodig hebben.

4.4 Stimuleren internationaal vestigingsklimaat

Onder de vlag van Utrecht Region hebben provincie, gemeente Utrecht en Amersfoort op basis van een gezamenlijke strategie, intensief samengewerkt aan het versterken van het internationaal vestigingsklimaat. Extra aandacht is in 2018 uitgegaan naar de komst van de European Medicines Agency (EMA) naar Nederland. De regio's Utrecht, Zuid-Holland, Amsterdam en het Netherlands Foreign Investment Agency hebben de handen in een geslagen om zowel EMA als bedrijven die met EMA samenwerken goed te laten landen in de regio.

4.4.1 Aantrekken buitenlandse investeringen

Buitenlandse investeerders zijn van groot belang voor de regio. Het aantrekken en behouden van bedrijven levert al jaren veel nieuwe banen op en versterkt de aansluiting op internationale netwerken. De inspanningen zijn met name gericht op de sectoren Life Sciences & Health, ICT, Gaming, Innovatie & Duurzaamheid.

In 2018 hebben 20 buitenlandse bedrijven met ondersteuning van de Utrecht Region partners een vestiging geopend of uitgebreid in de regio Utrecht. Dat is een stijging van 25% ten opzichte van 2017. In totaal werd in 2018 voor minimaal 12 miljoen euro aan buitenlandse investeringen binnengehaald, waardoor 1050 banen zijn

gecreëerd. Naast het aantrekken van buitenlandse investeringen zijn ook Utrechtse ondernemingen ondersteund die internationaal willen uitbreiden. In 2018 werden negentig bedrijven geholpen in hun weg naar het buitenland.

4.4.2 Versterken internationaal vestigingsklimaat

Om het vestigingsklimaat voor internationaal talent en internationaal opererende bedrijven zoals de EMA te versterken, is in 2018 door de provincie, gemeenten Utrecht en Amersfoort en Universiteit Utrecht besloten om het huidige expat center uit te bouwen tot een International Welcome Center Utrecht Region (IWCUR). Dit center combineert dienstverlening vanuit overheid en private sector en organiseert ook sociale activiteiten. De International Talent Community Utrecht (ITCU) zal hierin geïntegreerd worden.
Om goed in te kunnen spelen op wensen en behoeften ten aanzien van het vestigingsklimaat hebben in 2018 meer dan 60 strategische accountmanagement gesprekken plaatsgevonden met internationale bedrijven in de regio. Hierbij is ook de invloed van de Brexit op deze bedrijven aan de orde geweest.

4.5 Versnellen energietransitie

Klimaatverandering en de effecten van het gebruik van fossiele brandstoffen worden alom gezien als een maatschappelijk probleem. Enerzijds wordt de oplossing gezocht in het gebruik van hernieuwbare energie zoals windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Anderzijds is energiebesparing nodig; zo min mogelijk energie gebruiken en fossiele energie zo efficiënt mogelijk in zetten.

De maatschappelijke en economische verandering die hiervoor nodig is, wordt aangeduid als energietransitie. Een transitie naar een economie die gebaseerd is op het streven naar een laag energiegebruik en het opwekken van hernieuwbare energie.

Energietransitie is geen nieuw thema, er wordt al jaren aandacht voor gevraagd en aan gegeven. We hebben in ons coalitieakkoord de energietransitie tot prioriteit gemaakt. In 2016 is de Energieagenda door PS vastgesteld. Wij willen de energietransitie versnellen door actief te zorgen voor toegang tot kennis, contacten en financiering.

4.5.1 Energie besparen in gebouwde omgeving

Bij energiebesparing in de gebouwde omgeving benutten we het netwerk en de activiteiten van het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling (zie programma 1 Ruimtelijke Ontwikkeling).

In 2018 is, met het kabinetsbesluit om in 2030 te stoppen met aardgaswinning en nieuwbouwwoningen niet meer aan te sluiten, extra focus en versnelling ontstaan voor aardgasvrije wijken. Wij richten ons vooral op ondersteuning van middelgrote en kleine gemeenten zoals in juni is vastgelegd met de statenmotie 60 “Ondersteuning gemeenten bij transitie naar gasloze wijken” Tijdens werk- en kennissessies met Utrechtse gemeenten is de behoefte wat betreft ondersteuning in kaart gebracht en in een voorstel voor ondersteuning uitgewerkt. Deze behoefte komt neer op: Samenwerking en kennis(deling), ondersteuning met extra capaciteit, wegnemen van belemmeringen op gebied van wet- en regelgeving.

De NOM alliantie van 2016 heeft in augustus 2017 een vervolg gekregen met team SNEL. Team SNEL jaagt aan op en ondersteund bij de ontwikkeling van schaalbare aanpakken voor de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad (met name voor corporatiewoningen). Team SNEL heeft in 2018 events en kennissessies georganiseerd, waaronder een handelsmissie en een matchmakingevent. Er zijn 3 matchtafels tot stand gekomen waar gewerkt wordt aan schaalbare aanpakken. Team SNEL is een intensieve samenwerking met de EBU. Maandelijks wordt de nieuwsbrief Utrecht transformeert SNEL (http://nieuwsbrief.nomalliantieutrecht.nl/snel10#!/voorpagina) uitgebracht en naar meer dan 600 abonnees gestuurd als instrument om kennis over de verduurzaming van de gebouwde omgeving te delen. De vraag naar

ondersteuning via het doorlopen van een Wasstraat op gebouw of wijkniveau neemt af. De vraag naar ondersteuning van VvE's bijvoorbeeld door bij de financiering via een garantstelling neemt toe.

Wij hebben via een garantstelling, samen met de gemeente Leusden, het mogelijk gemaakt dat 97 woningen verenigd in VvE de Hamershof, naar Nul op de Meter kunnen worden gebracht. Met deze pilot agenderen we de noodzaak voor een regionaal of landelijk fonds, zodat meer VvE's hiermee aan de slag kunnen.

Steeds meer bewoners en lokale groepen zetten zich in om (grootschalig) duurzame energie op te wekken op bijvoorbeeld daken van scholen en sportclubs (zon). De NMU heeft een 3-jarige opdracht van de provincie voor het versnellen van collectieve zonne-energie projecten en voor het ondersteunen van energie coöperaties door het Servicepunt Energie Lokaal. 2018 was het tweede jaar van deze opdracht. Inmiddels heeft elke gemeente ten minste één energiecooperatie waarmee veel activiteiten in gang zijn gezet. Er zijn 17 SDE aanvragen collectieve zonne-energie ingediend.

4.5.2 Toepassen van windenergie

In 2018 is voortgang gemaakt in twee gemeenten waardoor deze begin 2019 het planologisch proces in kunnen gaan. Bij een derde gemeente met beoogde projecten is vertraging ontstaan vanwege onder andere onzekerheden in grondposities. Bij drie andere gemeenten is principe overeenstemming tussen gemeente en initiatieven om projecten verder uit te werken voor bespreking in en met de omgeving. Mede met het oog op de komende Regionale Energie Strategieën zijn meer gemeenten in gesprek over het opzetten van projecten voor windenergie en hoe daarbij het gebied te betrekken.
Samen met de NMU en Rescoop is gekomen tot een financieringsmodel om lokale energie-coöperaties professionele ondersteuning te bieden. Zij worden daarmee adequate overlegpartners voor overheden en energiebedrijven bij gebiedsprojecten.

4.5.3 Ontwikkelruimte voor geothermie en zonnevelden

Geothermie
Wij hebben bij de Europese Investeringsbank (EIB) een subsidie voor geothermie-projecten aangevraagd. In maart 2018 heeft de Europese Investeringsbank aangegeven dat subsidieaanvraag voor geothermie niet past binnen het doel van ELENA-subsidieregeling. Op dat moment viel de financiering voor het bodemonderzoek voor Ultradiepe geothermie (UDG) en project GOUD weg. Een oplossing is gevonden doordat een groot deel van het UDG-werkprogramma onder te brengen in een door het Rijk gefinancierd landelijke onderzoekscampagne Project GOUD kon met een bijdrage van € 412.500 mee blijven doen aan het werkprogramma UDG. Wij hebben besloten om 1/3 hiervan bij te dragen. Dit budget was beschikbaar binnen de begroting voor het programma Energietransitie.

Voor de projecten LEAN en GOUD is door ENGIE een aanvraag opsporingsvergunning aardwarmte Utrecht aangevraagd bij het ministerie van EZK. Provincie heeft een adviesrol in deze vergunningaanvraag op grond van de Mijnbouwwet, waarbij we gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven betrekken. We constateerden dat er bij de regiopartners (nog) een beperkt kennisniveau over aardwarmte was. Om tot een goed advies richting het ministerie van EZK te komen, en om de rol van aardwarmte in de energietransitie-opgave te duiden, hebben we in 2018 veel geïnvesteerd en gefaciliteerd in kennisdeling en -ontwikkeling in aardwarmte. In 2018 zijn daarom meerdere informatiebijeenkomsten voor gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven georganiseerd. Ook hebben we in 2018 de voorbereidingen gestart van een grote regionale werkconferentie geothermie op 23 januari 2019. We hebben hierin nauw samengewerkt met de gemeente Utrecht.

Zonnevelden

In de provincie Utrecht zijn in 2018 drie zonnevelden opgeleverd. Twee zonnevelden liggen in de gemeente Nieuwegein, namelijk op pauzelandschap Galecopperzoom (ca 8200 panelen) en bij Waternet Nieuwegein (14.000 panelen). Het derde zonneveld van 19.000 panelen (ca. 7 hectare) is geïnstalleerd in de gemeente Eemnes. De provincie heeft in 2018 een adviserende rol gespeeld bij gemeenten die beleid voor zonnevelden aan het ontwikkelen zijn en de provincie is gestart met het ontwikkelen van een provinciaal faciliterend kader voor zonnevelden. Ook heeft de provincie, samen met de Natuur en Milieufederatie Utrecht het Gemeentelijk Kennisprogramma Energielandschappen opgestart, om gemeenten collectief te ondersteunen met het ontwikkelen van beleid, kennis en een netwerk. Ten slotte is in samenwerking met netbeheerder Stedin en de Kromme Rijngemeenten Houten, Bunnik, Wijk bij Duurstede en Utrechtse Heuvelrug een onderzoek gedaan naar het efficiënter aansluiten van grootschalige duurzame energieprojecten aan het elektriciteitsnet.

4.5.4 Financieren van energieproject

In 2018 is het energiefonds gelanceerd en deze is in de loop van 2018 volledig operationeel geworden. Via het provinciale energiefonds zijn 31 energieprojecten gefinancierd.

Voor de ontwikkeling van energiecoöperaties is in, samenwerking met Natuur & Milieu Utrecht, gezocht naar een ondersteuningsvorm zodat de expertise en kennis voor meerdere energiecoöperaties beschikbaar komt. Vanuit de aanjaagfaciliteit is hiervoor financiering voor de professionalisering en de ontwikkeling van projecten door lokale energiecoöperaties verleend.

4.6 Stimuleren gebruik recreatieve voorzieningen en routes

In 2018 is gewerkt aan goede recreatievoorzieningen, mede in het kader van het hoogwaardig kwalitatief vestigingsklimaat. De basis hiervoor is het beleid in de Visie Recreatie en Toerisme 2020 en de Agenda Recreatie en Toerisme 2016-2019. Belangrijke partner bij de uitvoering is het Recreatieschap Midden Nederland, waar belangrijke stappen zijn gezet in de organisatie.

4.6.1 Versterken recreatief hoofdnetwerk met routebureau, routes en TOP's

In maart 2018 is het Routebureau feestelijk gelanceerd op de landelijke fiets- en wandelbeurs. Deze organisatie heeft als doel de kwaliteit van routenetwerken te bewaken, thematische routes te ontwikkelen en routegebonden recreatie te stimuleren. In de loop van het jaar zijn alle gemeenten in de provincie aangesloten bij het Routebureau en hebben het convenant ondertekend. De routes in Utrecht-West zijn afgerond en voor het oostelijk deel, te beginnen bij de Kromme Rijnstreek, zijn voorstellen voorbereid. Dit jaar is onder meer gestart met de inventarisatie voor de monitoring en zijn voorbereidingen getroffen voor de nieuwe aanbesteding van het Fietsknooppuntennetwerk. Naast de website van het Routebureau is ook de nieuwe website RoutesinUtrecht.nl gelanceerd waarop thematische fiets- wandel- en vaarroutes zijn en worden geplaatst. Daarnaast zijn er partnerships uitgezet met de RBT’s, gemeenten en Utrechtregion.

4.6.2 Accommoderen recreatiedruk om de steden

In 2018 is input geleverd aan het Koersdocument voor de Omgevingsvisie met als belangrijk gegeven dat bij verstedelijking er voldoende aandacht moet zijn voor recreatie, natuur en landschap (de groene contramal).
Verder is In 2018 is met onze partners gewerkt aan het afronden van het programma Recreatie om de stad Utrecht (RodS), met als doel nog ten minste 64 ha recreatiegebied aanvullend in te richten met nog een aantal geplande fiets- en wandelpaden.
Voor de inrichting van het gebied Hollandse IJssel Noordwesthoek (max. 53 ha) is een masterplan vastgesteld, dat voorziet in een geleidelijke ontwikkeling van bosgebieden (grotendeels te financieren vanuit bos- en CO2-compensatie), recreatievoorzieningen en ruimte voor recreatieondernemingen. Hiervoor is wel een bestemmingsplanwijziging nodig. Voorbereiding van de aanleg van fietspaden door dit gebied is gestart.
Verder is gewerkt aan de ontwikkeling van Heemstede noord (ca. 20 ha) en het padenplan Laagraven. Door capaciteitsbeperkingen bij Recreatieschap Stichtse Groenlanden (SGL) is vertraging opgetreden.

Bij Haarzuilens is fietspad de Rivier (fase 1) aangelegd en in gebruik genomen. Fase 2 is in voorbereiding. Hier zal ook de natuurcompensatie van provinciale project Hertekop (N226) worden uitgevoerd.

Er is gestart met onderzoek voor Utrecht Buiten, Een nieuwe gezamenlijke ambitie om de recreatiedruk in de provincie voor de middellange termijn te accommoderen. Met de U10-gemeenten wordt deze gezamenlijke ambitie verder uitgewerkt, mede in verband met het Ringpark concept. Bij de behandeling van de begroting 2019 is een motie aangenomen voor nieuwe investeringen en dekking van de beheerlasten. Voorstellen hiervoor worden in de voorjaarsnota 2019 opgenomen.

4.6.3 Transitie recreatieschappen

In 2018 zijn er belangrijke stappen gezet in de transitie van de recreatieschappen. De gemeente De Ronde Venen is met het programma Vinkeveense Plassen overgegaan naar en deelnemer geworden van het recreatieschap Stichtse Groenlanden. Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Krommerijn gebied is definitief opgeheven. De provincie Utrecht heeft met de 11 gemeenten uit het voormalige schap het Convenant Routes, Paden en Groen Toezicht getekend.
Een nieuwe gemeenschappelijke regeling is vastgesteld voor het recreatieschap Loosdrecht, aangepast aan de nieuwe regelgeving en met minder bestuursleden.
In het kader van de samenwerking binnen de schappen zijn belangrijke stappen gezet. Zo wordt gewerkt aan de uitvoeringsorganisatie, Recreatieschap Midden Nederland. Tevens is de opdracht geformuleerd voor een project over opdrachtgever/-nemerschap, dat eind 2018 is gestart en verder in 2019 zal worden afgerond.
Het onderzoek buiten evenementen heeft vanwege ondercapaciteit niet plaatsgevonden in 2018.
Het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen is getekend en in gezamenlijkheid met provincie Noord-Holland en de twee gemeenten wordt nu gewerkt aan de uitvoering van de afspraken. Door de Staten zijn middelen beschikbaar gesteld voor het baggeren van de Loosdrechtse plassen op Utrechts grondgebied.

4.7 Stimuleren internationaal toerisme

De ontwikkelingen in 2018 laten zien dat de provincie Utrecht steeds beter bezocht wordt. Om Utrecht verder op de kaart te zetten zijn er diverse projecten uitgevoerd en door ons in financiële zin ondersteund. Mede door onze inspanningen is het bezoek aan onze provincie toegenomen.
Verder zijn er onderzoeken uitgevoerd ter ondersteuning van de sector, waaronder een update van de leefstijlvinder.

4.7.1 Merkversterking en groei bezoekers

Op 15 mei 2018 is het eindcongres over het themajaar van Mondriaan tot Dutch Design georganiseerd. De goede resultaten zijn gevierd en gezamenlijk is nagedacht over een vervolg. Besloten is om in 2019 niet aan te haken bij het themajaar over de gouden eeuw, omdat het in algemene zin minder goed past bij het DNA van de provincie.
De marketingcampagne kastelen- en buitenplaatsen van het NBTC is gesubsidieerd, wat aanzienlijk heeft bijgedragen aan de bekendheid van de regio op de Duitse en Belgische markt.
De regiostrategie is, samen met 19 gemeenten verder doorontwikkeld en tal van communicatie-uitingen zijn gerealiseerd zoals folders en een meertalige website. Door het stimuleringsfonds voor wetenschappelijke congressen zijn twaalf aanvragen toegekend.
Op basis van de uitkomsten van het haalbaarheidsonderzoek Start Vuelta 2020 hebben PS besloten deel te nemen aan dit evenement en de middelen beschikbaar te stellen. In december 2018 waren er voldoende private middelen toegezegd om te kunnen aankondigen dat het evenement definitief gaat plaatsvinden. Inmiddels wordt gewerkt aan de vervolgstappen.

4.7.2 Verhogen innovatief ondernemerschap

In samenwerking met andere provincies heeft in 2018 de leefstijldatasets een update ondergaan en zijn er diverse bijeenkomsten georganiseerd om partners in het veld te leren omgaan met de nieuwe “leefstijlvinder”. Hiermee zijn partnerorganisaties beter in staat om doelgroepen te begrijpen en te bereiken. Het open-data platform “U-base” is gecontinueerd om zo partners gezamenlijk te kunnen laten beschikken over een database waarmee ze voor marketingdoeleinden informatie over het toeristisch recreatieve aanbod kunnen opslaan en distribueren naar o.a. websites, apps etc.
We hebben daarnaast bijgedragen aan de innovatietafel van de Utrechtse Heuvelrug met o.a. als concreet resultaat dat een onderzoek is uitgevoerd naar de stand van zaken en de doorontwikkelingsmogelijkheden van de verblijfsrecreatie op de Utrechtse Heuvelrug. Daarnaast is de tweejaarlijkse monitor over toerisme en recreatie in 2018 uitgevoerd.

Wat heeft het gekost?

4. Economie en energie	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	11.761	9.003	13.783	11.842	1.941
Personeelslasten	1.694	1.803	1.803	1.803	0
Lasten	**13.455**	**10.806**	**15.586**	**13.645**	**1.941**
Baten	1.709	114	934	1.520	586
Baten	**1.709**	**114**	**934**	**1.520**	**586**
Saldo van dit programma	**11.745**	**10.692**	**14.652**	**12.125**	**2.527**
Stortingen in reserves	1.197	122	773	1.493	-720
Onttrekkingen aan reserves	5.095	650	2.213	1.657	-556
Beslag op de algemene middelen	**7.848**	**10.164**	**13.212**	**11.960**	**1.252**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Economie en energie).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Cofinancieringsfonds		692	728	195
Reserve Projecten	773	800	20	20
Reserve Toeristische ontwikkeling			1.465	1.442
Totaal	**773**	**1.493**	**2.213**	**1.657**

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Recreatie Midden-Nederland
- Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Recreatieschap Vinkeveense Plassen
- Plassenschap Loosdrecht e.o.
- Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)

Programma 5. Bereikbaarheid

Wat hebben we bereikt?

De essentie van ons mobiliteitsbeleid is een goede bereikbaarheid voor alle modaliteiten in een gezonde en verkeersveilige omgeving. De aantrekkelijkheid van onze regio is mede te danken aan de goede bereikbaarheid, maar diverse ontwikkelingen zetten de bereikbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving ook onder druk. In 2018

hebben we zowel beleidsmatig als in concrete projecten voor de korte en de lange(re) termijn resultaten geboekt om die goede bereikbaarheid op peil te houden. Beleidsmatig betreft het onder andere de update van het mobiliteitsplan en afspraken met het Rijk over U Ned. Wat betreft projecten gaat het onder andere om de Rijnbrug, N233 Oostelijke Rondweg Veenendaal, Maarsbergen, N201, de NRU, de nieuwe tramremise, de busstalling Westraven en de Uithoflijn; maar ook om snelfietsroutes en diverse fiets- en verkeersveiligheidsmaatregelen

Doelenboom

5	**Programma 5 Bereikbaarheid**
5.1	Versterken beleidsstrategie en governance mobiliteit
5.1.1	Updaten mobiliteitsplan
5.1.2	Uitvoeren U Ned
5.1.3	Opstellen ontwikkelagenda OV
5.2	Zorgdragen voor veilig en goed doorstromend verkeer over (water)weg en voor fiets
5.2.1	Verbeteren doorstroming (provinciaal) wegennetwerk
5.2.2	Uitvoeren projecten programma verkeersveiligheid
5.2.3	Werken aan smart mobility
5.2.4	Uitvoeren Realisatieplan Fiets
5.2.5	Uitvoeren gebiedsgerichte projecten
5.2.6	Werken aan verbeteren kwaliteit leefomgeving
5.3	Optimaliseren regionaal openbaar vervoer
5.3.1	Verbeteren kwaliteit en efficiëntie OV
5.3.2	Verder uitvoeren project Uithoflijn en andere tram en OV projecten
5.3.3	Uitvoeren projecten verbetering spoor
5.3.4	Inzetten op zero emissie in OV
5.4	Versterken beheer en onderhoud
5.4.1	Actualiseren nota infrastructurele kapitaalgoederen weg, vaarweg en OV
5.4.2	Opstellen Meerjarenprogramma beheer en onderhoud (MOP)
5.4.3	Opstellen beheerplannen assets

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Doorstroming	Aantal voertuigverliesuren	*	1.181		n.n.b.
Openbaar vervoer Nr. 6 Basisset BBV	Gemiddelde waardering reiziger door alle aspecten OV Concessie Provincie	>7,5	7,4	>7,5	7,6
Nr. 6 Basisset BBV	Gemiddelde waardering Concessie Stadsregio	7,5	7,6	7,5	7,2 (bus) 7,9 (tram)
	Percentage bussen dat op tijd vertrekt (minder dan 1 minuut te vroeg en minder dan 3 minuten te laat) Concessie Provincie	85%	85%	85%	85%
	Percentage bussen en trams dat op tijd vertrekt (minder dan 0 minuut te vroeg en minder dan 2 minuten te laat) Concessie Stadsregio	90%	72%	90%	75%
	Kostendekkingsgraad Concessie Stadsregio (excl. Traminfra en -materieel)	64%**	69%	64%	68%
	Kostendekkingsgraad Concessie Provincie	50%	50%	50%	47%
Onveilige locaties	Aantal onveilige locaties provinciale wegen (≥6 meer letselongevallen)	15		20	
Verkeersgewonden	Aantal ziekenhuisgewonden (ernstig gewonden) in de provincie Utrecht	100	n.b.*******	107	n.b.*******
Verkeersdoden	Aantal verkeersdoden in de provincie Utrecht****	23	29	23	31
Kwaliteit hoofdfiets netwerk	Het aandeel van alle kilometers van de interlokale hoofdfietsroutes (regionaal fietsnetwerk zoals gedefinieerd in het Realisatieplan Fiets) dat zowel qua breedte, verharding als vertraging op het gewenste niveau is.	90% in 2028, met een lineaire stijging vanaf 2017	n.n.b.	geen	n.n.b.
Aandeel fietsgebruik in woon-werk verkeer	Percentage van het aantal woon- werkverplaatsingen dat met de fiets wordt gemaakt.	53% in 2028 (verdubbeling t.o.v. 2011) met een lineaire stijging vanaf 2015 (waarin het aandeel 25% bedroeg)	27,4%	30,6%	n.n.b.

*Aantal voertuigverliesuren is geen sturingsindicator, maar een monitoringsindicator. Daarom geen streefwaarden. Waardes zijn in duizendtallen.

**Streefwaarden voor 2020 alleen dragende net

****Bron: Bestand geRegistreerde Ongevallen in Nederland, Rijkswaterstaat

*****De streefwaarden voor het maximaal aantal verkeersdoden en ziekenhuisgewonden zijn afgeleid van de landelijke streefwaarden uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008-2020. Daarom ontbreekt een getalsmatige doelstelling voor 2021. Provinciale doelstelling is dat het aantal verkeersdoden en ziekenhuisgewonden blijft dalen.

Wat hebben we gedaan?

5.1 Versterken beleidsstrategie en governance mobiliteit

In 2018 kwamen we tot een integraal Mobiliteitsplan. Ook werkten we met het Rijk en regionale partijen samen aan perspectieven en programma's voor de bereikbaarheidsopgaven voor korte tot lange termijn. Verder werkten we aan de doorontwikkeling van het regionaal openbaar vervoer.

5.1.1 Updaten mobiliteitsplan

De update van het Mobiliteitsplan is met het vaststellen van het Mobiliteitsprogramma 2019-2023 op 12 juli 2018 afgerond. In vervolg hierop is gestart met de uitwerking van dit programma in uitvoeringsprogramma’s en daarmee de uitvoering van het Mobiliteitsprogramma.

De financiele inrichting van het Mobiliteitsprogramma hebben we ingericht conform de aanbevelingen die in het rapport van de Beleidsaudit Financiën Mobiliteitsprogramma zijn gedaan. Ook hebben we de aanbevelingen geimplementeerd in nieuwe producten: de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit, een Meerjarig Investeringen plan Mobiliteit en een Meerjarig Onderhoudsplan Mobiliteit.

5.1.2 Uitvoeren U Ned

Samen met het Rijk en de regio is vastgesteld dat de mobiliteitsopgave van de regio Utrecht complex, omvangrijk en van nationaal belang is. Utrecht is de rotonde van Nederland, en daarmee meer dan een knooppunt. De nationale capaciteitsanalyse laat zien dat nationale urgente capaciteitsproblemen (weg en OV) in 2040 verbonden zijn met de regio Utrecht. Daarnaast groeit volgens de Toekomstverkenning Welvaart en Leefomgeving (WLO) scenario's van de planbureaus zowel het aantal woningen als het aantal arbeidsplaatsen in de regio Utrecht in ruim 20 jaar met meer dan 30%. Dit betekent tot 2040 een groei van 50.000 a 60.000 woningen in de stad, en 100.000 woningen in de gehele regio. Utrecht is daarmee de snelst groeiende stedelijke regio van Nederland, wat samengaat met een grote toename van mobiliteit.

Wij hebben als regio met het Rijk het Programmaplan U Ned vastgesteld en er komt een gezamenlijke rijk/regio programma-organisatie (afspraak BO MIRT 4 juni 2018).
Dit programma stelt de regio in staat een duurzame samenwerking met het Rijk aan te gaan. Een belangrijke programmalijn is het MIRT Onderzoek Wonen, Werken, Bereikbaarheid en Leefbaarheid in de Metropoolregio Utrecht. Twee andere essentiële onderdelen van het programmaplan zijn de Korte Termijn Aanpak, en de MIRT pre-verkenning bereikbaarheidsproblemen naar en van Utrecht Sciencepark (USP) en op de multimodale knoop Utrecht CS. In het MIRT overleg van 22 november 2018 is de pre-verkenning “Multimodale knoop Utrecht Centraal – Utrecht Science park” vastgesteld. Voor de uitvoering van een eerste stap voor de verbetering van de bereikbaarheid van Utrecht Science Park (USP) en de grote woningbouwlocaties in de stad, hebben de Provincie, de gemeente Utrecht en de Rijksoverheid gezamenlijk 45 miljoen euro beschikbaar gesteld.

5.1.3 Opstellen ontwikkelagenda OV

De provincie is met haar regionale partners intensief en pro-actief betrokken bij een aantal verkenningen naar verbeteringen op het spoor op korte, middellange en lange termijn. Voor de lange termijn concentreert dit zich rond het proces Toekomstbeeld OV dat in 2019 tot een gezamenlijke visie van Rijk, regio’s en vervoerders moet

leiden voor 2040. In 2018 is een begin gemaakt met een regionale uitwerking van het Toekomstbeeld voor Midden-Nederland, dat in 2019 geïntegreerd moet worden in de landelijke visieontwikkeling.

In 2018 is verder gewerkt aan de ontwikkelagenda OV, die gaat over de ontwikkeling van het regionale OV na 2020. Dit zal onderdeel uitmaken van het Uitvoeringsprogramma OV dat wordt vastgesteld samen met de andere uitvoeringsprogramma's van het Mobiliteitsprogramma medio 2019.

5.2 Zorgdragen voor veilig en goed doorstromend verkeer over (water)weg en voor fiets

In 2018 hebben we stevig ingezet op het verbeteren van de verkeersveiligheid, bereikbaarheid en doorstroming op het provinciale wegennetwerk.

5.2.1 Verbeteren doorstroming (provinciaal) wegennetwerk

In 2018 hebben we ingezet op de problematiek van de knelpunten met de meeste voertuigverliesuren. Dit heeft geleid tot besluitvorming over enkele grote projecten. Ook zijn in 2018 bij enkele grote projecten besluiten genomen over voorkeursvarianten. Deze zijn verder uitgewerkt, en leiden in 2019 tot besluitvorming.

Rijnbrug

De provincie heeft de plannen voor de Rijnbrug nader uitgewerkt, wat heeft geleid tot het besluit om deze brug tussen Rhenen en Kesteren vóór 2025 te voorzien van een nieuw bovendek met 2 x 2 rijstroken en een fietspad van 3 meter breed aan beide zijden. Op dit moment heeft de brug één rijstrook in elke richting. Ook zal de aansluiting van de provinciale weg N233 aan weerszijden van de brug worden aangepakt, zodat het verkeer beter de brug op en af kan rijden. Ook is hierbij besloten tot de herinrichting van het kruispunt Achterberg op de N233 in Rhenen met een fietstunnel.

N233 Oostelijke Rondweg Veenendaal

Op 9 juli 2018 is besloten om een verbrede N233 tussen Wageningselaan en A12 met ongelijkvloerse kruising bij de Prins Clauslaan in de gemeente Veenendaal als richtinggevende voorkeursvariant vast te stellen. In de tweede helft van 2018 is deze variant nader onderzocht en uitgewerkt, met veel aandacht voor de leefbaarheid, met name lucht en geluid en een lagere rijsnelheid. Geconcludeerd is dat een maximumsnelheid van 70 km/uur op het meest noordelijke en stedelijke deel van de N233 overall het beste scoort.

Maarsbergen

Voor het project ondertunneling Maarsbergen hebben we besloten om de zogeheten Westvariant, waarbij de Tuindorpweg wordt afgesloten, uit te werken. Los van dat project wordt gewerkt aan de verwijdering van twee tankstations uit de dorpskern.

N201

Voor de N201 is besloten om eerst een richtinggevend besluit te nemen (fase 1) en daarna een uitvoeringsbesluit (fase 2). In fase 1 zijn schetsontwerpen en kostenramingen opgesteld. Daarnaast zijn onderzoeken uitgevoerd naar verkeer, natuur, geluid, lucht en landschappelijke inpassing. Al deze onderzoeken hebben geleid tot een nota denkrichtingen en voorkeursvariant, een memo participatie en een nota MKBA light. Begin 2019 heeft dit geleid tot afsluiting van fase 1 met besluitvorming over de voorkeursvariant, denkrichting 3 (geen verbreding, geen aanpassing maximumsnelheid, aanpak knelpunten en onderzoek toepassing bouwstenen). Deze wordt in 2019 verder uitgewerkt naar een uitvoerings- en dekkingsbesluit.

Noordelijke Randweg Utrecht (NRU)

In 2017 is een discussie op gang gekomen over de inpassing van de Noordelijke Randweg Utrecht en de effecten op het gebied van leefbaarheid. Door de gemeente Utrecht en provinciale staten zijn extra middelen in

het vooruitzicht gesteld om leefbaarheidsmaatregelen te nemen. Samen hebben gemeente en provincie het Rijk ook om extra middelen gevraagd. Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft in december 2018 een amendement goedgekeurd om vijf miljoen extra beschikbaar te stellen voor de NRU. Met deze bijdragen is een onderdoorgang van het Henri Dunantplan mogelijk. Begin 2019 is hierover een besluit genomen.

Ook doen we op diverse plaatsen onderzoek naar de aansluitingen op het hoofdwegennet, waaronder de aansluiting van de N230 op de A2. Deze is nader onderzocht en uitgewerkt, gereed voor besluitvorming in 2019.

Van de in 2018 geplande 15 Trajectstudies zijn er 11 gestart. In 2018 zijn er 9 Trajectstudies afgerond. Van de vijf in gestarte Quickscans zijn er vier tot besluitvorming gekomen in 2018 en over één Quickscan wordt in januari 2019 besloten

In 2018 zijn diverse projecten afgerond om de doorstroming en bereikbaarheid te verbeteren. Het gaat onder andere om de volgende (deel)projecten:

- de zuidelijke randweg Woerden (Bravo 3) is gerealiseerd en in gebruik genomen;
- de aansluiting van de N226 op de A28 is aangepast, zodat het verkeer van en naar de A28 beter kan doorstromen.

Innovatie
In mei 2018 is als pilot een zonnepanelenmat (Wattway) aangelegd op de N401 in Kockengen. Twee jaar lang onderzoeken we het effect van zonnepanelen op een druk bereden weg. Wat is het rendement en de toepasbaarheid op een drukke provinciale weg? Ook onderzoeken we of de zonnepanelenmat leidt tot minder onderhoud aan het asfalt en of het in de toekomst mogelijk is om de weg energieneutraal te verwarmen.

De aanpassingen aan de N226 tussen Hertekop en Schutterhoeflaan zijn in 2018 zo duurzaam mogelijk uitgevoerd, met de aanpak Duurzaam GWW als leidraad. Dit heeft er onder ander toe geleid tot diverse circulaire elementen. Zo is in de vernieuwde hoofdrijbaan een innovatief biobased Lynpave asfaltmengsel toegepast. Daarnaast werd een groot deel van het grove toeslagmateriaal in het asfalt vervangen door secundair asfaltgranulaat. Verder is de constructie van de nieuwe fietstunnel slim ontworpen, zodat minder beton en wapeningsstaal nodig was. Verder is de nieuwe fietstunnel is energieneutraal; de energie die de tunnelverlichting nodig heeft wordt opgewekt door middel van zonnepanelen die voor duurzame energie zorgen. Ook is langs het wegtraject een groene luchtzuiverende CityTree geplaatst, een met mos beklede wand. Deze wand zuivert plaatselijk de lucht van fijnstof en stikstofdioxide, dat voornamelijk door het wegverkeer wordt veroorzaakt.

5.2.2 Uitvoeren projecten programma verkeersveiligheid

Daling aantal verkeersdoden
De maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2015-2018 worden en zijn uitgevoerd. Desondanks halen we de doelstelling 'continue dalende trend aantal verkeersslachtoffers' niet. Dat is een landelijke trend. Oorzaken worden gezocht in het diverser en intensiever verkeer, de vergrijzing en meer afleiding in het verkeer (sociale media). De officiële landelijke ongevalscijfers over 2018 worden in november 2019 bekendgemaakt. De verwachting is dat het aantal doden en slachtoffers in 2018 iets lager zal zijn dan in 2017. Het moet nog blijken of een nieuwe dalende trend is ingezet of dat het een fluctuatie betreft.

In juni 2018 is een versnellingsagenda verkeersveiligheid vastgesteld. Kern van deze versnellingsagenda is dat we binnen het huidige uitvoeringsprogramma versnellen om de verkeersveiligheid te verbeteren. Daarnaast is besloten om in het nieuwe Mobiliteitsprogramma 2019-2023 €12,5 mln. extra budget beschikbaar te stellen. Dit wordt besteed aan educatie/voorlichting (€ 2,5 mln.) en €10 mln. is bestemd voor infrastructurele knelpunten op

gemeentelijke wegen op basis van cofinanciering. We zijn gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid 2019-2023.

Verbetering van de verkeersveiligheid door infrastructuur
Als wegbeheerder streven wij naar een Duurzaam Veilig wegennet. Concrete infrastructurele maatregelen in 2018 zijn, de verbetering van de rotonde N402/Slootdijk en snelheidsverlaging op de N417.
In 2018 zijn de volgende besluiten genomen waar op basis van “duurzaam veilig” maatregelen worden gerealiseerd:

- N224 traverse Renswoude diverse maatregelen
- N228 Oudewater parkeren verplaatst van de hoofdbaan naar de parallelweg
- N229 aanbrengen bermverharding en verbeteren verkeersveiligheid kruispunt Korte Zuwe
- N401 aanbrengen plateau op kruising parallelweg
- N402 verlagen maximumsnelheid en aanleg plateaus
- N403 verlagen maximumsnelheid
- N409 diverse maatregelen
- N410 verbeteren fietsveiligheid
- N417 verlagen maximumsnelheid en andere kleine maatregelen voor verbeteren oversteekbaarheid

Educatie en voorlichting
In 2018 hebben we samen met gemeenten lespakketten aangeboden aan basis- en middelbare scholen en jonge bestuurders. De gecontracteerde partijen halen de doelstellingen voor bereik ruimschoots.
Naast het geplande aanbod worden ook cursussen voor bestuurders van landbouwvoertuigen gegeven. Daar is veel animo voor. Daarnaast zijn enkele voorbeeldlessen train-de-trainer ‘geneesmiddelen in het verkeer’ in de provincie Utrecht gegeven. Docenten van MBO-opleidingen voor Apothekersassistent en voor Doktersassistent en de HBO-opleiding Farmakunde vormen de doelgroep.
Voor ouderen is de Fietsinformatiedag georganiseerd, waarbij ook aandacht is besteed aan de E-bike. Wij participeren in een traject van het ministerie van I&W om deze doelgroep beter te bereiken.
In de provincie Utrecht heeft de fietsverlichtingscampagne in 2018 de meeste aandacht gekregen. In opdracht van de provincie heeft Veilig Verkeer Nederland (VVN) een brede publiekscampagne uitgevoerd waarbij de focus op initiatieven van maatschappelijke organisaties lag: scholen, sportverenigingen, buurthuizen, etc. zijn gestimuleerd en gefaciliteerd om zelf controle- en reparatieacties voor de fietsverlichtingen te organiseren. Daarnaast zijn er meerdere handhavingsacties georganiseerd, samen met de politie, waarbij de vrijwilligers van VVN ervoor hebben gezorgd dat mensen die aangehouden waren mét fietsverlichting verder konden fietsen.
Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft de ‘MONO- campagne’ gelanceerd tegen afleiding in verkeer. In samenwerking met de Hogeschool Utrecht ontwikkelen we interventies tegen afleiding op de fiets, gericht op middelbare scholieren (Fietsen met Focus 2).

Versterken van verkeershandhaving
We ondersteunden de politie bij de keuze van de projectwegen (handhaving), onder andere door gegevens over rood licht negatie en snelheidsdata aan te leveren. Het BOB-team is ingezet ter ondersteuning van alcoholcontroles van de politie en op wegen van en naar festivals en evenementen.

Innovatie
We hebben subsidie verstrekt aan VeiligheidNL. Zij gaan ongevalsgegevens verzamelen bij de eerste hulp van ziekenhuizen en via de ambulancedienst. Dit project bevindt zich in de implementatiefase. In 2019 worden de eerste resultaten verwacht.

Daarnaast hebben we een SPI-kompas (Safety Performance Indicator) ontwikkeld. Deze biedt ons en andere wegbeheerders de mogelijkheid om diverse verkeersveiligheidsvraagstukken te analyseren op basis van Floating Car Data (snelheidsdata), gecombineerd met de actuele ongevallencijfers (variabel van 2008 t/m 2017). Daarmee kunnen we potentieel gevaarlijke locaties in het wegennet opsporen. Dit idee is inmiddels ook door andere provincies overgenomen.

5.2.3 Werken aan smart mobility

Binnen het landelijk programma Talking Traffic neemt de regio een leidende positie in door de goede ketensamenwerking die de regio heeft ontwikkeld. De provincie neemt hier aan deel via het samenwerkingsverband Goedopweg. De realisatie van dit landelijk project loopt achter op schema als gevolg van de grote complexiteit en af en toe moeizame samenwerking met de markt.
Naast bovengenoemde ontwikkelingen zijn in 2018 zeven provinciale projecten gestart variërend van veiliger fietsen, een onderzoek naar de toekomst van openbaar vervoer, een project gericht op de veranderende samenwerking tussen overheid en markt en de ontwikkeling van nieuwe diensten zoals flexibel openbaar vervoer. Een ander project waarvan de voorbereiding in 2018 is gestart, is de Mobility as a Service (MaaS) pilot Leidsche Rijn waaraan de provincie werkt samen met de gemeente Utrecht en het ministerie van IenW. De provinciale bijdrage binnen het Europese project Intercor ligt op schema.

5.2.4 Uitvoeren Realisatieplan Fiets

In 2018 rondden we de subsidieregeling Actieplan Fiets en Veiligheid gemeentelijke infrastructuur af. Samen met 14 gemeenten is in de looptijd van de regeling €26 mln. besteed aan ruim 40 projecten die het Regionaal fietsnetwerk verbeteren. Een vervolg is in voorbereiding. Voor de snelfietsroutes is in 2018 een verkenning uitgevoerd die heeft geleid tot een prioritering. Wij focussen ons de komende jaren op de realisatie van 7 snelfietsroutes. In 2018 zijn bestuurlijke afspraken met betrokken gemeentes gemaakt over de realisatie van de snelfietsroute Amersfoort-Utrecht (de Stijlroute) en is het Masterplan snelfietsroute Veenendaal-Utrecht afgerond. Voor dit tracé is ook een plan van aanpak Fietspad van de Toekomst gemaakt. Samen met provincie Brabant werken we aan het ontwerp veilige markering en bewegwijzering snelfietsroutes dat internationale aandacht heeft.

Voor de fiets als belangrijke schakel in de vervoersketen is in 2018 het project Stallingen op kleinere stations afgerond (600 stallingsplekken) en zijn in Zeist 8 nieuwe generatie fietskluizen in gebruik genomen. In 2018 heeft ook de actualisering van ons fietsverkeersmodel (BRUTUS) plaatsgevonden waardoor we actueel inzicht hebben in de fietsstromen in de provincie. In het voorjaar van 2018 is de globale nulmeting van het in 2017 opgestelde monitoringsplan opgeleverd. Voor een deel van de indicatoren, degene die betrekking hebben op netwerkkwaliteit, was nog geen relevante data beschikbaar. Daarom is in de zomer van 2018 in samenwerking met de Fietsersbond ruim 900 km aan Regionaal fietsnetwerk geïnventariseerd. Samen met het actieprogramma Luchtkwaliteit is een ‘fietsend meetnet’ ontwikkeld.

We versterken de samenwerking en kennisuitwisseling op fietsgebied door deel te nemen aan verschillende netwerken. Via CROW bijvoorbeeld participeren we in projecten gericht op het ontwikkelen van ontwerpprincipes: smalle plattelandswegen (hoe omgaan met landbouwverkeer), de fiets in voorrangskruisingen en ‘het fietspad van de toekomst’. Samen met gemeente Utrecht en het bedrijfsleven is de provincie belanghebbende en partner in de Utrecht Bike Community (UBC) en heeft in 2018 in het Huis van de Provincie de 2e netwerkbijeenkomst plaatsgevonden.

In 2018 zijn de volgende gedrags-/stimuleringsprojecten op initiatief van de provincie in de regio gestart: Fietsstimulering basisschoolkinderen & nieuwe Nederlanders (Utrecht, Amersfoort, Nieuwegein en Veenendaal), Community-aanpak fietsstimulering (Leusden & Amersfoort en Nieuwegein) en Gamification fietsstimulering met

fietsapp Go Velo. Ook is samen met het programmabureau Goed Op Weg gestart met een Europese aanbesteding voor een fietsstimulerings-/gedragscampagne.

5.2.5 Uitvoeren gebiedsgerichte projecten

Programma VERDER

Onderstaande maatregelen zijn in 2018 uitgevoerd en/of voorbereid door de provincie of door gemeenten met een bijdrage van de provincie vanuit VERDER: ·

- Voorbereiding fietstunnels N237 de Bilt en de Dreef Zeist
- Voorbereiding bushaltes A27 Eemnes/Laren
- Voorbereiding Westelijke ontsluiting Amersfoort
- Realisatie infrastructuur voor openbaar vervoer Leidsche Rijn
- Realisatie fietstunnel Hertekop N226
- Realisatie HOV tunnels 5 meiplein en Anne Frankplein te Utrecht

Programma Regionaal Verkeersmanagement

Het programma Regionaal Verkeersmanagement (RVM) als onderdeel van het VERDER programma, is de laatste fase ingegaan. Processen, waaronder een wijzigingsadviesraad en het regionaal tactisch team, zijn verder ingericht en regionaal versterkt. Ook is een start gemaakt met de verkenning na 2019 in algemene zin. De relatie tussen RVM en Smart Mobility is versterkt en komen samen terug in het uitvoeringsprogramma Smart Mobility. De regionale samenwerking die binnen RVM is vormgegeven speelt een sturende en refererende rol binnen het landelijk programma Talking Traffic, waarin intelligente verkeerslichten worden neergezet ten behoeve van nationale betere doorstroming van verkeer. Voor het storingsbeheer van verkeerslichten en openbare verlichting is een regionaal integraal prestatiecontract op de markt gezet dat in december is aanbesteed.

Programma Beter Benutten Vervolg

Het programma Beter Benutten Vervolg is met succes afgerond, er zijn in totaal 9.900 spitsmijdingen per werkdag gerealiseerd wat een stevige bijdrage heeft geleverd aan de bereikbaarheid van de regio. Hiernaast heeft het programma de uitstoot van CO2 met 9.645 ton per jaar verminderd. De uitvoeringsorganisatie Goedopweg gaat nu verder met de uitvoering van de Korte Termijn Aanpak (KTA) van U Ned. Deze bestaat uit drie onderdelen; logistiek, doelgroepenaanpak en de samenwerking met werkgevers.

5.2.6 Werken aan verbeteren kwaliteit leefomgeving

In de uitvoering van geluidmaatregelen wordt gehandeld conform het Actieplan Omgevingslawaai. In 2018 is ca 7 km weglengte geluidsreducerend asfalt aangelegd, waarvan direct 420 woningen met een hoge geluidsbelasting hebben geprofiteerd. Omdat geluidsreducerend asfalt niet alle geluidhinder kan wegnemen, zijn in 2017 en 2018 bij 34 woningen met heel hoge geluidbelastingen gevelmaatregelen getroffen (zie ook programma 3).

Ook zijn in 2018 maatregelen vanuit het programma oversteekbaarheid gerealiseerd (zie ook programma 2).

5.3 Optimaliseren regionaal openbaar vervoer

We hebben afgelopen jaar verder gewerkt aan de grootschalige tramprojecten. Ook hebben we ons ingezet om de groei van het aantal reizigers binnen de financiële kaders te faciliteren.

5.3.1 Verbeteren kwaliteit en efficiëntie OV

Openbaar vervoer

Cashless

In 2018 is het gebruik van het contant geld op de voertuigen afgeschaft. Dit is gedaan uit het oogpunt van sociale veiligheid, maar ook omdat steeds minder reizigers contant geld gebruiken en juist verwachten dat zij overal kunnen pinnen. Door beide vervoerders worden voldoende alternatieven geboden voor de reizigers die nog wel met contant geld willen betalen.

Doorstroming

Het openbaar vervoer in provincie Utrecht lijdt net zoals voorgaande jaren onder de verslechterende doorstroming op de wegen. Dezelfde dienstverlening leveren kost steeds meer geld doordat ritten langer duren en er dus steeds meer bussen en chauffeurs nodig zijn om dezelfde dienstregeling uit te voeren. Ook wordt het openbaar vervoer minder aantrekkelijk voor de reizigers. In 2018 is een kernteam Doorstroming opgericht waar alle betrokken partijen in vertegenwoordigd zijn. Er is door dit kernteam een knelpuntenanalyse gemaakt en er is over mogelijke oplossingsrichtingen nagedacht. In 2019 zullen de eerste maatregelen worden uitgevoerd.

Concessies

Voor beide concessies geldt dat de reizigersgroei van de afgelopen jaren ook in 2018 is gecontinueerd. De reizigerstevredenheid is op hetzelfde peil gebleven. De in de vervoerplannen 2018 voorgestelde optimalisaties in het OV-netwerk zijn allen doorgevoerd.

Concessie stadsregio (U-OV, uitgevoerd door Qbuzz)

Het merk U-OV vierde in 2018 haar eerste Lustrum. Na jaren van onafgebroken groei is het gebruik van het OV in 2018 niet verder gestegen. Deze stagnerende groei komt waarschijnlijk doordat het huidige netwerk simpelweg vol begint te raken. Daarnaast wordt de groei ook gedrukt door negen stakingsdagen in 2018. Om in afwachting van de ingebruikname van de Uithoflijn de drukte in de spits op de lijnen van en naar de Uithof te verlichten is geïnvesteerd in extra ritten op de lijnen 12 en 28. Deze investering heeft effect. Het aantal klachten is gedaald. Punctualiteit en rituitval blijven achter bij de verwachtingen. Dit komt met name door de slechte doorstroming

Ook is in 2018 veel ingezet op de voorbereiding van de exploitatie van de Uithoflijn. Het gaat dan om het opleiden van bestuurders, ontwikkelen van calamiteitenplannen, aanschaffen van betaalapparatuur, ontwikkelen van een dienstregeling en het opstellen van procedures en protocollen. De procedures bij storingen zijn gericht op het zo snel mogelijk continueren van vervoermogelijkheden voor grote reizigersstromen.

Concessie provincie Utrecht (Syntus Utrecht, uitgevoerd door Keolis Nederland)

Afgelopen jaar was voor Syntus het 2e concessiejaar. Na het roerige eerste jaar kunnen we terugkijken op een goed verlopen 2e jaar, los van de stakingen. Ook Syntus heeft te maken met toenemende doorstromingsproblemen, met name in en rond Amersfoort. Na de zomer speelde tijdelijk ook de problematiek van rituitval als gevolg van een tekort aan personeel. Dit is inmiddels verholpen. Positief kwam Syntus in het nieuws met de ingebruikname van twee elektrische bussen in Amersfoort.

Regiotaxi

Afgelopen jaar is een jaar in beweging geweest voor regiotaxi. De aanbesteding van Regiotaxi Eemland Heuvelrug is afgerond en de vervoerder en callcenter zijn in mei gestart met het nieuwe contract. Bij Regiotaxi Utrecht is er voor één perceel een nieuwe aanbesteding gedaan vanwege de problemen die zich daar

voordeden. De nieuwe vervoerder is per april gestart en de uitvoering is met deze nieuwe start sterk verbetert. Bij Regiotaxi Veenweide verloopt de uitvoering goed. Tot slot is er verder invulling gegeven aan het proces om vanaf 2020 te komen tot innovatieve oplossingen voor doelgroepenvervoer in relatie tot het aanvullend OV samen met de gemeenten. Het programma hiervoor gaat begin 2019 van start.

5.3.2 Verder uitvoeren project Uithoflijn en andere tram en OV projecten

Het jaar 2018 heeft vooral in het teken van de komst van de Uithoflijn gestaan. Er is veel energie gestopt in de voorbereiding van het in ontvangst nemen van de Uithoflijn. Er is een implementatiemanager aangesteld om het proces te coördineren en de verwachting is dat begin 2019 gestart wordt met het Proefbedrijf. Met de start van het Proefbedrijf wordt het Trambedrijf eigenaar van de nieuwe traminfrastructuur. De gevolgen voor beheer- en onderhoud zijn meegenomen in het bestuurlijk vastgestelde meerjaren beheer- en onderhoudsplan en het beheerplan 2019, dat in 2019 nog wordt aangescherpt met de areaaluitbreiding van de Uithoflijn.

In april 2018 is het verbeterplan naar aanleiding van de ‘Opvolgaudit systeemintegratie en organisatiegereedheid Uithof-lijn’ vastgesteld in GS en in de tweede helft van het jaar is hieraan uitvoering gegeven. Het streven is het verbeterplan in het voorjaar van 2019 af te ronden waarmee de organisatie gesteld staat voor de start van het Proefbedrijf en het in beheer nemen van de Uithoflijn (operational readyness).

De nieuwe tramremise is bouwkundig bijna gereed en wordt medio 2019 opgeleverd. De aanbesteding van de renovatie van de SUNIJ-lijn en de bouw van een nieuwe busstalling in Westraven is gestart. De gunning van beide projecten is in de eerste helft van 2019 gepland.

5.3.3 Uitvoeren projecten verbetering spoor

De provincie heeft samen met het Rijk, spoorsector, gemeenten en andere regio’s gewerkt aan diverse corridorstudies voor de middellange termijn. Voor de verbinding Utrecht-Arnhem hebben wij samen met alle betrokken partijen een advies uitgebracht over de treinbediening wanneer station Driebergen-Zeist is opgeleverd. Wat betreft de verbindingen van Utrecht met Hilversum en Almere en met Leiden zijn er kansen voor verbetering vastgesteld, waaraan wij komend jaar verder willen onderzoeken. Voor de verbinding tussen Utrecht en Breda is geconstateerd dat een treinverbinding voorlopig een stap te ver is en onderzoeken wij samen met de andere overheden langs de corridor een (snelweg-) busconcept.

Daarnaast werkten wij ook in 2018 met Prorail samen rondom het thema overwegen. Er zijn diverse projecten in de provincie waarbij overwegen worden vervangen door tunnels. Komend jaar willen wij met Prorail bezien of er nog aanleiding bestaat om meer energie te steken in de aanpak van andere overwegen in het kader van het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen (LVO) en het programma Niet Actief Beveiligde Overwegen (NABO).

In de zomervakantie van 2018 zijn de nieuwe sporen aan de zuidzijde van station Driebergen-Zeist in gebruik genomen. De komende jaren wordt het noordelijke deel van het station vernieuwd. Belangrijke mijlpaal is dat in de zomervakantie de gelijkvloerse overweg in de Hoofdweg definitief is gesloten en de eerste fase van de tunnelbak kon worden opengesteld. In februari 2018 is gestart met de bouw van 2 ongelijkvloerse kruisingen in Veenendaal-Noord, één voor autoverkeer en één voor fietsverkeer. In de zomervakantie zijn de tunneldelen onder het spoor geschoven en is begonnen met de hellingbanen. In 2019 worden de tunnels opengesteld. Na de herfstvakantie is de verbrede spoorbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal in gebruik genomen. Hiermee is het laatste project van het oorspronkelijke programma Randstadspoor tot een einde gekomen.

5.3.4 Inzetten op zero emissie in OV

In 2018 is de vervanging van dieselbussen door Zero Emissiebussen (elektrisch) in de U-OV concessie voorbereid. Hiervoor zijn bij de kadernota 2018 middelen beschikbaar gesteld. In 2019 zullen er 55 nieuwe Zero Emissiebussen aangeschaft gaan worden, die in 2020 instromen in de dienstregeling. In 2018 zijn in de

streekconcessie in Amersfoort ook twee elektrische bussen gaan rijden.

5.4 Versterken beheer en onderhoud

We zorgen dat het beheer en onderhoud goed geregeld is. Dit hebben we in 2018 gedaan we door op het gebied van assetmanagement meer te sturen op integraal onderhoud van wegen en OV.

5.4.1 Actualiseren nota infrastructurele kapitaalgoederen weg, vaarweg en OV

Afgelopen jaar is de nota kapitaalgoederen uit 2016 geactualiseerd en uitgebreid met de assets van het openbaar vervoer. De Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2018 geeft inzicht in de structurele budgetbehoefte voor instandhouding van de provinciale infrastructuur en het tramvervoersysteem in overeenstemming met de doelen die worden gesteld aan doorstroming, veiligheid en leefbaarheid. Deze doelen zijn afgeleid van onder meer het Mobiliteitsprogramma 2019 – 2023.

5.4.2 Opstellen Meerjarenprogramma beheer en onderhoud (MOP)

In 2018 is gewerkt aan het opstellen van een stellen wij een meerjarenprogramma beheer en onderhoud (MOP) op. Deze is begin 2019 vastgesteld. In het MOP is opgenomen conform welke maatstaven de provincie de assets onderhoudt en welk onderhoud de komende periode verwacht wordt, inclusief de geraamde kosten en dekking hiervan.

5.4.3 Opstellen beheerplannen assets

Gelijktijdig met het opstellen van het MOP is er per (cluster van) assets een beheerplan opgesteld met een nadere concretisering van de te nemen maatregelen op het gebied van beheer en onderhoud.

Wat heeft het gekost?

5. Bereikbaarheid	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	329.934	272.762	214.657	165.727	48/930
Personeelslasten	13.146	13.634	15.844	13.495	2.349
Lasten	**343.080**	**286.396**	**230.501**	**179.222**	**51.279**
Baten	217.639	150.394	186.653	176.933	-9.720
Baten	**217.639**	**150.394**	**186.653**	**176.933**	**-9.720**
Saldo van dit programma	**125.441**	**136.002**	**43.848**	**2.289**	**41.559**
Stortingen in reserves	107.393	8.792	105.106	113.224	-8.119
Onttrekkingen aan reserves	144.797	55.104	52.066	18.340	-33.726
Beslag op de algemene middelen	**88.036**	**89.690**	**96.888**	**97.173**	**-285**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Bereikbaarheid).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Mobiliteitsprogramma	45.842	59.002	3.000	
Reserve VERDER	5.894	5.151		
Reserve BDU inz. BRU	9.462		41.783	2.721
Reserve Gladheidsbestrijding				54
Reserve Projecten	9.000	9.289	3.112	
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	-4.875			1.816
Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	39.783	39.783		10.376
Reserve Kosten voorfinanciering			4.171	3.371
Reserve Masterplan Soesterberg				2
Totaal	**105.106**	**113.224**	**52.066**	**18.340**

Investeringen

Toelichting:
In onderstaande tabel is een samenvatting van het verloop van de investeringen Mobiliteit in 2018 opgenomen. Een specificatie van de kredieten en het verloop is opgenomen in de jaarrekening onder de toelichting op de balans onderdeel materiële vaste activa.

Uitbreidingsinvesteringen **Omschrijving project**	**Krediet (bruto)**	**Realisatie t/m 2017**	**Realisatie 2018**	**Totaal realisatie**	**Restant krediet**
Wegen verkeer	350	0	57	57	293
Wegen N-wegen	244.524	51.179	26.123	77.302	167.222
Wegen Gronden	920	0	920	920	0
Wegen Fietsbrug	12.219	10.977	1.743	12.720	-501
Vaarwegen	103	0	103	103	0
OV Uithoflijn (infra en materieel)	508.800	365.341	54.511	419.852	88.948
OV tramremise	62.000	22.953	15.777	38.730	23.270
OV Busremise	29.800	99	1.394	1.492	28.308
Totaal	**858.716**	**450.549**	**100.627**	**551.176**	**307.540**

Vervangingsinvesteringen **Omschrijving project**	**Krediet (bruto)**	**Realisatie t/m 2017**	**Realisatie 2018**	**Totaal realisatie**	**Restant krediet**
OV overwegen en haltes	13.295	4.193	3.386	7.579	5.716
OV traminfrastructuur N'gein - IJsselstein	165.489	18.239	20.723	38.962	126.527
OV Telematica/ICT tram/bus	17.725	2.440	7.373	9.813	7.912
Totaal	**196.509**	**24.872**	**31.482**	**56.353**	**140.156**

Programma 6. Cultuur en erfgoed

Wat hebben we bereikt?

Doelenboom

6	Programma 6 Cultuur en erfgoed
6.1	Onderzoeken en ontwikkelen: bewegen om vooruit te komen
6.1.1	Cultuurhistorische waarden verankeren in ruimtelijk beleid
6.1.2	Instellingen verstevigen en verzakelijken
6.1.3	Bibliotheken heruitvinden en herpositioneren
6.2	Hebben en houden: samen zorgen voor erfgoed
6.2.1	Cultuurhistorische waarden in stand houden en beheren
6.2.2	Archeologische vondsten en provinciaal archief beheer
6.2.3	Erfgoediconen beheren
6.2.4	Monumenten in stand houden en beheren
6.3	Promoten en profileren: beleefbaar maken van erfgoed en cultuur
6.3.1	Cultuurhistorische waarden etaleren en exploiteren
6.3.2	Erfgoedverhalen ontsluiten en vertellen
6.3.3	Festivals faciliteren
6.4	Kennen en kunnen: leren van culturele basisvaardigheden
6.4.1	Bibliotheeknetwerk versterken
6.4.2	Taal- en digitale vaardigheden bevorderen
6.4.3	Cultuur- en erfgoededucatie aanreiken

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Cultuur- en erfgoed-educatie	Percentage leerlingen primair onderwijs dat via programma's van KC en LEU in aanraking komt met cultuur en erfgoed	75%	75%	75%	75%
Festivals	Aantal door de provincie ondersteunde festivals	11	11	11	11
Restauratie-volume Nr. 9 Basisset BBV	Rijksmonumenten (exclusief functie woonhuis) staat van het casco, categorie "matig" en "slecht" 1. Percentage 2. Kubieke meters*	10%	19%	21%	17,50%
Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken militair erfgoed	Aantal projecten behouden, zichtbaar en beleefbaar maken Nieuwe Hollandse Waterlinie (m.i.v. 2016 inclusief Stelling van Amsterdam)**	70	49	56	56
Publieksbereik erfgoed	Aantal projecten waarvoor subsidie wordt aangevraagd	7	15	7	24

* Aantal kubieke meters is voor provincie Utrecht nog niet bekend
** Cumulatief vanaf 2012

Wat hebben we gedaan?

6.1 Onderzoeken en ontwikkelen: bewegen om vooruit te komen

Voor het draagvlak en de draagkracht van culturele instellingen is het essentieel dat zij midden in de samenleving staan, met een open blik kijken naar de ontwikkelingen en de kansen die zich voordoen, met een nieuwsgierige en leergierige houding andere wegen verkennen en vermoede en onvermoede samenwerkingsverbanden aangaan.

6.1.1 Cultuurhistorische waarden verankeren in ruimtelijk beleid

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De cultuurhistorisch waardevolle, bovenlokale landschappelijke en archeologische structuren zijn bekend, veiliggesteld en dragen bij aan ruimtelijke kwaliteit.

Ons streven is dat de cultuurhistorisch waardevolle, bovenlokale landschappelijke en archeologische structuren er zo goed bij staan dat ze herkenbaar en 'leesbaar' zijn, en bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit. Daarbij maken we gebruik van het ruimtelijk beleid en van handreikingen als de Cultuurhistorische Atlas (CHAT). Net als in de voorgaande jaren focusten we op het agrarisch cultuurlandschap, de historische buitenplaatszones, het militair erfgoed en de zones met belangrijke archeologische vindplaatsen. We hebben bijgedragen aan het opstellen van cultuurhistorische waardekaarten in zes gemeenten, waarbij het aansluiten op de CHAT een subsidievoorwaarde is.
Een enquête in 2017 onder gemeenteambtenaren cultuurhistorie en ruimtelijke ordening wees uit dat de

gebruiksvriendelijkheid van de digitale cultuurhistorische atlas (CHAT) als onvoldoende werd ervaren. Het afgelopen jaar is gewerkt aan een nieuwe en snellere website, die makkelijker is in het gebruik en beter van beeld. Er zijn nieuwe data toegevoegd, waaronder de gegevens uit de onderzoeken naar erfgoed uit de Koude Oorlog. Daarnaast is de CHAT ook publieksvriendelijker gemaakt, om ook een in cultuurhistorie geïnteresseerd publiek te bedienen. Op 20 september 2018 is de nieuwe website gepresenteerd op het symposium 'Cultuurhistorie op de kaart', in het kader van het Europees Jaar van het Cultureel erfgoed. Daar zijn ook enkele voorbeelden gepresenteerd van op de CHAT gebaseerde toepassingen voor een breder publiek, zoals de website 'Utrecht in vogelvlucht' waarop een collectie bijzondere luchtfoto's wordt ontsloten. Daaraan ten grondslag lag een crowd sourcing actie, waarin mensen werden opgeroepen mee te helpen bij het beschrijven van de foto's. Dat was een overweldigend succes, hetgeen eens te meer de potentie van de CHAT voor mooie publiekstoepassingen onderstreepte.

In het kader van de uitbreiding van de Cultuurhistorische Atlas van de Provincie Utrecht (CHAT) is opdracht gegeven tot het onderzoeken van de historische verkeersinfrastructuur, zowel waterwegen als landwegen. Deze uitbreiding kan rekenen op veel positieve respons van andere provinciale beleidsterreinen en van externe partners als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het aanleggen en onderhouden van verkeersinfrastructuur is een provinciale taak bij uitstek en cultuurhistorische waarden kunnen daarbij een inspiratiebron zijn. Wegen en vaarwegen zijn het visitekaartje van de provincie. Voor de komende periode zal de aandacht met name gericht zijn op de Wegh der Weegen (N237), de Via Regia (N225) en de Route Imperiale nr. 2 (N402). Mijlpalen waren het door de provincie georganiseerde symposium 'Europese routes – Weg van Utrecht' op 31 mei 2018, in het kader van het Europees jaar van het Cultureel Erfgoed, en de publicatie van het boek *Over historische wegen* van de hand van provinciaal historicus Roland Blijdenstijn.

In 2018 is een enquête uitgevoerd onder gemeentemedewerkers cultuurhistorie door het Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht. De resultaten zijn gepresenteerd op 18 oktober 2018 in de Monitor Erfgoedbeleid Utrechtse Gemeenten (MEBUG) met een Wegwijzer met aanbevelingen per gemeente. Op basis van de MEBUG is nagegaan of voldoende kennis aanwezig is en wat gemeenten nog kunnen verbeteren. Tweederde van de gemeentemedewerkers cultuurhistorie heeft onvoldoende kennis van het beleidsterrein, en gemeenten hebben daar ook te weinig capaciteit voor vrijgemaakt. Met name het opstellen van nieuwe omgevingsvisies zal naar verwachting inzet vragen waarvoor ze vaak onvoldoende zijn geëquipeerd.

Het nominatiedossier voor de status van UNESCO werelderfgoed voor de 'Hollandse Waterlinies' - zoals NHW en SvA samen genoemd worden - is in oktober 2018 vastgesteld door alle betrokken provincies (Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant). De Ministerraad heeft in december 2018 haar akkoord gegeven op de indiening bij UNESCO (in januari 2019). Het besluit van UNESCO wordt op zijn vroegst na de zomer van 2020 verwacht. Dit is een jaar later dan bij het opstellen van de cultuur- en erfgoednota was verwacht. Door een afwijzing van grensaanpassingen bij het bestaande Werelderfgoed SvA, is een jaar vertraging opgelopen omdat beide dossiers samengevoegd dienden te worden. Het vaststellen van de begrenzing van de Hollandse Waterlinies was geen gemakkelijke opgave, met name door de schurende belangen van woningbouw en mobiliteit. Ten aanzien van de beoogde werking van de Omgevingswet is in juni 2018 door de vier colleges van Gedeputeerde Staten besloten de unieke waarde van het werelderfgoed op een uniforme manier te borgen door de teksten in de omgevingsvisie en verordening te harmoniseren

6.1.2 Instellingen verstevigen en verzakelijken

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De provincie Utrecht heeft vitale en innovatieve cultuur- en erfgoedorganisaties, met een groot maatschappelijk draagvlak.

In 2016 is het draaiboek aansturing partnerinstellingen door GS vastgesteld. Daarin is vastgelegd hoe de relatie

tussen de provincie en de partnerinstellingen verder wordt verzakelijkt en gestructureerd. Het gaat voor cultuur en erfgoed om Landschap Erfgoed Utrecht, Kunst Centraal, Stichting Monumentenwacht, Stichting de Utrechtse Molens, Bibliotheek Service Centrum, Stichting Kasteel Amerongen, stichting Slot Zuylen, MooiSticht, Het Utrechts Landschap en de gezamenlijke 11 festivals. De partnerinstellingen hebben een subsidie voor 3 of 4 jaar gekregen waarbij duidelijke afspraken zijn gemaakt over het behalen van de gewenste resultaten in relatie tot de provinciale beleidsdoelen. De afspraken die gemaakt zijn met de partnerinstellingen over de beleidsdoelen zijn voor 2018 behaald. Hierover zijn regelmatig ambtelijke en bestuurlijke overleggen om eventueel beleid bij te sturen. In de kadernota 2017 is besloten vanaf 2018 loon- en prijscompensatie toe te passen conform de CBS-index. De instellingen hebben in 2018 voor het eerst weer loon- en prijscompensatie ontvangen.

In de uitvoering van het beleid hechten we veel belang aan samenwerking. Op basis van de cultuur- en erfgoednota 2016-2019 vernieuwden we onze cultuurpacten met gemeenten. In deze pacten maken we afspraken over gezamenlijke doelen en projecten op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme; een mooi voorbeeld was het themajaar De Stijl. We streven ernaar minstens 20 pacten te sluiten in de periode 2016-2019. Tot en met 2018 zijn er 14 pacten afgesloten, in 2019 zijn we nog met 6 gemeenten in gesprek. Een uitwerking van een pact is de Culturele Stedelijke regio Utrecht in het profiel ‘Eeuwig Jong’. Dat is een krachtige en snelgroeiende regio, met een veelzijdig cultuurlandschap en een grote dichtheid aan cultureel erfgoed. Concreet willen we met Utrecht, Amersfoort en de andere gemeenten in de provincie samenwerken op gebied van groei, inclusiviteit, talentontwikkeling, educatie, benutten van erfgoed, ruimte voor makers en verdere ontwikkeling van samenwerking.

In 2017 zijn we gestart met het meerjarig Publieksonderzoek Cultuur en Erfgoed. Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de bekendheid en waardering van culturele voorzieningen en erfgoedlocaties en in de culturele profilering van streken en gemeenten. Dit inzicht verschaft provincie, gemeenten en partnerorganisaties relevante informatie voor beleidsevaluatie en -ontwikkeling. Het onderzoek is getrapt en bestaat uit drie onderdelen. Het onderzoek naar de beste methodiek en de analyse welke informatie er al is, is in 2018 afgerond. Daaruit komt het voorstel voor 4 pilots praktijkgericht onderzoek, waarbij organisaties begeleid worden in hun publieksonderzoek en publieksaanpak. De volgende 2 fases van praktijkgericht onderzoek en het onderzoek naar de regionale culturele profilering zullen in 2019 plaatsvinden.

We hebben de ambitie om de culturele sector met andere maatschappelijke velden te verbinden en waar mogelijk een verrijkende en versterkende rol te laten spelen, door middel van crossovers en het meekoppelen van kunst en cultuur in gebiedsontwikkeling. Binnen het provinciaal beleid gaat het om betrokkenheid bij de belangrijke provinciale opgaven en gebiedsontwikkelingen, daarbuiten betreft het bijvoorbeeld het faciliteren van netwerken en samenwerkingsprojecten. In 2018 hebben we bijdragen aan de vormgeving van de tunnel bij Vechten en hebben we de bebording en hekwerken laten ontwerpen en uitvoeren op Park Vliegbasis Soesterberg. En hebben we kunstenaars ingezet om mee te denken over de bewustwording rondom het thema water. Dat is het project Chateau d ’eau, een samenwerking tussen het programma gezonde leefomgeving en cultuur.

6.1.3 Bibliotheken heruitvinden en herpositioneren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De bibliotheken in de provincie Utrecht creëren waarde voor de lokale gemeenschap als plek voor alle inwoners om elkaar te ontmoeten en zich te ontwikkelen.

De bibliotheeksector ondervindt sterk de gevolgen van de digitalisering van de samenleving. De uitleenfunctie neemt af, maar het belang van de bibliotheek als ontmoetingsplaats, stimulerende leeromgeving en knooppunt van kennis en cultuur neemt toe. Vanwege onze wettelijke verantwoordelijkheden (ICT, transport, collectie en vernieuwing) vastgesteld in de Bibliotheekwet en onze provinciale visie op de Maatschappelijke bibliotheek

onderstrepen we het belang van de bibliotheek als onmisbare voorziening in steden en dorpen. Voor vernieuwing is ieder jaar € 150.000 euro beschikbaar gesteld voor het Bibliotheek Service Centrum. In overleg met de 9 bibliotheekorganisaties is besloten om in 2018 te zetten op een gezamenlijk Klant Management Systeem. Zij bouwen daarmee aan waardevolle klantdata om te gebruiken voor win back, ledenwerving of voor inzicht in bezoekersbehoeften.

6.2 Hebben en houden: samen zorgen voor erfgoed

De provincie staat, samen met andere overheden en particuliere eigenaren, voor de maatschappelijke opgave ons cultureel erfgoed in stand te houden. Het is zaak om cultuurhistorische waarden goed te verankeren in het ruimtelijk beleid. Deskundig en inventief beheer van erfgoed is een belangrijke randvoorwaarde voor instandhouding en tegelijk een punt van toenemende zorg, omdat steeds meer eigenaren en gemeenten moeite hebben dat goed te organiseren, te bekostigen en te bemensen. Met name kennis is hier een knelpunt.

6.2.1 Cultuurhistorische waarden in stand houden en beheren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De cultuurhistorisch waardevolle, bovenlokale landschappelijke en archeologische structuren staan er zo goed bij dat ze herkenbaar en ‘leesbaar’ zijn.

De toekomstige status van werelderfgoed voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Limes brengt bijzondere verantwoordelijkheden voor de provincie als beoogd siteholder met zich mee. Voor de Stelling van Amsterdam gelden deze nu al. De enorme omvang van deze cultuurhistorische structuren veroorzaakt spanning tussen de bescherming van de Outstanding Universal Values enerzijds en de ruimtelijke dynamiek in het stedelijke gebied rondom de stad Utrecht anderzijds. Wij bleven ons daarom in 2018 actief inzetten om meekoppelkansen en/of inpassingsmogelijkheden te zoeken bij grote (infrastructurele) projecten en integrale gebiedsontwikkelingen, met name in de aandachtsgebieden Stelling van Amsterdam De Ronde Venen, Noorderpark-Ruigenhoek, Amelisweerd-Rhijnauwen-Vechten, Laaggraven en Eiland van Schalkwijk. In de zomer van 2018 is door PS het ambitiedocument sterke Lekdijk vastgesteld. Daarin zijn de meekoppelkansen van NHW, in bijzonder Fort Honswijk, mogelijk gemaakt. Voor het opwaarderen van de Noordelijke Randweg Utrecht is in de voorjaarsnota 2018 conform de motie ‘mosterd bij de maaltijd’ extra dekking gerealiseerd voor het landschappelijk inpassen van de waterlinie. Invulling is gegeven aan innovaties middels een onderzoek naar de impact en inpasbaarheid van diverse vormen van duurzame energie in relatie tot het toekomstig werelderfgoed. Daarnaast is een handleiding voor de kwaliteitsbeoordeling gegeven en zijn ontwikkelkansen in beeld gebracht.

In het gebied Amelisweerd -Rhijnauwen- Vechten ligt een grote schat aan waardevolle historie die we willen behouden en ontsluiten voor een breder publiek. Dit doen we op een integrale manier met alle betrokken afdelingen, als IGP-project. Gezamenlijk met de gemeenten Bunnik en Utrecht startten we een gebiedsproces om te komen tot een gezamenlijke ambitie en plan voor dit gebied. Hierin worden de diverse belangen (mobiliteit, historie, recreatie, natuur e.a.) meegenomen en afgewogen. In 2018 is het plan van aanpak vastgesteld en zijn diverse acties gestart.

Met de verkoop van Park Vliegbasis Soesterberg kreeg de provincie in 2018 een andere rol, namelijk die van partner in plaats van eigenaar. In 2018 zijn nog een aantal zaken afgerond, waaronder het groot onderhoud aan de 14 belangrijkste historische gebouwen en verbetering van de recreatieve voorzieningen, onder andere door een bijzondere vormgeving van de bebording en een nieuwe huisstijl. Het resterende bedrag reserveren we voor 2019 voor een cultureel evenement over de Koude Oorlog met Het Utrechts Landschap, Nationaal Militair Museum en de gemeenten Zeist en Soest.

6.2.2 Archeologische vondsten en provinciaal archief beheer

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: Archeologische vondsten, opgravingsdocumentatie en het provinciaal historisch archief worden goed gebruikt als bron van kennis en verhalen over de rijke Utrechtse geschiedenis.

Voor het Provinciaal Archeologisch Depot stond 2018 in het teken van het testen en doorontwikkelen van een nieuw landelijk beheerssysteem, ondergebracht bij het GBO-provincies (IPO). Het depotbeheerssysteem behoeft op punten doorontwikkeling. Dit zal in overleg met de andere provincies en GBO worden opgepakt.
De plannen voor een nieuw depot van de stad Utrecht waar ook ruimte zal zijn voor het provinciaal depot krijgen concreet vorm en vorderen, maar het zal nog geruime tijd duren voordat dit gerealiseerd is. In het kader van deze ontwikkelingen ligt het niet voor de hand om te investeren in aanpassingen van het huidige provinciale depot ten behoeve van certificering. De inzet is om ervoor te zorgen dat het nieuwe depot voldoet aan de eisen voor certificatie en ons dan als depothouder te laten certificeren. Het collectieplan voor het provinciaal archeologisch depot is in concept gereed.

Met betrekking tot Het Utrechts Archief stond 2018 in het teken van de voorbereiding van de toetreding tot de Gemeenschappelijke Regeling met Rijk en gemeente Utrecht per 1 januari 2019. De samenwerking met HUA op archief wettelijk gebied heeft zowel een erfgoed- als een bedrijfsvoeringscomponent. Beide gezichtspunten en de betrokken afdelingen worden betrokken bij de beleidsvorming en bestuurlijke besluitvorming. De primaire verantwoordelijkheid voor de samenwerking met HUA is overgedragen naar BDO/BIN, vanuit de bestuurlijke verantwoordelijkheid van GS als zorgdrager in de zin van de Archiefwet en vanuit de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de verbonden partijen van de provincie

6.2.3 Erfgoediconen beheren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: Buitenplaatsen met een publieksfunctie en molens fungeren als iconen van het Utrechts erfgoed en hebben een toekomst dankzij goed beheer en gezonde exploitatie.

Erfgoedbeheer gaat over het verzekeren van continuïteit. Dat vergt planmatig onderhoud, een ondernemende instelling en een open oog voor samenwerkings- en innovatiemogelijkheden. Maar het vergt ook geld en een minimum aan professionele capaciteit. We leggen daarom door het verstrekken van vierjarige beheersubsidies een bodem in de exploitatie van Het Utrechts Landschap, Stichting De Utrechtse Molens, Slot Zuylen en Kasteel Amerongen.

De Stichting Samenwerkende Kasteelmusea (SSK) heeft tot dusver vooral als collectieve marketingorganisatie gefungeerd. Vanwege de kwetsbaarheid van de kasteelmusea op het gebied van bedrijfsvoering en publiekstaken vinden wij het van belang dat de samenwerking onder de vlag van de SSK wordt uitgebreid en geïntensiveerd. Die kwetsbaarheid werd extra duidelijk door het faillissement van Museum Oud-Amelisweerd in 2018. De inspanningen van SSK versterkten wij in 2018 ten behoeve van deelname aan de 'Kastelenlijn' van NBTC Holland Marketing en aan de landelijke Stichting Kastelen, historische Buitenplaatsen en Landgoederen (sKBL). Daarnaast lieten we BMC onderzoek doen naar de voorwaarden voor het opzetten van een ‘shared service’ organisatie voor de kasteelmusea. Huis Doorn was dit jaar gastheer van het Buitenplaatsensymposium.

6.2.4 Monumenten in stand houden en beheren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De Utrechtse (rijks)monumenten staan er zo goed bij dat ze hun deel van het verhaal van Utrecht kunnen blijven vertellen.
Rijksmonumenten vormen een belangrijk deel van het culturele kapitaal van de provincie. Samen met het Rijk, eigenaren en fondsen financieren wij restauratieprojecten. De basis hiervoor is de Utrechtse Erfgoedmonitor, het financieringsinstrument is de subsidieregeling Erfgoedparels.

De Utrechtse Erfgoedmonitor is een continu proces, maar eens in de vier jaar wordt de tussenstand gepubliceerd. Voor het eerst gebeurde dat in 2014, en in 2018 opnieuw. Zo worden trends zichtbaar en worden de gegevens ook relevant voor beleidsontwikkeling. Op 15 november 2018 is de tweede Utrechtse Erfgoedmonitor gepresenteerd op een bijeenkomst in Villa Jongerius. Kort samengevat zijn er meer objecten in goede en redelijke staat, circa 80% en circa 20 % valt in de categorieën matig en slecht. De doelstelling uit de cultuur- en erfgoednota is daarmee behaald: tussen 2014 en 2018 minstens 25% afname van het aantal historische buitenplaatsen (de prioritaire categorie van het Fonds Erfgoedparels) in slechte of matige staat, en minstens 15% afname in de overige categorieën. Er zijn grote stappen gezet in restauratie bij verdedigingswerken, historische buitenplaatsen, kerkelijk en industrieel erfgoed. De totale restauratie-opgave is afgenomen met 16 miljoen euro. De onderhoudsbehoefte is echter gelijk gebleven en betreft € 222 miljoen. De totale monumentenportefeuille is gegroeid met 4,7% door toevoeging van eerder niet afzonderlijk geregistreerde Rijksmonumenten, en dat is de belangrijkste reden dat de totale onderhoudsbehoefte niet verder is gedaald. In het stedelijk gebied staan de rijksmonumenten er beter voor dan in het landelijk gebied en er zijn ook verschillen per gemeente waar te nemen.

Een van de voorwaarden voor het ontvangen van subsidie uit het Fonds Erfgoedparels is dat de eigenaar minimaal tienmaal per jaar het monument openstelt voor publiek. Wij hebben in het najaar van 2018 onderzoek laten doen naar het publieksbereik van de monumenten die in de jaren vanaf 2012 een provinciale restauratiesubsidie ontvingen. Dit leverde de volgende conclusies op: eigenaren zijn positief, want publieksbereik zorgt voor meer bekendheid en is een mooi marketinginstrument. Het publieksbereik is toegenomen - meer monumenten zijn na de restauratie opengesteld – en de restauratie heeft ook geleid tot meer aandacht van geïnteresseerden. Buitenplaatsen en kerken zijn het vaakst opengesteld en organiseren de meeste activiteiten, zoals rondleidingen, schoolbezoek en concerten. Monumenten zonder vaste activiteiten verzorgen doorgaans wel rondleidingen. Een kanttekening was het gebrek aan vrijwilligers bij openstellingen.

In IPO-verband hebben we met succes bij het Rijk aangekaart dat de huidige restauratiemiddelen niet toereikend zijn voor de grote opgaven die zich aandienen. Het Rijk is daarom een pilot gestart door het vrijmaken van 8 miljoen euro extra voor de Domtoren in Utrecht en de Eusebiuskerk in Arnhem. Deze middelen zijn toegevoegd aan het Provinciefonds. Voor de restauratie van de Domtoren kwam 4 miljoen euro beschikbaar en conform de bestuurlijke afspraken heeft de provincie dat bedrag gematcht, zodat in totaal 8 miljoen euro beschikbaar kwam. De beschikking zal uitgaan in 2019. De door het Rijk ingezette lijn om meer budget vrij te maken voor de restauratie van grote monumenten is voor de periode 2018–2021 doorgezet in de beleidsbrief Erfgoed telt.

We zijn in 2018 gestart met een pilot verbeteren energieverbruik bij 6 rijksbeschermde kerken. Op basis van door een deskundig bureau uitgevoerde energiescans zijn de kerkbestuurders uitgenodigd om een subsidieaanvraag in te dienen voor duurzaamheidsmaatregelen aan het kerkgebouw. In de loop van dit traject bleek dat de kerkeigenaren problemen hebben met het aangaan van grootschalige duurzaamheidsmaatregelen, zoals voorzetramen en dakisolatie, omdat deze maatregelen, zelfs met subsidie, pas op de lange termijn financieel rendabel zijn. Omdat uit de energiescans bleek dat er veel energiebesparing te behalen valt uit relatief simpele, kleinere maatregelen, is het accent van de pilot op de quick wins komen te liggen. De eerste resultaten van deze pilot zijn gepresenteerd op 15 november 2018 op het provinciale Utrechtse symposium over Duurzaam Erfgoed. In 2019 zal de pilot afgerond worden. Voor de pilot is via de VJN 2018 € 600.000 gereserveerd. Omdat de kerkbesturen afzien van grote investeringen in energiebesparing, zal dit bedrag (deels) ingezet worden voor het subsidiëren van quick-wins. Het restant zal terugvloeien in de Reserve Monumentenzorg.

Van het Fonds Erfgoedparels zijn in 2018 de volgende projecten gehonoreerd:

- Buitenplaats Doornveld Doorn
- Kerktoren Nieuwer ter Aa/Stichtse Vecht
- Hervormde Kerk Nieuwer ter Aa/Stichtse Vecht
- Boerderij Hofstede Batenstein Woerden
- RK-Kerk St.Franciscus van Assisie Oudewater
- Kasteel Renswoude
- Hydepark Doorn
- Nyenrode Breukelen
- Boerderij De Hoef Utrecht
- Stadsmuur Montfoort
- Landgoed Zuylestein Leersum
- Villa Vijverhof Nieuwersluis
- Tuinhuis Heidestein Zeist
- Villa Jongerius Utrecht
- Kasteel de Haar Haarzuilens
- Torenpleinkerk Vleuten
- Petruskerk Woerden
- Pieterskerk Breukelen
- Domkerk Utrecht
- Hoekermolen Vreeland/Stichtse Vecht

6.3 Promoten en profileren: beleefbaar maken van erfgoed en cultuur

Cultuur en erfgoed zijn publieke waarden. We vinden het daarom belangrijk dat zoveel mogelijk mensen daarvan genieten en gebruik maken. Wij stimuleren initiatieven die ertoe bijdragen erfgoed zichtbaar en beleefbaar te maken en streven er samen met de gemeenten naar cultuur en erfgoed beter te benutten voor de toeristische profilering van Utrecht. Ook ondersteunen we een aantal aansprekende en artistiek hoogwaardige festivals.

6.3.1 Cultuurhistorische waarden etaleren en exploiteren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De cultuurhistorische waarden van landschap en archeologie komen goed tot hun recht in gebiedsontwikkeling en maken Utrecht aantrekkelijker voor bewoners, bezoekers en bedrijven.

De nominatiedossiers voor de Romeinse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) als UNESCO werelderfgoed vormen een belangrijke prioriteit. De NHW is geselecteerd om in 2020 mogelijk te worden toegevoegd aan de werelderfgoedlijst, als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam (SvA). De Limes wordt voorgedragen in 2021 (indiening 2019). Het nominatiedossier van de Hollandse Waterlinies (de naam waaronder NHW en SvA zich profileren) is eind 2018 ingediend bij het Rijk. Voor de Limes is de selectie van te nomineren terreinen afgerond, en lag de focus op het opstellen van het (concept) nominatiedossier en managementplan.

In 2018 is stevig ingezet op het in de markt zetten van het ‘waterliniemerk’ en op het vergroten van de bekendheid en waardering van de iconische plekken bij het publiek. Hierin vooral ingezet op de ontdekking van de waterlinie met de fiets. Er zijn zes persreizen gerealiseerd met onder andere de Zondag (Belgische krant) en het Vlaams mediahuis, maar ook met 17 bekende instagrammers. Daarnaast is de NHW duidelijk zichtbaar geweest op meerdere beurzen in zowel Duitsland, België, Engeland en Nederland. Ook is met succes veel aandacht uitgegaan naar het versterken van de zichtbaarheid van de waterlinie bij de volgende organisatie: VVV’s, Vrijstad Vianen, Utrecht Region, en Bezoek Utrecht. In 2018 is samen met partner Wandelnet gewerkt

aan het realiseren van het Lange Afstand Wandelpad langs de Waterlinie en de Stelling van Amsterdam, lancering hiervan vindt plaats op Wandel- en fietsbeurs maart 2019. Van diverse ondernemers hebben we vernomen dat de marketingcampagnes in onder andere België merkbaar meer toeristen uit dat land heeft opgeleverd. Van de gelanceerde routes en arrangementen is het afgelopen jaar veel gebruik gemaakt. Daarnaast is ingezet op het instrueren van de regionale VVV's en is onder andere de VVV op het Domplein in de hele zomer in NHW-stijl aangekleed. Tevens is de publiekswebsite gelanceerd en is stevig ingezet op bereik via social media. In 2018 is ten slotte met drie creatieve sessies, begeleid door de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht, gezocht naar kansrijke opties voor het verbeteren van de zichtbaarheid van de Plofsluis. Hierbij is intensief de omgeving betrokken. De ideeën worden nog getoetst door het Linie Expert Team op (financiële) haalbaarheid en dan zal in 2019 de realisatie starten.

Ook voor de Limes spanden wij ons in 2018 samen met onze partners van de interprovinciale samenwerking in voor de verbetering van het publieksbereik. We richtten ons op de realisatie van een landelijke Lange Afstand Wandelroute, een Lange Afstand Fietsroute en eenduidige markeringen. Ook verkenden we de haalbaarheid van de realisatie van bezoekerscentra langs de Limes. Daarnaast ondersteunden wij lokale partners bij het uitdragen van de Romeinse Limes.

Provincie en gemeente Montfoort werken samen aan het zichtbaar maken van de Oude Hollandse Waterlinie bij de werkzaamheden aan de N204. In dat kader is in 2018 langs het fietspad een maquette van de Linie van Linschoten gerealiseerd.

6.3.2 Erfgoedverhalen ontsluiten en vertellen

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: Het publiek is bekend met de Utrechtse erfgoedcollecties en –locaties en maakt daar graag en veel gebruik van.

Erfgoed beleven en de betekenis ervan doorgronden gaat meestal niet vanzelf. Daarom is het nodig om de verhalen te vertellen en te verbeelden. Goede verhalen wakkeren de nieuwsgierigheid aan en smaken altijd naar meer. Kunst, vormgeving en culturele programmering zijn daarvoor buitengewoon geschikt. In 2018 gingen we daarmee verder, in nauwe samenwerking met Nationale Archeologiedagen, marketingbureaus, stadsdichters en andere creatieve partners.

Erfgoedverhalen vertellen is ook van belang met het oog op het cultureel profiel van Utrecht, om het erfgoed-toeristische potentieel te kunnen verzilveren. Met het oog daarop worden niet alleen losse verhalen verteld, maar worden ze ook met elkaar in verband gebracht, onder andere via UtrechtAltijd.nl. Daar wordt het publiek verleid om steeds meer te willen weten. Als verbindende partij dragen we daar samen met Landschap Erfgoed Utrecht en de regionale marketingbureaus bij uitstek aan bij. We gingen daarom in 2018 verder met de insteek vertellen, verbinden en verdienen. UtrechtAltijd.nl, het door Landschap Erfgoed Utrecht beheerde Utrechtse erfgoedplatform, bereikte dit jaar meer dan 100.000 unieke bezoekers, een nieuwe mijlpaal.

In 2018 zetten we in het bijzonder in op activiteiten in het kader van het door de EU uitgeroepen Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Onder andere werd onder de noemer Utrecht Wereldberoemd een prijsvraag georganiseerd waarbij inwoners werden opgeroepen om een idee in te sturen om een historisch verhaal of een bijzonder object van vroeger in de schijnwerpers te zetten. Dit leverde maar liefst 143 inzendingen op. Ook vond een grote bijeenkomst plaats over de mogelijkheid (provinciale) wegen te verrijken met cultuurhistorische waarden. Er werden diverse zomerse buitenfilmvoorstellingen op bijzondere historische locaties georganiseerd. Ook is in het kader van het Europees Jaar de jaarlijkse provinciale duurzaamheidsprijs uitgereikt aan woningbouwvereniging Bo-Ex, voor de restauratie van de Rietveldwoningen in Hoograven, gemeente Utrecht. Dit gebeurde op een goed bezocht symposium over duurzame monumentenzorg in Kantoor Jongerius. In april

vonden door Open State Foundation en Landschap Erfgoed Utrecht georganiseerde masterclasses collectiedigitalisering plaats voor musea en andere collectionerende instellingen. De digitale collecties kunnen worden toegevoegd aan Europeana, een Europees digitaal erfgoedplatform.

6.3.3 Festivals faciliteren

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De aanwezigheid van een breed palet aan festivals van (inter)nationale uitstraling geeft Utrecht een aantrekkelijk cultureel profiel en versterkt de culturele infrastructuur.

Wij ondersteunen 11 culturele festivals met een professionele bedrijfsvoering en hoge artistieke kwaliteit, een (inter)nationale uitstraling en een goede lokale en/of regionale inbedding: Festival Oude Muziek, Nederlands Film Festival, Spring Festival, tweetakt festival en een zevental kleinere festivals.
Op basis van de in 2017 uitgevoerde inventarisatie is er door de 18 samenwerkende Utrechtse en Amersfoortse festivals (UFO) een meerjarenplan gemaakt. Daarin zijn afspraken gemaakt op het gebied van onderzoek, gezamenlijke marketing en strategische positionering van de festivals in het culturele veld.
Wij hebben deze samenwerking financieel ondersteund. Uit onderzoek is gebleken dat het bezoekersaantal gelijk is gebleven, met een uitschieter naar boven voor Le Guess Who, de bezoekers waarderen de festivals met gemiddeld een 7,3.
Ook hebben we festivalorganisaties ondersteund bij onderzoek of de bedrijfsvoering, zoals het Nederlands Filmfestival en het Holland Animation Festival. Deze laatste heeft daarmee een doorstart kunnen maken met een nieuwe directeur en een gezonde bedrijfsvoering.

6.4 Kennen en kunnen: leren van culturele basisvaardigheden

Investeren in de ontwikkeling van mensen is een belangrijke opgave voor het provinciale cultuur- en erfgoedbeleid. Het is ook een opgave die het culturele beleidsveld ver overstijgt en waarin wij als provincie in de keten van het cultuuronderwijs en het bibliotheeknetwerk een rol en verantwoordelijkheid nemen. Voor het welzijn en welbevinden van mensen is het essentieel dat zij meedoen met de maatschappij en hun eigen verantwoordelijkheden daarbinnen (kunnen) oppakken.

6.4.1 Bibliotheeknetwerk versterken

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: Er is een vitaal bibliotheeknetwerk in de provincie Utrecht dat alle burgers in staat stelt om van de bibliotheekfuncties gebruik te maken.

Het netwerk in Utrecht is afhankelijk van elkaar, zo hebben we 1 uitleenpas, een collectie die rouleert door de provincie en daarvoor hebben we één ICT-systeem en afspraken over gezamenlijk transport. De afgelopen jaren kwam dit netwerk onder druk te staan, door de bezuinigingen bij gemeenten.
Door middel van gesprekken ambtelijk en bestuurlijk is enkel één bibliotheeklocatie in Utrecht uit het netwerk gestapt, de instandhouding van de bibliotheekvoorziening en daarmee het netwerk blijft precair.

6.4.2 Taal- en digitale vaardigheden bevorderen

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: De inwoners van Utrecht kunnen goed lezen en schrijven en zijn in staat om internet te gebruiken om informatie te vinden, te filteren en te benutten.

In de bibliotheekvisie is de keuze voor inzet op het bevorderen van taal- en digitale vaardigheden een belangrijk speerpunt. We hebben pilots uitgevoerd om inwoners van de provincie digivaardiger te maken, door vanuit de innovatiemiddelen cursussen aan te bieden.

6.4.3 Cultuur- en erfgoededucatie aanreiken

Beoogd effect cultuur- en erfgoednota 2016-2019: Alle basisschoolleerlingen in de provincie Utrecht hebben hun

basisvaardigheden met betrekking tot cultuur en erfgoed versterkt.

Kinderen kunnen culturele basisvaardigheden niet vroeg genoeg leren. Daarom schept de provincie de voorwaarden om ieder kind via de basisschool cultuur te laten beleven en ervaren. We zetten daarvoor partnerinstellingen Kunst Centraal en Landschap Erfgoed Utrecht in. Zij realiseren laagdrempelige en kwalitatief goede educatieprogramma's, in nauwe samenspraak met de scholen en het culturele werkveld. Het Kunstmenu en het Cultuurprogramma zijn beschikbaar voor alle basisscholen in de provincie. Daarnaast is er met matching van het Rijk, provincies en gemeenten voor scholen de mogelijkheid om verder te verdiepen op kunst, cultuur, media en erfgoed.

Wat heeft het gekost?

6. Cultuur en erfgoed	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	11.621	16.845	20.339	16.237	4.102
Personeelslasten	2.199	2.314	2.314	2.314	0
Lasten	**13.820**	**19.159**	**22.653**	**18.551**	**4.102**
Baten	6.390	1.527	1.902	1.980	78
Baten	**6.390**	**1.527**	**1.902**	**1.980**	**78**
Saldo van dit programma	**7.430**	**17.632**	**20.751**	**16.572**	**4.179**
Stortingen in reserves	1.072	32	-	600	-600
Onttrekkingen aan reserves	1.053	4.493	10.580	6.715	-3.865
Beslag op de algemene middelen	**7.449**	**13.171**	**10.171**	**10.456**	**-285**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Cultuur en erfgoed).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Investeringsfonds Provinciaal Erfgoed		600	4.000	269
Reserve CHS			520	297
Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie			6.060	6.150
Totaal		**600**	**10.580**	**6.715**

Programma 7. Bestuur en middelen

Wat hebben we bereikt?

De provincie wil een betrouwbare verbindende en transparante partner zijn voor inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en medeoverheden.

Wij willen Europa optimaal laten bijdragen via financiering, kennisuitwisseling en goede regelgeving aan de ambities van Utrecht als een Europese Topregio.

Doelenboom

7	**Programma 7 Bestuur en middelen**
7.1	Provinciale Staten positioneren zich meer vooraan in de beleidsprocessen
7.1.1	Faciliteren beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming (BOB)
7.2	De Commissaris van de Koning als rijksorgaan bevordert goed openbaar bestuur.
7.2.1	Is belast met burgermeesters-aangelegenheden, openbare orde en veiligheid, boegbeeldfunctie en Koninklijke bezoeken en onderscheidingen en houdt zich bezig met aanpak ondermijnende criminaliteit
7.3	De provincie participeert intensief op gelijkwaardig niveau met andere partijen en verbindt om ontwikkelingen te versterken.
7.3.1	Partners intensief betrekken bij projecten
7.4	De provincie versterkt de regionale uitvoeringskracht over bestuurlijke grenzen heen
7.4.1	Organiseren netwerkbijeenkomsten over hoe de uitvoeringskracht in de regio te vergroten
7.4.2	Uitvoeren beleidsnotitie verbonden partijen
7.4.3	Afronding provinciale herindelingsprocedure Vijfheerenlanden
7.4.4	De provincie stimuleert het gebruik van Europese financieringsprogramma's, -kennisuitwisseling en samenwerking bij beïnvloeding en implementatie van Europees beleid en regelgeving
7.4.5	Uitvoering geven aan nauwere samenwerking ODRU en RUD
7.5	De provincie houdt risicogericht en proportioneel toezicht op gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.
7.5.1	Uitvoeren wettelijke toezichttaak
7.5.2	Inspelen op (door)ontwikkelingen van verticaal toezicht en horizontale controle

Indicatoren

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Overzicht kwaliteit naleving mede-bewindstaken	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en water-schappen dat onder IBT valt en toezichtinformatie verstrekt	100%	95%	100%	95%
Beoordelen en interveniëren	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke waterschappen waarbij, indien nodig, de passende toezichtsinstrumenten worden ingezet	100%	100%	100%	100%
Verbetering kwaliteit naleving mede-bewindstaken	Percentage gemeenten gemeenschappelijke regelingen en water-schappen dat opvolging geeft aan vereiste verbeteringen mede-bewindstaken	70%	55%	60%	60%
Gemeenten onder preventief financieel toezicht Nr. 10 Basisset BBV	Aantallen gemeenten per provincie onder preventief toezicht	0	0	0	1 (i.v.m.Arhi-procedure)
Opkomst bij verkiezingen Nr. 11 Basisset BBV	De opkomstcijfers van verkiezingen: weergeven in percentage kiezers / stemgerechtigden: Tweede kamer Provinciale Staten Gemeenteraden	85% 55% 60%		60%	60,23%

Wat hebben we gedaan?

7.1 Provinciale Staten positioneren zich meer vooraan in de beleidsprocessen

7.1.1 Faciliteren beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming (BOB)

Provinciale Staten zijn ook in 2018 vroegtijdig met GS en de samenleving in gesprek gegaan bij de aanvang en verdere ontwikkeling van beleidsprocessen.
Voorbeelden hiervan zijn, de Omgevingsvisie, de Landbouwvisie, Luchtkwaliteit, Geluidshinder, de mogelijke totstandkoming van een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij en de bereikbaarheid van de regio Utrecht.

7.2 De Commissaris van de Koning als rijksorgaan bevordert goed openbaar bestuur.

7.2.1 Is belast met burgermeesters-aangelegenheden, openbare orde en veiligheid, boegbeeldfunctie en Koninklijke bezoeken en onderscheidingen en houdt zich bezig met aanpak ondermijnende criminaliteit

In 2018 lag de focus met name op het bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur.
Zo was een van de thema's van de burgemeestersbijeenkomst 2018 "eigentijds bestuur, inzichten om de kracht uit de samenleving aan te boren en de communicatie met verschillende groepen inwoners te stimuleren".
Bestuurlijke integriteit en de aanpak van ondermijnende criminaliteit stonden volop in de aandacht, evenals de uitwerking hiervan op politieke ambtsdragers. Met betrekking tot de Wet Bibob is in 2018 voor het eerst een informatiebijeenkomst georganiseerd voor alle Utrechtse Gemeenten. Er is een start gemaakt met een weerbaarheidsscan en een bredere en integrale toepassing van de Wet Bibob.
De toezichthoudende en verbindende rollen van de cvdK op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid werden onderstreept in de samenwerking met de Veiligheidsregio Utrecht en in bovenregionale samenwerking. Onderwerp van de Rijksfunctionarissenbijeenkomst was dit jaar 'Cyber security'.

In zijn rol als boegbeeld van de provincie Utrecht bracht de cvdK in 2018 aan acht gemeenten een werkbezoek. Hij begeleidde zeventien bezoeken van leden van het Koninklijk Huis en woonde dertien herdenkingen en kransleggingen bij. Voorts adviseerde de cvdK over een groeiend aantal Koninklijke onderscheidingen en Predicaten en voerde hij het voorzitterschap van het provinciale Prins Bernhard Cultuurfonds.

7.3 De provincie participeert intensief op gelijkwaardig niveau met andere partijen en verbindt om ontwikkelingen te versterken.

Staat van Utrecht
In 2017 is de Staat van Utrecht voor de vierde keer verschenen (www.staatvanutrecht.nl). De Staat van Utrecht omvat vele thema's en indicatoren die samen een beeld geven van het woon-, werk- en leefklimaat in de 26 Utrechtse gemeenten. Verschillende partijen hebben in 2018 gebruik gemaakt van de Staat van Utrecht. Zo gebruikte een aantal gemeenten het bij het opstellen van strategische visies en agenda's, of bij het opstellen van begrotingsstukken. Raadsleden hebben het bijvoorbeeld gebruikt als informatiebron bij de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen. En ook binnen de provinciale organisatie werd de Staat vaak geraadpleegd. In 2018 heeft de Staat van Utrecht een special uitgegeven over het onderwerp Groen in en om de Stad. Dit omdat er behoefte was aan een overzicht van informatie en data over dit onderwerp. Hoe staat het met groen in en om de stad in de provincie Utrecht?
De Staat van Utrecht heeft een cyclus van 2 jaar. In het voorjaar van 2019 zal de nieuwe Staat van Utrecht verschijnen.

7.3.1 Partners intensief betrekken bij projecten

Participatie en burgerinitiatieven zijn geen doel op zich; het moet leiden tot betere resultaten voor de

samenleving en tot een sterkere binding tussen de overheid en haar inwoners. Twee verschillende kaders zijn ontwikkeld ten behoeve van participatietrajecten en burgerinitiatieven. Hiermee is invulling gegeven aan de gedane toezegging in de statenbrief 81BD524A van 5 september 2017 (https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Commissie-Bestuur-Europa-en-Middelen/2017/23-oktober/19:30/2017BEM74-Statenbrief-motie-36A-De-provincie-is-van-de-inwoners.pdf) dat er algemene kaders worden opgesteld voor participatietrajecten en burgerinitiatieven.
Bij de totstandkoming van deze kaders zijn de statenleden actief betrokken geweest door middel van het afnemen van interviews en door het organiseren van bijeenkomst voor statenleden (16 april 2018). Tevens is gebruik gemaakt van de aanbevelingen van Twynstra Gudde welke zijn voortgekomen uit de evaluatie van de participatie in het besluitvormingsproces rond de ongelijkvloerse kruising Maarsbergen. Ook is aansluiting gezocht bij de ervaringen die zijn opgedaan rondom het proces van de omgevingsvisie en is gesproken met een aantal andere provincies. Daarnaast is een aantal sessies in het UtrechtLab georganiseerd om ervaringen op te halen uit de organisatie. De planning is dat het college van GS begin 2019 deze kaders in concept vaststelt waarna besluitvorming in PS volgt.

UtrechtLab:
In 2018 zijn met het UtrechtLab de volgende soorten activiteiten georganiseerd:

- Eenmalige, laagdrempelige creatieve sessies.
- Transitieactiviteiten: activiteiten met een langere doorlooptijd en meerdere bijeenkomsten zoals, Energietransitie, Landbouwtransitie en opgavegericht werken in aanloop naar de Omgevingswet, maar ook thema's/vraagstukken waar diverse transitieopgaven mee te maken hebben (bijvoorbeeld burgerparticipatie en -initiatieven).
- Transferactiviteiten: activiteiten gericht op het delen van kennis en ervaring op het gebied van innovaties en transities (o.a. via lezingencyclus Leren en Inspireren, Scrum en Kanban workshops voor de publieke professional).

In 2018 zijn diverse sessies in samenwerking met externe partners op locatie georganiseerd. Het plan is om het organiseren van deze bijeenkomsten verder uit te bouwen.
Door de veelheid aan aanvragen waar het UtrechtLab bij werd gevraagd en aan de andere kant de beperkte personele capaciteit, konden niet alle aanvragen worden gehonoreerd.
Om de aanvragen te kunnen selecteren hebben we drie criteria opgesteld. Aanvragen die aan twee of drie van de criteria voldoen krijgen voorrang.

1. Beleids (of uitvoerings) innovatie: Aanvragen waar vernieuwing en verbetering centraal staan.
2. Versterken verbinding: Aanvragen waarin het versterken van de verbinding met interne en vooral externe partners centraal staat.
3. Organisatieleren: Aanvragen waarin kennis en ervaring ontstaat welke gedeeld wordt met anderen en leidt tot aanpassing van onze werkmethoden.

Enkele activiteiten die door het UtrechtLab zijn georganiseerd: Woerden in de regio, Symposium Ringpark, Ondersteunen integraal werken met de Omgevingswet, Naleving wet- en regelgeving Natuurwet, Bewonersparticipatie en -initiatieven en Collegetour Circulaire Economie.

7.4 De provincie versterkt de regionale uitvoeringskracht over bestuurlijke grenzen heen

7.4.1 Organiseren netwerkbijeenkomsten over hoe de uitvoeringskracht in de regio te vergroten

Regionale samenwerking

Er is een verkenning gedaan naar regionale samenwerking en sterk bestuur. Dit naar aanleiding van diverse ontwikkelingen, zoals het Interbestuurlijk Programma, waarin ook Goed Openbaar Bestuur als opgave is benoemd dat belangrijk is bij de gezamenlijke aanpak van de maatschappelijke opgaven. Zeker nu er steeds meer opgaven zich afspelen op het regionale niveau, is het zinvol daar samen met de gemeenten in regionaal verband een visie op te ontwikkelen. De eerste stap in de verkenning was het onderzoek ‘Zelfbewust Zichtbaar’ dat de provincie door adviesbureau BMC liet uitvoeren; daarover zijn Provinciale Staten op 11 september 2018 geïnformeerd. Aanvullend is er een enquête voorgelegd aan raads- en Statenleden over dit onderwerp. De resultaten daarvan zijn eind december met Provinciale Staten gedeeld.
Naar aanleiding van het rapport zijn er gesprekken gevoerd met diverse gemeenten, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Het doel daarvan was om de uitkomsten van het BMC-rapport te bespreken en gezamenlijke vervolgstappen te bepalen, wat ertoe heeft geleid dat er breder draagvlak is georganiseerd om in 2019 verder te werken aan de visie. In het overdrachtsdocument voor de coalitieonderhandelaars wordt een aantal uitgangspunten meegegeven voor dat traject.
Kern daarvan is dat het nieuwe college wordt voorgesteld samen met gemeenten aan de slag te gaan met samenwerking, samenwerkingsvormen en de kwaliteit van openbaar bestuur in de provincie, wat uiteindelijk allen samenhangt met een vergroting van de uitvoeringskracht in de regio om zodoende de maatschappelijke opgaven aan te pakken.

Lopikerwaard

De provincie heeft ook een bijdrage geleverd aan een traject rondom samenwerking in de Lopikerwaard (gemeenten Montfoort, Oudewater, Lopik, IJsselstein en Woerden en waterschap HDSR) om tot komen tot een regionaal ambitiedocument. De startnotitie zal in januari 2019 worden afgerond. De thema’s bodemdaling, recreatie en toerisme en de energietransitie zijn hierin opgepakt. Dit traject wordt meegenomen in de lijst van experimenten onder de Omgevingswet. In 2019 werkt deze regio gezamenlijk verder aan deze thema’s. Over welke vorm dit wordt gegoten en of de provincie er een rol gaat spelen, wordt door de gemeenten op een later moment in 2019 besloten.

Eemnes/BEL-samenwerking

In verband met een mogelijke fusie van Blaricum, Laren en Huizen in Noord-Holland, waardoor de BEL-samenwerking kan eindigen, hebben Baarn en Eemnes een (eerste) verkenning laten uitvoeren naar een mogelijke ambtelijke samenwerking. Uit het adviesrapport van WagenaarHoes en the Changelab van maart 2018 kwam naar voren dat intensieve samenwerking op diverse opgaven kansrijk is. Ook is uitgesproken dat in het scenario dat de BEL-samenwerking blijft voortbestaan, Baarn en Eemnes evengoed de samenwerking op thema's als ruimtelijke ontwikkeling, wonen en verkeer & vervoer onderzoeken. In 2018 is op bestuurlijk en ambtelijk niveau periodiek overleg geweest over het borgen van de bestuurlijke toekomst van Eemnes/BEL en is daarover contact geweest met de betrokken gemeenten en de provincie Noord-Holland.
Bij brief van 9 oktober 2018 hebben de raden van Blaricum en Laren bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (BZK) het verzoek ingediend tot wijziging van de provinciegrens, waardoor beide gemeenten deel zouden gaan uitmaken van de provincie Utrecht. De minister van BZK heeft dit verzoek nog niet beantwoord. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland besloten op 20 november 2018 om de herindelingsprocedure voor Blaricum, Laren en Huizen, en Hilversum met Wijdemeren, te beëindigen.
Aanleiding voor dit besluit vormde het concept-Beleidskader gemeentelijke herindeling 2018 dat voor advies aan het IPO en VNG was voorgelegd.

Samenwerkingsverband Montfoort-IJsselstein

De raad van IJsselstein heeft op 20 december 2017 besloten om de gemeenschappelijke regeling UW-

samenwerking met Montfoort te beëindigen. In verband hiermee heeft in 2018 onder regie van de provincie Utrecht de ontvlechting van het UW-samenwerkingsverband plaatsgevonden. Hierbij heeft de provincie ter ondersteuning van de organisatorische ontvlechting ook een onafhankelijk procesbegeleider van een adviesbureau ter beschikking gesteld.
De gemeenten hebben zelf de besluitvorming voorbereid over het vormgeven en inrichten van hun nieuwe organisatie. Beide gemeenten konden echter geen overeenstemming bereiken over de financiële ontvlechting en hebben de commissaris van de Koning gevraagd om daarin te bemiddelen. Hij heeft medio september 2018 de heer B. Eenhoorn gevraagd om in overleg met de colleges van Montfoort en IJsselstein tot een gedragen oplossing te komen voor de financiële afwikkeling van de ontvlechting van de UW-samenwerking. De financiële ontvlechting omvatte de verdeelsleutel 2018, de verdeling van de ontvlechtingskosten en de vergoeding van frictiekosten aan Montfoort in verband met een zelfstandige ‘doorstart’. In dat verband en de mogelijk kwetsbare startsituatie van Montfoort heeft de provincie Utrecht de bereidheid uitgesproken om voor een overbrugbare periode zich te willen inspannen voor het beschikbaar stellen van enige formatieve en kwalitatieve capaciteit.
De raden van Montfoort en IJsselstein hebben eind 2018 ingestemd met het voorstel voor de financiële ontvlechting van de heer Eenhoorn. Met ingang van 1-1-2019 hebben Montfoort en IJsselstein weer een eigen ambtelijke organisatie

In verbinding: relatiemanagement en belangenbehartiging
Verbinding begint bij het opbouwen en onderhouden van relaties en netwerken. Met in totaal achttien werkbezoeken en inspiratie- en verdiepingssessies legden wij dit jaar verbinding met verschillende partners. We bezochten en ontvingen diverse gemeenten, buurprovincies, instellingen en bedrijven (bijvoorbeeld de gemeente Bunnik, de provincie Noord-Holland, het Rijkswaterstaat Midden Nederland en Hogeschool Utrecht). Tijdens de inspiratie- en verdiepingssessies spraken wij met uiteenlopende (externe) partijen die betrokken zijn bij onderwerpen die voor onze provincie van belang zijn, zoals Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en het Groene Hart. In september organiseerden wij een netwerkbijeenkomst voor alle nieuwe Utrechtse colleges zodat wij met hen en zij met elkaar kennis konden maken. Zo bouwen wij onze netwerken verder uit en zijn kansen gecreëerd voor de verdere ontwikkeling van de provincie.
Dat geldt ook voor de Haagse netwerken waar wij het afgelopen jaar de Utrechtse belangen onder de aandacht hebben gebracht. Wij blijven veel aandacht besteden aan het verder profileren van de provincie in politieke en ambtelijke netwerken. We pakken de belangenbehartiging vanuit Utrecht zoveel mogelijk samen met de regionale partners op. Wij organiseren jaarlijkse bijeenkomsten als de Utrecht Borrel en diverse werkbezoeken naar Utrechtse opgaven voor de ministeriële ambtelijke top en Kamerleden. Daarmee bieden we de stakeholders uit de regio een platform voor profilering.
Voor onze eigen organisatie is na een proefperiode in 2018 een modern informatie- en monitoringssysteem ingericht, zodat we sneller en beter op de hoogte zijn van de relevante landelijke en rijksontwikkelingen in Den Haag.

7.4.2 Uitvoeren beleidsnotitie verbonden partijen

Provinciale Staten hebben de Nota Verbonden Partijen op 5 februari 2018 vastgesteld. Actualisatie van de toemalige Nota Verbonden was noodzakelijk. In de geactualiseerde nota is rekenschap gegevan aan een aantal ontwikkelingen die zich op dit gebied hebben voorgedaan:

- In 2013 is de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) opgericht. Het zwaarste samenwerkingsverband tot nu toe.
- In 2014 heeft GS een 217a onderzoek laten uitvoeren naar Verbonden Partijen.
- In 2015 is de herziene Wet Gemeenschappelijke Regelingen van kracht geworden.
- In 2015 is het Besluit Begroting en Verantwoording herzien.

Bovengenoemde ontwikkelingen hebben geleid tot belangrijke verbeteringen in de Nota Verbonden Partijen

zoals de versterking van de kaderstellende en controlerende rol van provinciale staten, het versterken van de eigenaarsrol, naast de opdrachtgeversrol, het verbeteren van de informatiewaarde van de paragraaf verbonden partijen in de begroting en jaarrekening en is de wens tot het evalueren van verbonden partijen concreet vertaald.
Naast het weer voldoen aan wettelijke vereisten leidt deze Nota Verbonden Partijen tot meer zicht en grip op de verbonden partijen. Zo is de voorgestelde verbetering van de paragraaf Verbonden Partijen in de begroting en jaarrekening doorgevoerd waarbij aansluiting is gezocht bij de voorschriften van de BBV, is de eigenaarsrol versterkt, wordt invulling gegeven aan de toezichthoudende rol en in 2019 wordt de eerste evaluatie Verbonden Partijen voorzien.

7.4.3 Afronding provinciale herindelingsprocedure Vijfheerenlanden

Op 10 juli 2018 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel tot samenvoeging van de gemeenten Zederik, Leerdam en Vianen tot de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden per 1 januari 2019. Daarbij is de provinciegrens gewijzigd waardoor de nieuwe gemeente in de provincie Utrecht ligt. Er zijn in dit kader vier trajecten gestart om de belangen van de inwoners, de bedrijven, de maatschappelijke organisaties en de betrokken (wettelijke) samenwerkingsverbanden zorgvuldig te borgen.

Ontvlechting wettelijke gemeenschappelijke regelingen
Er is een bestuurlijke begeleidingscommissie Vijfheerenlanden (onder voorzitterschap van BZK en met Zuid-Holland, Utrecht en Vijfheerenlanden) ingesteld die een zorgvuldige (financiële) afwikkeling begeleidt van de uit- en toetreding van Leerdam/Zederik c.q. Vijfheerenlanden (VHL) bij de betrokken Veiligheidsregio's, GGD 's en Omgevingsdiensten. De operationele en organisatorische gevolgen zijn inmiddels per 1-1-2019 geregeld. In de begeleidingscommissie is afgesproken dat de kosten van uit- en toetreding niet voor rekening van de (eigenaren van de) betreffende gemeenschappelijke regelingen anders dan van VHL te laten komen. In een door de begeleidingscommissie nog vast te stellen financieel arrangement worden de totale ontvlechtingskosten bepaald en wie welk deel van de kosten gaat dragen. Medio februari 2019 wordt meer duidelijk over de totale kosten van deze ontvlechting en de financiële consequenties daarvan voor de provincie Utrecht. Een en ander wordt in de Voorjaarsnota 2019 en de Kadernota 2020-2023 opgenomen.

Overdracht van rechten en verplichtingen
In het kader van de overdracht van alle rechten en verplichtingen van het grondgebied van Leerdam en Zederik van de provincie Zuid-Holland naar de provincie Utrecht is in 2018 een bestuurlijk en ambtelijk proces ingericht en een procesbegeleider aangesteld. Er is een gezamenlijk overdrachtsdocument met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële afspraken over relevante beleidsdossiers opgesteld. Dit is door beide colleges van GS op 13 november met elkaar besproken en in december 2018 vastgesteld. De inhoudelijk/beleidsmatige gevolgen worden bij de betreffende beleidsdomeinen nader benoemd. Zie ook het statenvoorstel Overdrachtsdocument rechten en verplichtingen Vijfheerenlanden van 18 december 2018 (link opnemen).

Wijziging verdeling Provinciefonds
De provinciegrenswijziging van Leerdam en Zederik heeft ook gevolgen voor de motorrijtuigen-belasting (hogere inkomsten) en de uitkering uit het Provinciefonds. Gebleken is dat in de verdeelsystematiek van het Provinciefonds geen rekening wordt gehouden met de gevolgen van een provinciegrenswijziging. In verband met deze verdeelproblematiek heeft het IPO een externe deskundige, de heer G.J. Jansen (hij was ook betrokken bij de huidige verdeelsystematiek Provinciefonds) de opdracht gegeven om een oplossingsrichting aan te geven. Bij voorkeur komen Zuid-Holland en Utrecht gezamenlijk tot een budgettair neutrale oplossing voor het Provinciefonds. Het verdiepend onderzoek richt zich op de gevolgen van de vorming van Vijfheerenlanden voor de uitgaven (waaronder frictiekosten, structurele kosten en overige kosten en inkomsten van beide provincies). Medio februari 2019 wordt een definitief voorstel over de verdeelproblematiek

Provinciefonds aan het IPO-bestuur voorgelegd. Overigens betreft het een voorstel voor de jaren 2019 en 2020, omdat de planning is met ingang van 2021 een geactualiseerd en herijkt verdeelmodel voor het provinciefonds in te voeren.

Financieel toezicht Vijfheerenlanden
Op basis van de Wet Arhi stonden in 2018 de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik door de herindeling onder preventief financieel toezicht van GS Zuid-Holland en Utrecht. In dat kader maakten wij met deze voormalige gemeenten maatwerk-afspraken over het financieel beleid om zo een gezonde financiële start per 1-1-2019 van de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden te borgen.

7.4.4 De provincie stimuleert het gebruik van Europese financieringsprogramma's, -kennisuitwisseling en samenwerking bij beïnvloeding en implementatie van Europees beleid en regelgeving

In 2018 hebben wij de Europese financieringskansen benut door uitvoering te geven aan de volgende twee projecten:

- 'InterCor' onder het programma Connecting Europe Facility (CEF) gericht op het verbeteren van de doorstroming en veiligheid op de A2 rond de Leidsche Rijntunnel en
- 'SUPporting Eco-innovations towards inteRnational markets' (SUPER) onder het programma Interreg Europe gericht op het verbeteren van instrumenten om het mkb te ondersteunen bij het naar de markt brengen en internationaal uitrollen van duurzame innovaties

Tevens hebben wij in 2018 twee nieuwe projecten ingediend:

- E-BussED bij het programma Interreg voor de ontwikkeling van een regionaal actieplan voor de vernieuwing van de provinciale busvloot; en
- EWATER bij het programma Horizon 2020 om de rampenbestrijding te verbeteren door het ontwerpen, testen en valideren van een integraal informatiesysteem.

In het voorjaar 2018 hebben wij samen met een aantal regionale partners een groot projectplan "ELENA Energy Investment Program – Province of Utrecht" (EEEI-PU) ingediend bij het subsidieprogramma ELENA (European Local ENergy Assistance) van de Europese Investeringsbank (EIB). De EIB heeft twee werkpakketten gericht op diepe en ultradiepe geothermie afgewezen. Het derde werkpakket, gericht op onder andere smart grids en slimme energiesystemen, wordt eind 2018 door Eneco Warmteproductie Utrecht herschreven en voorbereid om het opnieuw in te dienen bij het ELENA programma.
De samenwerking bij de aanvraag van de ELENA subsidie heeft geleid tot een andere subsidieaanvraag voor het LEAN-project: Low cost Exploration And deriskiNg of geothermal plays, over de geschiktheid van de ondergrond voor conventionele geothermie (2-3 km). Dit project is eind november gestart met een Rijksbijdrage van € 6 mln. (bij de totale projectkosten à € 13.703 mln.)

Verder hebben wij de Europese financieringskansen benut door uitvoering te gegeven aan het EFRO-programma Kansen voor West II (voor innovatie en koolstoofarme economie) en het programma POP3 (voor plattelandsontwikkeling): zie hiervoor respectievelijk Programma's 4 en 2 van deze Jaarrekening.

- Daarnaast hebben wij Europese netwerken in 2018 benut voor beleidsbeïnvloeding, kennisuitwisseling en profilering van Utrecht op het gebied van gezonde leefomgeving (healthy urban living) en slimme mobiliteit:
- Samen met onze partners hebben wij ons op verschillende manieren en in de verschillende fases van het beleidsvormingstraject ingezet voor betere EU-regelgeving op het gebied van gezonde leefomgeving.
- Wij hebben het lidmaatschap van netwerken regelmatig tegen het licht gehouden en als resultaat

daarvan lid geworden van nieuwe netwerken (POLIS, Europa Nostra en de WHO European Regions for Health Network), en deelname aan andere beëindigd (PURPLE).

- Wij hebben bijgedragen aan de intensivering en optimalisering van de samenwerking binnen het Huis van de Nederlandse Provincies en binnen de Randstadsamenwerking in Brussel.
- Via verschillende activiteiten hebben wij samen met onze regionale partners de provincie Utrecht als een experimenteerruimte ('living lab') voor Healthy Urban Living en energietransitie op de kaart gezet. Internationale profilering, als onderdeel van de Public Affairs, is een kwestie van lange adem. Het is daarom de zaak niet alleen komende jaar, maar ook in de volgende collegeperiode, door te gaan met het internationaal profileren van Utrecht.

7.4.5 Uitvoering geven aan nauwere samenwerking ODRU en RUD

Mede door de komst van de Omgevingswet heeft de wens tot intensivering van de samenwerking tussen de ODRU en RUD in 2018 nadrukkelijk op de agenda gestaan. De "Eén loket-gedachte" die door de omgevingswet wordt voorgeschreven, maakt dat op steeds meer onderdelen beide omgevingsdiensten zijn gaan samenwerken. Binnen de omgevingsvisie wordt ook aandacht aan de verdergaande samenwerking besteed. Gekozen is om, mede met het oog op de Omgevingswet, de intensivering van de samenwerking langs de lijn van de inhoud te laten verlopen.
De samenwerking met de ODRU is een terugkerend bespreekpunt binnen het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de RUD geweest. Daarnaast heeft op zowel bestuurs- als managementniveau bijeenkomsten plaatsgevonden tussen de ODRU en RUD en hebben gesprekken plaatsgevonden op bestuursniveau tussen de portefeuillehouder en de directie van beide omgevingsdiensten waarbij de intensivering van de samenwerking enig onderwerp van gesprek is geweest. Tevens is contact gelegd met de Directeur-Generaal van het ministerie van I&W.
Formeel is de Provincie Utrecht niet in de positie om een nauwere samenwerking tussen de beide omgevingsdiensten af te dwingen. De weg van de dialoog in combinatie met de kansen die de Omgevingswet biedt, heeft geleid tot intensivering van de onderlinge samenwerking. Op diverse terreinen binnen de bedrijfsvoering alsmede op inhoudelijke terreinen vindt uitwisseling en samenwerking plaats. Door de komst van de Omgevingswet is de verwachting dat de komende jaren deze samenwerking verstevigd en uitgebreid wordt.

7.5 De provincie houdt risicogericht en proportioneel toezicht op gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

7.5.1 Uitvoeren wettelijke toezichttaak

Interbestuurlijk Toezicht
In 2018 namen we in totaal 150 toezichtbeslissingen: in het kader van financieel toezicht 44 toezichtbeslissingen voor gemeenten en gemeenschappelijke regelingen en beoordeelden we 3 waterschappen. Voor huisvesting vergunninghouders zijn dit halfjaarlijkse beoordelingen van alle gemeenten. Voor de domeinen omgevingsrecht en archief- en informatiebeheer was dit de jaarlijkse beoordeling van de gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Bij 9 gemeenten is voor de IBT-domeinen omgevingsrecht, huisvesting vergunninghouders en voor archief- en informatiebeheer ook een interventietraject in gang gezet, waarbij bestuurlijke gesprekken dan wel striktere monitoringsgesprekken over de verbeteringen werden gevoerd. Dit waren overigens nog geen juridische interventies. Voor het omgevingsrecht geldt dat daarnaast ook 3 gemeenten juist konden worden afgeschaald en uit het interventietraject konden worden gehaald in verband met ingezette verbeteringen. (Zie hiervoor de IBT-kaart). Vanuit financieel toezicht was er extra aandacht voor de gemeenten IJsselstein en Montfoort ivm de ontvlechting van hun gemeenschappelijke regeling UW Samenwerking.In het kader van de herindeling

Vijfheerenlanden hebben we als financieel toezichthouder met de provincie Zuid-Holland ook in 2018 nog het preventief Arhi-toezicht uitgevoerd bij de gemeenten Vianen, Leerdam en Zederik. Met de reguliere beoordelingen van de begrotingen van de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen, stelden wij in december vast dat alle gemeenten beschikken over een evenwichtige, structurele en reële begroting en daardoor het predicaat repressief (groen) krijgen voor het jaar 2019. Uitzondering daarop was de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden die onder het preventief toezicht valt vanwege termijnoverschrijding. Met dit doorlopend preventief Arhi-toezicht monitoren wij extra of deze nieuwe gemeente financieel gezond kan starten.

Net als voorgaande jaren handelden we in 2018 een tiental klachten of meldingen af van burgers of raadsleden over vermeende taakverwaarlozing van gemeenten. De meeste klachten hebben betrekking op het domein omgevingsrecht.

De provinciearchivaris als toezichthouder op de uitvoering van de Archiefwet
De samenwerking met Het Utrechts Archief (HUA) voor het beheer van de historische provinciale archieven en het interne toezicht op de recentere (digitale) provinciale archieven werd in 2018 voortgezet via een vernieuwd tijdelijke dienstverleningsovereenkomst. Eind maart hebben GS ingestemd met de dvo voor 2018 en met het werkplan van HUA voor de komende jaren. De functie van provinciearchivaris als beheerder van de provinciale archiefbewaarplaats en toezichthouder onder de Archiefwet 1995 is met dit besluit per april 2018 belegd bij HUA.
De provinciearchivaris is q.q. toezichthouder onder de Archiefwet 1995 voor de RUD Utrecht, Recreatie Midden-Nederland (RMN), BIJ12 en Huis van de Nederlandse Provincies/ Regio Randstad. Afgesproken is dat voor het archieftoezicht op deze partijen een overeenkomst met de betreffende besturen wordt getroffen.
Daarnaast werd dit jaar toetreding van de provincie tot de gemeenschappelijke regeling HUA voorbereid en eind december formeel bekrachtigd.

7.5.2 Inspelen op (door)ontwikkelingen van verticaal toezicht en horizontale controle

Interbestuurlijk toezicht (IBT)
In 2018 werd er vooral landelijk, met BZK, IPO en VNG, het nodige gedaan aan de doorontwikkeling van het toezichtstelsel en specifiek ook die van de provinciale interbestuurlijke toezichtrol. Inbreng daarvoor leverden we via de vakberaden van het IPO. Dit resulteerde in een landelijke ‘Ontwikkelagenda toezicht van de toekomst’ die in december aan de Tweede Kamer is aangeboden. Dit zal in 2019 vertaald gaan worden in een nieuw Uitvoeringsprogramma IBT 2020–2023 voor de provincie Utrecht.
In lijn met deze ontwikkelagenda bouwden we verder aan de transparantie van ons toezicht: alle nieuwe toezichtbrieven voor de gemeenten werden gepubliceerd op de IBT-kaart (www.provincie-utrecht.nl/interbestuurlijktoezicht) zodat nu ook een meerjarenbeeld per gemeente zichtbaar is.
Het eerder aangekondigde themaonderzoek op het IBT-domein omgevingsrecht naar brandveiligheid in een aantal geselecteerde zorginstellingen bij gemeenten werd verder voorbereid. Dit thema-onderzoek, als aanvulling en verdieping op de reguliere beoordelingen omgevingsrecht, wordt in 2019 verder uitgevoerd.

Wat heeft het gekost?

7. Bestuur en middelen	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	8.249	7.018	9.012	8.805	207
Personeelslasten	3.873	4.085	4.836	4.836	0
Lasten	**12.122**	**11.103**	**13.848**	**13.641**	**207**
Baten	1.621	109	333	524	191
Baten	**1.621**	**109**	**333**	**524**	**191**
Saldo van dit programma	**10.502**	**10.994**	**13.515**	**13.117**	**398**
Stortingen in reserves	-	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	659	-	315	315	-
Beslag op de algemene middelen	**9.843**	**10.994**	**13.200**	**12.802**	**398**

De verschillenanalyse van de belangrijkste afwijkingen is opgenomen in de jaarrekening (deel 2), onder de toelichting van baten en lasten (verschillenanalyse Bestuur en middelen).

Reserves

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Fonds Provincie Utrecht			315	315
Totaal			**315**	**315**

Verbonden partijen

Medio 2017 is gestart met het opstellen van een vernieuwde beleidsnota Verbonden Partijen. Belangrijke aanpassingen liggen op het terrein van de verantwoording en de invulling van de eigenaarsrol in relatie tot de opdrachtgeversrol. Wij hebben de herziende nota Verbonden Partijen in november vastgesteld. In december heeft een informatieve bijeenkomst voor commissie- en Statenleden plaatsgevonden. De nota is in februari 2018 door provinciale staten vastgesteld.
Er zijn stappen gezet in de samenwerking tussen de RUD en de ODRU in 2017. De Omgevingswet vormt een belangrijke strategische uitdaging voor beide diensten. Hoewel uitgesteld, biedt de komst van deze wet een kans om de handen in één te slaan. Op organische wijze komt zo, eerst op onderdelen, verdere samenwerking tot stand. Komend jaar wordt een intentieverklaring Samenwerking RUD en ODRU opgesteld.

Verbonden partijen

- Randstedelijke Rekenkamer
- Vitens NV
- NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
- NV REMU Houdstermaatschappij
- Inter Provinciaal Overleg (IPO)
- Huis der Nederlandse Provincies (HNP)

Overhead

Wat heeft het gekost?

Overhead	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Materiële lasten	21.887	21.124	29.166	26.682	2.484
Personeelslasten	18.675	18.310	19.244	19.244	0
Lasten	**40.561**	**39.434**	**48.410**	**45.926**	**2.484**
Baten	7.449	7.489	7.801	12.868	5.067
Baten	**7.449**	**7.489**	**7.801**	**12.868**	**5.067**
Saldo van dit programma	**33.112**	**31.945**	**40.609**	**33.059**	**7.550**
Stortingen in reserves	519	-	862	5.364	-4.502
Onttrekkingen aan reserves	836	-	4.076	4.185	109
Beslag op de algemene middelen	**32.796**	**31.945**	**37.395**	**34.238**	**3.157**

Toelichting financiële verantwoording
De toelichting op de financiële verantwoording is opgenomen in de jaarrekening (deel 2) onder de toelichting op baten en lasten (verschillenanalyse Overhead).

Investeringen

MIP Software	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Realisatie Totaal	Restant krediet
Automatisering algemeen	1.512	0	454	454	1.058
Bruto investeringen software met economisch nut	**1.512**	**0**	**454**	**454**	**1.058**

MIP Provinciehuis	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Realisatie totaal	Verschil 2018
Huisvesting Archimedeslaan	2.072	0	691	691	1.381
Bruto investeringen Provinciehuis met economisch nut	**2.072**	**0**	**691**	**691**	**1.381**

Reserves en voorzieningen

	Stortingen 2018		Onttrekkingen 2018	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Huisvesting		3.764	4.076	4.024
Reserve ICT	412	1.150		
Reserve Projecten				161
Reserve Frictiekosten Veranderopgave	450	450		
Totaal	**862**	**5.364**	**4.076**	**4.185**

Onder het overzicht Overhead vallen de volgende voorzieningen:

- Voorziening NAR-regeling
- Voorziening Groot onderhoud/vervanging huisvesting (opgeheven in 2018)

- Voorziening Groot onderhoud kantons (opgeheven in 2018)
- Voorziening groot onderhoud Paushuize (opgeheven in 2018)

PROJECTEN

1. Hart van de Heuvelrug

1.1 Inleiding en historisch perspectief

Het programma Hart van de Heuvelrug (HvdH) is een grootschalig gebiedsontwikkelingsprogramma voor het gebied in de driehoek Soest-Zeist-Amersfoort. De herinrichting Vliegbasis Soesterberg (VBS) maakt geen onderdeel uit van het programma Hart van de Heuvelrug, maar is daar wel nauw mee verbonden. Op 5 juni 2015 hebben de gemeenten Soest en Zeist en de provincie ingestemd met de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg. Deze overeenkomsten bevatten eenduidige afspraken over de wijze van samenwerking, gericht op succesvolle uitvoering van de resterende projecten in de komende jaren. Doel van het programma is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, waarbij het realiseren van twee ecologische corridors voorop staat. Daarnaast richt het programma zich op ruimtelijke kwaliteitswinst voor wonen, werken, zorg en recreatie. Een belangrijk uitgangspunt voor de uitvoering van het programma is de financiële en ruimtelijke verevening tussen de rode projecten (ontwikkelen woon- en werklocaties) en groene projecten (ontwikkeling natuur en recreatie).

1.2 Prioriteiten en lopende zaken

De volgende lopende projecten worden door de provincie getrokken:

- Harlanterrein
- Oostelijke Corridor
- Westelijke Corridor
- Kamp van Zeist
- Richelleweg
- Dorrestein
- Vliegbasis Soesterberg

Harlanterrein

Het project is fysiek gerealiseerd. De enige stap die nog genomen moet worden is de verkoop van de grond aan een natuurbeherende instantie. Bij de verkoop worden de verplichtingen van de toekomstige grondeigenaar over o.a. het beheren van de natuurgrond vastgelegd. Er is in de eerste helft van 2018 een procedure gestart om de gronden openbaar en marktconform te verkopen aan een natuur beherende organisatie. Afronding van het project is voorzien zodra de gronden zijn verkocht. Tot het moment van verkoop worden de gronden beheerd in opdracht van de provincie.

Oostelijke Corridor

De Oostelijke Corridor is een heidecorridor die over de Vliegbasis Soesterberg loopt naar het westen en die o.a. bestaat uit drie ecoducten: Ecoduct Op Hees, Ecoduct Boele Staal en Ecoduct Leusderheide.
Het Ecoduct Boele Staal is in 2016 als laatste gerealiseerd, de gronden die hierbij horen worden verkocht.
De voorbereidingen voor het verkoopproces zijn inmiddels uitgevoerd (bodemonderzoek en kavelsplitsing). Bij de overkapping over de N237 zal een recht van opstal worden gevestigd.
Op verzoek van de provincie heeft Defensie/RVB in het voorjaar van 2018 het hekwerk tussen militair oefenterrein de Vlasakkers en het Ecoduct Boele Staal passeerbaar gemaakt voor reeën.
Na verkoop van de gronden en vestiging van het recht van opstal (samen 10 ha) wordt dit project afgerond.

Westelijke Corridor

De laatste vier percelen van het Ericaterrein zijn in 2016 door middel van onteigening verworven en daarmee is de verwerving en sanering van dit project afgesloten. Inmiddels zijn ook de laatste percelen overgedragen aan het Utrechts Landschap waarmee dit project is afgerond. Na akkoord van de stuurgroep Hart van de Heuvelrug zal het project afgesloten en financieel verrekend worden met het Beheerfonds. (Dit zal in 2020 in de vorm van een specifieke reserve financieel worden ingericht). In de jaarrekening wordt hierbij de investering geactiveerd onder de Immateriële vaste activa en afgeschreven in de komende jaren.

Kamp van Zeist

Het Rijks Vastgoed Bedrijf (RVB) heeft in het najaar van 2018 namens Defensie aangegeven een jaar extra tijd nodig te hebben voor het verkoopklaar maken van het terrein, waardoor zij pas medio 2020 het gebied daadwerkelijk kunnen verkopen aan de provincie.
Ondertussen wordt het verkoopdossier verder opgebouwd. De volgende stappen zijn inmiddels uitgevoerd:

- Due Diligence: In opdracht van de provincie is door een ingenieursbureau een Due Diligence opgesteld, die januari 2019 is afgerond.
- Inrichtingsplan: Het Utrechts Landschap heeft een inrichtingsplan (op het niveau van een voorlopig ontwerp) opgesteld voor het te vergroenen terrein.

De aan- en verkoop is met de nieuwe planning medio 2020 voorzien. Het gebied wordt dan als eerste stap vandalismebestendig ingericht. Zodra de financiële middelen vanuit Den Dolder Noordoost (WA Hoeve) zeker gesteld zijn, zal de verdere inrichting en vergroening worden uitgevoerd. Uiterlijk in 2025 dient het gebied vergroend te zijn, conform de rood-groenbalans

Richelleweg
Sinds de afronding van de inrichting van het terrein in 2017 is de belangstelling voor aankoop van kavels sterk toegenomen. De huidige stand van zaken van de gronduitgifte is dat ca.8,7 hectare van de in totaal 9,9 ha uit te geven terrein is verkocht of in vergevorderd stadium van het verkoopproces (ca 90%).
Met de snelheid van nu is het te verwachten dat uiterlijk in 2020 de laatste kavels zijn verkocht. Eigendom en beheer van de openbare ruimte zal worden overgedragen aan de gemeente zodra de gronden zijn verkocht.

Sortie16 (vh Dorrestein)
Na oplevering van de westelijke ontsluitingsweg in 2016 is in 2017 de planfase van de verdere inrichting gestart. Om een goede basis te hebben voor de planvorming heeft de provincie Utrecht in samenwerking met de gemeenten Zeist en Soest in de periode september 2017 tot en met eerste helft 2018 door een adviesbureau een variantenstudie laten opstellen met daarin een ruimtelijke, programmatische en financiële verkenning (‘Verkenning gebiedsvernieuwing Dorrestein’). Als gevolg van deze verkenning is het risicoprofiel toegenomen met € 2,0 mln. omdat de opbrengstprognose lager uitvalt (zie de Mastergrex HvdH, jan 2018). De verkenning zal de basis worden voor een nog op te stellen Gebiedsvisie.
Op 20-11-2018 zijn de raden en staten per brief geïnformeerd om inzicht te geven over de stand van zaken en het vervolgproces. De planning van de voorgenomen gronduitgifte is tussen 2021 en 2025.

Vliegbasis Soesterberg

Park:
Eind 2017 is Park Vliegbasis Soesterberg verkocht aan Utrechts Landschap voor de getaxeerde, marktconforme prijs van € 4,7 mln. In samenwerking met een landschapsarchitect en met de gemeenten Soest en Zeist is een plan uitgewerkt voor verbetering van de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het park, o.a. door uitbreiding van de padenstructuur en betere bebording
Met de uitvoering van het plan is in 2017 gestart. Vanwege de verschillende vergunnings- en ontheffingstrajecten gebeurt de uitvoering in fasen. Een deel van de maatregelen is in 2018 afgerond of in uitvoering gegaan (fase 1). Dit zijn de maatregelen die ten noorden van de Lange Baan liggen. Maatregelen die naar verwachting effecten hebben op de broedmogelijkheden van de veldleeuwerik, vragen meer tijd (fase 2). Hiervoor is een pakket mitigerende maatregelen in voorbereiding, gericht op de duurzame instandhouding van de veldleeuwerik. Deze maatregelen zijn randvoorwaardelijk voor het verkrijgen van de benodigde ontheffing Wet natuurbescherming. Het streven is om, na afronding van het vergunningentraject, eind 2019 te starten met de uitvoering van fase 2.

Woonwijk:
De ambitie is een duurzame en kwalitatief hoogwaardige woonwijk (225-250 woningen) te realiseren, die zich voegt in de omgeving met hoge natuur en landschappelijke waarde. In juni 2017 hebben Gedeputeerde Staten het stedenbouwkundig plan voor de woonwijk vastgesteld.
De voorbereidingen op het terrein vorderen. Er zijn zichtbare resultaten, zoals de sloop van de voormalig brandweerkazerne en de zweefvliegloods, het weghalen van onderbegroeiing ter hoogte van Soesterberg-Noord en het tijdelijk gebruik van de verkeerstoren als projectbureau. Het onderzoek naar Niet Gesprongen Explosieven door Defensie komt in de eindfase.

Tegelijkertijd heeft de planning van het project vertraging opgelopen als gevolg van de ontheffingsprocedure Wet natuurbescherming. Hiervoor is een pakket aan mitigerende maatregelen opgesteld, gericht op de duurzame instandhouding van de Veldleeuwerik. Beide maatregelenpakketten (voor padenplan en woonwijk) worden in samenhang en in nauw overleg met betrokken partijen (provincie, gemeente Soest, gemeente Zeist en Utrechts Landschap) opgesteld.

Dolderseweg
Aan de Dolderseweg ligt een terrein van circa 1,7 hectare dat kan worden verkocht ten behoeve van woningbouw. Provinciale Staten hebben naar aanleiding van het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer op 17 december 2018 besloten dat de huidige verkoopprocedure voor de provinciale kavels aan de Dolderseweg in Huis ter Heide definitief moet worden afgebroken en dat een nieuwe uitgifteprocedure moet worden gestart.

1.3 Financieel overzicht

Exploitatielasten en - baten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg

Onderstaande tabel laat het budget (raming van kosten en opbrengsten) 2018 zien, de daadwerkelijk gemaakte lasten en baten, alsmede het verschil hiertussen. Dit zijn alleen de provinciale projecten en niet de gemeentelijke projecten, aangezien deze niet op de provinciale begroting drukken. Deze tabel is de weergave van 2018 en geeft niet het uiteindelijke eindresultaat van het programma weer. Dit is opgenomen in de mastergrex Hart van de Heuvelrug.

Financieel overzicht (x 1.000)	Budget 2018	Gerealiseerd 2018	Saldo
Lasten			
Harlanterrein	25	4	21
Oostelijke Corridor	1.000	70	930
Westelijke Corridor	165	15	150
Kamp van Zeist	0	67	-67
Richelleweg	269	150	119
Sortie16 (vh Dorrestein)	362	154	208
Vliegbasis Soesterberg	9.663	3.485	6.178
Totaal lasten	**11.484**	**3.945**	**7.539**
Baten			
Westelijke Corridor	0	-88	88
Richelleweg	2.799	849	1.950
Vliegbasis Soesterberg	2.523	1.059	1.464
Totaal baten	**5.322**	**1.820**	**3.502**
Totaal	**6.162**	**2.125**	**4.037**

Toelichting op afwijkingen

Oostelijke Corridor

De werkzaamheden t.b.v. Oostelijke Corridor zijn in 2017 nagenoeg afgerond. In de begroting 2018 was nog € 1 mln. opgenomen, waarvan uiteindelijk € 0,1 mln. is gerealiseerd.

Richelleweg

Een deel van de uit te voeren inrichtingsmaatregelen zijn doorgeschoven naar 2019 waardoor de werkelijke lasten lager zijn dan begroot. De verkoop (baten) van de gronden lijkt op basis van de cijfers achter te lopen, echter eind 2018 zijn er een aantal verkoopgesprekken en reserveringen in vergevorderd stadium, die in 2019 worden omgezet naar verkoop en levering van de kavels.

Vliegbasis Soesterberg

In de begroting 2018 is rekening gehouden met de start van de sanering en het bouwrijp maken van de gronden t.b.v. de te ontwikkelen woonwijk ad ca. € 2,5 mln. Door verschuiving in de planning zijn er vrijwel geen lasten gerealiseerd.

Voor het woonrijp maken binnen Park Vliegbasis Soesterberg was € 1,8 mln. begroot, de realisatie was € 0,5 mln. In de raming is ook nog gerekend met beheerskosten Park van € 1,7 mln. waarvan slechts € 0,1 mln. is gerealiseerd. Daarnaast zijn er kleinere afwijkingen, voor in totaal € 0,7 mln.

Bij de baten is in de begroting rekening gehouden met de verkoop van de kavels Dolderseweg. Deze verkopen zijn niet gerealiseerd.

Mastergrex Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg

Balanswaardering

De door de provincie in exploitatie genomen gronden waarderen we tegen (historische) verkrijgingsprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten. Afgesloten projecten van alle partners worden verrekend met het Beheerfonds ter nivellering van de “plussen met minnen”. Dit fonds is een onderdeel van de boekwaarde Hart van de Heuvelrug en wordt jaarlijks vastgesteld door de stuurgroep, waarin de drie partners vertegenwoordigd zijn. Ingaande 2018 is de financiële verantwoording van het programma aangepast:

- de 'rode' projecten, waarbinnen de ontwikkelingen in wonen en werken plaatsvinden, blijven onder de Voorraden, dit zijn de projecten Woonwijk Vliegbasis Soesterberg, Sortie 16 (vh Dorrestein) en bedrijventerrein Richelleweg;
- de 'groene' projecten zijn nu onder de vaste activa opgenomen:
    - de projecten waarbij de grond nog in eigendom is onder de Materiële vaste activa (MVA); dit betreft de projecten Oostelijke Corridor, Kamp van Zeist en het Harlanterrein
    - de projecten waarbij de grond overgedragen is onder de Immateriële vaste activa (IVA), Bijdragen in activa van derden, dit zijn de projecten Westelijke Corridor, Park Vliegbasis Soesterberg en het Beheerfonds, waarin de resultaten van de afgesloten projecten opgenomen zijn.

Conform het BBV wordt er op de rode projecten tussentijdse winst genomen, volgens de Percentage of Completion(POC)-methode en op de afgesloten projecten in de IVA wordt jaarlijks afgeschreven. De hieruit voortkomende financiële gevolgen worden in Programma 1 verantwoord. De intentie is het voordeel af te wikkelen via de speciaal voor dit doel in 2020 in te stellen bestemmingsreserve als invulling van het contractueel overeengekomen beheerfonds.

Risicoverdeling

Na afronding van de grexen, voorzien in 2025, is het financiële risico voor de provincie, uitgezonderd bij eigenstandige besluiten van een partij, die negatief afwijken van de financiële kaders zoals overeengekomen in de samenwerkingsovereenkomsten. In een dergelijk geval zijn de volledige kosten van het besluit voor rekening van de partij die het besluit genomen heeft. Voor Vliegbasis Soesterberg zijn afspraken gemaakt over medeverantwoordelijkheid van de gemeenten Soest en Zeist.

Exploitatieresultaten

De exploitatiebegrotingen van de in exploitatie genomen gronden worden jaarlijks geactualiseerd. Onderstaand overzicht geeft de verwachte eindstand in 2025 weer, uit de actualisatie die begin 2019 heeft plaatsgevonden.

Projecten	Uitvoering bij	Boekwaarde	Nog te realiseren t/m 2025	Totaal op eindwaarde 2025
Hart van de Heuvelrug				
Den Dolder Nrd Oost/WA Hoeve	Zeist			
Huis ter Heide West	Zeist	-1.908		
Apollo Nrd Kontakt der Kontinenten	Soest	-428		
Apollo Nrd Sauna Soesterberg	Soest	-3.612		
Apollo Nrd Oude Tempel	Soest	-7.532		
Sortie 16 (Dorrestein)	Prov Utrecht	-5.432		
Kamp van Zeist	Prov Utrecht	-123		
Oostelijke Corridor	Prov Utrecht	-18.415		
Richelleweg	Prov Utrecht	4.585		
Westelijke Corridor	Prov Utrecht	-1.269		
Harlanterrein	Prov Utrecht	-2.254		
Beheerfonds	Prov Utrecht	-10.464		
Subtotaal GREX19 Hart van de Heuvelrug		**-46.852**	**39.934**	**-6.918**
Verwachte storting in Beheerfonds uit Vliegbasis Soesterberg				10.000
Subtotaal Hart van de Heuvelrug				**3.082**
Vliegbasis Soesterberg				
Park	Prov Utrecht	-24.818		
Woonwijk	Prov Utrecht	-1.208		
Subtotaal GREX19 Vliegbasis Soesterberg		**-26.026**	**27.630**	**1.604**
Subtotaal Provinciale grondexploitatie				**4.609**
Betreft inschatting meeropbrengst BW Richelleweg, netto-opbrengst verkoop park vliegbasis en budget -/- kosten mitigerende maatregelen veldleeuwerik				
Verwacht resultaat Hart van de Heuvelrug-Vliegbasis Soesterberg (positief)				**9.295**

1.4 Risico's

Met het uitvoeren van de grondexploitatie lopen wij, ook na het nemen van beheersmaatregelen, risico's. Deze risico's, voor zover de kans op optreden kleiner is dan 50%, worden gedekt uit het weerstandsvermogen (zie de betreffende paragraaf).

Het totaal aan risico's Hart van de Heuvelrug wordt ingeschat op ca. € 5 mln. Deze risico's kunnen binnen de grex opgevangen worden, met daarnaast een mogelijk beroep op het weerstandsvermogen van de provincie Utrecht. Voor de ingeschatte risico's bij Vliegbasis Soesterberg wordt de risicobuffer ad € 1,9 mln. binnen het programmabudget als voldoende aangemerkt.

Een belangrijke onzekerheid betreft hierbij de extra kosten van sanering van de bodem. Hier zullen mogelijk meer kosten voor moeten worden gemaakt in het project. De omvang hiervan is echter onzeker. Daarbij is de provincie in overleg met het Rijk over de verdeling van de kosten. De financiële gevolgen voor de provincie Utrecht zijn hiervan nog niet in te schatten. Dit is wel betrokken bij de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen

Het risico op het moeten betalen van vennootschapsbelasting blijft actueel. Over de jaren 2016, 2017 en 2018 heeft de belastingdienst bericht dat geen vennootschapsbelasting hoeft te worden afgedragen. Voor 2019 en volgende jaren gaan we vooralsnog uit van eenzelfde standpunt.

2. Uithoflijn

2.1 Inleiding en historisch perspectief

Het project Uithoflijn is in 2008 door de gemeente Utrecht gestart als HOV-busbaan. Begin 2010 hebben de gemeente Utrecht en BRU een Samenwerkingsovereenkomst gesloten, waarin zij hebben afgesproken om toe te werken naar een projectbesluit (go/no-go-besluit) in 2011. Dit projectbesluit ziet op het realiseren van een tramsysteem tussen Utrecht Centraal en De Uithof. In de eerste helft van 2011 heeft de minister van Infrastructuur en Milieu op grond van een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse (MKBA) een financiële bijdrage toegezegd, waarmee de vertramde Uithoflijn in zicht kwam.

Na de toezegging van de minister zijn de gemeente Utrecht en BRU de casus verder gaan onderzoeken en dat heeft uiteindelijk geleid tot de vaststelling van het Uitvoeringsbesluit en de Bestuursovereenkomst op 20 juni 2012. Met de vaststelling hiervan hebben zij de uitvoering van het project belegd bij de Projectorganisatie Uithoflijn (POUHL). Op basis van de zekerstelling van de financiering (Rijks- en VERDER-subsidies) en de vaststelling van het DO in juni 2013 kon begonnen worden met de aanbestedingen van de traminfrastructuur en het trammaterieel. De aanbesteding van de traminfrastructuur is eind december 2014 afgerond, de aanbesteding van het materieel eind januari 2015.

Oorspronkelijk betrof de opdracht: realiseer, conform de uitgangspunten in de boven vermelde overeenkomst, in samenwerking met alle belanghebbende partijen op projectmatige wijze een werkend tramsysteem tussen Utrecht CS en De Uithof, dat kwalitatief goed is, voldoende veilig en goed ingepast is in de stedelijke omgeving. Daarbij behoort ook de aanschaf van het juiste trammaterieel.
Met de toevoeging van de coördinatie van het proefbedrijf aan de opdracht van POUHL dient aangetoond te worden dat er sprake is van een werkend tramvervoersysteem Uithoflijn. De Uithoflijn dient volgens de vigerende bestuursplanning eind 2019 operationeel te zijn.

Het voorstel voor de benodigde extra middelen (Statenvoorstel van 31 januari 2018) en de gecommuniceerde vertraging leiden tot debatten in de gemeenteraad en de Staten. Dit heeft geresulteerd in een onderzoek van de Rekenkamer dat eind 2018 aan de Staten is gepresenteerd.

2.2 Prioriteiten en lopende zaken

Geplande start Uithoflijn in 2019
De Uithoflijn zal direct bij ingebruikname een van de drukst bereden tramlijnen in Nederland zijn. Dit stelt hoge eisen aan het proefbedrijf en goede voorbereiding op exploitatie. Naar aanleiding van bestuurlijke besluitvorming begin 2018 is er een nieuwe planning en financiering vastgesteld voor het project. Hiermee wordt het mogelijk om de Uithoflijn in de tweede helft van 2019 in gebruik te nemen. Dan vervalt buslijn 12 en rijdt de tram op werkdagen met de dienstregeling van uiteindelijk maximaal 16 keer per uur in beide richtingen.

Belangrijkste activiteiten in 2018

- Afronding testtraject deeltracé Vaartsche Rijn – P&R de Uithof (SABUTO) en herstel kwaliteitsissues
  Na de realisatiefase is door de aannemer het testtraject doorlopen. Op enkele onderdelen na is dat eind 2018 afgerond. Tegelijkertijd zijn diverse kwaliteitsissues hersteld die medio 2018 geconstateerd zijn. Begin 2019 staat afronding van de laatste herstelpunten en nog enkele hertesten gepland.
- Afronding bouw in het Stationsgebied
  Het Stationsgebied kende aanvankelijk diverse planningsproblemen bij de voortgang in 2017 en 2018. In 2018 zijn voortvarend de werkzaamheden tot verdere afronding gekomen. Na het ter beschikking krijgen van de grond waar het laatste deel van het tracé komt te liggen, de realisatie van een onderheide spoorplaat om de stabiliteit van de ondergrond te borgen en de afronding van het nieuwe stationsplein is ook het nieuwe tram/busstation eind 2018 afgerond. Vervolgens heeft begin december 2018 de busomklap plaatsgevonden en is het busdeel van het gecombineerde tram/bus station in gebruik genomen.

- Doorrol- en doorrijdbaarheid van het gehele tracé
  Vanaf medio 2018 werd het mogelijk om vanuit de remise in Nieuwegein via het stationsgebied trams naar de P&R de Uithof te brengen. Hiermee werd het mogelijk om, na initieel trams over de weg aan te voeren, meerdere trams in te zetten voor het testtraject van het SABUTO-deel. Daarmee werd een belangrijke mijlpaal bereikt voor het project.

De leverancier van het trammaterieel heeft inmiddels (per eind 2018) 19 nieuwe voertuigen voor de Uithoflijn geleverd.

2.3 Financieel overzicht

Financieel overzicht	Totaal budget	Gerealiseerd t/m 2017	Budget 2018	Gerealiseerd 2018	Budget 2019 e.v.
Projectbudget					
Traminfrastructuur	366.044	272.251	54.125	39.433	48.197
Materieel	81.335	43.273	41.939	7.961	24.650
Totaal projectbudget	**447.379**	**315.524**	**96.064**	**47.394**	**72.847**
Bijdragen van derden					
Traminfrastructuur	366.422	263.240	56.362	432	96.587
Totaal bijdragen van derden	**366.422**	**263.240**	**56.362**	**432**	**96.587**
Totaal	**80.957**	**52.284**	**39.702**	**46.962**	**-23.740**

Noot: Gebruikte cijfers SAP uitdraai stand 29-01-2019.

Bovenstaand financieel overzicht is bedoeld om inzicht te geven in de voortgang van het project en sluit aan op de Werkend Tram Vervoer Systeem (WTVS) rapportages. Dit kan afwijken van de cijfers in deze jaarrekening omdat eventuele correcties van 2019 naar voorgaande jaren niet in bovenstaand financieel overzicht zijn verwerkt.

De uitloop van het project leidde tot extra kosten. Beide opdrachtgevers hebben besloten tot een aanvullend krediet van in totaal € 84 miljoen om de stuurplanning te realiseren. Hierin zitten de vertragingskosten, de kosten voor het afbouwen van de infra en de kosten voor voorbereiding van exploitatie en beheer en de meerkosten voor de nieuwe tramremise. Van dit aanvullend krediet is € 24,5 miljoen in bovenstaande tabel, onder het onderdeel traminfrastructuur, verwerkt

Toelichting op de afwijkingen

Traminfrastructuur
Als gevolg van uitloop minder gerealiseerd dan oorspronkelijk begroot.

Materieel
Levering van de tramvoertuigen loopt achter t.o.v. de oorspronkelijke planning, echter vormt geen risico voor start exploitatie.

2.4 Risico's

Er wordt een actief risicomanagement beleid gevoerd.
Periodiek wordt voor zowel Traminfrastructuur als Materieel het risicoprofiel geëvalueerd, zo nodig aangepast en per kwartaal financieel vertaald. Majeure wijzigingen worden tussentijds gemeld aan de directieraad en stuurgroep. In de WTVS-rapportages aan het bestuur is over de risico's gerapporteerd.
Voor Traminfrastructuur bedraagt het gewogen risicoprofiel per eind Q4 2018 € 12,5 mln. Hiertegenover staat een budget project onvoorzien van € 15,7 mln.
Het gewogen risicoprofiel voor Materieel bedraagt per eind Q4 2018 € 1,6 mln. Dit ten opzichte van een budget project onvoorzien ad € 6.9 mln.

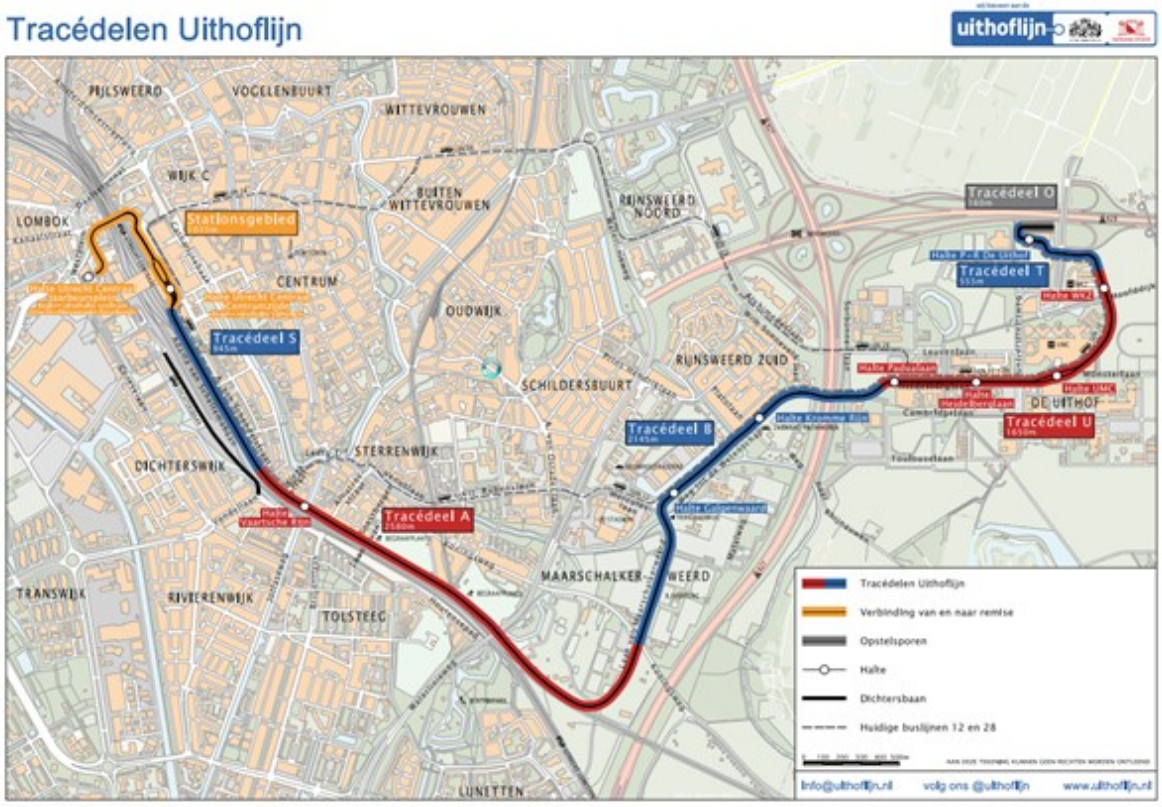

3. Omgevingswet

3.1 Inleiding en historisch perspectief

In het fysieke domein gaat veel veranderen de komende jaren door de komst van de Omgevingswet; voor de inwoners en de overheid. De wet streeft 4 verbeterdoelen na:

- Het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht.
- Een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving; in beleid, besluitvorming en regelgeving.
- De verruiming van de bestuurlijke afwegingsruimte door een actieve en flexibele aanpak voor het bereiken van doelen voor de leefomgeving.

- Het versnellen en verbeteren van besluitvorming over activiteiten en projecten in de fysieke leefomgeving.

Voor de provincie heeft dit aanzienlijke gevolgen voor alle kerntaken. We krijgen niet alleen nieuwe instrumenten, zoals de omgevingsvisie. We moeten o.a. ook onze dienstverlening digitaliseren en onze manier van werken aanpassen. De laatst gepubliceerde datum voor de inwerkingtreding van de wet is 1 juli 2019. De minister heeft eind 2017 een aangekondigd de inwerkingtreding van de wet met 1,5 jaar uit te stellen tot 1 januari 2020. Het programma invoering Omgevingswet is daarop aangepast in 2018.
De laatst gepubliceerde datum voor de inwerkingtreding van de wet is 1 januari 2021. De minister heeft dit in een brief namens het kabinet aan de eerste kamer laten weten.

Doel van het programma is de provincie in verbinding Omgevingswetproof te maken. Om dat te behalen hebben wij in 2017 de *Routekaart invoering Omgevingswet 2017-2019* vastgesteld, voortbouwend op de *Procesnotitie Omgevingswet uit 2014*. Met het uitvoeren van de 5 hieronder toegelichte projecten maken wij de provincie Omgevingswetproof. In onze veranderaanpak staan 3 pijlers centraal:

- Leren door te doen: experimenteren
- Kort cyclisch resultaten bepalen en realiseren
- Samenwerken met partners

1. *Omgevingsvisie en –verordening*
   - Najaar 2018: vaststelling Koersdocument;

2. *Vergunningverlening, toezicht en handhaving*
   - Het concreter in beeld brengen van de VTH-veranderopgave, zowel voor de provinciale taken zelf, als voor de onderlinge samenhang van alle betrokken VTH-instanties;
   - Het bereiken van afstemming en het maken van samenwerkingsafspraken bij het uitwerken/implementeren van deze veranderopgave en starten met de uitvoering;
   - Kennisvermeerdering, met name ook over de samenhang tussen de provinciale beleidsvelden en de daarbij horende VTH-uitvoering.

3. *Digitaal stelsel Omgevingswet*
   - Beleid - We kunnen onze visie en verordening opstellen en publiceren met omgevingswetstructuur middels huidige standaarden. Een omzetting naar de nieuwe omgevingswetstandaarden is mogelijk.
   - Uitvoering - We maken een implementatie-routekaart voor de informatieverbetering en digitale voorzieningen van onze uitvoeringstaken. Hierbij spelen standaarden in processen en producten en de uitwisseling van data/informatie een belangrijke rol.
   - Informatie - We maken met de andere provincies een grote stap van ons huidige interprovinciale geo-infrastructuur (*INSPIRE*) naar een schaalbare omgeving die aansluit bij de landelijk omgeving. Deze is voorbereid op de eisen van de Laan van de Leefomgeving.

4. *Aanpassen manier van werken*

In 2018 is het doel dat alle medewerkers die direct of bijna direct gaan werken met de wet weten welke invloed de Omgevingswet heeft op hun werk. En starten we met het verkennen met de medewerkers van de benodigde veranderingen in de werkprocessen. Daarbij werken we zo veel mogelijk samen met relevante regionale en landelijke partners, zodat onze manier van werken goed aansluit bij die van de partners en we leren van elkaar.

5. *Nationale wet-, regelgeving en visie*

De aandacht van de gezamenlijke provincies komt te liggen op uitvoeringsregelingen waarin praktische aspecten van de wet- en regelgeving worden vastgelegd. Deze zijn voor het werk van de provincie net zo essentieel als de wet zelf. Te denken valt daarbij aan:

- Uitwerking van het “vangnet” voor het ontbreken van overgangsrecht voor provinciale verordeningen in de vorm van de via de Invoeringswet mogelijk gemaakte voorbereidingsbescherming;
- De wettelijke verankering van de standaarden voor omgevingsdocumenten;
- De digitale vorm waarin de omgevingsdocumenten juridisch worden vastgelegd en gepubliceerd.

De Nationale Omgevingsvisie zal, overeenkomstig de uitgangspunten van de Omgevingswet, het rijksbeleid voor de leefomgeving bevatten voor de periode 2030-2050 bevatten. Nadat in 2017 een startnota is gepubliceerd en nadere verdiepingsslagen hebben plaatsgevonden, zal in 2018 het eerste concept van de Omgevingsvisie worden opgesteld. Daarbij zullen de verschillende maatschappelijke sectoren, waaronder wij, actief worden betrokken.

3.2 Prioriteiten en lopende zaken

Algemeen
In het voorjaar van 2018 is de Routekaart invoering Omgevingswet geactualiseerd, nadat het Rijk in de zomer van 2017 de inwerkingtreding van de wet heeft uitgesteld en het Digitale Stelsel Omgevingswet heeft herijkt. In 2018 zijn alle projecten in uitvoering gegaan na een periode van verkennen en plannen. Met nog een kleine 2 jaar te gaan voordat de wet inwerking treedt, liggen we voldoende op koers met het uitvoeren van onze Routekaart. Doordat de wet- en regelgeving voor vergunningverlening en met name toezicht en handhaving pas eind 2018 openbaar werd en nog onduidelijkheid bestaat wat het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet omvat na de herijking eind 2017, hebben we ons in 2018 in die twee projecten gericht op no regret maatregelen in eigen huis en de regionale en interprovinciale samenwerking om zo toch voortgang te boeken. Eind 2018 hebben de Utrechtse ketenpartners op de Utrechtse Omgevingswetdag belangrijke stappen gezet naar regionale samenwerkingsafspraken om de Omgevingswet voor de Utrechtse inwoner en ondernemer succesvol in te voeren. Zie ook Vergunningverlening, toezicht en handhaving en Digitaal Stelsel Omgevingswet. In 2019 zullen we naar verwachting ons beeld van de veranderopgave compleet kunnen maken en uitvoeren. Daarnaast zal de focus liggen op het opstellen van de omgevingsvisie en -verordening en het concretiseren en experimenteren van een andere manier van werken. Daarmee hopen we zover te komen dat we in 2020 deze Omgevingswet manier van werken in eigen huis en met onze ketenpartners kunnen toepassen, zodat we op 1 januari 2021 als provincie Omgevingswetproof werken.

Omgevingsvisie en -verordening
- *Inhoud en proces koersdocument* - Eind 2018 heeft u het Koersdocument ‘Koersen met kwaliteit’ vastgesteld, samen met de Ontwerp-notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het planMER. Het Koersdocument is mede via participatie tot stand gekomen. De participatie was met de gehele maatschappij voor de Horizon Utrecht 2050 (het gezamenlijke toekomstbeeld met maatschappelijke opgaven) en met gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties voor het concept Koersdocument.
  In het Koersdocument zijn op hoofdlijnen alle onderwerpen uit de bouwstenen opgenomen. Ook is in de beschrijving aangeven of dit beleid ongewijzigd kan blijven of aangepast moet worden. Voor de Omgevingsverordening is een afwegingskader opgenomen.
- *Vervolg* - Het concept ontwerp van de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening wordt in 2019 gemaakt. Omdat de participatie op locatie goed is bevallen zetten we dat door. Omdat het beleid in deze fase specifieker wordt en de verschillen tussen de gebieden in de provincie belangrijker worden, gaan we naast de thematische indeling in het Koersdocument, ook een gebiedsindeling, waarbij we als basis de bestuurlijke samenwerkingsregio’s (regio U10, regio Utrecht-West, Regio Amersfoort en Regio Foodvalley) volgen. Begin 2019 gaat de Ontwerpnotitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)
- *Inzicht veranderopgave VTH* – De landelijke wet- en regelgeving voor met name toezicht en handhaving is na vertraging eind 2018 helderder geworden met de publicatie van het Invoeringsbesluit. Om ondertussen het inzicht te vergroten hebben de regionale partners zich onder andere gericht op praktijkproeven. De provincie is met verschillende VTH-partners pilots gestart om te kijken waar de theorie van de Omgevingswet botst met de huidige VTH-uitvoering. Naast de praktijkproeven genoemd bij Digitaal Stelsel Omgevingswet/Uitvoering zijn met de gemeenten Bunschoten en Soest afspraken gemaakt voor het uitvoeren van pilots, gericht op de relatie tussen gemeentelijke omgevingsplannen en provinciale vergunningen.

- *Regionale samenwerking:*
    - *Samenwerking RUD en ODRU* – De provincie en beide omgevingsdiensten zijn met behulp van een extern adviesbureau een traject opgestart om de veranderopgave specifiek voor Utrecht zo veel mogelijk te concretiseren. De eerste verkennende fase van dit onderzoek geeft een globaal inzicht in de veranderopgave. Deze fase heeft vertraging opgelopen door de hiervoor genoemde landelijke vertraging maar is inmiddels nagenoeg afgerond. De tweede fase is gericht op de concrete veranderingen die de provincie moet doorvoeren in relatie tot de omgevingsdiensten en haar eigen taakuitvoering en wordt in de eerste helft van 2019 afgerond.
    - *Samenwerkingsafspraken VTH-keten* – Eind 2018 op de Utrechtse Omgevingswetdag heeft een groot deel van de VTH-ketenpartners de intentie uitgesproken samenwerkingsafspraken te maken om het VTH-proces ‘eenvoudig beter’ te maken voor de Utrechtse initiatiefnemer. Begin 2019 wordt de vervolgstap gezet met het uitwerken van de intenties in concrete voorstellen om het proces te verbeteren.
- *Kennisvermeerdering cyclus beleid-uitvoering VTH* – In een interne bijeenkomst en twee bijeenkomsten met ketenpartners is kennis gedeeld over de veranderopgave voor VTH en de beleidscyclus van de Omgevingswet. Eind 2018 is gestart met werksessies gericht op het aanpassen van het werkproces voor groene vergunningverlening. In 2019 wordt dit uitgebreid naar de processen van andere provinciale VTH-taken.

<u>Digitaal Stelsel Omgevingswet</u>

- *Beleid* – Via een praktijkproef hebben we een aantal conceptartikelen uit de verordening opgesteld conform een ontwerpversie van de nieuwe standaarden. Deze conceptverordening is als proef in de testomgeving van het landelijk digitale stelsel gepubliceerd. De ervaringen en leerpunten (bijvoorbeeld: te veel vrijheden, werkingsgebieden onvoldoende uitgewerkt) zijn landelijk gepresenteerd.
- *Uitvoering* – We hebben samen met de omgevingsdiensten, de Veiligheidsregio en de waterschappen een inventarisatie van processen en producten rondom VTH opgesteld. Tevens is een gezamenlijke ontwikkelagenda opgesteld gericht op de digitale veranderopgave VTH, waarin ook enkele praktijkexperimenten die zijn opgestart zoals een digitale vergunningchecker voor het kappen van bomen en het verbeteren van het besluitvormingsproces bij vergunningen die meerdere bevoegde gezagen raken. Met de regionale ketenpartners is op de Utrechtse Omgevingswetdag de intentie uitgesproken om het proces te digitaliseren en informatie meer en sneller te delen. De uitwerking naar samenwerkingsafspraken is begin 2019.
- *Informatie* – De gezamenlijke interprovinciale geo-infrastructuur is in 2018 aangesloten op de landelijke omgeving. De transitie van het component dat gericht is op publicatie van informatie vanuit de INSPIRE richtlijn loopt door in 2019.

<u>Aanpassen manier van werken</u>

Nadat in het voorjaar het plan is vastgesteld, heeft dit project een vliegende start gemaakt met als resultaten:

- Een overzicht met aan te passen werkprocessen:

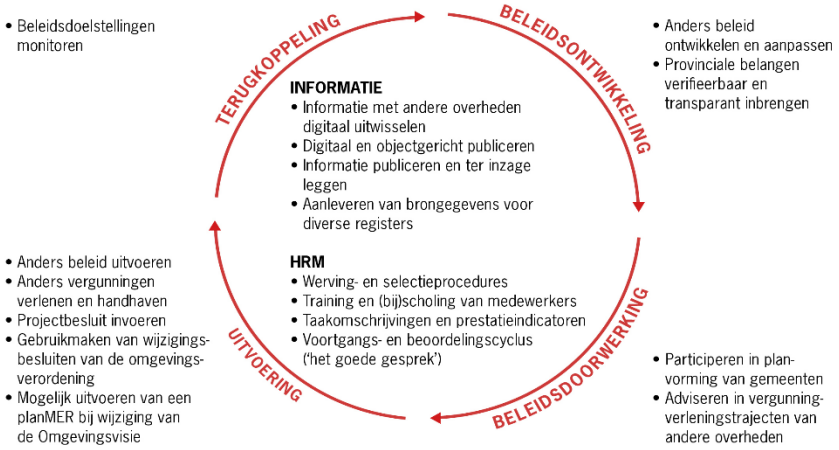

- De Omgevingswetkoffer met instrumenten die de medewerkers met hun team kunnen gebruiken om te leren werken met de Omgevingswet.

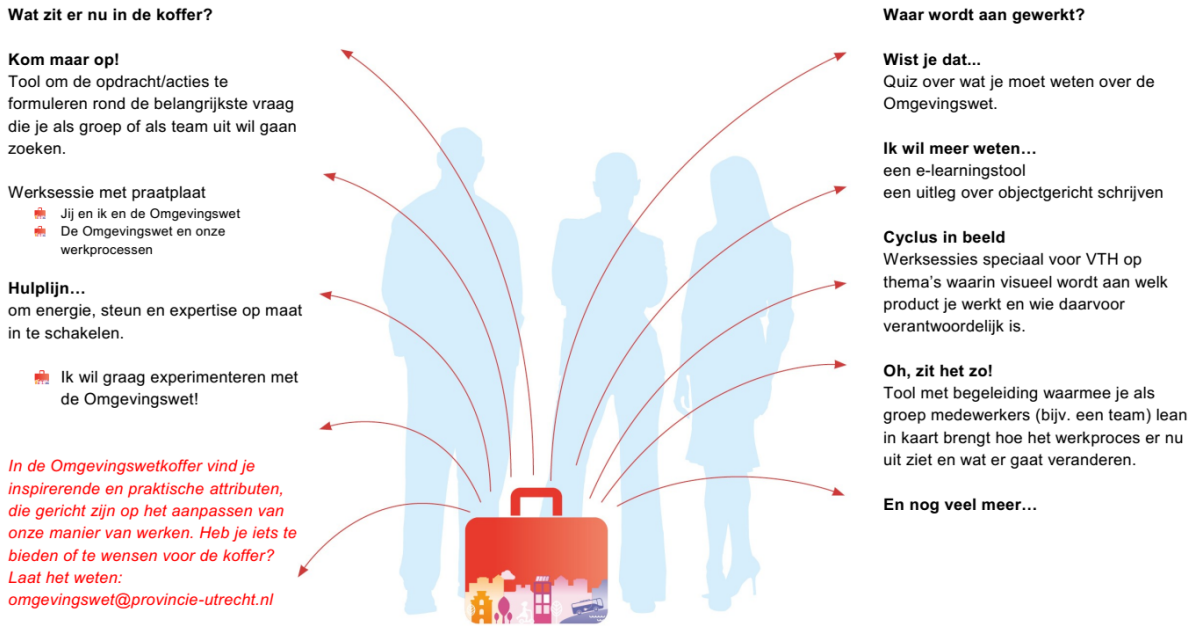

- In 2018 zijn belangrijke stappen gezet om medewerkers te leren werken met de Omgevingswet door:
  - 3 Bijeenkomsten met ketenpartners en andere provincies over het aanpassen van de manier van werken aan de Omgevingswet. Het resultaat van deze bijeenkomsten is het verbeteren van de ketensamenwerking en het vergroten van kennis, inzicht en bewustwording over de Omgevingswet waaronder verbetering van het integraal werken.
  - 4 interne bijeenkomsten, waarvan 1 organisatiebrede, gericht op het aanpassen van werkprocessen. Het resultaat is ook inzicht in de aan te passen werkprocessen en de manier waarop je de werkprocessen kan aanpassen.
  - 26 Experimenten gedaan om te leren werken met de Omgevingswet. De experimenten hebben als resultaat dat medewerkers leren om te werken met Omgevingswet en de manier waarop werkprocessen gewijzigd kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is de Wegh der wegen. Dit gaat in principe om beheer

en onderhoud aan de N237, maar is als bredere gebiedsontwikkelopgave met de stichting Wegh der wegen en de betrokken gemeenten opgepakt. Dit experiment heeft geresulteerd in het Streefbeeld Wegh der wegen. De belangrijkste les in dit experiment is dat het van belang is duidelijk te maken of de opgave het vertrekpunt van handelen is of dat de formele bevoegdheden het vertrekpunt zijn. Daar moeten we duidelijk in zijn ten opzichte van de samenwerkingspartners.

Nationale wet-, regelgeving en visie

- *Wet- en regelgeving* – Onze bijdrage aan de IPO reacties op wet- en regelgeving hebben geleid tot de opname in de wet van een bruikbare (goed toegelichte) regeling die het mogelijk maakt dat provincies in afwachting van de implementatie van hun Omgevingsverordening door gemeenten kunnen voorkomen dat ongewenste, onomkeerbare ontwikkelingen plaatsvinden (voorbereidingsbescherming). Hiermee wordt het gemis aan overgangsrecht voor provinciale regels grotendeels rechtgetrokken. Daarnaast zal er een met de Wet ruimtelijke ordening vergelijkbare mogelijkheid in de Wet worden opgenomen om te zorgen dat gemeenten en provincies een financiële bijdrage kunnen vragen bij ruimtelijke ontwikkelingen die een vorm van tegenprestatie of compensatie vragen die niet door de initiatiefnemer zelf kan worden gerealiseerd.
- *Botsproeven* – Om de uitvoerbaarheid van de nieuwe wetgeving te testen nemen we deel aan landelijke botsproeven. In juli is deelgenomen aan de (eerste) botsproef voor het instrument projectbesluit. Daarnaast hebben diverse botsproeven plaatsgevonden die samenhangen met vergunningverlening (bv. voor het formuleren van overgangsrecht bij de overgang van vergunningen voor inrichtingen naar vergunningen voor activiteiten).
- *Handreiking Omgevingsverordening IPO* – We hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de tweede versie van de IPO handreiking, waarbij de wet- en regelgeving wordt vertaald naar handzame toepassingsmogelijkheden bij het opstellen van een omgevingsverordening. We benutten deze handreiking bij het opstellen van onze eigen verordening.
- *Nationale Omgevingsvisie* (NOVI) – Wij hebben via het IPO en in afstemming met onze regionale partners actief en agendazettend input voor de NOVI geleverd. We hebben een ambtelijk positionpaper ‘Utrecht en de NOVI’ aangeboden aan de directeur NOVI, waarin een aanbod en een vraag van Utrecht aan het Rijk staan om de gezamenlijke opgaven op te pakken. Ook hebben we verschillende NOVI-gebiedsdialogen over Utrecht en Groene Hart mede georganiseerd. Medewerkers van Rijk, provincie Utrecht, gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven zijn met elkaar het gesprek aangegaan over de gedeelde nationale en Utrechtse opgaven. En hoe hier samen en met een brede blik aan te werken. In deze gebiedsdialogen is ervoor gepleit om het gebied aan de oostkant van de stad Utrecht en het Groene Hart als perspectiefgebieden in de NOVI aan te wijzen. Om de potentiële status van deze gebieden als perspectiefgebieden kracht bij te zetten, zijn ambtelijke positionpapers over deze gebieden aangeboden aan de directeur NOVI. In april 2019 wordt het ontwerp van de NOVI verwacht. Voornemen is gezamenlijk met onze regionale partners een Utrechtse inspraakreactie op het ontwerp van de NOVI te geven.

3.3 Financieel overzicht

Niet van toepassing

PARAGRAFEN

1. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding
Het weerstandsvermogen is de capaciteit waarin de Provincie Utrecht in staat is om op langere termijn aan haar verplichtingen te voldoen en financiële consequenties van het optreden van risico's - oftewel tegenvallers - op te vangen. Van belang is de mate waarin de provincie bereid is om te risico's nemen en de hoogte van de reserve weerstandsvermogen.
Als provincie willen wij risico's niet uit de weg gaan. Het openbaar bestuur speelt zich meer en meer af in een open markt, waarin het aankomt op interactief besturen en actieve participatie. Exponenten hiervan zijn garantstellingen, voorfinancieringen en grondaankopen. Hierdoor kunnen grote projecten van maatschappelijk belang worden uitgevoerd of versneld. Het tijdig signaleren en beheersen van risico's is hierbij essentieel, waardoor risicomanagement een steeds belangrijker plaats inneemt binnen onze beleidsuitvoering.

1.1 Actualiteiten risicomanagement

Claims ten laste van het weerstandsvermogen
In 2018 zijn er geen claims ingediend ten laste van de reserve weerstandsvermogen.
Wel hebben zich twee risico's voorgedaan die staan opgenomen in het concernrisicoprofiel.
Conform het beleid omtrent de aanwending van de weerstandscapaciteit zijn deze risico's opgevangen binnen de resterende (materiële) programmabudgetten en dus niet ten laste van de reserve weerstandsvermogen verantwoord. Het betreft de risico's:

1. Schade-vergoedingen faunafonds
    - Dit betreffen vergoedingen die via BIJ12 worden uitgekeerd voor schade door fauna (bijvoorbeeld ganzen, mezen en edelherten). In 2018 was er sprake van een overschrijding van € 512.762 van het beschikbare budget.

2. Aanleg waterleidingen woonschepen
    - Dit betreffen kosten voor het aanleggen van nieuwe waterleidingen voor verplaatste woonschepen. In 2018 was er sprake van een overschrijding van € 132.000 van het beschikbare budget.

Risicoanalyse
De onderstaande tabel, gepresenteerd op de volgende pagina, bevat de tien belangrijkste risico's van de provincie Utrecht. Samen zijn deze risico's goed voor bijna 50 % van de berekende omvang van het vereiste weerstandsvermogen, voor geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel. De getoonde risico's zijn aflopend gesorteerd op hun 'invloed' op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen.

Concernrisicoprofiel jaarrekening 2018					
No.	**Risico**	**Gevolgen**	**Kans**	**Financieel gevolg**	**Invloed**
01. R270	(Vliegbasis) Minder programma en grondopbrengsten door milieuzones	Financieel	25%	max.€5.000.000	7.81%
02. R175	De concessiehouders Openbaar Vervoer en Regio taxi gaan failliet	Financieel - er moet een andere vervoerder worden ingehuurd	30%	max.€5.000.000	7.00%
03. R208	Claim aannemer	Financieel	40%	max.€3.000.000	6.94%
04. R254	Programma Hart van de Heuvelrug project Sortie 16: Reeds aangekochte grond moet worden afgewaardeerd	Financieel	10%	max.€10.000.000	4.96%
05. R71	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	Financieel - Claims in geval van misbruik gegevens en identiteitsfraude, Imago - Imagoschade	10%	max.€10.000.000	4.70%
06. R268	(Vliegbasis) Sociale woningbouw: 16 woningen	Financieel	25%	max.€2.500.000	3.94%
07. R206	Onvoorzien nader bodemonderzoek en -sanering (onbekende locaties)	Financieel	25%	max.€3.000.000	3.54%
08. R196	Onvoorziene sanering buiten wet bodembescherming.	Financieel	25%	max.€2.500.000	3.46%
09. R20	Aanspraak op de borgstelling voor de convenantsleningen van het Nationaal Groenfonds	Financieel - Kosten (a.g.v. de aanspraak op de borgstelling)	10%	max.€5.750.000	2.73%
10. R273	PAS wordt ongeldig verklaard; opnieuw verlenen PAS vergunningen	Financieel	40%	max.€1.000.000	2.51%

Totaal geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel : € 136,7 mln.
Buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen : € 13,0 mln.

Al geruime tijd reserveren wij middelen voor risico's buiten het risicoprofiel. In deze jaarrekening bedraagt de omvang van deze middelen € 13 mln. Deze reserveringen worden niet meegenomen in de NARIS-berekening voor de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hier voor de volle 100% mee. Doelstelling is deze risico's op termijn volledig op te nemen in het (concern)risicoprofiel, waardoor deze reserveringen uiteindelijk geheel kunnen vervallen. Zo ver zijn we op dit moment nog niet.

1. Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 10 mln.)
   Gedoeld wordt op onvoorziene risico's waarop geen invloed kan worden uitgeoefend.
   We onderscheiden twee typen risico's:
   - Risico's zoals calamiteiten, aansprakelijkheidsclaims etc., waarvoor geen verzekering bestaat of de verzekeringsdekking ontoereikend blijkt en
   - Risico's zoals een verlaging van de uitkeringen uit het provinciefonds, gevolgen van loon- en prijsstijging, renteontwikkelingen en lagere opbrengst uit deelnemingen.

2. Energiefonds Provincie Utrecht (€ 2 mln.)
   In 2018 is € 1 mln. gestort in de reserve weerstandsvermogen (en 2019 wordt hierin nogmaals € 1 mln. gestort).

3. Risico's bij projecten met (voor)financiering uit het eigen vermogen (€ 1 mln.)
   Er lopen meerdere grote projecten die worden (voor)gefinancierd uit het eigen vermogen. Voor alle projecten geldt dat ze duurder of goedkoper kunnen uitvallen, door hogere/lagere grondprijzen, wel/niet meebetalen

door derden, hogere/lagere projectkosten en meer/minder vervuiling van water of bodem. Voor deze projecten geldt dat er naar maatregelen wordt gezocht om de risico's te verkleinen.

COVID-19

De uitbraak van COVID-19 heeft een enorme impact op ons allemaal. Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2018, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hier staan we in deze Jaarstukken bij de Gebeurtenissen na balansdatum binnen de Balans bij stil.

1.2 Risicoprofiel

De onderstaande grafiek geeft de spreiding weer van de geïdentificeerde risico's. De grafiek leest als volgt: de '4' in de cel linksboven geeft aan dat er 4 risico's zijn geïdentificeerd met een kans van voorkomen tot en met 10%, met een maximaal schadebedrag van meer dan € 5 mln. Idealiter bevinden risico's zich zoveel mogelijk linksonder in de tabel (lage kans van voorkomen, laag maximaal schadebedrag).

Financieel	**Netto**				
x > € 5.000.000	**4**				
€ 2.500.000 < x < € 5.000.000	**4**	**3**	**1**		
€ 1.000.000 < x < € 2.500.000	**3**	**5**			
€ 250.000 < x < € 1.000.000	**13**	**11**	**7**		
x < € 250.000	**10**	**16**	**5**		
Geen financiele gevolgen	**18**	**5**	**4**		
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Weerstandsvermogen

Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname), bedraagt € 136,7 mln., exclusief de buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen. Het is echter niet waarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich (tegelijkertijd) voordoen. Met behulp van het risicomanagementsysteem NARIS (middels een zogenaamde Monte Carlo-analyse) is berekend dat met een zekerheid van 90 procent (conform landelijke norm) een weerstandsvermogen van € 16,7 mln. voldoende is om alle risico's op te vangen. Inclusief de buiten het risicoprofiel aangehouden risico's bedraagt het vereiste weerstandsvermogen derhalve € 29,7 mln. (€ 16,7 + € 13,0).

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het vermogen van de provincie om de risico's die zich voordoen op te vangen. Wij maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd. De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit, maar dat is meestal alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging.
In de onderstaande tabel, gepresenteerde op de volgende pagina, zijn de bedragen weergegeven per ultimo 2018.

Categorie	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Saldireserve	€ 45,026 mln.	
Reserve Weerstandsvermogen	€ 29,616 mln.	
Egalisatiereserve	€ 1,771 mln.	
Verhogen opcenten MRB*		€ 66 mln.
Totaal incidenteel	**€ 76,413 mln.**	

** Jaarlijks kunnen wij de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximaal toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt ten hoogste 111,8 opcenten. De provincie heft met ingang van 1 april 2008 72,6 opcenten. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt dus 39,2 opcenten. Eén opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van ongeveer € 1,7 miljoen. Op dit moment bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit dus een ruime € 66 miljoen structureel.*

Stille reserves

Stille reserves betreffen de meerwaarde van activa die (te) laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. Gedacht kan worden aan kapitaalgoederen die op de balans staan, maar die in het economisch verkeer een hogere waarde vertegenwoordigen dan de balanswaarde. Hiertoe behoren ook aandelen die een lagere verkrijgingsprijs hebben dan de marktwaarde. Omdat het aanhouden van stille reserves gelieerd is aan een maatschappelijk doel of omdat voor deze goederen moeilijk een private partij kan worden gevonden, worden deze zaken niet tot de weerstandscapaciteit gerekend.

Het beleid omtrent de aanwending van de weerstandscapaciteit

Wanneer risico's geëffectueerd worden voor rekening van de provincie dan heeft dit gevolgen voor de financiële positie en moeten er maatregelen worden getroffen om het gewenste weerstandsvermogen weer te bereiken. Het volgende is van toepassing met betrekking tot risicobeheer:

1. Allereerst worden tijdig beheersingsmaatregelen genomen, zoals het op orde krijgen van processen, de inzet van gekwalificeerd personeel en het verzekeren tegen bepaalde risico's;
2. Indien (genomen) beheersmaatregelen niet werken, dan wordt gekeken of de schade uit de daarvoor bedoelde programmabudgetten kan worden betaald;
3. Als dat niet mogelijk of bestuurlijk ongewenst is, dan zal de reserve weerstandsvermogen worden aangesproken.
4. Indien de reserve weerstandsvermogen niet toereikend is, zal een beroep worden gedaan op de saldi reserve en daarna de bestemmingsreserves;
5. In het geval de saldireserve en de bestemmingsreserves tekortschieten, zullen wij een voorstel uitwerken om te bezuinigen.

1.3 Conclusie

Conclusie: incidentele weerstandscapaciteit is ruim voldoende

De relatie tussen de weerstandscapaciteit en de omvang van de risico's kan worden uitgedrukt via de 'ratio weerstandsvermogen'. Hiertoe wordt de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit gedeeld door het vereiste weerstandsvermogen, volgend uit het risicoprofiel. Als deze ratio (tenminste) 1 bedraagt, dan kunnen wij er vanuit gaan dat wij onze risico's voldoende hebben afgedekt.

1. Reserve weerstandsvermogen in relatie tot vereist weerstandsvermogen:
€ 29,7 mln./ € 29,6 mln. = 1,00
Conclusie de omvang van de reserve weerstandsvermogen is ''voldoende'' (ratio 1,0 < x < 1,4).

2. Incidentele weerstandscapaciteit in relatie tot vereist weerstandsvermogen:
€ 76,4 mln./ € 29,7 mln. = 2,57 = **ratio weerstandsvermogen**
Conclusie: de incidentele weerstandscapaciteit is ''uitstekend'' (ratio x > 2,0).
Verloop van de ratio weerstandsvermogen (jaarrekening) in de afgelopen 5 jaar:

Jaar	2018	2017	2016	2015	2014
Ratio	**2,57**	**1,83**	**2,08**	**1,76**	**1,61**

De ratio weerstandsvermogen is in 2018 gestegen vanwege onder meer de storting van het jaarrekeningresultaat 2017 in de saldireserve via de resultaatbestemming.

1.4 Financiële kengetallen

De kengetallen geven in combinatie met elkaar inzicht in de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de provincie Utrecht. Provinciale Staten worden in staat gesteld om gemakkelijker inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en de lasten van de provincie. De kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die Provinciale Staten in hun beoordeling van de financiële positie moeten betrekken om daar een verantwoord oordeel over te kunnen geven.

De vijf kengetallen zijn:

1. Netto schuldquote
2. Solvabiliteit;
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte;
5. Belastingcapaciteit opcenten MRB

Conclusie

De kengetallen geven in combinatie met elkaar inzicht over de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de provincie Utrecht. De provincie Utrecht staat er gezond voor. Alle verplichte kengetallen worden gekwalificeerd als gezond. Wat de gevolgen zijn van de corona-crisis op de financiële positie van de provincie is bij de Jaarrekening 2018 nog niet aan te geven.

(De kengetallen zijn op de volgende pagina's gepresenteerd. We merken hierbij op dat de gepresenteerde cijfers in de kolom 'Rekening 2017' aansluiten met de gepresenteerde cijfers 'Balans per 31 december 2017' in de jaarrekening 2017. Bij het opstellen van de jaarstukken 2018 constateerden we dat bij de berekening van de kengetallen m.b.t. netto schuldquote in de jaarrekening 2017 er voor het saldo van de overlopende passiva en de totale baten per abuis andere cijfers zijn gehanteerd dan op de balans van dat jaar is verantwoord. Dit heeft een afwijkend percentage van het kengetal tot gevolg).

1. De netto schuldquote (gecorrigeerd voor verstrekte leningen)
De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een negatieve uitkomst betekent dat er geen netto-schuld is. De netto-schuld quote is te kwalificeren als gezond. De netto-schuld quote is lager dan 90%.
De provincie Utrecht heeft per 31-12-2018 voldoende eigen middelen om investeringen te financieren. Er hoeft geen externe financiering worden aangetrokken in 2018.

1A. Netto schuldquote		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	Vaste schulden	-	-	-
B	Netto vlottende schulden	16.964	11.741	14.508
C	Overlopende passiva	375.559	196.625	309.170
D	Financiele activa art 36d,e,f Stt vaste activa, niet de Balans	20.918	29.603	25.000
E	Uitzettingen < 1jaar	461.635	165.626	383.256
F	Liquide middelen	1.489	2.389	382
G	Overlopende activa	28.033	59.151	48.739
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	-507.002	-398.576	-439.560
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**24%**	**12%**	**30%**

1B. Netto schuldquota gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	Vaste schulden	-	-	-
B	Netto vlottende schuld	16.964	11.741	14.508
C	Overlopende passiva	375.559	196.625	309.170
D	Financiele activa art 36b,c,d,e,f Stt vaste activa, niet de Balans	26.491	29.683	29.647
E	Uitzettingen < 1jaar	461.635	165.626	383.256
F	Liquide middelen	1.489	2.389	382
G	Overlopende activa	28.033	59.151	48.739
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	-507.002	-398.576	-439.560
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**14%**	**12%**	**31%**

2. Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen, zoals structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit, een indicatie over de financiële positie van een provincie. De solvabiliteitsratio geeft aan hoe groot het eigen vermogen is als percentage van het totale vermogen. Een ratio van 61% wordt gezien als gezond.

De reserves zijn in 2018 gegroeid ten opzichte van 2017. Het vreemd vermogen bestaat voornamelijk uit overlopende passiva. De overlopende passiva bestaat uit een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kan geconcludeerd worden dat de berekende ratio voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen.

2. Solvabiliteitsratio		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	Eigen vermogen	454.984	430.946	543.897
B	Balanstotaal	866.970	659.918	885.165
	Solvabiliteit	**52%**	**65%**	**61%**

3. Kengetal grondexploitatie
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de mogelijke verkoop van de grond. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een provincie een relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te beoordelen of er een reële verwachting is

of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van een eventuele schuld. De provincie Utrecht houdt zich met Hart van Heuvelrug bezig met grondexploitatie.
In de jaarrekening 2018 is een stelselwijziging doorgevoerd in de verwerking van de grondexploitatie Hart van de Heuvelrug. De investeringen in natuurgebieden en de verbindingen tussen natuurgebieden worden niet langer onder de balanspost voorraad onderhanden werk gepresenteerd, maar onder de immateriële en materiële vaste activa. Dit leidt tot een verschuiving van € 51 mln. aan de debetzijde van de balans. Deze stelselwijziging is doorgevoerd in de beginbalans 2018 en verklaart de afname van het kengetal grondexploitatie van 18% naar 8%. In de toelichting op de jaarrekening is meer informatie over deze aanpassing opgenomen.

3. Kengetal grondexploitatie		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	In exploitatie opgenomen bouwgronden	49.889	-	8.534
B	Onderhandenwerk	32.054	59.781	25.461
C	Totale baten (cf art.17 lid c BBV dus excl. mutat.reserves	451.364	398.576	439.560
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	**18%**	**15%**	**8%**

4. Structurele exploitatieruimte
De ratio Structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte de provincie heeft om de eigen lasten te dragen. Structurele baten en lasten zijn die baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Bij incidentele baten en lasten gaat het om eenmalige baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Indien de structurele lasten worden gedekt door structurele baten is er sprake van materieel begrotingsevenwicht. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten biedt uiteraard meer flexibiliteit dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Het kengetal structurele ruimte is gezond. De structurele baten zijn hoger dan de structurele lasten. Het kengetal structurele ruimte geeft aan dat er flexibiliteit in de exploitatie zit.

4. Structurele exploitatieruimte		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	Totaal structurele lasten	477.443	209.102	202.353
B	Totaal structurele baten	457.321	240.496	246.835
C	Totale structurele toevoegingen aan reserves	0	2.579	0
D	Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	0		0
E	Totale baten	675.778	478.175	495.134
	Ratio ((B-A) + (D-C)) / (E) x 100%	**-3%**	**6%**	**9%**

5. Belastingcapaciteit opcenten MRB
De opcenten op de motorrijtuigenbelasting zijn voor de provincie de belangrijkste eigen inkomstenbron. De belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijk gehanteerde tarief voor de opcenten. Een provincie heeft de mogelijkheid de opcenten te verhogen tot het maximum zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De huidige ratio wordt als gezond ervaren.
In de provincie Utrecht is het tarief MRB 7,9 opcenten lager dan het gemiddelde in alle provincies. Dit is 9,8% lager dan het gemiddelde van de twaalf provincies en 35% lager dan het wettelijk maximum. In 2018 heeft de Provincie Utrecht € 122,4 miljoen opgehaald met Motorrijtuigenbelasting.
De belastingcapaciteit voor de provincie Utrecht in 2018 kent daarmee in euro's een bandbreedte tussen de € 13,3 miljoen (gemiddeld tarief opcenten) tot € 66 miljoen (wettelijk maximum voor tarief opcenten).

5. Belastingcapaciteit: opcenten MRB		Rekening 2017	Oorspronkelijke Begroting 2018	Rekening 2018
A	Aantal opcenten MRB	72,6	72,6	72,6
B	Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	80,5	80,0	80,5
	Ratio (A/B) x 100%	**90%**	**91%**	**90%**

2. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

2.1 Wat zijn kapitaalgoederen?

Kapitaalgoederen zijn goederen in eigendom van de provincie die de provincie meerjarig ten dienste staan. Deze goederen vragen bij aanschaf (of vervaardiging) veelal substantiële investeringen en vergen daarna regelmatig

onderhoud. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) noemt in dit kader gebouwen, wegen, water, groen en riolering. De belangrijkste kapitaalgoederen van de provincie Utrecht zijn:

- Provinciale wegen;
- Provinciale vaarwegen;
- Tramsysteem;
- Provinciale gebouwen;
- Grond (zie hiervoor de paragraaf Grondbeleid).

In 2017 is de Nota 'investeren, waarderen en exploiteren' vastgesteld (hierna: Nota investeren). Aan de hand van de Nota investeren zijn in 2018 de nota's kapitaalgoederen mobiliteit en bedrijfsvoering opgesteld. Tevens is in 2018 een meerjaren investeringsplanning (MIP) en meerjaren onderhoudsplanning (MOP) voor de kapitaalgoederen opgesteld en zijn daarmee de financiële effecten, waaronder de kapitaallasten, zichtbaar geworden. Deze financiële effecten zijn verwerkt in de begroting.

2.2 Provinciale wegen

De kapitaalgoederen van de provincie voor wegen en vaarwegen worden beheerd en onderhouden. De kapitaalgoederen, ook wel assets genoemd, worden onderverdeeld in verharding, kunstwerken, wegmeubilair, groen, openbare verlichting, verkeersregelinginstallaties, verkeersmanagement en vaarwegen. De omvang van het areaal per asset, het niveau van onderhoud (kwaliteit B, sober, doelmatig en duurzaam) en de inschatting van de daarbij behorende middelen op de lange termijn is door PS in 2016 vastgelegd in de Nota kapitaalgoederen Wegen en vaarwegen. In 2018 is de nota geactualiseerd en uitgebreid. Voor de vele concrete gegevens per asset verwijzen wij naar deze documenten.

Op basis van deze nota's met onderliggende uitvoeringsplannen is het onderhoud van de kapitaalgoederen in 2018 uitgevoerd. Tevens heeft verdere professionalisering van het assetmanagement plaatsgevonden. Assetmanagement is het optimaal beheren van kapitaalgoederen, de balans tussen prestaties, risico's en kosten. Hierbij gelden de uitgangspunten dat de wegen duurzaam veilig zijn en de doorstroming wordt bevorderd. Naast bereikbaarheid draagt de provincie ook een bij aan een veilige en leefbare omgeving. Bij beheer en onderhoud wordt zoveel als mogelijk gewerkt volgens het systeem van de trajectbenadering. Tevens wordt veelvuldig 's nachts gewerkt, om de verkeersmobiliteit binnen de provincie zo min mogelijk te frustreren.
Bij het assetmanagement maken we sinds eind 2017 gebruik van het beheermanagementsysteem iAsset. Hierin worden de areaal- en onderhoudsgegevens met onderhoudsgegevens eenduidig opgeslagen en beheerd. iAsset is tevens gekoppeld aan het provinciaal BGT systeem en een systeem voor storingsregistratie.

Verharding
Het beheer en onderhoud van de verharding van de provinciale wegen vindt plaats op basis van meting en inspectie van de kwaliteit. Het ambitieniveau is "kwaliteitsniveau B" volgens de CROW-systematiek. Afgelopen jaren heeft voortdurende aandacht naar verhoging van de kwaliteit van de verharding op de provinciale wegen effect gehad. De kwaliteit van het areaal voldoet inmiddels voor 95% in 2018.
Op enkele wegvakken kon het geplande onderhoud nog niet worden uitgevoerd. Het betreft de N237 tussen de N413 en de Stichtse Rotonde, vanwege niet te leveren specifieke steenslag voor het geluid reducerend asfalt. Tevens is nog geen groot onderhoud uitgevoerd op de N224 traverse Renswoude, de N402 ter hoogte van de Slootdijk/Kerklaan in Loenen en de N410 tussen Bunnik en Houten omdat de infrastructurele aanpassingen die samen met het groot onderhoud moeten worden uitgevoerd (trajectaanpak) meer voorbereidingstijd vergen dan oorspronkelijk was voorzien. De uitgestelde onderhoudstrajecten zijn ingepland voor 2019.

Kunstwerken
Civiele kunstwerken kennen een grote diversiteit in typen, functies, materialen en omvang. Het betreft o.a. bruggen, viaducten, tunnels, damwanden en geluidsschermen. Ze dienen in goede staat, functioneel, veilig en schoon, te worden gehouden. Ook bij deze asset wordt onderhoud grotendeels uitgevoerd op basis van resultaten uit inspecties: schouw, toestandsinspectie en conditiemeting NEN2767-4.
Het geplande onderhoud voor 2018 is nagenoeg in z'n geheel uitgevoerd. In verband met bijkomend ongepland onderhoud wordt een beperkt aantal onderhoudsmaatregelen doorgeschoven naar 2019.

Wegmeubilair

De asset wegmeubilair kent ook een grote diversiteit aan objecten die langs de wegen zichtbaar zijn, zoals hectometerpaaltjes, bebording, fietsenrekken, abri's etc. Ook in 2018 was het functioneel gerichte beheer over het algemeen op orde. Verschuiving in het ritme van de werkzaamheden over enkele jaren blijkt bij deze asset nog voordelen voor de provincie op te leveren.
Een meevaller ontstond toen bleek dat de technische staat van de verkeersborden beter was dan geraamd. Door toepassing van risico gestuurd onderhoud bleek minder vervanging nodig. Het vervangen van de hectometerborden loopt in één keer door tot in 2019. Hierbij worden voortaan duurzamere types geplaatst. En de abri's worden in één werk tegelijk vervangen, maar dat is pas in 2019 en 2020 noodzakelijk. Dan plaatsen we een duurzamer en zo circulair mogelijk ingekocht type.
Het onderhoud van deze asset leent zich goed voor prestatiecontracten met opdrachtnemers. Dit type contract zal in de toekomst steeds vaker worden toegepast.

Groen
Het groenbeheer bestaat uit het beheer en onderhoud aan bermen, sloten, hagen en bomen langs de provinciale wegen. Het ecologisch wegbermbeheer langs een groot deel van haar wegen maakt daar onderdeel van uit. De verkeersveiligheid mag bij groenbeheer niet in het geding komen.
Ook in 2018 is het groenonderhoud tot op het vereiste kwaliteitsniveau uitgevoerd. Extra aandacht is afgelopen jaar gegaan naar de eikenprocessierups, het essenbestand (essentaksterfte) en de droge zomer. Ook in 2019 verwachten we dat verwijdering van aangetaste essen noodzakelijk is.

Openbare verlichting
De asset openbare verlichting bestaat uit lichtmasten, armaturen, lampen, kabels en regelapparatuur en dient om openbaar toegankelijk gebied te verlichten. De verlichting naast verkeersveiligheid ook gericht op sociale veiligheid (voor m.n. fietsers en voetgangers). Het beheer richt zich volgens vastgesteld beleid op dat het donker blijft waar het kan en licht waar het nodig is. Duurzaam beheer is bij deze asset een dankbaar onderwerp, want het heeft direct resultaat. Zo zijn in 2018 weer veel verouderde 'lage druk natrium' (SOX) lampen vervangen door de zuiniger (gedimde) LED verlichting. Door het vervangen van de huidige verlichting door dimbare LED verlichting leveren we ook een positieve bijdrage aan het energieakkoord.
Voor 2019 zien we een toename van het verlichtingsareaal door geplande uitbreidingen van het provinciaal wegennet en verlichting van fietspaden.

Verkeersregelinstallaties
De verkeersregelinstallaties (VRI's) betreft verkeerslichten op kruispunten en rotonde doseer installaties (RDI's) op rotonden. Beide zijn aangesloten op de verkeerscentrale in ons steunpunt Huis ter Heide. Indien onderhoud aan een kruispunt plaatsvindt, is er altijd sprake van verkeershinder. Daarom wordt het onderhoud van de VRI's zoveel als mogelijk opgenomen in de trajectaanpak of als een kruispunt wordt gereconstrueerd.
De uitvoeringsmarkt kent de laatste jaren problemen met het leveren van voldoende kwaliteit binnen de afgesproken planning en kosten. Er zijn maar enkele opdrachtnemers in deze branche in Nederland en deze kunnen het werk nauwelijks aan. Desondanks is het geplande onderhoud is op een enkel project na in 2018 voltooid. De niet afgeronde werkzaamheden worden begin 2019 uitgevoerd.
Een nieuwe landelijke ontwikkeling is de toepassing van intelligente VRI in de provincie Utrecht. In 2018 is begonnen met de uitrol van dit type verkeerslicht. Het vraagt een nieuwe beheerstrategie en onderhoudservaring in de praktijk.

Verkeersmanagement
Het verkeersmanagement vindt voornamelijk plaats in ons steunpunt Huis ter Heide. Vanuit deze locatie wordt gestuurd op een zo optimaal mogelijke mobiliteit op de provinciale wegen.
De asset bevat naast 'spullen op straat' (zoals camera's), ICT-technische systemen en software. Het voortdurend, 24/7, werkend houden van de systemen betekent scherpe contractvorming bij de levering van diensten (onderhoudsaannemers). Plus een continue vinger aan de pols van provinciale medewerkers, om de coördinerende taak goed in te vullen. Onze provinciale verkeerscentrale werkt nauw samen met de RWS-verkeerscentrale van Midden-Nederland en diverse gemeenten binnen de provincie.
Ook in 2018 richtte het verkeersmanagement zich op optimaal werkende systemen met zo min mogelijk uitval. Hierbij zijn ook in 2018 diverse regionaal afgesproken omleidingsroutes ingezet ter optimalisatie van de mobiliteit op drukke tijdstippen. Het bijbehorende onderhoud van de asset is uitgevoerd.

De wereld van verkeersmanagement verandert voortdurend. Zo is regelmatige actualisatie voor de contracten met dienstverleners aan de provincie noodzakelijk. En op het vlak van ICT ontwikkeling zal de C-ITS (Coöperatieve Intelligent Transport Systems) grote invloed gaan hebben op de manier waarop wij verkeersmanagement uitvoeren.

Verloop van de bestemmingsreserve

Vast onderhoud
Vast onderhoud rekent af met de algemene middelen.
Het vaste onderhoud aan de kapitaalgoederen kent de onderverdeling wegen en vaarwegen. Het betreft het onderhoud dat jaarlijks plaatsvindt en een zo continue mogelijke kostenlast heeft.

Voor wegen was in 2018 € 5,7 mln.begroot en de realisatie was € 5,4 mln. Het verschil wordt verklaard doordat de kosten voor het prestatiebestek voor onderhoud aan bermen, kunstwerken, wegmeubilair en verharding ca. € 0,3 mln. lager uit zijn gevallen. Aanvullend hierop zijn de baten van ca. € 0,2 mln. uit de verdeling van de onderhoudskosten met onze partners bij kruisingen en rotondes (potentheorie) ontvangen welke abusievelijk niet zijn begroot.

Voor vaarwegen was in 2018 € 1,3 mln. begroot en de realisatie was € 0,8 mln. Het verschil wordt verklaard door lagere onderhoudslasten bij het Merwedekanaal uitgevoerd door Zuid-Holland.

Variabel onderhoud
In 2018 was voor het variabel onderhoud € 13,6 mln. begroot, terwijl er uiteindelijk € 11,6 mln. is besteed.
Er zijn lagere lasten dan begroot om verschillende redenen. Zo is aan de verharding voor ca. € 1,5 mln. nog niet uitgevoerd, door vertraging in de uitvoering en de te late levering van geluid reducerend asfaltmengsel. Uitloop van de werkzaamheden resulteerde ook bij het variabel onderhoud aan vaste kunstwerken over 2018. De uitgestelde werkzaamheden worden alsnog uitgevoerd in het programma van 2019. Door toepassing van risico gestuurd onderhoud, bleek gepland onderhoud bij wegmeubilair uitgesteld te kunnen worden naar 2020. Er zijn ook hogere baten € 0,8 mln. dan begroot. De grootste oorzaak, ca. € 0,5 mln. ligt bij terugbetaling van schades.

Voor vaarwegen was in 2018 € 1,1 mln. begroot de realisatie was € 0,9 mln. Het verschil wordt verklaard door lagere onderhoudslasten bij het Merwedekanaal uitgevoerd door Zuid-Holland.

Voor het verloop van de bestemmingsreserve voor beheer en onderhoud betekent dit per saldo een onttrekking van € 1,8 mln. De reserve bedraagt per einde jaar € 30,4 mln.

De kosten voor gladheidsbestrijding kent in de loop der jaren ook een grote variabiliteit. Voor dit onderdeel is in 2013 een afzonderlijke reserve opgericht. Aangezien het onderhoud betreft aan de wegen, is dit ook opgenomen in de Nota kapitaalgoederen 2018. De in 2018 begrote lasten van € 0,8 mln., bleken ca. € 0,1 mln. hoger uit te vallen door uitgebreidere strooiactiviteiten.
De baten zijn in 2018 € 0,06 mln. hoger dan begroot als gevolge van hogere verrekening met derden voor strooiactiviteiten.

Voor het verloop van de bestemmingsreserve voor gladheidsbestrijding betekent dit per saldo een onttrekking van € 0,05 mln. De reserve bedraagt per einde jaar € 0,2 mln.

Vervangingen van kapitaalgoederen zijnde investering
Volledigheidshalve vermelden we hier dat de vervangingen van kapitaalgoederen in 2018 die voldeden aan de investeringscriteria van de Nota investeren (PS, nov. 2017), betroffen in 2018 twee locaties. Te weten vervanging van de verharding van het wegdek van traject 17 van de N204 (€ 1,87 mln.) en vooruitlopende bijdragen van partners aan de kosten voor vervanging van een deel van de damwand van rivier de Eem (- € 0,12 mln.).

2.3 Traminfrastructuur

De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de instandhouding van de assets van het Openbaar Vervoer. De belangrijkste assets hebben betrekking op het tramsysteem. Het tramsysteem bestaat uit de arealen (type assets)

rijdend materieel (de SIG trams), (rail)infrastructuur, haltevoorzieningen, telematica en de remise. Naast het tramsysteem heeft de provincie het beheer van de DRIS-panelen op de tram- en bushaltes.

Assets	
Specificatie	**Volume**
SIG trams	24 stuks
Km dubbelspoor	23 km
Haltes	23 stuks
DRIS-panelen op tram- bushaltes	553 stuks

Ambitie
De veilige exploitatie van het tramsysteem staat voorop en is bepalend voor de beheer en onderhoud uitgangspunten van de traminfrastructuur. Daarnaast bepalen de beschikbaarheids- en betrouwbaarheidseisen de beheer- en onderhoudsambitie. Als wettelijk kader is de Wet lokaal spoor van toepassing, in werking getreden op 1 december 2015. Gedeputeerde Staten heeft OV Assetmanagement aangewezen als beheerder voor het lokaal spoor.

Beheerplan
Tramsysteem regio Utrecht (IPvE).
In het IPvE worden de kwaliteitseisen van het tramsysteem beschreven. De te leveren prestaties zijn opgenomen in een Service Level Agreement (SLA). De prestaties hebben betrekking op Veiligheid, Beschikbaarheid, Betrouwbaarheid, Kwaliteit, Duurzaamheid en Omgevingsbeleving. Het IPvE en de SLA dienen als basis voor de Beheervisie, die iedere 4 jaar conform de Wet lokaal spoor wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten.
De Beheervisie wordt gedetailleerder uitgewerkt in een Beheerplan. De assets worden risicogestuurd onderhouden. Met een op risicogestuurd onderhoudsmodel wordt bedoeld dat risico's, prestaties en kosten worden geoptimaliseerd.

Door het toepassen van Assetmanagement is het mogelijk om de risico's, prestaties en financiële aspecten van haar bedrijfsmiddelen gedurende de gehele levensduur te beheersen en waarde te laten generen, zodanig dat het optimaal bijdraagt aan het realiseren van de organisatiedoelstellingen.

Majeure ontwikkelingen

Nieuwe Tramremise
De bestaande tramremise is 30 jaar oud en wordt aangepast en uitgebreid in verband met de komst van nieuw materieel voor de Uithoflijn. Oplevering is in 2019 in aansluiting op de planning van de realisatie van de Uithoflijn.

Uithoflijn
Op 20 juni 2012 is de Bestuursovereenkomst Uithoflijn tussen BRU en Gemeente Utrecht getekend voor de realisatie van de Uithoflijn. Doel van het project Uithoflijn is de aanleg van een goed functionerend tramvervoersysteem van Utrecht Centraal tot P+R De Uithof, dat goed is ingepast in de omgeving en aansluit op het overige openbaar vervoer.
Het project bevindt zich momenteel in de uitvoeringsfase. Een nadere toelichting over de Uithoflijn is opgenomen in het projectblad.

Overwegbeveiligingsinstallaties
In 2016 is gestart met de uitvoering van de vervanging van 18 overwegbeveiligingsinstallaties op de SUNIJ-lijn (Utrecht Centraal - Nieuwegein en IJsselstein). De huidige installaties zijn 30 jaar oud en dienen vervangen te worden. De uitvoering is in 2018 grotendeels gerealiseerd.

Achterstanden in onderhoud
Er geen sprake van achterstanden in onderhoud

Kosten beheer en onderhoud 2018

Categorie (x €1.000)	Begroting	Begroting na	Rekening	Saldo

	primitief	wijziging	2018	
Algemeen	540	1.205	1.172	33
Infrastructuur	6.672	3.928	4.076	-148
Trammaterieel	4.379	4.393	4.720	-327
Haltes	914	561	443	118
Remise	425	396	451	-55
Telematica	1.612	1.160	674	486
Totaal uitgaven	**14.542**	**11.643**	**11.536**	**107**

Toelichting

Infrastructuur
Het negatieve saldo is met name het gevolg van een hoger aantal exogene storingen.

Materieel
Het nadelig saldo is name het gevolg vanwege storingen en het vervangen van onderdelen in de trams.

Tramhaltes
Het positief saldo komt met name door lagere kosten voor correctief onderhoud aan de haltes.

Telematica
Het positief saldo komt met name door lagere kosten voor het datanetwerk en ICT van de trams en haltes.

2.4 Provinciale vaarwegen

Voor de algemene uitleg over kapitaalgoederen, vastgestelde nota kapitaalgoederen en assetmanagement verwijzen we naar Provinciale wegen.

Vaarwegen
De asset vaarwegen richt zich vooral op de rivier de Eem en het Merwedekanaal.
Naast de uitgangspunten in de Nota kapitaalgoederen 2016, staat de ambitie voor het onderhoud van de Eem in de Eemvisie. Het kanaal is technisch gezien gericht op bevaarbaarheid door schepen uit de beroepsvaart (tot 1.000 ton) en de pleziervaart.
Het onderhoud in 2018 bestond met name uit baggeren om blijvend te voldoen aan het vereiste vaarwegprofiel, en onderhoud/vervanging van de damwanden. Het onderhoud van het Merwedekanaal wordt uitgevoerd door gemandateerd vaarwegbeheerder provincie Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland heeft hiervoor haar jaarlijkse vergoeding van provincie Utrecht ontvangen.
De op handen zijnde herindeling van Vijfheerenlanden zal voor de asset Vaarwegen een flinke uitbreiding van het areaal Merwedekanaal gaan betekenen. Over het onderhoud zal nadere afstemming met Zuid-Holland moeten gaan plaatsvinden.

Verloop van de bestemmingsreserve
Voor het verloop van de bestemmingsreserve kapitaalgoederen wegen en vaarwegen verwijzen we naar Provinciale wegen.

2.5 Provinciale gebouwen

De provincie beheert en onderhoudt het Huis voor de Provincie, Paushuize (monumentaal pand), steunpunten De Meern, Huis ter Heide en Ocrieteiland en de Tramremise in Nieuwegein (toegelicht bij het onderdeel Tramsysteem).

Huis voor de Provincie

a. Ambitieniveau en gehanteerde normen (beleidsmatige ontwikkelingen)

Het Huis voor de Provincie bestaat uit 18 kantoorverdiepingen, een entreepartij met receptie, restauratieve voorzieningen, een centraal vergadercentrum en parkeervoorzieningen. 9 verdiepingen zijn verhuurd aan diverse overheidsgelieerde en financiële organisaties.

Alle provinciale gebouwen worden sober en doelmatig onderhouden. In concreto betekent dit dat gebouw- en installatiedelen, conform de NEN 2767 in conditiestaat 3 worden gehouden. Dit kan gedefinieerd worden als veilig, in redelijke en acceptabele conditie met plaatselijk zichtbare veroudering. Hiermee wordt voldaan aan het uitgangspunt voor sober en doelmatig onderhoud. De conditiescore van bouw en installatiedelen wordt weergegeven op een zespuntsschaal. Conditiescore 1 representeert de nieuwbouwstaat en conditiescore 6 de slechtst aan te treffen conditie.

b. Onderhoudsprognose

Ter ondersteuning aan het gebouwbeheer is een meerjarenonderhoudsprognose (MOP) en een meerjaren investeringsplan (MIP) opgesteld. Beide documenten worden periodiek geactualiseerd. Het MOP bestaat uit een overzicht van alle in en aan het gebouw aanwezige eigendommen die groot onderhoud behoeven. Deze kosten worden gedefinieerd in het jaarplan onderhoud, dat de basis vormt voor de begroting.

c. Jaarplan onderhoud

Uit het jaarplan voortvloeiende lasten worden deels ten laste gebracht van de voorzieningen groot onderhoud Huis voor de Provincie.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Vanwege verschil van inzicht over de wijze van onderhoud en de daarmee gepaarde kosten is afscheid genomen van de gecontracteerde onderhoudspartij en de principes van een prestatiecontract. In plaats daarvan zijn diverse specialistische leveranciers gecontracteerd die op basis van een inspanningsverplichting en onder regie van de Provincie onderhoud plegen. In het verlengde hiervan is er groot onderhoud gepleegd aan de zonwering, hang- en sluitwerk van diverse deuren.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

De staat van de luchtbehandelingskasten kwam niet overeen met de gewenste conditie. Om de juiste conditiestaat te halen zijn diverse luchtbehandelingskasten aan de binnenzijde gereinigd en gecoat. Gepland groot onderhoud aan de condensors zijn vanwege duurzaamheidsonderzoeken en de te nemen maatregelen uitgesteld. Aan deze installatie wordt enkel instandhoudingsonderhoud uitgevoerd. Het groot onderhoud van de bamboevloeren, de vervanging van de tapijttegels, sanitair en de koelcondensoren is deels uitgevoerd en een deel zal aan de hand van inspecties nader worden bepaald.

Groot onderhoud Huis voor de provincie (bij aanvang 2018 samen met Paushuize)

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Beginsaldo	386	341	0	341
Stortingen	183	4.500	4.589	-89
Onttrekkingen	230	863	4.589	3.726
Eindsaldo	**339**	**3.978**	**0**	**3.978**

De voorziening Groot onderhoud Huis voor de provincie is omgezet in een reserve.

Vervangingsinvesteringen Provinciehuis 2018

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Investeringsplan Huisvesting 2018	162	2.072	430	1.642

De uitvoering van diverse duurzaamheidsmaatregelen zijn nader onderzocht en zullen in het licht van de actuele ontwikkelingen en regelgevingen in 2019 worden uitgevoerd. De geplande investeringen in verband met aanpassingen van de Statenzaal zijn gerealiseerd.
De functionaliteit van de AV apparatuur in de vergaderzalen was dusdanig dat de vervangingsinvestering in 2018 niet is aangesproken en in 2019 wordt uitgevoerd. Er is gestart met de vervanging van de liftbesturing en de vervanging van de noodstroomaggregaat. Beide worden in 2019 in gebruik genomen.

Paushuize
a. Ambitie
Paushuize behoort tot de meest duurzame monumentale gebouwen van Nederland en is als cultureel erfgoed door renovatie behouden. Het gebouw heeft voor de provincie een representatieve functie en vormt de ceremoniële werkplek van de Commissaris van de Koning. Paushuize heeft ook een maatschappelijke functie. Er wordt door een conservator periodiek rondleidingen voor het publiek verzorgd en er is een exploitant gecontracteerd voor het verzorgen van vergaderingen, bijeenkomsten en trouwerijen.
Het ambitieniveau voor het onderhoud van het monumentale pand ligt op conditieniveau 3 volgens de NEN 2767.

b. Onderhoudsprognose
Het onderhoud van Paushuize is voor de komende jaren vastgelegd in een MOP. Aanpassingen en verschuivingen in de planning worden verwerkt in het MOP.

c. Jaarplan onderhoud
Uit het jaarplan voortvloeiende lasten worden deels ten laste gebracht van de voorzieningen groot onderhoud Paushuize.

d. Belangrijke ontwikkelingen
Aan de Kromme Nieuwegracht was vanwege de werkzaamheden van gemeente Utrecht acute instortingsgevaar ontstaan van het Koetshuis (eigendom Universiteit Utrecht) en de tuinmuur van Paushuize. Om instorting te voorkomen is een stutconstructie aangebracht. Onderzoek moet uitwijzen welke herstelmaatregelen getroffen moeten worden in 2019.
Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud
Een deel van het geplande schilderwerk van de kozijnen en daklijsten is uitgevoerd in 2018 en een deel zal in 2019 worden uitgevoerd. Het schilderwerk wordt voor een groot deel gefinancierd vanuit de Subsidieregeling instandhouding monument (SIM) van het rijk. De effecten van deze subsidie worden meegenomen bij de actualisatie van de MOP.

Groot onderhoud Paushuize

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Beginsaldo	0	45	0	45
Stortingen	0	44	89	-45
Onttrekkingen	0	31	89	58
Eindsaldo	**0**	**58**	**0**	**58**

De voorziening Groot onderhoud Paushuize is omgezet in een reserve.

Steunpunten De Meern en Huis ter Heide en Ocrieteiland

a. Ambitie

Vanuit het steunpunt De Meern beheert de provincie haar wegen in het westelijk deel van de provincie Utrecht. Vanuit Huis ter Heide worden de provinciale wegen in het oostelijk deel van de provincie onderhouden. Op de locatie Huis ter Heide is de Regionale Verkeersmanagementcentrale van de provincie gehuisvest. De Verkeersmanagementcentrale bundelt alle kennis en informatie over verkeer in de provincie Utrecht. Ocrieteiland huisvest het beheer van de vaarweg de Eem. Ook voor het onderhoud van de steunpunten geldt een conditieniveau 3 conform de NEN 2767.

b. Onderhoudsprognose

Ook voor het gebouwbeheer van de steunpunten wordt de MOP gehanteerd. Eventuele financiële mutaties worden in de Kadernota 2019 voorgelegd.

c. Jaarplan onderhoud

Ten behoeve van het onderhoud van de steunpunten is een voorziening aanwezig.

d. Belangrijke ontwikkelingen

In De Meern zijn de slagbomen vervangen en is er groot onderhoud uitgevoerd op het schuifhek. Het dak van de zoutloods van Huis ter Heide is verlaagd.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud. In de voorzieningen was een post voor vervanging van de reclame-uitingen opgenomen. Gezien de huidige staat van de verlichting is dit nog niet noodzakelijk. Verschuivingen in het MOP moet nog worden doorgevoerd.

Groot onderhoud Steunpunten

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Beginsaldo	144	144	144	0
Stortingen	60	63	63	0
Onttrekkingen	50	62	207	145
Eindsaldo	**154**	**145**	**0**	**145**

De voorziening Groot onderhoud Steunpunten is omgezet in een reserve.

3. Paragraaf Financiering en Treasury

De Provincie Utrecht zet de overtollige middelen die na de uitoefening van de publieke taak overblijven, alleen uit bij de schatkist en zorgt ervoor dat deze direct opvraagbaar zijn. Het financiering- en treasurybeleid wordt vormgegeven en uitgevoerd binnen de wettelijke en de door de PS uitgezette kaders conform het treasurystatuut.

Provinciale ontwikkelingen
Het saldo bij de Schatkist daalt van in 2018 van € 402 mln naar € 330 mln. Deze afname is voornamelijk toe te schrijven aan de investeringsuitgaven voor het programma Bereikbaarheid en het project Uithoflijn.

Er resteert nog één obligatie met een te verwachte waarde van ca. € 25 mln. welke expireert in 2022. Deze gelden zijn uitgezet conform de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) en Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden).

Marktontwikkelingen, rendement en treasuryresultaat
Bij het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen wordt de Regeling Schatkistbankieren gevolgd. De rente kan conform de Regeling Schatkistbankieren niet negatief zijn. Gedurende het gehele jaar 2018 was de rente bij de rekeningcourant van de schatkist 0%.

Het resultaat van de treasury opbrengsten bedraagt over 2018 ca. € 2,4 mln. en ontstaat met name door een vergoeding voor interne financiering van OV.

Obligatie
De obligatie, inclusief bijbehorende rendement, wordt uitgekeerd bij expiratie in 2022. De te verwachte eindwaarde van de obligatie is ca. € 25 mln.

Schatkist
De rentevergoeding over het saldo bij de Schatkist is over het gehele jaar 0%.

Interne rentevergoeding OV (voorheen BRU)
Dit bedrag was begroot op € 2,2 mln. en is nagenoeg geheel gerealiseerd.

De totale raming voor het treasuryresultaat was ca. € 2,3 mln. en hiervan is ca. € 2,4 mln. gerealiseerd.

Treasurybeleid

Het uitgevoerde treasurybeleid had betrekking op de volgende onderwerpen:
- Bewaken wettelijke kaders en op basis daarvan ontwikkelen en actualiseren van de provincie kaders;
- Advisering en analyses m.b.t. beleggingsstrategie, financiering, geld- en kapitaalmarkt, schatkistbankieren en organisatorische aspecten;
- Beheer relatie netwerk extern;
- Uitvoering kas en middelenbeheer, risico's en limieten (back-office);
- Cashmanagement (front-office);
- Risicomanagement.

Renteschema

Renteschema:				Bedragen x € 1.000
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering				0
b. De externe rentebaten (idem)			-/- €	502
Saldo rentelasten en baten				-502
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- €	0		
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	-/- €	0		
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	+/+ €	0		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				**0**
d1. Rente over eigen vermogen		0		
d2. Rente over voorzieningen		0		
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			-/- €	**0**
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)				0
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury				**-502**

Toerekening rentelasten

Er staan geen vaste schulden en kasgeldleningen op de balans. Dit heeft als gevolg dat er geen externe rentelasten zijn, die omgeslagen moeten worden over de investeringen.

Risicomanagement

- Renterisico

De Provincie Utrecht voldoet aan de regelgeving zoals vastgelegd in artikel 6 van de wet Fido. Bij de provincie is er géén sprake van opgenomen langlopende geldleningen derhalve is er geen sprake van rentelasten of een renterisico. Daarmee voldoet de provincie aan de renterisiconorm in de wet Fido ten aanzien van geleend geld.

- Liquiditeitsrisico

De verwachting is dat de provincie op basis va de huidige inzichten tot en met 2021 geen externe financiering nodig heeft en over voldoende eigen middelen beschikt om aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Voor de periode na 2021 zal via de P&C-producten en treasuryrapportages nadere informatie plaatsvinden.

- Kasgeldlimiet

De vlottende middelen overtreffen de vlottende schulden ruimschoots. De provincie blijft daarmee royaal binnen de gestelde norm ten aanzien van de kasgeldlimiet.

- Koers en kredietrisico naar aanleiding van beleggingen

Er zijn geen koers- en kredietrisico's aanwezig. Naast de Schatkist (uit hoofde van verplicht schatkistbankieren heeft de provincie een rekening-courantovereenkomst met de Staat der Nederlanden) heeft de provincie nog één obligatie in haar portefeuille. De obligatie, inclusief bijbehorende rendement, wordt uitgekeerd bij expiratie in 2022. De te verwachte eindwaarde van de obligatie is ca. € 25 mln.

4. Paragraaf Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling
In 2018 heeft de organisatie na een vastgelopen reorganisatie een doorstart gemaakt met de organisatieontwikkeling. De uitgangspunten zijn geformuleerd in de CMT-notitie *Provincie Utrecht o*pgavegericht. Met deze notitie is een keuze gemaakt voor opgavegericht werken als leidraad voor de organisatieontwikkeling. Daarbij is een keuze gemaakt voor enerzijds lijnwerk aangestuurd in de lijn en anderzijds meer complexe integrale concernopdrachten aangestuurd door opgavemanagers.
In de kadernota is afgesproken de formatie van 675 fte uit te breiden met 39 fte, o.a. vanwege een omzetting van inhuur naar vast medewerkers en voor een kwaliteitsimpuls in publieke ondernemers.

Naast de deelname aan het traineeprogramma van U10 en het technisch traineeprogramma in P4 verband, is in 2018 gestart met een eigen traineeprogramma en zijn 15 trainees aangesteld. In 2018 waren 84 stagiaires actief bij de provincie. Dit zijn er iets meer dan wat de organisatie zichzelf per jaar als doel heeft gesteld (70). Hiervoor hebben wij o.a. samenwerkingsverbanden met regionale onderwijsinstellingen.

De organisatie was, met de instelling van het quotum voor de overheid, wettelijk verplicht 25 fte (á 25,5 uur) in te vullen met participatiebanen tot 2023. Dit is een fors hogere target dan de eerdere banenafspraak. Gemiddeld is in 2018 circa 15 fte ingevuld met participatiekandidaten en zitten wij op schema ten opzichte van het streefdoel. We zetten in op duurzame arbeidsverbindingen, waarmee het aantal participatiebanen langzaam maar gestaag stijgt.

Financiën
Op 23 april 2018 hebben PS de aanbevelingen uit de Beleidsaudit financiën mobiliteitsprogramma's overgenomen. Een deel van de aanbevelingen heeft specifiek betrekking op het programma mobiliteit. Het overige deel van de aanbevelingen heeft toch meer een algemeen karakter. In 2018 is een aantal aanbevelingen opgepakt en nader uitgewerkt. De taakverdeling en financiële spelregels zijn, in de door PS vastgestelde financiële en controle verordening en onderliggende nota's, uitgewerkt. De leesbaarheid en herleidbaarheid van de verschillende P&C documenten blijft een permanent aandachtspunt.
Daarnaast is er eind 2018 een programma gestart om de financiële functie te gaan versterken o.a. door het periodiek afsluiten van de administratie, het verbeteren van *fore casts* en het centraliseren van de financial controllers met als uitgangspunten:

1. Wij zorgen voor een modern en zoveel mogelijk (digitaal) sturingsinstrumentarium.
2. Wij verantwoorden ons conform de geldende verslaggevingsregels.
3. Wij dragen zorg voor een adequate administratie die tegemoet komt aan de wettelijke eisen.
4. Wij voeren een treasurybeleid in overeenstemming met het geldende beleidskader.
5. Wij zorgen voor het tijdig en volledig beschikbaar stellen van de sturings- en verantwoordingsinformatie.

Vijfheerenlanden
De provinciegrenswijziging van Leerdam en Zederik heeft ook gevolgen voor de motorrijtuigen-belasting (hogere inkomsten) en uitkering uit het Provinciefonds. Gebleken is dat in de verdeelsystematiek van het Provinciefonds geen rekening wordt gehouden met de gevolgen van een provinciegrenswijziging. In verband met deze verdeelproblematiek heeft het IPO een externe deskundige, de heer G.J. Jansen (hij was ook betrokken bij de huidige verdeelsystematiek Provinciefonds) de opdracht gegeven om een oplossingsrichting aan te geven voor de gerezen verdeelmethodiek waarbij het de voorkeur verdient dat Zuid-Holland en Utrecht gezamenlijk tot een budgettair neutrale oplossing voor het Provinciefonds komen. Er vindt een verdiepend onderzoek plaats naar de gevolgen van de vorming van Vijfheerenlanden voor de uitgaven (waaronder frictiekosten, structurele kosten en overige kosten en inkomsten van beide provincies). Medio 2019 wordt een definitief voorstel over de verdeelproblematiek Provinciefonds aan het IPO-bestuur voorgelegd. Overigens betreft het een voorstel voor de jaren 2019 en 2020 omdat met ingang van 2021 een geactualiseerd en herijkt verdeelmodel voor het provinciefonds wordt ingevoerd.

Informatievoorziening
Eind 2017 is een rapport uitgebracht dat kritisch was over de staat van de informatievoorziening.
In 2018 is invulling gegeven aan het programma om de informatievoorziening naar het *volwassenheidsniveau 2* te brengen. Dit programma bestond uit het opstellen van een visie, het inrichten van de governance, het vernieuwen van functioneel beheer en het aantrekken collega's van innovatief vermogen. In juni is de visie op de informatievoorziening aan de Directie aangeboden. De governance is – vooruitlopend op de kanteling naar opgavegericht werken – ingericht volgens de principes van portfolio management. Ter versterking van de vraagkant is een sectie *business informatie- en procesmanagement* ingericht, die ondergebracht is bij de domeinen. In december heeft een groot symposium plaatsgevonden met de naam *De digitale safari*, waarbij provincies, veiligheidsregio's en omgevingsdiensten elkaar de laatste voorbeelden van slimme toepassingen van data en ICT demonstreerden. Het Utrechtse voorbeeld van de 'snuffelfiets' heeft meermalen de nationale pers gehaald.

Juridische zaken
Sinds medio 2018 is een aantal onderwerpen centraal bij Juridische zaken belegd: alle meldingen, kennisgevingen en rapportages op het gebied van staatssteun en publicatie van regelgeving.

De provincie dient bij de voorbereiding en uitvoering van haar taken altijd rechtmatig te handelen. Afgelopen jaar zijn er met betrekking tot dit uitgangspunt bij diverse vraagstukken knelpunten en aandachtpunten naar voren gekomen in de samenwerking tussen het primair proces en bedrijfsvoering en dan met name in relatie tot juridische (inkoop)advisering. Door Juridische zaken is samen met Inkoop een aantal voorstellen gedaan, die voor de toekomst meer duidelijkheid moeten bieden over de verschillende rollen en daarbij behorende taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van o.a.:

- Hoe om te gaan met (on)rechtmatigheid, risico's en beheersmaatregelen;
- Inwinnen van extern advies;
- Onderwerpen van verplichte juridische consultatie.

Betaalsnelheid facturen

Indicatoren	Omschrijving	Streef-waarde	2016 realisatie	2017 realisatie	2018 realisatie
Betaalgedrag	Facturen betaald binnen 30 dagen	95%	67%	90%	91%

De verbeterde score van 2017 hebben we ook in 2018 kunnen vasthouden. Het is duidelijk dat de volwassenheid van het systeem -na de implementatie in 2016- en de extra aandacht die aan de betaalsnelheid is gegeven, hun vruchten hebben afgeworpen.

5. Paragraaf Verbonden partijen

5.1 Inleiding: visie en beleidsvoornemens

De provincie Utrecht heeft bestuurlijke en financiële belangen in gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Daarnaast wordt deelgenomen in diverse vennootschappen. Deze worden in deze paragraaf toegelicht.

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden van de provincie Utrecht en externe partijen waarin de provincie Utrecht zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en die de status van publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon hebben. Er is sprake van een bestuurlijk belang indien namens de provincie Utrecht iemand zitting heeft in het bestuur, dan wel de provincie Utrecht stemrecht heeft. Van een financieel belang is sprake zodra de provincie Utrecht middelen ter beschikking stelt, waarover risico wordt gelopen in geval van financiële problemen bij de verbonden partij. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt voort uit het publieke belang.

Uit intern onderzoek is gebleken dat de financiële risico's in veel gevallen gelijk zijn aan de omvang van het directe financiële belang. In bepaalde gevallen is er sprake van een potentieel financieel risico dat die omvang aanzienlijk kan overstijgen. In dat verband is met name te noemen het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Utrecht. Hoewel technische maatregelen zijn genomen om die risico's zoveel mogelijk te beperken, kunnen calamiteiten niet volledig worden uitgesloten.

Verbonden partijen voeren beleid dat de provincie Utrecht (gedeeltelijk) ook zelf had kunnen uitvoeren. De provincie Utrecht draagt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van de doelstellingen die worden beoogd door het aangaan van de samenwerking met de verbonden partijen. Het provinciale beleid is verder vastgelegd in de nota verbonden partijen (2018).

5.2 Overzicht per categorie

Gemeenschappelijke regeling

- Randstedelijke Rekenkamer
- Recreatie Midden Nederland
- Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Plassenschap Loosdrecht e.o.
- Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Stichtingen en verenigingen

- Inter Provinciaal Overleg (IPO)
- Huis der Nederlandse Provincies (HNP)

Coöperaties en vennootschappen

- Vitens NV
- NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
- NV REMU Houdstermaatschappij
- Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)

Overige verbonden partijen

- Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen

5.3 Detail overzicht per verbonden partij

Randstedelijke Rekenkamer	
Doel	Het doel van de Randstedelijke Rekenkamer is om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de provincies te verbeteren. Zij verricht hiervoor onafhankelijk onderzoek naar de provincies en de daarmee verbonden organen. De rekenkamer informeert primair Provinciale Staten over haar onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen.
Kerntaken	De taken en bevoegdheden van de Randstedelijke Rekenkamer zijn in de Provinciewet vastgelegd. De onafhankelijke positie wordt gewaarborgd door onder meer de vrijheid van onderzoek, de toegang tot personen en gegevens en openbaarheid van rapportage. De Rekenkamer doet onderzoek op basis van een eigen onderzoeksprogramma, dat wordt vastgesteld na overleg met de programmaraad. Deze programmaraad bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Amsterdam
Webadres	Randstedelijke Rekenkamer
Bestuursdeelname	PS in Algemeen Bestuur, GS in Dagelijks Bestuur.
Deelnemende partijen	Provincies Noord en Zuid Holland en Flevoland
Openbaar belang	De Randstedelijke Rekenkamer heeft, ter voldoening aan de Provinciewet, een Reglement van Orde opgesteld. Het Reglement van Orde bevat regels over de organisatie en werkwijze van de Rekenkamer.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	Geen
Financiële ontwikkeling	Ten opzichte van 2017 is er weer een jaarrekeningresultaat. Solvabiliteit 2018 (EV/TV) 0,37 stabiel. Zie verder onderstaande tabel.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 0,321 mln.	€ 0,382 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,688 mln.	€ 0,656 mln.
Resultaat	€ 0,05 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website Randstedelijke Rekenkamer.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie website Randstedelijke Rekenkamer.
Risico's	Indien de RR onvoldoende middelen heeft om aan haar taakstellingen en verplichtingen te kunnen voldoen, zullen de deelnemende provincies de middelen van de RR aanvullen. Dit risico wordt op dit moment verwaarloosbaar geacht, gezien de ervaring in de afgelopen jaren. De

	provinciale bijdrage aan de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt als volgt berekend: • voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij;• voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds.
Overige	In 2018 heeft de RR voor de Provincie Utrecht onderzoeksrapporten opgeleverd over: • Economic Board Utrecht • Rijksmonumenten • Garanties en leningen • Verkoop kavels Dolderseweg • Uithoflijn • Energietransitie

Recreatie Midden Nederland	
Doel	Zo goed mogelijk faciliteren van de deelnemende recreatieschappen op het gebied van beleid, onderhoud, financiën en personeelszaken.
Kerntaken	Recreatie Midden Nederland is een samenwerkingsverband van de deelnemende recreatieschappen. Recreatie Midden Nederland is het gemeenschappelijk facilitair bedrijf van de recreatieschappen en ondersteunt de deelnemende schappen.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RMN
Bestuursdeelname	GS in Bestuur
Deelnemende partijen	Recreatieschappen Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijn, Stichtse Groenlanden, Vinkeveense Plassen en het Plassenschap Loosdrecht
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het bestuur en draagt financieel indirect bij via de bijdragen aan de deelnemende recreatieschappen.
Wijziging belang	De ontmanteling van het recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei- en Kromme Rijngebied heeft geleid tot een reorganisatie bij RMN. Deze is in 2017 afgerond. De organisatie werkt sinds 2016 tevens aan een transitie gericht op professionalisering. Ook in 2018 worden hierin resultaten bereikt. In 2018 gaat Recreatie Midden Nederland daarbij uitvoering geven aan de taken van Routebureau Utrecht.
Financieel belang	De provincie draagt financieel niet direct bij aan RMN, maar wel via de deelnemende recreatieschappen.
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 0,825 mln.	€ 0,218 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,743 mln.	€ 1,777 mln.
Resultaat	€ 0	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website RMN
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Het bestuur en de organisatie bereidt zich voor op de liquidatie van het recreatie Utrechtse Heuvelrug, Vallei- en Kromme Rijngebied en de toetreding van gemeente De Ronde Venen tot recreatieschap Stichtse Groenlanden.
Risico's	De provincie is als deelnemer indirect – via de recreatieschappen – aanspreekbaar in geval van tekorten.
Overige	De taakuitvoering van RMN in opdracht van de recreatieschappen is in verandering. Naast de uitvoering van beheertaken krijgt de organisatie steeds meer taken op het gebied van (door)ontwikkeling van gebieden en

	terreinen. Dit vraagt een omslag in de organisatie qua competenties, werkprocessen en bedrijfsvoering.

Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied	
Doel	Het recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Utrechtse Heuvelrug
Bestuursdeelname	GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur
Deelnemende partijen	11 gemeenten uit de provincie Utrecht, te weten De Bilt, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Zeist, Wijk bij Duurstede, Rhenen, Veenendaal, Leusden, Woudenberg,Amersfoort en Renswoude
Openbaar belang	n.v.t.
Wijziging belang	Bestuur en organisatie hebben zich in 2017 voorbereid op de opheffing van het schap. Voor 10 (taken)pakketten zijn de eigendommen en verplichtingen in beeld gebracht en zijn rechtsopvolgers gezocht. Voor het takenpakket Personeel zijn afspraken gemaakt tussen het recreatieschap en RMN; diverse medewerkers hebben een nieuwe werkplek gevonden bij 1 van de deelnemers.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	Is per 1-1-2018 onderdeel van Recreatieschap Stichtse Groenlanden

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 2,535 mln.	0
Vreemd vermogen	€ 1.052 mln.	0
Resultaat	€ 1,182 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Het recreatieschap is per 1 januari 2018 opgeheven. Het jaar 2017 stond in het teken van de afronding van het liquidatieproces. Voor de eigendommen en verplichtingen van het recreatieschap zijn rechtsopvolgers gevonden.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie website Recreatieschap Stichtse Groenlanden
Risico's	n.v.t.
Overige	n.v.t.

Recreatieschap Stichtse Groenlanden	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Stichtse Groenlanden
Bestuursdeelname	PS in Algemeen Bestuur, GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur
Deelnemende partijen	De gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Woerden, Maarssen en De Bilt
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt in 2016 het bedrag van € 0,8 mln. bij.
Wijziging belang	Per 1 januari 2018 is het recreatieschap uitgebreid met een nieuwe deelnemer: gemeente De Ronde Venen. De toetreding van De Ronde Venen is het gevolg van de liquidatie van het recreatieschap Vinkeveense Plassen per dezelfde datum. De provinciale bijdrage die structureel beschikbaar is voor het recreatieschap Vinkeveense Plassen wordt vanaf 2018 beschikbaar gesteld als een verhoging van de deelnemersbijdrage voor het recreatieschap Stichtse Groenlanden. Deze verhoging is geoormerkt voor het begrotingsprogramma Vinkeveense Plassen. Concreet betekent dit dat de provincie vanaf 2018 € 1,5 miljoen bijdraagt aan het recreatieschap; € 0,2 daarvan is incidenteel tot en met 2032.
Financieel belang	De provinciale bijdrage bedroeg in 2018 € 1,423 mln.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 7,691 mln.	€ 3,754 mln.
Vreemd vermogen	€ 5,039 mln.	€ 8,047 mln.
Resultaat	-/- € 0,129 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie "'Overig"
Risico's	De risicopositie van de provincie verandert, door de toetreding van De Ronde Venen, formeel wel maar materieel niet vanaf 2018. Als deelnemer is de provincie medeverantwoordelijk voor een eventueel negatief exploitatieresultaat. Door toetreding van gemeente De Ronde Venen neemt

	dit risico formeel toe. In een overeenkomst tussen De Ronde Venen en het recreatieschap Stichtse Groenlanden is echter vastgelegd dat de gemeente het schap vrijwaart van een eventueel negatief exploitatieresultaat op dit begrotingsonderdeel. Deze afspraak geldt in ieder geval tot 2023.
Overige	In 2018 zijn de Vinkeveense Plassen onder het recreatieschap Stichtse Groenlanden komen te vallen. De ‘oude’ Stichtse Groenlanden vallen onder programma A. In 2018 is programma A van het recreatieschap onder preventief toezicht geplaatst door het Min. Van Binnenlandse Zaken, in zijn rol als toezichthouder. Dit heeft tot gevolg gehad dat het resultaat in 2018 binnen het kader van 2017 moest vallen. In 2018 heeft programma A een aanzienlijk negatief resultaat. De algemene reserve heeft voldoende ruimte om het nadelige saldo 2018 op te vangen. Eind 2018 heeft de toezichthouder aangegeven het preventief toezicht voor 2019 op te heffen.

Plassenschap Loosdrecht e.o.	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincies.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Plassenschap Loosdrecht
Bestuursdeelname	PS in Algemeen bestuur. GS in Algemeen bestuur en Dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Provincie Noord Holland en de gemeenten Stichtse Vecht, Wijdemeren en Utrecht.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en het algemeen bestuur en draagt bij voor 15% van de deelnemersbijdragen, oftewel € 0,2 mln.
Wijziging belang	Het recreatieschap kiest er vooralsnog voor om geen eigen ontwikkelplan te maken, maar aan te sluiten bij de gewenste ontwikkelingen zoals aangegeven in het gebiedsplan voor de Oostelijke Vechtplassen.
Financieel belang	De provinciale bijdrage bedroeg in 2018 € 0,170 mln. (14,74%)
Financiële ontwikkeling	Zie onderstaande tabel

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 1,795 mln.	€ 1,091 mln.
Vreemd vermogen	€ 2,326 mln.	€ 4,077 mln.
Resultaat	-/- € 0,014 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Het recreatieschap is betrokken bij het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. In 2017 heeft het bestuur het gebiedsakkoord ondertekend en financiering voor de benodigde bijdrage geregeld. De uitvoering van het akkoord start in 2018.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Het recreatieschap is bezig om de bestuurlijke effectiviteit te verbeteren. De tekst van de gemeenschappelijke regeling wordt daartoe aangepast. Besluitvorming hierover wordt in 2018 afgerond.
Risico's	De provincie is als deelnemer aanspreekbaar voor eventuele financiële tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken.
Overige	Betreft een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Wijdemeren, Stichtse Vecht, provincies Utrecht en Noord Holland.

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)	
Doel	De Regionale Uitvoeringsdienst behartigt de belangen van de deelnemers tezamen en van iedere deelnemer afzonderlijk op het gebied van fysieke leefomgeving, voor zover de bevoegdheid daartoe de deelnemer toekomt en voor zover deze aan de Regionale Uitvoeringsdienst is gemandateerd.
Kerntaken	De RUD voert namens de provincie en gemeenten vergunningverlenende, handhavende en toezichthoudende taken uit op het milieu- en omgevingsdomein. Elke deelnemer bepaalt het voor hem uit te voeren beleid zelf.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RUD
Bestuursdeelname	GS in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur
Deelnemende partijen	De gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Houten, Leusden, Lopik, Nieuwegein, Soest, Utrecht en Woudenberg
Openbaar belang	Het waarborgen en ontwikkelen van een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. De provincie is de grootste opdrachtgever, voor ca 58%.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	ongeveer 60% in 2018
Financiële ontwikkeling	solvabiliteit (EV/TV) neemt toe van 0,25 in 2017 naar 0,33 in 2018. Zie verder onderstaande tabel.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 0,612 mln.	€ 1,117 mln.
Vreemd vermogen	€ 1,810 mln.	€ 2,262 mln.
Resultaat	€ 0,615 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Vanaf eind 2016 heeft de RUD een nieuwe directeur. Dit heeft binnen de RUD organisatie geleid tot meer rust.
Risico's	De risico's richten zich op het leveren van uniforme kwaliteit passend bij de eisen en de mogelijk veranderde regelgeving. Dit kan extra kosten met zich meebrengen. Sturing op de bijdrages en het budget via het DB is noodzakelijk. Vanaf 2018 vindt afrekening op output financieringsbasis plaats. Outputfinanciering betekent dat de klanten (van de RUD, waaronder de PU) hun rekening op basis van P*Q krijgen doorbelast i.p.v. lumpsum. De effecten zijn verwerkt in het jaarverslag 2018 en heeft tot een positief saldo van 683.000 euro geleid (zie toelichting in jaarverslag 2018, waaronder voorwoord).
Overige	De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) is een aantal jaar geleden in

	een hoog tempo van start gegaan. De nadruk heeft in de eerste periode gelegen op het behalen van de productiedoelstellingen, het op peil brengen van de dienstverlening en het inrichten van de organisatie. Steeds meer is het werkveld van de RUD onderdeel gaan uitmaken van de totale fysieke leefomgeving. Deze wetenschap vraagt om een integrale benadering en is, mede met het oog op de komst van de Omgevingswet, een belangrijke en noodzakelijke ontwikkelrichting voor deze organisatie.

Inter Provinciaal Overleg (IPO)	
Doel	Het IPO behartigt de belangen van de provincies en biedt een platform voor o.a. het optimaliseren van de condities waaronder provincies werken en provinciale vernieuwingsprocessen stimuleren.
Kerntaken	Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies, zoals milieu, landelijk gebied, sociaal beleid, ruimtelijke ordening, wonen, economie en mobiliteit. De belangenbehartiging geeft het IPO vorm door regelmatig te overleggen met onder andere de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties. De platformfunctie wordt ingevuld door gelegenheden te creëren om kennis en ervaringen uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen en initiatieven te ontplooien. Daarnaast ondersteunt het IPO de provincies bij het uitvoeren van taken, onder andere via de uitvoeringsorganisatie BIJ12 (natuur, informatiesystemen).
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	IPO
Bestuursdeelname	PS in Algemene ledenvergadering GS in bestuur
Deelnemende partijen	De overige provincies
Openbaar belang	Het IPO is een vereniging, waarvan alle Nederlandse provincies lid zijn. Deze zijn vertegenwoordigd in het verenigingsbestuur en de algemene vergadering. Het bestuur bestaat uit dertien leden, uit elke provincie één gedeputeerde. Elk heeft een eigen portefeuille waarvan hij of zij ook woordvoerder is. Een commissaris van de Koning is voorzitter. De algemene vergadering bestaat uit 24 Statenleden; uit elke provincie twee. Daarnaast heeft het bestuur vier adviseurs: drie Commissarissen van de Koning en één provinciesecretaris respectievelijk voorgedragen door de Kring van Commissarissen en de Kring van Provinciesecretarissen. De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkmatig over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	De solvabiliteit (EV/TV) is ten opzichte van 2017 verbeterd. In 2018 is de solvabiliteit toegenomen tot 0,20 (2017 was 0,16). Zie verder onderstaande tabel.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 3,585 mln.	€ 5,429 mln.
Vreemd vermogen	€ 10,693 mln.	€ 19,682 mln.
Resultaat	€ 1,943 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie website
Risico's	n.v.t.
Overige	Het IPO heeft in 2018 gewerkt met een nieuwe P&C cyclus die op basis van uitgangspunten en ervaringen wordt aangepast voor de cyclus van 2019.

Huis der Nederlandse Provincies (HNP)	
Doel	De algemene doelstelling van de Vereniging Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is het verkrijgen van een effectieve positionering en vertegenwoordiging van de provincies in Brussel.
Kerntaken	Het HNP behartigt de provinciale belangen op het Brusselse speelveld en is daarmee de lobbyorganisatie van de provincies. Het HNP richt zich op de kennis- en netwerkanalyse van een beperkt aantal dossiers. Het HNP treedt proactief op als verbindende schakel tussen Brussel en de achterban (provincies en IPO) en coördineert de strategie en het netwerk voor de Europese lobbydossiers. Het HNP draagt bij aan de gehele Europese beleidscyclus door vanuit de provinciale belangenbehartiging te 'brengen' en te 'halen'. 'Brengen' door het delen van kennis, bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van Europees beleid dat de provincies raakt en aangaat, en het tonen van goede provinciale voorbeelden die passen binnen de Europese doelstellingen. 'Halen" is het gebruiken van Europese programma's en structuurfondsen en het samenwerken in Europese netwerken.
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Brussel
Webadres	HNP
Bestuursdeelname	GS in bestuur
Deelnemende partijen	De overige provincies en het IPO
Openbaar belang	Vertegenwoordigers van de twaalf provincies en het IPO werken in opdracht van het HNP-bestuur vanuit het Huis als liaison tussen de provincies en Europese instellingen en netwerken. De EU-lobbyprioriteiten van het IPO gelden hierbij als basis, naast landsdelige en provinciale agenda's. Namens de provincie Utrecht is gedeputeerde Pennarts-Pouw lid van het Bestuur van het HNP. De provincie Utrecht is lid van het HNP en betaalt daarvoor een bijdrage voor huisvestings- en apparaatskosten. Het HNP is een vereniging volgens Belgisch recht (Internationale non-profit organisatie).
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	De solvabiliteit (EV/TV) 2018 is 0,91 (2017: 0,75) en toenemend t.o.v. voorgaande jaren. Zie verder onderstaande tabel.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 0,153 mln.	€ 0,328 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,044 mln.	€ 0,030 mln.
Resultaat	€ 0,053 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie website
Risico's	Financiële risico is gezien de goede financiële situatie minimaal.
Overige	n.v.t.

Vitens NV	
Doel	Het publiek op een duurzame wijze voorzien van schoon drinkwater.
Kerntaken	Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich in voor de bescherming van de kostbare drinkwaterbronnen.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Vitens
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Deelnemende partijen	Provincies en gemeenten in het verzorgingsgebied van Vitens
Openbaar belang	Het belang van de provincie Utrecht bedraagt 4,95%. Jaarlijks wordt dividend uitgekeerd. Het dividend over 2018 bedraagt € 5,2 mln. Voor de provincie betekent dit ongeveer € 296.000 en is dit uitbetaald in 2019.
Wijziging belang	De provincie heeft een vast aandelenpakket. Het belang is niet gewijzigd.
Financieel belang	Het belang is niet gewijzigd
Financiële ontwikkeling	de solvabiliteit (EV/TV) is in 2018 met 0,01 afgenomen tot 0,30 (2017: 0,31). Zie verder onderstaande tabel.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 533,7 mln.	€ 533,1 mln.
Vreemd vermogen	€ 1.194,5 mln.	€ 1.233,5 mln.
Resultaat	€ 13,0 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	285.869	€ 1 per aandeel (totaal nominaal € 285.869)	€ 285.869	4,95%

Inhoudelijke ontwikkeling	Zie website
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Zie website
Risico's	n.v.t.
Overige	De kerntaak van Vitens is het winnen, zuiveren en leveren van drinkwater; betrouwbaar, betaalbaar en 24/7 beschikbaar. Landelijke en wereldwijde ontwikkelingen zoals klimaatsverandering, vervuiling, toename van huishoudens en aansluitingen, digitalisering, automatisering en robotisering etc. zijn ontwikkelingen die Vitens direct raken en waarop geacteerd moet worden. Om in de toekomst deze kerntaak te kunnen blijven uitvoeren zijn investeringen noodzakelijk. Hoewel Vitens financieel geen problemen heeft, zijn de (financiële) uitdagingen groot. Vitens is gehouden aan een aantal financiële kaders waarbinnen geacteerd moet worden, t.w. wettelijke kaders

	en eigen kaders verankerd in het eigen financieel beleid. Naar aanleiding van het gepresenteerde investeringsprogramma heeft Vitens tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders in november 2018 aangekondigd het financieel beleid te willen heroverwegen. Deze heroverweging wordt in de eerste helft van 2019 verwacht.

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Doel	Het bankieren ten dienste van overheden - waaronder provincies - en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Kerntaken	De NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank voor de overheid en voor het maatschappelijk belang.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	BNG
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Deelnemende partijen	De overige aandeelhouders zijn het Rijk, provincies en gemeenten en een hoogheemraadschap
Openbaar belang	De provincie heeft een belang van 0,16% in de BNG. Het is niet zonder meer mogelijk een marktwaarde voor deze aandelen te bepalen, omdat deze niet vrij verhandelbaar zijn. In de toelichting bij het jaarverslag 2018 staat dat er geen wijzigingen zijn geweest in de verdeling van de aandelen BNG.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	Het over het boekjaar 2017 voorgestelde dividend is in het eerste halfjaar van 2018 uitgekeerd (€ 222.000).
Financiële ontwikkeling	BNG Bank heeft over het verslagjaar 2018 een nettowinst behaald van 337 mln. (2017: 393 mln.). De belangrijkste oorzaak van de lagere winst ten opzichte van 2017 is de daling van het resultaat financiële transacties naar 112 mln. (2017: 181 mln.)

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 4.953,0 mln.	€ 4.991,0 mln.
Vreemd vermogen	€ 135.072 mln.	€ 132.518 mln.
Resultaat	€ 337 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	87.750	€ 2,50 per aandeel (totaal nominaal € 219.375)	€ 219.375	4,95%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overige	n.v.t.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)	
Doel	Voor gemeenten, provincies, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.
Kerntaken	De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is een financiële dienstverlener voor de overheidssector.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	NWB
Bestuursdeelname	Algemene vergadering van aandeelhouders
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van waterschappen, het Rijk en provincies.
Openbaar belang	De provincie heeft een belang van 0,17% in de NWB. De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) kennen geen marktwaarde. (blz 186 jaarverslag 2018 103/58989 aandelen).
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	In verband met de kapitaalseisen onder Bazel III wordt bij de NWB geen dividend uitgekeerd.
Financiële ontwikkeling	Zie financiële tabel

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 1.628,0 mln.	€ 1.726,0 mln.
Vreemd vermogen	€ 85.495 mln.	€ 81.989 mln.
Resultaat	€ 100 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	A: 43	€ 115 per aandeel (totaal nominaal € 4.945)	€ 4.945	0,09%
	B: 60	€ 460 per aandeel (totaal nominaal € 27.600)	€ 27.600	0,70%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overige	n.v.t.

NV REMU Houdstermaatschappij	
Doel	De activiteiten van N.V. REMU Houdstermaatschappij beperken zich thans tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding indien dat bedrijf zelf zou worden verkocht.
Kerntaken	zie Doel
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	n.v.t.
Bestuursdeelname	Via aandeelhoudersvergadering
Deelnemende partijen	Gemeenten Utrecht en Amersfoort
Openbaar belang	De provincie is voor 47,5% aandeelhouder in de houdstermaatschappij. De vennootschap heeft een eigen vermogen van € 1,5 mln. en wordt in stand gehouden in verband met een eventueel nog te ontvangen vergoeding van ENECO. Deze vergoeding bedraagt 4,66% van de totale waarde bij verkoop voor 31 december 2010 van meer dan 50% van ENECO (privatiseringsvergoeding). Zoals oorspronkelijk overeengekomen, vervalt het recht op deze vergoeding na 31 december 2010, echter vanwege het verzet dat ENECO heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), komt ENECO, naar het standpunt van de voormalige aandeelhouders, geen beroep meer toe op de vervaldatum van de privatiseringsvergoeding.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	zie financiële tabel en onderdeel Bestuurlijk belang
Financiële ontwikkeling	zie financiële tabel en onderdeel Bestuurlijk belang

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 1,389 mln.	€ 1,194 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,007 mln.	€ 0,008 mln.
Resultaat	-/- € 0,196 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	95	€ 500 per aandeel (totaal nominaal € 47.500)	€ 47.500	47,5%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overige	De provincie Utrecht heeft in 1999, samen met gemeenten Utrecht en Amersfoort, de Houdstermaatschappij REMU opgericht. De Provincie bezit

	95 van de 200 aandelen (47,5%). In deze Houdstermaatschappij zijn deaandelen REMU ondergebracht. Vergelijkbaar is de Houdstermaatschappij GCN (Gasbedrijf Centraal Nederland) opgericht door de aandeelhouders van het toenmalige gasbedrijf GCN.In 2003 hebben beide houdstermaatschappijen gezamenlijk hun aandelen verkocht aan Eneco. Aan deze verkoop was een privatiseringsclausule gekoppeld waar bij verkoop van Eneco aanspraak opgemaakt kan worden. Begin 2018 zijn serieuze ontwikkelingen waargenomen waaruit opgemaakt kan worden dat binnen Eneco overeenstemming bereikt lijkt te zijn dat inderdaad tot enige vorm van verkoop zal worden overgegaan. Dit maakt dat de REMU Houdstermaatschappij besloten heeft tot dagvaarding van Eneco. Met een dagvaarding wordt de claim van de voormalige REMU-aandeelhouders (waaronder de provincie) concreet bevestigd. De procedure loopt ook in 2019 door.

Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)	
Doel	Doel van de N.V. is het investeren in de private delen (lege delen van terreinen, verouderde bedrijfsbebouwingen) ten einde deze met andere participanten (zoals gemeenten en/of private ontwikkelaars) te herontwikkelen en opnieuw in de markt te zetten.
Kerntaken	N.V. OMU is in 2011 opgericht voor het investeren in private kavels op verouderde bedrijventerreinen in de provincie Utrecht. In 2016 is de opdracht verbreed naar de transformatie van leegstaande kantoorpanden.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	OMU
Bestuursdeelname	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Deelnemende partijen	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Openbaar belang	Het gaat om projecten die zonder ingrijpen van de overheid niet of ernstig vertraagd van de grond zouden komen en die een bijdrage leveren aan verbetering van het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen en de leefbaarheid in de binnensteden.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	De provincie is enig aandeelhouder van de NV OMU.
Financiële ontwikkeling	Bij de oprichting van de OMU is uitgegaan van een gedeeltelijke revolvering van de door de OMU in te zetten middelen. Uitgangspunt bij de oprichting van de OMU is dat tussen 2020-2025 de middelen uitgeput zijn.

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 13,030 mln.	€ 12,776 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,115 mln.	€ 0,100 mln.
Resultaat	-/- € 0,254 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	150.000	€ 100 per aandeel (totaal nominaal € 15.000.000)	€ 15.000.000	100%

Inhoudelijke ontwikkeling	Het jaar 2018 heeft in het teken gestaan van uitbreiding van de projectenportefeuille bij zowel herstructurering op bedrijventerreinen als bij de transformatie van leegstaande kantoren. Daarnaast ook inzet op de leegstandsaanpak binnen de retail.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Geen
Risico's	Als aandeelhouder loopt de provincie geen financiële risico's ten gevolge van het handelen van de N.V. mits de provincie zich niet bezig houdt met het bestuur van de N.V. Een ander risico is dat de N.V. gebonden is aan de Europese regels voor staatssteun en dat de daarvoor geldende regels

	moeten worden gevolgd.
Overige	Geen

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	
Doel	Beheren van de middelen voor de nazorg van stortplaats Smink om de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaats na sluiting te kunnen bekostigen.
Kerntaken	Het bekostigen van de nazorgkosten en een zodanig beheer van de fondsmiddelen dat voldoende rendement wordt gegenereerd voor de eeuwigdurende nazorg.
Type Verbonden Partij	Overige verbonden partijen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	www.provincie-utrecht.nl
Bestuursdeelname	GS is bestuur
Deelnemende partijen	Geen
Openbaar belang	Het treffen van zodanige maatregelen dat wordt gewaarborgd dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt, dan wel voor zover dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de grootst mogelijke bescherming wordt geboden tegen die nadelige gevolgen.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	Zie financiële tabel

	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 0,896 mln.	€ 0,576 mln.
Vreemd vermogen	€ 3,073 mln.	€ 3,248 mln.
Resultaat	€ 0	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overige	n.v.t.

6. Paragraaf Grondbeleid

Visie en inleiding
Grondbeleid is geen doel op zichzelf, maar een instrument om het eigen provinciale beleid - zoals neergelegd in diverse beleidsdocumenten - in goed overleg met gemeenten en (al dan niet publiekrechtelijke) instellingen en organisaties mede vorm en inhoud te geven.

De basis voor het provinciaal (actief) grondbeleid vormt de in 2002 vastgestelde “Nota grondbeleid Provincie Utrecht”, het in 2008 vastgestelde Strategisch grondplan voor taakgebonden aankopen Agenda Vitaal Platteland (AVP), de in 2013 vastgestelde Bestuursovereenkomst Grond en de in 2014 vastgestelde Nota Uitvoering Grondstrategie Realisatie Akkoord van Utrecht. In 2018 is gestart met een evaluatie van het provinciaal grondbeleid vastgelegd in de nota grondbeleid Provincie Utrecht.

Grondverwerving in het kader van het Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan (UMP)
Voor aanpassingen aan het provinciaal wegennet is het soms noodzakelijk grond (met opstallen) te verwerven of te verkopen. In 2018 zijn voor het project N226 Schuttershoeflaan en het project N411 Verkeersonveiligheid Bunnik de benodigde gronden verworven.

Grondtransacties in het kader van Agenda Vitaal Platteland
In onderstaande tabel is opgenomen hoeveel hectare grond binnen het NNN (Natuur Netwerk Nederland) is verworven, dan wel waar functieverandering heeft plaatsgevonden.

Doelrealisatie	Streefwaarde	2017 realisatie	2018 begroot	2018 realisatie
Verwerving / functieverandering nieuwe natuur in hectares (cumulatief, realisatie 2027)	1.506 ha	718 ha	855 ha	822 ha

In 2018 is ruim 100 ha grond binnen de categorie 'nog te realiseren natuur' aangekocht of omgevormd, waarmee het totaal uitkomt op 822 ha. Dit ligt ca. 30 ha onder het begrote oppervlak van 855 ha. De inschatting is dat het einddoel (1.506 ha in bezit van een natuurbeheerder en ingericht in 2027) haalbaar is, met inzet van het huidige instrumentarium, aangevuld met de nieuwe aankoopsubsidie NNN-gronden, waarvan de voorbereidingen in 2018 zijn gestart en die in 2019 is opengesteld. Ook de realisatie van de internationale natuuropgave, die al in 2021 gereed moet zijn, is zeer waarschijnlijk mogelijk op basis van vrijwillige medewerking van de huidige eigenaren, zonder inzet van zwaarder instrumentarium.

Financieel Instrumentarium
De financiering van de te realiseren internationale natuurdoelen vindt grotendeels plaats via het zogenaamde grond-voor-grond-principe. Dat houdt in dat in bezit zijnde gronden worden verkocht waarmee budget wordt vrijgemaakt voor nieuwe aankopen en inrichting van natuur.
Sinds 2009 beschikken we over een Revolverend Fonds (RF). Dit is bedoeld om de aan- en verkoop of ruiling van gronden op gang te brengen om zodoende onze internationale en provinciale natuurdoelen te realiseren.
Om de beheersing van de aan- en verkopen van gronden te versterken is besloten het RF stapsgewijs af te bouwen naar nul euro eind 2027 (op dat moment moeten de natuurdoelen zijn gerealiseerd). Vanaf 2017 worden alle aangekochte gronden opgenomen in het RF. Alle reeds in bezit zijnde gronden, zijn via een correctieboeking bij de jaarrekening 2017 ook geactiveerd in het RF.
In 2018 is er toe besloten om de gronden die voor de natuurcompensatiebank worden gekocht, voor maximaal €6 mln. voor te financieren uit het RF. In de natuurcompensatiebank worden gronden op ‘voorraad’ gehouden voor de realisatie van natuur- en boscompensatieverplichtingen.
Met deze nieuwe ontwikkelingen is het afgesproken tempo van de afbouw van het RF waarschijnlijk te hoog. In 2020 zal, indien nodig, over het tempo een nieuw besluit worden genomen.

Het plafond voor het RF lag voor 2018 op € 40 mln. en ligt voor 2019 op € 35 mln. Uit onderstaande tabel blijkt dat de taakstelling voor de afbouw van het plafond van het RF in 2018 is gehaald. In 2018 is voor ca. € 7.062 mln. aan grond uit het RF verkocht en voor € 1,111 mln. gekocht waarvan € 0,642 mln. is aangekocht voor de natuurcompensatiebank. Het saldo van aan- en verkopen bedraagt - € 5,951 mln.

De stand van het RF is per 31-12-2018 € 26,103 mln. Dit is tevens de boekwaarde van de gronden binnen het programma AVP en het natuurcompensatiefonds samen en de boekwaarde voor de bepaling van de voorziening.

Verloop Revolverend Fonds	2017 werkelijk	2018 begroot	2018 werkelijk
Stand per 1-1	24.235	40.000	32.054
Saldo aan- en verkopen RF	+7.819	-5.000	-5.951
		0	
Stand per 31-12	**32.054**	**35.000**	**26.103**

Onder andere om middelen te genereren voor de verwerving/functieverandering en inrichting van nieuwe natuur is een verkooptaakstelling van gronden en opstallen van in totaal € 14 mln. voor de periode 2018 t/m 2021 geformuleerd. In 2018 is per saldo voor ca. € 5.951 mln. verkocht (incl. aankoop € 0,642 mln. voor natuurcompensatiebank). Hiermee is de verkooptaakstelling van €3,5 mln. per jaar ruimschoots gehaald.

Doelrealisatie	Streefwaarde	2018 begroot	2018 werkelijk	Restant
Verkooptaakstelling gronden en opstallen (cumulatief, realisatie 2021)	€ 14 mln.	€ 3,5 mln.	€ 6,59 mln.	€ 7,41 mln.

Categorie	Aantal hectares per 31-12-2017	Aantal hectares per 31-12-2018
NNN	583 ha	485 ha
RodS	176 ha	129 ha
Ruilgrond	616 ha	465 ha
Totaal	**1.375 ha**	**1.078 ha**

In totaal is 1.078 ha in bezit ten behoeve van het programma Agenda Vitaal Platteland en Recreatie om de Stad (RodS). Hiervan ligt 485 ha binnen de begrenzing van het NatuurNetwerk Nederland (kortweg NNN), 129 ha binnen de begrenzing van RodS en 465 ha is ruilgrond.

Financiële risico's bij grondverwerving
Het financiële risico bij grondverwerving voor de inrichting van het landelijk gebied is over het algemeen beperkt, omdat grond relatief waardevast is. Zo uitte het effect van de financiële crisis zich een aantal jaar geleden bijvoorbeeld vooral in een daling in de huizenprijzen en veel minder in een daling van de prijzen van agrarische grond.

In 2013 hebben wij de Bestuursovereenkomst Grond met het Rijk gesloten. Daarmee hebben wij per 1 januari 2014 het economisch eigendom en daarmee ook de volledige verantwoordelijkheid over het beheer (onderhoud, pacht en uitgifte in gebruik) gekregen van de zogenaamde BBL- gronden, die in het verleden door de Dienst Landelijk Gebied zijn verworven voor de opgaven in het landelijk gebied ten behoeve van de provincie Utrecht.

Het Revolverend Fonds kent een risicovoorziening om het eventuele risico van een lagere marktwaarde op te vangen, zie onderstaande tabel. Hiermee worden de risico's opgevangen van de opstallen die in bezit zijn in het landelijk gebied en die zijn voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds. De prioriteit voor de verkoop ligt bij deze opstallen. De risicovoorziening is in 2018 naar beneden bijgesteld, omdat het uitstaande risico naar verwachting lager is dan eind 2017. Dit heeft ermee te maken dat een aantal opstallen is verkocht in 2018 en dat in 2018 is besloten om de risicovoorziening alleen nog te gebruiken voor de opstallen die in eigendom zijn binnen het programma AVP en niet meer voor het grondbezit.

Risicovoorziening Revolverend Fonds	
Beginsaldo 01-01-2018	2.262

Eindsaldo 31-12-2018	2.028

Hart van de Heuvelrug

Voor een nadere toelichting op Hart van de Heuvelrug verwijzen wij u naar de Paragraaf Projecten, waar aan dit onderdeel specifieke aandacht wordt gegeven via een apart projectblad.

7. Paragraaf Provinciale belastingen en heffingen

Inleiding

Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en lokale heffingen. Daarvan is de belangrijkste de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, een provinciale belasting.

De provinciale heffingen mogen op grond van artikel 225 van de Provinciewet niet hoger dan kostendekkend zijn. Wij kennen de volgende heffingen:

- Leges;
- Ontgrondingenheffing;
- Grondwaterheffing.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

Grondslag voor het heffen van opcenten is de Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de Motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht (vastgesteld door PS op 27 juni 2011).
In de Begroting 2018 is voor de opcenten een opbrengst geraamd van € 121,1 mln. Hierbij is uitgegaan van de raming die door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is geformuleerd in de meicirculaire Provinciefonds van 2017. Op grond van de raming van het ministerie in de meicirculaire Provinciefonds van 2018 is de verwachte opbrengt in de Najaarsrapportage bijgesteld naar € 120,8 mln.

Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst, die namens de provincie het innen van de opcenten verzorgt, blijkt nu dat de werkelijke opbrengst over het jaar 2018 € 122,4 mln. bedraagt. Deze hogere opbrengst kan verklaard worden door een toename van het aantal belaste auto's in de provincie Utrecht.

Precariobelasting en leges

De leges vinden hun grondslag in de Legesverordening provincie Utrecht 2018, vastgesteld door PS op 6 november 2017. De toe te passen tarieven staan in de tarieventabel bij deze verordening.
Uitgangspunt bij de vaststelling van de tarieven is dat deze ten hoogste kostendekkend mogen zijn. Dit wordt bij de vaststelling van de tarieventabel jaarlijks gecontroleerd aan de hand van een hiertoe ontwikkeld rekenmodel.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, doordat deze wordt beïnvloed door of afhankelijk is van het aantal ingediende aanvragen. Daarom is in de Begroting 2018 de verwachte opbrengst gebaseerd op de gemiddelde opbrengst van de laatste 5 jaar, zijnde € 399.973. De werkelijke opbrengst aan leges bedroeg in 2018 € 313.885.

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van de legestarieven over het jaar 2018 nader toegelicht.

Berekening van kostendekkendheid van de leges	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente 2018	321,7
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2018	0
Netto kosten taakveld 2018	**321,7**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	111,1
BTW	0
Totale kosten 2018	**432,8**
Opbrengst heffingen (exclusief precariobelasting) 2018	313,9
Dekkingspercentage	**73%**

Ontgrondingenheffing

Onder de naam Ontgrondingenheffing is een heffing voor het ontgronden ingesteld als bedoeld in artikel 21f van de Ontgrondingenwet. De heffing is bedoeld ter bestrijding van de kosten voor schadevergoedingen en onderzoek bij het ontstaan van onverwachte schade bij ontgrondingen. De heffing wordt enkel geheven voor de grote ontgrondingen met een daadwerkelijke kans op schade.
De heffing vindt haar grondslag in de Heffingsverordening ontgrondingen provincie Utrecht 2002. Deze verordening (vastgesteld door PS op 25 februari 2002 en laatstelijk gewijzigd bij besluit van PS van 31 oktober 2011) is met ingang van 1 mei 2002 in werking is getreden.

De ontgrondingenheffing bedraagt € 0,04 per kubieke meter stoffen waarvoor vergunning of machtiging, dan wel een wijziging van een vergunning of machtiging is verleend. De heffing wordt alleen geheven voor ontgrondingen met hoeveelheden boven de 10.000 kubieke meter.
De verordening wordt indien nodig periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, afhankelijk van de omvang van de ontgrondingen in het betreffende jaar. In de Begroting 2018 is daarom uitgegaan van de gemiddelde opbrengst in de laatste 5 jaar: € 36.000.
De werkelijke opbrengst bedroeg in 2018 € 22.605.

Voor de ontgrondingenheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn. In 2018 hebben wij geen kosten gemaakt voor schadevergoedingen en onderzoek. Om deze reden zal de totale opbrengst van de ontgrondingenheffing worden ondergebracht in de voorziening Ontgrondingenheffing. Met deze voorziening kunnen we toekomstige kosten voor onderzoek of te nemen maatregelen bij schade dekken.

Berekening van kostendekkendheid van de ontgrondingenheffing	
Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2018	0
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2018	0
Netto kosten taakveld 2018	**0**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	*
BTW	0
Totale kosten 2018	**0**
Opbrengst ontgrondingenheffing 2018	22,6
Dekkingspercentage	**- ****

* De kosten voor de uitvoering van vergunningverlening en toezicht en handhaving worden gedekt door de begroting van de Opdrachtgeversunit RUD en zijn opgenomen in de dienstverleningsovereenkomst met de RUD Utrecht. Van kosten voor overhead bij de provincie Utrecht is derhalve geen sprake.
** I.v.m. kosten op € 0 is berekening van percentage niet mogelijk.

Grondwaterheffing
De grondwaterheffing is een heffing voor het onttrekken van grondwater ingesteld als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. De heffing is bedoeld ter bestrijding van de kosten van maatregelen en kosten die verband houden met grondwateronttrekking en het infiltreren van water, het bijhouden van register, schadevergoeding en onderzoek. De heffing vindt haar grondslag in de Grondwaterheffingsverordening provincie Utrecht 2012 (vastgesteld door PS op 31 oktober 2011 en laatstelijk gewijzigd bij besluit van PS van 4 november 2013). Deze verordening wordt periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.
Het tarief voor de grondwaterheffing bedraagt € 0,0153 per kubieke meter onttrokken grondwater.

In de Begroting 2018 is de opbrengst geraamd op € 1.160.000.
De werkelijke opbrengst was in 2018 € 1.326.542. Hierin is zowel de definitieve aanslag 2017 als 2018 verwerkt.

Ook voor de grondwaterheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn. Omdat de kosten van het taakveld in 2018 lager uitvielen dan de opbrengst, zal de meerdere opbrengst van de grondwaterheffing worden ondergebracht in de voorziening (voorheen reserve) Grondwaterheffing. Met deze voorziening kunnen we voorkomen dat de hoogte van de grondwaterheffing jaarlijks fluctueert. Bovendien kunnen in de toekomst hoger uitvallende kosten worden opgevangen.

Berekening van kostendekkendheid van de grondwaterheffing	
Kosten taakveld – kosten maatregelen en onderzoeken 2018	345*
Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2018	7
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2018	0
Netto kosten taakveld 2018	**352**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	251
BTW	0
Totale kosten 2018	**603**
Opbrengst heffingen 2018	1.327**
Dekkingspercentage	**220%**

*De daadwerkelijk kosten in 2018 bedroegen € 641.000. Echter, er heeft een correctie plaatsgevonden van kosten over het jaar 2017 waardoor de kosten uitkomen op € 345.000. Zonder de correctie over 2017 is het dekkingspercentage 148%
**Hierin zit zowel de definitieve aanslag 2018 die in juni 2019 is geboekt, als de definitieve aanslag 2017.

Kwijtscheldingsbeleid
Voor de provinciale heffingen is geen kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld. Wel kan in bepaalde gevallen tegemoet worden gekomen aan onbillijkheden van overwegende aard die zich bij de toepassing van de leges- en heffingsverordeningen voordoen.

Samenvatting Opbrengsten Belastingen en heffingen

Samenvatting opbrengsten provinciale belastingen en heffingen	2017	2018
Motorrijtuigenbelasting	119.420	122.385
Precario en leges	402	314
Ontgrondingenheffing	2	23
Grondwaterheffing	1.154	1.327
Totaal	**120.978**	**124.049**

DEEL 2: DE JAARREKENING

Balans per 31 december 2018

Activa	31-12-2018	Balans 1-1-2018	Aanpassing Beginbalans	31-12-2017
VASTE ACTIVA	**420.821**	**340.058**	**50.833**	**289.224**
Immateriële vaste activa	**27.954**	**26.440**	**26.440**	**-**
Kosten van geldleningen en (dis)agio	-3.200	-4.000	-4.000	-
Bijdrage activa in eigendom van derden	31.154	30.440	30.440	-
Materiële vaste activa	**363.140**	**283.046**	**20.393**	**262.653**
Investeringen met economisch nut	295.186	239.443		239.443
Investeringen met maatschappelijk nut	67.954	43.603	20.393	23.210
Financiële vaste activa	**29.727**	**30.571**	**4.000**	**26.571**
Kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen	80	80		80
Overige langlopende leningen	4.647	5.573		5.573
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	25.000	24.918	4.000	20.918
VLOTTENDE ACTIVA	**464.344**	**526.668**	**-51.077**	**577.747**
Voorraden	**31.967**	**35.512**	**-51.077**	**86.589**
Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie	8.535	5.720	-51.077	56.797
Gereed product en handelsgoederen	23.433	29.792		29.792
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**383.256**	**461.635**	-	**461.635**
Vorderingen openbare lichamen	49.051	52.584		52.584
uitzettingen in 's Rijks schatkist	330.045	402.118		402.118
Rek.crt. niet financiële instellingen	3	14		14
Overige vorderingen	4.157	6.919		6.919
Overlopende activa	**48.739**	**28.033**	**-**	**28.033**
Vooruitbetaalde bedragen	1.102	11.087		11.087
Nog te ontvangen bedragen	47.636	16.945		16.945
Liquide middelen	**382**	**1.489**	**-**	**1.489**
TOTAAL ACTIVA	**885.165**	**866.726**	**-244**	**866.970**

Passiva	31-12-2018	Balans 1-1-2018	Aanpassing Beginbalans	31-12-2017
EIGEN VERMOGEN	**543.897**	**454.740**	**-244**	**454.984**
Algemene reserve	76.414	54.434		54.434
Bestemmingsreserves	**462.644**	**367.653**	**-244**	**367.897**
Bestemmingsreserves ivm egalisatie	-	-		-
Overige bestemmingsreserves	462.644	367.653	-244	367.897
Resultaat Boekjaar	**4.839**	**32.653**		**32.653**
VOORZIENINGEN	**17.591**	**19.463**		**19.463**
Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	-	-	-	-
VLOTTENDE PASSIVA	**323.678**	**392.521**	-	**392.523**
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**14.508**	16.964		**16.964**
Overige schulden	14.508	16.964		16.964
Totaal overlopende passiva	**309.170**	**375.557**	-	**375.559**
Rek.crt. niet financiële instellingen	1.212	1.129		1.129
Overige overlopende passiva	291.978	299.872	-	299.873
- Verplichtingen	*241.749*	*257.661*		*257.661*
- Vooruitontvangen bedragen	*18.979*	*18.936*		*18.936*
- Nog te betalen bedragen	*31.250*	*23.275*		*23.275*
Vooruitontvangen specifieke uitkeringen Rijk	15.981	74.557		74.557
TOTAAL PASSIVA	**885.165**	**866.726**	**-244**	**866.970**
Gewaarborgde geldleningen	**30.753**			**13.798**

Overzicht van baten en lasten

	Lasten			Baten			Saldo		
	Oorspronk. begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Oorspronk. begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling	10.876	11.092	11.149	-	-	-3.236	11.092	7.913	3.179
2. Landelijk gebied	52.076	40.885	43.150	-3.100	-6.178	-4.826	34.707	38.324	-3.617
3. Bodem, water en milieu	22.068	25.287	20.993	-7.106	-8.042	-5.687	17.245	15.306	1.939
4. Economie en energie	10.806	15.586	13.645	-114	-934	-1.520	14.652	12.125	2.527
5. Bereikbaarheid	286.396	230.501	179.222	-150.394	-186.653	-176.933	43.848	2.289	41.559
6. Cultuur en erfgoed	19.159	22.653	18.551	-1.527	-1.902	-1.980	20.751	16.572	4.179
7. Bestuur en middelen	11.103	13.848	13.641	-109	-333	-524	13.515	13.117	398
Totaal programma's	**412.484**	**359.852**	**300.351**	**-162.350**	**-204.042**	**-194.706**	**155.810**	**105.645**	**50.165**
Overhead	39.434	48.410	45.926	-7.489	-7.801	-12.868	40.609	33.059	7.550
Totaal programma's incl. overhead	**451.918**	**408.262**	**346.278**	**-169.839**	**-211.843**	**-207.574**	**196.419**	**138.704**	**57.715**
Stelposten	1.233	445	-	-	-	-	445	-	445
Algemene dekkingsmiddelen	-	200	4.275	-228.737	-232.846	-231.987	-232.646	-227.712	-4.934
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	**453.151**	**408.907**	**350.553**	**-398.576**	**-444.689**	**-439.560**	**-35.782**	**-89.008**	**53.226**
Reserves via programma's	11.525	117.214	134.972	-74.417	-75.846	-41.638	41.368	93.334	-51.966
Reserves via algemene middelen	3.971	3.335	4.770	-5.182	-9.141	-13.935	-5.806	-9.165	3.359
Gerealiseerd resultaat	**468.647**	**529.456**	**490.295**	**-478.175**	**-529.676**	**-495.134**	**-220**	**-4.839**	**4.619**

TOELICHTING OP DE JAARREKENING

Grondslagen van de financiële verslaggeving

Algemeen
De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften vanuit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden passiva opgenomen tegen nominale waarde. De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Balans – Activa
Vaste activa
De vaste activa zijn nader te verdelen in immateriële vaste activa, materiële vaste activa en financiële vaste activa.

Immateriële vaste activa
De immateriële vaste activa bestaat uit Bijdragen activa in eigendom van derden. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden is de afschrijvingsduur maximaal gelijk aan die van de activa waarvoor de bijdrage aan derden is verstrekt. Het afschrijven op investeringen start in het jaar ná ingebruikname van het actief met een minimaal activeringsbedrag € 0,1 mln.

Materiële vaste activa
Het BBV onderscheidt 3 categorieën investeringen:
a) Investeringen met een economisch nut
b) Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing geheven kan worden (deze categorie is voor Provincie Utrecht niet van toepassing).
c) Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Alle investeringen worden geactiveerd. De materiële vaste activa zijn opgenomen tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.
De afschrijvingen vinden lineair plaats. De afschrijvingstermijnen, die zijn gebaseerd op de verordening Investeren, Waarderen en Exploiteren (Statennummer PS201BEM14), variëren van vijf tot veertig jaar. Het afschrijven op investeringen start in het jaar ná ingebruikname van het actief met een minimaal activeringsbedrag € 0,1 mln.

Financiële vaste activa
Deelnemingen en langlopende verstrekte leningen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Zo nodig is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht. De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer bestaat uit een garantieproduct. Het garantieproduct is bij aanschaf gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs en wordt jaarlijks opgerent.

Vlottende activa

Voorraden Grex
Gronden in exploitatie worden gewaardeerd op de vervaardigingsprijs of lagere marktwaarde. De “rode projecten” van de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soest worden in de balans opgenomen als “gronden in exploitatie”. De uitvoeringsprojecten worden gebaseerd op hun vervaardigingsprijs, hierop wordt niet afgeschreven. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de grond en de overige kosten die rechtstreeks worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend. Wanneer de marktwaarde echter lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, dan vindt

afwaardering plaats naar de lagere marktwaarde.
Door Provinciale Staten is vastgesteld dat alle “rode projecten” als één grondexploitatie kunnen worden gezien. Om te bepalen of sprake is van een lagere marktwaarde wordt de eindwaarde van de “rode projecten” in totaliteit beschouwd.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode (POC): voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd wordt tussentijds naar rato van de voortgang van de kosten en de opbrengsten winst genomen. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Voor de POC wordt de door de commissie BBV voorgeschreven berekeningswijze gehanteerd.

Resultaatneming grondexploitatie Grex (Hart van de Heuvelrug - Vliegbasis Soesterberg)
De uitvoering van de “rode projecten” in Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg beschouwt de provincie Utrecht als één provinciale grondexploitatie. Gedurende het jaar wordt op basis van de voortgang van het project resultaat genomen.

Vorderingen
Vorderingen worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs, verminderd met een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Overige vlottende activa
De overige vlottende worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Balans – Passiva
Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserves en bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht baten en lasten. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven.

Voorzieningen
Onder de voorzieningen zijn opgenomen:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op het moment van opstellen van de jaarrekening onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico’s ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren die van de Europese en Nederlandse overheidslichamen zijn ontvangen.

Voorzieningen worden gewaardeerd op nominale waarde, met uitzondering van de voorziening Pensioenen Gedeputeerden. Aan de voorziening Pensioenen Gedeputeerden ligt een actuariële berekening ten grondslag. De gehanteerde rekenrente bedraagt 1,577%.

Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer
De langlopende schulden worden gewaardeerd op nominale waarde.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

De schuldrestanten per einde van het boekjaar van de door de provincie gewaarborgde geldleningen en garantstellingen zijn buiten de balanstelling gehouden. In de toelichting op de balans is een overzicht van de borg- garantstellingen opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De niet uit de balans blijkende verplichtingen betreffen verplichtingen die niet in de balans tot uitdrukking komen op basis van de toepassing zijnde wet- en regelgeving (BBV). Er geldt hier een ondergrens van € 1 miljoen.

Grondslagen van resultaatbepaling

Algemene uitkering
De uitkering uit het provinciefonds is conform de septembercirculaire

Dividend
Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baat genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Resultaatneming grondexploitatie Grex (Hart van de Heuvelrug - Vliegbasis Soesterberg)
De uitvoering van de samenwerkingsprojecten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg beschouwt de provincie Utrecht als één grondexploitatie, binnen de overkoepelende provinciale grondexploitatie. Gedurende het jaar wordt op basis van de voortgang van het project resultaat genomen.

Afschrijving
Dit is nader toegelicht bij (im)materiële vaste activa

O*pcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)*
Er is sprake van een inherente onzekerheid met betrekking tot de baten vanuit de provinciale opcenten op de MRB. De motorrijtuigenbelasting wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Utrecht geïnd. De provincie Utrecht beschikt niet over het inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een accountantsverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst

Subsidieverstrekking
De lasten m.b.t. projectsubsidies worden genomen in het jaar waarin de provincie de verplichting aangaat. Dit is het jaar waarin de subsidie wordt verleend. De lasten m.b.t. exploitatiesubsidies worden genomen in het jaar waarop de subsidie bijdraagt aan het exploitatietekort van de subsidieontvanger.

Grondslag voor resultaatbepaling en waardering

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. De lasten als gevolg van voorlopige subsidietoekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje.
b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld een subsidie concessie openbaar vervoer toegekend in 2017, maar bestemd voor exploitatiejaar 2018).
c. Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Als gevolg van deze verantwoordingssystematiek bestaat er op balansdatum derhalve een onzekerheid ten aanzien van de exacte hoogte van de (nog te betalen) subsidies.

Toelichting op de balans

Toelichting op de Balans 2018

De balans per 31 december 2018 sluit met een totaal van € 885,165 miljoen. Dit betekent een toename ten opzichte van de herziene balans 2018 van € 18,440 miljoen. De lopende mutaties in 2018 worden hierna toegelicht. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de vaste activa, vlottende activa, vaste passiva, vlottende passiva en verplichtingen. Vervolgens wordt ingegaan op de borgstellingen en de niet uit de balans blijkende verplichtingen.

Balansmutaties activa		
bedragen x € 1000	Afname	Toename
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		**1.514**
Materiële vaste activa		**80.093**
Financiële vaste activa	**844**	
Vlottende activa		
Uitzettingen < 1 jaar	**78.379**	
Voorraad	**3.544**	
Overlopende activa		**20.706**
Liquide middelen	**1.107**	
Totaal	**83.874**	**102.313**
Per saldo afname	**18.440**	

Balansmutaties passiva		
bedragen x € 1000	Afname	Toename
Eigen vermogen		
Algemene reserve		**21.980**
Bestemmingsreserves		**94.991**
Saldo Programma	**27.814**	
Voorzieningen	**1.872**	
Langlopende schulden		
Vlottende passiva		
Netto vlot. Schuld < jr	**2.456**	
Overlopende passiva	**63.188**	
	95.330	**116.971**
Per saldo afname	**18.440**	

Correcties op de beginbalans

1. Stelselwijziging verwerking gebiedsontwikkeling

De volledige gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg is de afgelopen jaren verwerkt als grondexploitatie in de provinciale jaarrekening. Eind juli 2019 is een nieuwe notitie grondexploitaties uitgebracht door de commissie BBV. Hierin vindt een nadere duiding plaats ten aanzien van projecten waarbij enerzijds sprake is een ontwikkeling van bouwgrond en anderzijds ook sprake is van andersoortige investeringen (zoals investeringen in openbare ruimte). Als gevolg van deze wijziging is de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg in de jaarrekening 2018 anders gepresenteerd. Hierbij is het volgende onderscheid gemaakt:

- Groene projecten (investeringen in natuurprojecten) die reeds in eigendom van derden zijn, worden verantwoord onder de immateriële vaste activa, bijdragen aan activa van derden.
- Groene projecten (investeringen in natuurprojecten) die nog in eigendom zijn van de provincie, worden verantwoord onder de materiële vaste activa
- De rode projecten (exploitatie van gronden voor verkoop) worden verantwoord onder de voorraad onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie)

Deze wijziging is hierbij ook doorgevoerd in de vergelijkende cijfers over 2017. Per saldo heeft deze wijziging geen materiële gevolgen gehad voor het eigen vermogen en het resultaat.

In de jaarrekening ziet u hiertoe een stand per 31-12-2017, een gecorrigeerde stand per 1-1-2018 en de stand per 31-12-2018. Onderstaand zijn de gevolgen per post inzichtelijk gemaakt (inclusief de gevolgen van de presentatiewijziging en overige wijziging).

2. Presentatiewijziging

In 2018 is op basis van nadere analyse gebleken dat het financieel product op basis van het BBV verwerkt dient te worden als obligatie. Hierbij is enerzijds sprake van financiële vaste activa (EUR 25 mln.) en anderzijds een immateriële vaste activa (negatieve disagio van min EUR 4 mln.). In de jaarrekening 2017 was dit gesaldeerd gepresenteerd. Dit is in in de jaarrekening 2018 (inclusief beginbalans) afzonderlijk gepresenteerd.

3. Overige aanpassing

Eind 2017 is er een bedrag ad € 0,244 in de Materiële vaste activa met Maatschappelijk Nut geactiveerd ten gunste van de bestemmingsreserves. Dit is in 2018 teruggedraaid in de beginbalans. Hiertoe zijn voor het inzicht de vergelijkende cijfers ook aangepast.

Op de volgende pagina treft u een overzicht aan van de cijfermatige consequenties van bovenstaande correcties.

	Stand per	Aanpassingen	Stand per

		31-12-2017	beginbalans	01-01-2018
Immateriele activa	Kosten van geldleningen en (dis)agio	-	-4.000	**-4.000**
	Bijdrage aan activa eigendom derden	-	30.440	**30.440**

Door de presentatiewijziging van het financieel product is onder de financiële vaste activa een negatief disagio gepresenteerd van € 4,0 mln. Daarnaast is als gevolg van de stelselwijziging voor de gebiedsontwikkeling € 30,4 mln conform de BBV gepresenteerd als Immateriele activa, die eind 2017 nog onder de Voorraden werden getoond.

Materiele vaste activa met Maatschappelijk Nut	Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	23.210	20.393	**43.603**

Als gevolg van de overige aanpassing is € 0,244 mln. uit de materiële vaste activa gehaald en ten laste gebracht van de reserves. Daarnaast is als gevolg van de stelselwijziging € 20,6 mln geactiveerd onder de materiële vaste activa met maatschappelijk nut (die eind 2017 nog onder de Voorraden werden gepresenteerd).

Financiële vaste activa	overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	**20.918**	**4.000**	**24.918**

Door de presentatiewijziging van het financieel product is de financiële vaste activa met € 4,0 mln toegenomen.

Voorraden	Onderhandenwerk, bouwgronden	**56.797**	**-51.077**	**5.720**

Als gevolg van de stelselwijziging is de post voorraden onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) afgenomen met € 51 mln. Dit is voor € 30,4 mln geactiveerd als Immateriële activa.
Het overige deel ad € 20,6 mln is geactiveerd als Materiële vaste activa met Maatschappelijk Nut.

Reserves	Bestemmingsreserves	**367.897**	**-244**	**367.653**

Als gevolg van de overige aanpassing zijn de reserves met € 0,244 mln. afgenomen.

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Immateriële activa	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer-deringen	Vermin-de-ringen	Bijdrage derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Kosten van geldleningen en (dis)agio	-4.000	800				-3.200
Bijdrage activa in eigendom van derden	30.440	6.190	4.430	-	1.046	31.154
Totaal	**26.440**	**6.990**	**4.430**	**-**	**1.046**	**27.954**

Het immaterieel actief betreft de kosten geldleningen en disagio verbonden aan het garantieproduct treasury en Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg natuurontwikkeling in eigendom van derden.

Materiële vaste activa

Investeringen met economisch nut	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer-deringen	Vermin-de-ringen	Bijdrage derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	19.915	652	-	-	41	20.526
Bedrijfsgebouwen	53.371	16.742	-	-	2.712	67.400
Grond-, weg- en waterbouwwerk	23.064	35.757	-	28.953	5.081	24.787
Vervoermiddelen	50.064	24.632	-	-	1.352	73.344
Machines, apparaten en install	93.029	26.668	5.567	863	4.138	109.129
Totaal	**239.443**	**104.450**	**5.567**	**29.816**	**13.325**	**295.186**

Grond-, weg- en waterbouwwerk, aanvullende toelichting m.b.t. UHL

Eigendom Uithoflijn

De Uithoflijn (UHL) is opgenomen bij de Materiële vaste activa met economisch nut. Het economisch eigendom van de UHL ligt bij de provincie. De infrastructuur is inmiddels vanuit het project overgedragen naar de provincie en de provincie draagt zorg voor het dagelijkse beheer en onderhoud. De gemeente Utrecht is juridisch eigenaar omdat de UHL is aangelegd op de grond van de gemeente Utrecht. Conform de Bestuursovereenkomst UHL zal de provincie het recht van opstal verkrijgen voor de UHL. Na het vestigen van het recht van opstal is de provincie Utrecht ook juridisch eigenaar.

Toelichting bijdrage derden

Voorzichtigheidshalve is bij de Bijdrage derden nog geen bedrag opgenomen vanuit de gemeente Utrecht voor hun aandeel in het Extra krediet UHL. De uiteindelijke bijdrage is afhankelijk van de werkelijke kosten en afhankelijk van de kosten die door de gemeente Utrecht worden gemaakt.

Afschrijving UHL

In 2017 is er een onzekerheid geconstateerd. Hierbij was onzeker in hoeverre onder geactiveerde kosten daadwerkelijk een prestatie was geleverd. Gezien de onzekerheid is in 2018 besloten om de boekwaarde waar nog onzekerheid over bestaat af te boeken. Hierdoor is het aandeel van de PU € 4,810 mln. nu versneld afgeschreven.

Voorbereiding Exploitatie en beheer UHL

In dit onderdeel uit de extra krediet UHL bevat ook een vergoeding aan Qbuzz voor hun deel in de kosten UHL. Dit betreft werven en opleiden van tramchauffeurs en kosten i.v.m. de vertraging. Deze kosten maken deel uit van het projectkrediet maar vallen niet onder de MVA. Deze kosten ad € 5,567 mln. zijn daarom als vermindering opgenomen om zo wel de aansluiting met het projectkrediet te kunnen volgen.

Het verloop van de investeringen in relatie tot de beschikbaar gestelde kredieten is in onderstaande tabel toegelicht.

Totaal investeringen economisch nut	Toegekende kredieten (bruto)	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Realisatie totaal	Restant kredieten
Provinciaals verkeersmodel	350	-	57	57	293
Uithoflijn infra (incl. extra krediet)	400.300	311.733	35.727	347.460	52.840
Uithoflijn materieel	74.800	50.861	7.991	58.852	15.948
Nieuwe tramremise (incl. extra krediet)	62.000	22.953	15.777	38.730	23.270
Busremise	29.800	99	1.394	1.492	28.308
Extra krediet Uithoflijn					
Voorbereiding Beheer en Exploitatie Uithoflijn	20.000	2.747	10.793	13.540	6.460
Risicoreservering	13.700	-	-	-	13.700
Overwegbeveiliging	12.000	3.154	3.384	6.537	5.463
Renovaties Halte	1.295	1.039	2	1.042	253
Vernieuwde Regionale Tramlijn	141.200	18.239	20.723	38.962	102.238
VRT extra krediet	17.000	-	-	-	17.000
OV-knooppunt 'Nieuwegein City-	7.000	-	-	-	7.000
Camera's/TFT schermen in Tram	1.220	294	127	421	799
Distributiesysteem incl. Verkoopapparatuur OV	7.002	-	6.272	6.272	730
DRIS haltes (Tram/Bus + centrale systeem)	9.503	2.146	975	3.120	6.383
Automatisering algemeen	1.512	0	454	454	1.058
Huisvesting Archimedeslaan	2.072	0	691	691	1.381
Geo-ICT	325	181	85	266	59
Totaal investeringen economisch nut	**801.079**	**413.445**	**104.451**	**517.896**	**283.182**

Conform de Nota Investeren, waarderen en exploiteren vastgesteld op 6 november 2017 (PS2017BEM14) dient een investering uitgevoerd te worden binnen het beschikbaar gesteld krediet. Een overschrijding van krediet wordt gemeld en toegelicht in de reguliere Planning & Control documenten.
In de uitgevoerde investeringen economisch nu 2018 is geen sprake van een overschrijding van de kredieten.

Investeringen met maatschappelijk nut	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer-deringen	Vermindе-ringen	Bijdrage derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	20.637	1.060	-	-	-	21.697
Grond-, weg- en waterbouwwerk	22.966	33.343	322	9.171	39	46.257
Totaal	**43.603**	**34.403**	**322**	**9.171**	**39**	**67.954**

In 2018 is voor investeringen met maatschappelijk nut € 28,889 mln. gerealiseerd. Het verloop van de investeringen in relatie tot de beschikbaar gestelde kredieten is in onderstaande tabel.

Totaal investeringen Maatschappelijk nut	Toegekende kredieten (bruto)	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Realisatie totaal	Restant kredieten

Aanleg fietsbrug Nigtevecht over Amsterdam-Rijnkanaal	12.219	10.977	1.743	12.720	-501
N198 BRAVO 3 A12 Aansluiting Woerden - Waarder	42.963	33.053	9.858	42.911	52
N204 Aanleg bermverharding	220	-	216	216	4
N204 Rotonde Blokland	1.245	1.233	12	1.245	-
N204 IJsselveld-aansluiting A12 (corridor incl. Van Rietlaan)	3.594	736	2.166	2.902	692
N204 Vervangingsinvestering B&O	1.868	-	1.868	1.868	-
N210 Actieplan omgevingslawaai (Geluidscherm)	3.500	1.414	210	1.624	1.876
N212 Trajectaanpak	3.890	1.070	1.016	2.086	1.804
N224 Trajectaanpak Renswoude	2.970	-	47	47	2.923
N225 Bypass rotonde N225-N226 De Donderberg	514	210	108	318	196
N226 aansl. De Mof Leusbroekerweg	2.035	1.816	133	1.949	86
N226 Aansluiting A28 (Hertekop) + fietstunnel	6.785	1.486	5.926	7.412	-627
N226 Faunapassage	4.000	23	13	36	3.964
N226 Schutterhoeflaan	2.592	846	1.048	1.894	698
N226 Traverse Leusden	3.001	2.234	369	2.603	398
N226 Aanleg bermverharding	534	-	-	-	534
N226 Maarsbergen	51.600	2.008	780	2.788	48.812
N227 Faunapassage	4.500	2.364	1.323	3.687	813
N233 Rijnburg/Geertsestg/Achterb.strweg	95.560	1.759	206	1.965	93.595
N237 Fietstunnel De Bilt	3.611	11	229	240	3.371
N238 Fietspad Mc Donalds Noord/Zuid	314	74	86	160	154
N402 Rotonde Slootdijk	2.792	172	113	285	2.507
N409 Verkeersveiligheids- en fietsmaatregelen	177	-	7	7	170
N410 Achterdijk	888	-	9	9	879
N411 Verkeersonveiligheid Bunnik	5.199	670	532	1.202	3.997
N417 Trajectaanpak	1.060	-	10	10	1.050
Vaarweg Eem	103	-	103	103	-
Gronden t.b.v. Wegen	920	-	920	920	-
Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg *: natuurontwikkeling in eigendom provincie	24.058	20.637	141	20.778	3.280
Totaal investeringen excl Beheer en Onderhoud	**282.712**	**82.793**	**29.192**	**111.985**	**170.727**

(vervolg tabel op volgende pagina)

Onderdeel van realisatie 2018		
N226 aansl. Rotonde de MOF	Bijdrage BDU	415
Natuurverbinding Nigtevecht	geen investering	535
N204 Ijsselveld aansluiting A12	Beheer en onderhoud	3.055
N204 Rotonde Blokland	Bijdrage BDU	394
N212 Trajectaanpak	Beheer en onderhoud	812
Subtotaal		**5.211**
Totaal vermeerdering maatschappelijk nut		**34.403**

In de realisatie 2018 van de N-wegen 226, 204 212 zijn ook uitgaven opgenomen voor beheer en onderhoud en bijdrage BDU. Deze kosten zijn bij de realisatie opgenomen omdat bij de aanbesteding van de werken ook onderhoudswerkzaamheden worden aanbesteed. Deze uitgaven zijn verrekend met de onderhoudsbudgetten. In de balans 2018 is tevens een correctie opgenomen van ten onrechte niet opgenomen investeringen uit de jaarrekening 2017.

Een investering dient binnen het beschikbaar gesteld krediet uitgevoerd te worden. In het bovenstaand overzicht zijn drie kredieten overschreden. De twee grootste overschrijdingen, aanleg fietsbrug Nigtevecht over het Amsterdam Rijnkanaal en N226 aansluiting A28 (Hertekop), zijn hierna toegelicht.

Aanleg fietsbrug Nigtevecht over het Amsterdam Rijnkanaal

In 2014 is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met de provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat en de gemeente Amsterdam voor de realisatie van een fietsbrug over het Amsterdam Rijnkanaal bij Nigtevecht. Het krediet is € 12,219 mln. De bijdrage van Rijkswaterstaat, provincie Noord-Holland en gemeente Amsterdam bedraagt totaal € 11,469 mln. De bijdrage van de provincie Utrecht is € 0,75 mln.
De overschrijding van 0,5 mln. wordt veroorzaakt door hogere eisen door Rijkswaterstaat aan de aanvaarbeveiliging. Over de verdeling van de hogere kosten vindt tussen beide provincies en Rijkswaterstaat nog overleg plaats. De mate van overschrijding van de provinciale bijdrage van Utrecht is nog niet te duiden.

N226 aansluiting A28 (Hertekop)

Voor de projecten N226 Hertekop (2011) en N226 Schuttershoeflaan (2015) zijn 2 afzonderlijke GS-besluiten genomen. Omdat beide projecten direct aan elkaar grenzen en tegelijkertijd uitgevoerd worden is besloten om vanuit efficiency en coördinatie/afstemming de 2 projecten gezamenlijk voor te bereiden en uit te voeren. De projecten zijn ook door PS als inpassingsplan vastgesteld. Beide kredieten zijn operationeel samengevoegd en er is ook als 1 opdracht richting de aannemer aanbesteed. In de financiële administratie zijn deze kredieten niet samengevoegd omdat de uitvoering van Hertekop 4 jaar eerder was gestart. De N226 aansluiting A28 (Hertekop) geeft een overschrijding van € 0,627 mln. De N226 Schuttershoeflaan geeft een onderschrijding van € 0,698 mln. Het saldo van € 71.000 is een onderschrijding ten opzichte van het totale krediet.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa	Saldo 2018 €	29.727	Saldo 1-1-2018 €	30.571

Kapitaalverstrekkingen aan: Deelnemingen	Nominaal	Volgestort	Belang in perc.	Intrinsieke waarde 1)	Balans 31-12-2018
Vitens NV					
285.896 aandelen van € 1	286	286	4,95%	26.383	48
NV Bank Nederlandse Gemeenten					
87.750 aandelen van € 2,50	219	219	0,16%	7.985	25
NV Nederlandse Waterschapsbank					
43 aandelen A van € 115	5	5		2.934	7
60 aandelen B van € 460	28	28	-		
NV REMU Houdstermaatschappij					
95 aandelen van € 500	-	-	47,50%	567	PM
NV Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht					
150.000 aandelen van € 100	-	-	100%	-	PM
Totaal				37.869	80

Overige langlopende leningen	Saldo 2018 €	4.647	Saldo 2017 €	5.573

Geldnemer	Saldo 31-12-17	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31-12-18
Stichting Statenjacht Utrecht	333	-	-	333
Startersfonds	1.854	456	1.050	1.260
St OrangeGas Nederland, Utrecht, Amersfoort	194	-	34	160
Aardgasvulpunt Autobedrijf de Rooij	100	-	-	100
CNG net Harmelen, Maarssen,Veenendaal	225	-	-	225
CNGnet,	25	-	-	25
Orange Gas Briljantlaan Utrecht	100	-	-	100
Orange Gas De Kronkels Bunschoten	100	-	-	100
Coöperatieve Kredietunie Midden-Nede	50	-	50	-
lening Interne Technologies BV	1.095	-	-	1.095
Lening Somantix B.V	83	-	-	83
Overige langlop. Leningen: (fietsplan)	34	1		35
Lening Het Lokaal	63	-	6	57
Lening Matras Recycling Europe B.V.	100	-	-	100
Lening BinBang B.V	65	-	-	65
Lening Lifeguard	75	-	15	60
Lening Only Once B.V	100	-	-	100
Lening Eaglet Eye	100	-	20	80
Lening Train Tool BV	75	-	15	60
Lening Dutch Network Group B.V.	100	-	100	-
Lening Museum Oud Amelisweerd	160	-	160	-

Lening Kasteel Amerongen	530	-	450	80
Aankoop woning gemeente Utrechtse Heuvelrug	850	-	-	850
Lening Graphir	80	-	31	49
Lening Hof van Cartesius	-	31		31
Lening PickThisUp	40	-	-	40
Lening PickupBox. B.V	25	-	-	25
Lening Drillster B.V.	63	-	-	63
Lening Coöperatie African Bamboo Bikes	50	-		50
Lening Trunkrs B.V.	-	100	-	100
Lening Solease Manegement B.V	-	100	-	100
Lening Goboony B.V.	-	100	-	100
Lening Sustainer Homes B.V.	-	100	-	100
Lening Instant Delivery E-service BV	-	100	-	100
Lening Wocozon Services BV	-	100	-	100
Lening Brancheeteers Nederland BV	-	100	-	100
Voorziening diverse leningen	-1.095	-183	-	-1.278
Totaal	**5.573**	**1.005**	**1.931**	**4.647**

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	**Saldo 2018 €**	**25.000**	**Saldo 1-1-2018 €**	**24.918**

Garantieproducten naar garantiegever en aflossingsjaar	**hoofdsom**	**Herberek-ening**	**Rendement**	**31-12-2018**
BNP Paribas Fortis (2022)	24.918	82	-	25.000
Totaal	**24.918**	**82**	**-**	**25.000**

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Voorraden	Saldo 2018 €	31.967	Saldo 1-1-2018 €	35.512

Omschrijving	1-1-2018	Investeringen	Desinves-teringen	31-12-2018
Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie				
Hart van de Heuvelrug/VBS	5.720	2.814		8.534
Voorziening risico's HvdH	-	-		-
Subtotaal Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie	**5.720**	**2.814**	**-**	**8.534**
Gereed product en handelsgoederen				
Revolverend fonds	32.054	-	7.236	24.818
Natuurcompensatiebank	-	642	-	642
Voorziening Dekkking financieel risico grondbedrijf	-2.262	-269	504	-2.028
Subtotaal Gereed product en handelsgoederen	**29.792**	**373**	**7.740**	**23.433**
Totaal	**35.512**	**3.187**	**7.740**	**31.967**

Grondexploitatie Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg
De “rode projecten” in de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg worden gezamenlijk als één grondexploitatie beschouwd. Deze grondexploitatie is het resultaat van een integrale gebiedsvisie. De investeringen in natuur (“groene projecten”) worden als gevolg van een stelselwijziging verwerkt onder de immateriële en materiële vaste activa. De “rode projecten” worden als één geheel gewaardeerd en hierbij wordt één verwachte eindwaarde berekend. Dit is ook de basis voor het eventueel treffen van een voorziening indien sprake is van een lagere marktwaarde. Het verwachte resultaat op de rode projecten is hierbij positief. Derhalve is geen voorziening getroffen.

Samenwerkingsovereenkomst
Ten behoeve van het realiseren van de grondexploitatie zijn samenwerkingsovereenkomsten gesloten tussen de gemeenten Zeist, Soest en de provincie. Dit betreft een gezamenlijk programma gericht op de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied. Deze verbetering bestaat uit groene deelprojecten, waarbij de nadruk ligt op natuurontwikkeling (verwerkt als immateriële en materiële vaste activa) en rode deelprojecten welke voorzien in de realisatie van woningen, bedrijventerreinen, zorgvoorzieningen (verwerkt als voorraad onderhanden werk).

In de samenwerkingsovereenkomsten liggen de afspraken vast over onder meer de besluitvorming, de realisatie en voorfinanciering van deelprojecten, bestaande en toekomstige risico’s welke verbonden zijn aan het programma, de wijze en het moment waarop de saldi uit de rode deelprojecten en eventuele overige baten worden verrekend met de kosten van de groene deelprojecten. Daarnaast ook afspraken wie daarbij welke risico’s draagt, waarbij eerdere besluiten, feitelijke en rechtshandelingen van elk van de partijen met betrekking tot het programma in stand blijven, tenzij daarvan in het kader van de gesloten samenwerkingsovereenkomst is afgeweken. De provincie draagt het risico van een eventueel tekort op de grondexploitatie na afronding van het programma.

Bij afronding van een subproject door de gemeenten Zeist en Soest heeft de provincie recht op het saldo van het betreffende subproject. Dit zal dan worden ingebracht in de in 2020 nog in te stellen bestemmingsreserve (als invulling van het contractuele overeengekomen beheerfonds). De vorderingen op Zeist en Soest zijn nog niet verwerkt in de balans als vordering. Dit betreft een niet uit de balans blijkend recht.

Specifiek voor de deelprojecten Vliegbasis Soesterberg geldt het volgende:

Indien het batig saldo op de rode projecten bij de financiële afronding van het project (thans voorzien per 31 december 2025) lager zijn is dan 28 mln. (per 31-12-2018 bedraagt dit saldo 28,9 mln.), dan wordt het verschil tussen dat daadwerkelijke saldo en 28 mln. tussen partijen voor gelijke delen (ieder 1/3e) gedeeld. Het restant is voor risico en rekening van de provincie. Mocht op dat moment het batig saldo van de rode projecten 28 miljoen

of meer zijn, dan vervallen de gedeelde risico's voor de drie partijen en komt het saldo voor rekening van de provincie Utrecht.

Afspraken over de jaarlijkse herziening
De grondexploitatie wordt jaarlijks herzien. Bij de jaarlijkse herziening worden de tussentijdse genomen besluiten van de stuurgroep verwerkt. Daarnaast worden de boekwaardes verwerkt en de nog te maken kosten en opbrengsten geactualiseerd naar het actuele prijspeil. Voor de beoordeling van de voortgang van de deelprojecten is het saldo op eindwaarde maatgevend. Jaarlijks wordt als onderdeel van het programma een analyse uitgevoerd van de actuele risico's en kansen, de stand van zaken van de beheersmaatregelen binnen de projectopdracht, inclusief een jaarlijks geactualiseerde exploitatie aan de hand van een inschatting van de effecten en gevolgen voor het project en inclusief de beschrijving van de te treffen beheersmaatregelen. Er wordt toegezien op de naleving van de geformuleerde beheersmaatregelen.

Looptijd programma tot ultimo 2025
De samenwerkingsovereenkomst eindigt op 31 december 2025, indien op die datum alle deelprojecten zijn afgerond en de eindafrekening van het programma heeft plaatsgevonden. Indien niet aan de hiervoor genoemde voorwoorden voor beëindiging is voldaan, dan wordt de samenwerkingsovereenkomst HvdH verlengd tot de datum waarop aan die voorwaarden is voldaan of zoveel eerder als Partijen nader schriftelijk overeenkomen.

Waardering van de grondexploitaties per 31 december 2018
De waardering van de in exploitatie genomen gronden is gebaseerd op een inschatting van uitgangspunten, parameters en risico's. Uiteraard betreft dit een inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek, maar minimaal jaarlijks, wordt herzien en waarbij de waardering in het komende jaar zowel positief als negatief kan uitvallen. Bij het definitief opmaken van de jaarstukken 2018 heeft het college ook rekening gehouden met ontwikkelingen die zich tussen balansdatum en datum opmaken jaarstukken hebben voorgedaan. Het college is van mening dat op basis van de huidige informatie en inzichten de beste schatting is gemaakt voor de waardering van de in exploitatie genomen gronden.

Het college hanteert de volgende algemene uitgangspunten ten aanzien van haar schattingen:
- rentepercentage bedraagt 0%;
- kostenindexering bedraagt 1,7%;
- opbrengstenindexering bedraagt 1,7%;
- de geplande afzet is gebaseerd op verwachte inschatting van vraag vanuit de markt.

De risico's zijn nader toegelicht in de Paragraaf Projecten, inzake het project Hart van de Heuvelrug, en de Paragraaf Weerstandsvermogen in het jaarverslag. De grootste onzekerheden ten aanzien van de huidige schattingen en de mogelijke uitkomst daarvan zijn gelegen in de definitieve invulling van het programma, het realiseren van de uitgifteprijzen, de mate waarin vervuiling wordt aangetroffen en er saneringsmaatregelen noodzakelijk zijn en eventuele afwijkingen van ingeschatte kostenniveaus.

Concreet bestaat onzekerheid over de omvang van eventuele saneringsmaatregelen en de mate waarin deze kosten voor rekening komen van de provincie Utrecht. In de grondexploitatiedoorrekening per 31/12/2018 is hiermee voor een gedeelte rekening gehouden. De omvang van deze kosten is onzeker en daarmee ook de impact op de verwachte resultaatsverwachting van de rode projecten.

Revolverend fonds
De waarderingsgrondslag voor de (ruil)gronden betreft de verkrijgings-/vervaardigingsprijs of de marktwaarde indien deze lager is. De bepaling van de marktwaarde is gebaseerd op een beste inschatting, rekening houdend met recente transacties en andere relevante marktinformatie. Uiteraard betreft het een inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek, maar minimaal jaarlijks, wordt herzien en waarbij de waardering in de komende jaren zowel positief als negatief kan uitvallen. Bij het definitief opmaken van de jaarstukken 2018 heeft het college ook rekening gehouden met ontwikkelingen die zich tussen balansdatum en datum opmaken jaarstukken hebben voorgedaan. Het college is van mening dat op basis van de huidige informatie en inzichten de beste schatting is gemaakt voor de waardering van de het grondbezit.

De belangrijkste uitgangspunten ten aanzien van de gemaakte inschattingen betreffen:
- Inschatting van de marktwaarde per categorie grondbezit (landbouw-, natuur- en overige gronden);
- Bepaling van de juiste classificatie – rekening houdend grenscorrecties en overige mutaties;
- Inschatting van de per ultimo 2018 in bezit zijnde gronden die in het verleden om niet zijn verkregen.

De omvang van het grondbezit en de risico's zijn nader toegelicht in de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag.
De voorziening Dekking Financiële risico's grondbedrijf is in mindering gebracht bij de Voorraden onder post Revolverend fonds.

Uitzettingen looptijd korter dan 1 jaar

Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar

Vorderingen openbare lichamen	Saldo 2018 €	49.051	Saldo 2017 €	52.584
Belastingdienst: BTW-compensatiefonds en BTW		33.627		38.240
Vorderingen op publiekrechtelijke lichaam	*)	10.271		9.726
Overige vorderingen op Openbare lichamen		5.153		4.619
Totaal		**49.051**		**52.584**

*) De vordering betreft de opcenten Motorrijtuigenbelasting ad € 9.957.446 en Provinciefonds meicirculaire 2019 aanvulling 2018 ad € 322.000

Uitzettingen in 's Rijks schatkist	Saldo 2018 €	330.045	Saldo 2017 €	402.118
Uitzettingen bij het Rijk		330.045		402.118

Het drempelbedrag is het minimumbedrag (afhankelijk van de omvang van de decentrale overheid) dat gemiddeld buiten Schatkist mag worden gehouden.

Verslagjaar 2018

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)

(1)	**Drempelbedrag € 3.586**				
		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(2)	Kwartaal op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 2.021	€ 2.140	€ 915	€ 663
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	€ 1.566	€ 1.446	€ 2.671	€ 2.923
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	€ -	€ -	€ -	€ -

(1) Berekening drempelbedrag		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	€ 478.175
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan €	€ 478.175
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat groter is aan € 500 miljoen	€ -
(1) = (4b) * 0,75% + (4c) * 0,2%	Drempelbedrag	€ 3.586

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 181.849	€ 194.740	€ 84.172	€ 60.979
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaal op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 2.021	€ 2.140	€ 915	€ 663

Rek. crt. niet financiële instellingen	Saldo 2018 €	3	Saldo 2017 €	14
Stg. Leenheren van t Sticht		1		1
Nazorgfonds open stortplaats		-3		8
Pr. Bernhard cultuurfonds		-9		-9
RC RUD 2.0		14		14
Totaal		**3**		**14**

Overige vorderingen	Saldo 2018 €	4.157	Saldo 2017 €	6.919

Omschrijving	31-12-2018	31-12-2017
Debiteuren	4.294	7.268
Subtotaal Debiteuren	4.294	7.268
Overige	-19	-3
Af: Voorziening dubieuze debiteuren	117	346
Totaal	**4.157**	**6.919**

Overlopende activa

Overlopende activa	Saldo 2018 €	48.739	Saldo 2017 €	28.033
Nog te ontvangen bedragen:				
Nog te ontvangen Pacht / huur		-		109
WMO gemeenten		896		1.450
nog te ontvangen ivm detachering /uitleen personeel		173		-
Voorfinanciering bedrijvenregeling Bodemsanering		3.705		2.471
Nog te ontvangen dividend belasting		-		144
Nog te ontvangen Grondwaterbeheer		1.101		-
Nog te ontvangen randwegen		3.035		-
Nog te ontvangen subsidies		4.533		5.392
Nog te ontvangen subsidies NSL				2.705
Nog te ontvangen OV		2.659		-
Nog te ontvangen bedragen uithoflijn		30.818		2.158
Overige Nog te ontvangen		717		2.515
Totaal nog te ontvangen		**47.636**		**16.945**
Vooruitbetaalde bedragen:				
vooruitbetaalde/af te rekenen subsidies		128		10.783
Vooruitbetaalde verzekeringspremies		310		305
Vooruitbetaald OV		552		-
Overige vooruitbetaalde bedragen		113		-
Totaal vooruitbetaald		**1.102**		**11.087**
Totaal		**48.739**		**28.033**

Liquide middelen

Liquide middelen	Saldo 2018 €	382	Saldo 2017 €	1.489
Banken		382		1.489
Totaal		382		1.489

EIGEN VERMOGEN

Algemene reserve

Algemene reserve	31-12-2017	Bij	Af	31-12-2018
Saldireserve	20.950	32.653	8.577	45.026
Weerstandsvermogen	28.616	1.000	-	29.616
Egalisatiereserve Provinciefonds	4.868	1.973	5.069	1.771
Totaal	**54.434**	**35.626**	**13.646**	**76.414**

De algemene reserve dient primair als buffer voor de financiële risico's die voortvloeien uit de taakuitoefening van de provincie. Deze risico's hebben veelal betrekking op specifieke dossiers en activiteiten van de provincie maar zijn deels ook inherent aan de bedrijfsvoering.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves				
Omschrijving	1-1-2018	Bij	Af	31-12-2018
Res. BDU inz BRU	39.684	-	2.721	**36.962**
Res. BenO (vaar)wegen	31.930	245	1.816	**30.359**
Res. CHS	737	-	297	**441**
Res. Cofinancieringsfonds	11.923	692	195	**12.420**
Res. Ecoducten	11.108	-	-	**11.108**
Res. Egalisatie Bodemsanering	12.244	3	3.672	**8.575**
Res. Fonds ontwikkeling PU	315	-	315	**-**
Res. Frictiekosten Veranderopg	455	450	-	**905**
Res. Gladheidsbestrijding	260	-	54	**206**
Res. Huisvesting	25.634	3.764	4.024	**25.374**
Res. ICT	4.891	1.150	-	**6.041**
Res. IGP/RAP	8.350	2.687	-	**11.038**
Res. Investeringsfonds erfgoed	4.696	600	269	**5.027**
Res. Kapitaallasten Uithoflijn	-	39.783	10.376	**29.406**
Res. Masterplan Soesterberg	2.511	-	2	**2.509**
Res. Mobiliteitsprogramma	106.022	59.002	-	**165.024**
Res. Nieuwe Hollandse Waterlinie	7.194	-	6.150	**1.044**
Res. N.T.V.A.	210	1.600	210	**1.600**
Res. Programma landelijk gebied	77.120	9.144	4.743	**81.521**
Res. Projecten	6.212	10.701	838	**16.075**
Res. PUEV	337	-	21	**316**
Res. Rente kosten voorfinanciering	3.860	1.657	3.371	**2.146**
Res. Toeristische ontwikkeling	1.554	-	1.442	**112**
Res. VERDER	2.236	5.151	-	**7.386**
Res. Wonen/Binnensted. Ontwikke.	8.170	-	1.123	**7.048**
Totaal	**367.653**	**136.630**	**41.638**	**462.644**

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door provinciale staten een bepaalde bestemming gegeven is. Middelen die zijn vastgelegd in een bestemmingsreserve kunnen niet voor een ander doel worden uitgegeven, tenzij provinciale staten met een besluit de bestemming wijzigt. Vigerend beleid is dat de provincie Utrecht er naar streeft om het aantal bestemmingsreserves tot een minimum te beperken. Bestemmingsreserves worden bij

voorkeur slechts ingesteld voor tijdelijke en bijzondere doel-einden. Bestemmingsreserves onderscheiden zich van de algemene reserve doordat er sprake is van een vastgelegde toekomstige aanwending, maar er bestaat nog geen wettelijke of feitelijke verplichting ten opzichte van derden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een voorziening.

Resultaat boekjaar

Resultaat boekjaar	Saldo 2018 €	4.839	Saldo 2017 €	32.653

Het boekjaar 2018 is afgesloten met een positief saldo.

VOORZIENINGEN

Voorzieningen

Voorzieningen	1-1-2018	Bij	Af	31-12-2018
Voorziening Grondwaterheffing	973	722	-	1.696
Voorziening Nazorg stortpl. Maarsbergen	721	-	-	721
Voorziening Pensioenen GS	9.186	1.036	487	9.736
Voorziening Nazorg stortplaatsen	1.146	-	19	1.127
Voorziening NAR regeling	7.181	-	2.907	4.273
Voorziening ontgrondingenwet	16	23	-	38
Voorziening Groot onderhoud/verv.huisv.	-	4.589	4.589	-
Voorziening GO Kantons	144	63	207	-
Voorziening Garantstelling Vathorst	96	-	96	-
Totaal	**19.463**	**6.433**	**8.305**	**17.591**

- De Voorziening Hart van de Heuvelrug is in mindering gebracht op de voorraad in exploitatie genomen gronden. Deze voorziening kent per eind 2018 géén saldo.
- De voorziening Dekking financieel risico grondbedrijf is in mindering gebracht bij de Voorraden onder post Revolverend fonds.
- De voorziening Diverse leningen is in mindering gebracht bij de Financiële vaste activa.

VLOTTENDE PASSIVA

De vlottende passiva bestaan uit de netto vlottende schulden < 1 jaar en de overlopende passiva.

Netto-vlottende schulden

Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	Saldo 2018 €	14.508	Saldo 2017 €	16.964

Het saldo van de netto vlottende schuld in 2018 is in vergelijking tot 2017 € 1,9 mln. lager.

Totaal overlopende passiva	Saldo 2018 €	310.770	Saldo 2017 €	375.559

Rek. crt. niet financiële instellingen	Saldo 2018 €	1.212	Saldo 2017 €	1.129
NHW nationaal		732		604
Groene Hart		295		306
P4		97		144
Hart van de Heuvelrug samenwerking		87		75
Totaal		**1.212**		**1.129**

Overlopende passiva

Overige overlopende passiva	Saldo 2018 €	291.978	Saldo 2017 €	299.873
Verplichtingen:				
- Subsidieverplichtingen		216.765		232.561
- Verplichtingen		24.984		25.100
Totaal nog te betalen verplichtingen		**241.749**		**257.661**
Nog te betalen bedragen:				
Nog te betalen kosten Subsidies		7.652		2.430
Nog te betalen randwegen		1.373		500
Nog te betalen Connexxion		-		367
Nog te betalen Natuur Beheer		-		1.171
Nog te betalen loonheffing en premie ABP en Belasting, etc		25		66
Nog te betalen energie lasten		27		8
Nog te betalen bedragen UHL (BRU)		9.618		4.017
Nog te betalen Inhuur/Detachering		1.920		-
Nog te betalen Syntus		3.877		-
Nog te betalen Regiotaxi		971		-
Nog te betalen RVO		-		-
Nog te betalen concessies		1.938		9.116
Nog te betalen accountantskosten 2017 / 2018		2.069		-
Overige nog te betalen bedragen		1.780		5.601
Totaal nog te betalen bedragen		**31.250**		**23.275**
Vooruit ontvangen bedragen:				
Subsidies		2.632		1.968
Huur en service kosten		2.165		787

Rijksmiddelen Limes	167	282
Vooruitontvangen bijdragen Min. I&M	0	2.705
Project Driebergen-Zeist	12.693	13.194
Overige vooruitontvangen bedragen	1.322	0
Totaal vooruit ontvangen bedragen	**18.979**	**18.936**

Totaal overige overlopende passiva	**291.978**	**299.873**

Vooruitontvangen specifieke uitkeringen Rijk

Omschrijving	31-12-2017	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2018
Brede doeluitkering	70.229	-	60.446	9.783
Brede doeluitekering BRU deel	-	2.158	-	2.158
BRU vooruitontvangen luchtkwal.	1.941	-	163	1.778
BRU vooruitontvangen bijdrage BOR Utr	1.681	-	125	1.556
BRU vooruitontvangen bijdrage Quick-Wins	705	-	-	705
Totaal	**74.557**	**2.158**	**60.734**	**15.981**

De van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren opgenomen op de balans. De Brede doeluitkering van de Provincie Utrecht en de BRU bijdrage BDU zijn samengevoegd in de Sisa bijlage E27 en in dit overzicht.

Gewaarborgde geldleningen

Staat van gewaarborgde geldleningen					Bedragen x € 1.000
Geldnemer	**Oorspronke-lijk bedrag van de lening**	**Restant lening(en) per 31-12-2017**	**Restant lening(en) per 31-12-2018**	**Waarvan gewaarborgd door Utrecht**	**Einde waarborging**
Zorgsector					
Stichting AVEANT (vh Stg Cascade)	18.191	771	545	545	2026
Subtotaal	**18.191**	**771**	**545**	**545**	
Overige sectoren					
Nationaal Groenfonds	166.643	62.304	53.504	4.334	2024
Provincie-ambtenaren (hypotheken)	-	739	701	701	Aflopend
Stichting Woongoed Zeist	400	-	400	400	2020
Berg & Boschschool Houten	369	369	369	369	2025
S.S.P.O.M.N. (RTV-Utrecht)	5.335	3.350	3.239	3.239	2034
Garantiefonds Energie	4.009	2.722	2.377	2.377	2024
TW De Saffier BV	200	200	75	75	2020
Gemeente Amersfoort	1.600	1.280	1.120	560	2026
VVE Hoofdcentrum Leusden	3.400	-	3.400	1.700	2048
Stichting Huisvesting SV Kampong	600	587	547	547	2031
SETU	16.000	-	15.907	15.907	2038
Subtotaal	**198.556**	**71.551**	**81.639**	**30.209**	
Totaal	**216.747**	**72.322**	**82.183**	**30.753**	

Toelichting

Zorgsector

Voor de zorgsector worden geen nieuwe borgstellingen verstrekt. Het bedrag waarvoor we borg staan voor deze sector vermindert geleidelijk.

Overige sectoren

Ten opzichte van het overzicht in de Begroting 2016 constateren we de volgende verschillen:

- Op 31 januari 2012 is besloten de Financieringsregeling huisvesting provinciale ambtenaren met onmiddellijke ingang in te trekken met dien verstande dat bestaande garanties blijven gelden. Reden hiervoor is dat uit de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Wet Fido per 1 januari 2009 is gebleken dat het verstrekken van garantie op een hypothecaire geldlening door overheidswerkgevers is verboden. Met het intrekken van de financieringsregeling conformeren wij ons derhalve aan de bepalingen in de Wet Fido.
- Met ingang van 1 maart 2018 is een garantstelling verstrekt aan Stichting Woongoed Zeist in verband met het project Zeisterhoeve 1 te Zeist.
- Met ingang van 15 oktober 2018 is een garantstelling verstrekt aan de VvE Hoofdcentrum Leusden inzake het project Hamershof (renovatie van 97 woningen).
- Abusievelijk is bij de totstandkoming van de begroting 2018 en jaarrekening 2017 niet onderkend dat op de gegarandeerde lening van SV Kampong in 2017 reeds is afgelost. De restantlening per 31 december 2017 is daarom bij deze aangepast.
- Uit controle is gebleken dat een garantstelling, verstrekt per 1 januari 2016 aan de gemeente Amersfoort inzake het project MNBB 45 Fietsparkeren station Amersfoort, abusievelijk niet is vermeld in de staat van gewaarborgde gelden in de voorgaande begrotingen en jaarrekeningen.
- Per 1 januari 2018 is een garantstelling verstrekt aan SETU ten behoeve van een kredietfaciliteit voor het verstrekken van leningen, garanties en/of participaties aan bedrijven, georganiseerde initiatieven en instellingen ter uitvoering van de energietransitie in de provincie Utrecht. Bij de totstandkoming van de Begroting 2018 was hierover nog niet besloten. Om deze reden is deze garantstelling in de begroting niet benoemd.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Er zijn transacties die niet blijken uit de balans of exploitatierekening, zoals borgstellingen, garanties, de looptijd van huurcontracten of erfpacht, (latente) geschillen/gedingen, lopende bestellingen en operationele leasecontracten. Daarom is een kort overzicht opgesteld van de desbetreffende post, het financiële belang ervan alsmede de looptijd. Ultimo 2018 worden de openstaande verplichtingen geraamd op € 534,9 miljoen. Deze verplichtingen zijn in onderstaand overzicht opgenomen.
De belangrijkste verplichtingen met een individuele contractwaarde > 2,5 miljoen zijn geïnventariseerd en op basis van de toelichting opgenomen in het onderstaande overzicht.

ving Contract	Resterende verplichting	Toelichting
OV concessie 1	185.000.000	Inschatting is gebaseerd op de gemiddelde besteding in de sisa verantwoording per jaar
OV concessie 2	158.000.000	Inschatting is gebaseerd op de gemiddelde besteding in de sisa verantwoording per jaar
	56.680.000	Verplichting volgens RVO verantwoording minus de bestedingen per jaarschijf
Aankoop trams	23.512.557	Verplichting tot stand gekomen op basis van totaal aantal trams en gemiddelde contractprijs per tram. Nog 9 trams af te nemen
Uithoflijn (inclusief materieel)	28.000.000	Dit betreft met name de nog te maken afronding uithoflijn
Regiotaxi	11.000.000	Verplichting op basis van de raamovereenkomst van 4,75 per rit, tot en met 2023 op basis van een jaarlast van 2,2 miljoen
Regio tram Utrecht	9.600.000	Hoofdcontract instandhouding railvoertuigen exclusief verlengopties
Mobiliteit	6.300.000	Belangrijkste overeenkomsten herinrichting wegen
Subsidie Utrechtslandschap	6.400.000	Bestaat met name uit verplichting €1.600.000 per jaar tot en met 2022
Diverse subsidies	13.750.000	Conform overzicht subsidies
Stationsgebied Driebergen Zeist	8.102.000	Verplichting op basis van de hoofdovereenkomst prorail minius bestedingen in het boekjaar
Aankoop grond	6.520.655	Aankoop grond busstalling
Qbuzz tramstellen	4.800.000	Huurverplichting tramstellen voor 2019
	3.500.000	Agenda Vitaal Plattenland, hoofdbestek natuurinrichting Buitwaard
BISC Subsidie	3.984.000	Begrotingssubsidie tot en met 2020
Subsidie natuurmonumenten	4.030.080	Subsidieverplichting Natuur en landschap
Verlof openstaand saldo medewerkers	2.908.000	Inschatting van het openstaande saldo op basis van de verlofadministratie
Kunst Centraal	2.846.000	Subsidie tot en met 2020
	534.933.292	

Toelichting baten en lasten

Analyse van het jaarrekeningresultaat
Het jaarrekeningresultaat bedraagt € 8,839 mln. positief. Het saldo van de begroting 2018 na de laatste wijziging in de Slotwijziging was € 0,22 mln positief. Het verschil tussen de rekening en de begroting na wijziging van € 8,6 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door verschuiving in de uitvoering van projecten en/of programma's.

In onderstaande tabel zijn de verschillen bij de programma's en overhead gepresenteerd. In de volgende pagina's worden deze verschillen nader toegelicht.

Saldo van de programma's en overhead	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling	1.063	10.876	11.092	7.913	3.179
2. Landelijk gebied	39.626	48.976	34.707	38.324	-3.617
3. Bodem, water en milieu	10.321	14.962	17.245	15.306	1.939
4. Economie en energie	11.745	10.692	14.652	12.125	2.527
5. Bereikbaarheid	125.441	136.002	43.848	2.289	41.559
6. Cultuur en erfgoed	7.430	17.632	20.751	16.572	4.179
7. Bestuur en middelen	10.502	10.994	13.515	13.117	398
Subtotaal programma's	**206.128**	**250.134**	**155.810**	**105.645**	**50.165**
Overhead	33.112	31.945	40.609	33.059	7.550
Totaal programma's en overhead	**239.241**	**282.079**	**196.419**	**138.704**	**57.715**
Stortingen in de reserves	117.477	11.525	117.214	134.972	-17.759
Onttrekkingen aan de reserves	167.945	74.417	75.846	41.638	-34.208
Totaal inclusief reserves	**188.773**	**219.187**	**237.787**	**232.038**	**5.749**

Toelichting: bovenstaande tabel is exclusief algemene dekkingsmiddelen en stelposten, welke ná de verschillenanalyse per programma is gepresenteerd.

Verschillenanalyse programma's

Verschillenanalyse Programma 1

Verschillenanalyse Ruimtelijke ontwikkeling	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Programma Binnenstedelijke Ontwikkeling De onderbesteding heeft te maken met het feit dat enkele projecten zijn vertraagd waar grote subsidiebedragen aan gekoppeld zijn. Vanwege het complexe speelveld bij binnenstedelijke woningbouwprojecten, waarbij wij ook afhankelijk zijn van derden, is het soms moeilijk in te schatten wanneer de financiële afronding plaats zal vinden.	4.411	3.716	695
Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg Door de eerder toegelichte stelselwijziging wordt een deel van de gebiedsontwikkeling HvdH vanaf 2018 verantwoord onder de vaste activa. Gevolg hiervan is dat vanaf 2018 op de afgeronde projecten afgeschreven wordt. De afschrijvingslast in 2018 is € 1,046 mln. In de begroting was geen rekening gehouden met deze wijziging.	-	1.046	-1.046
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	6.681	6.387	294
Totaal lasten	**11.092**	**11.149**	**-57**
Baten			
Programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg Door de eerder toegelichte stelselwijziging wordt vanaf 2018 op de grondexploitatie HvdH tussentijds winst genomen conform de BBV richtlijnen. Met deze methode was in de begroting geen rekening gehouden. In 2018 is € 1,466 mln. aan tussentijdse winst uit de Voorraden getrokken. De winst dient, om recht te doen aan de afspraken met de gemeenten Soest en Zeist, beschikbaar te blijven voor het programma. Daarnaast is de voorziening Hart van de Heuvelrug opgeheven. Hierdoor valt € 100.000 vrij naar de algemene middelen.	-	1.566	1.566
De in december ontvangen decentralisatie uitkering vanuit het provinciefonds voor klimaatslimme landbouw is in de exploitatie verantwoord als baten, maar was niet meegenomen in de begroting van dit jaar. De baten worden vervolgens via een dotatie toegevoegd aan de reserve N.T.V.A.	-	1.600	1.600
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	-	70	70
Totaal baten	**-**	**3.236**	**3.236**
Totaal	**11.092**	**7.913**	**3.179**

Verschillenanalyse Programma 2

Verschillenanalyse Landelijk gebied	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Vergunningverlening natuur en landschap Onderuitputting doordat aanbestedingskosten vergunningentool Elvhis lager uitvielen en doordat verwachte kosten i.v.m. behandelen/repareren vergunningaanvragen, o.a. i.v.m. de PAS, is opgeschoven/uitgesteld.	2058	1905	153
Wet natuurbescherming (Wnb) De uitgaven op dit budget zijn uiteenlopend en jaarlijks wisselend en afhankelijk van hetgeen zich bij uiteenlopende onderdelen (gebieden, soorten en bos) van de Wnb aandient. De uitgaven betrefen onder ander inhuur voor advisering en seconds opions, inhuur van advocaten voor civielrechtelijke procedures, communicatie en juridische expertise. In 2018 is minder ingehuurd dan begroot.	304	207	97
AVP De overschrijding van € 2,7 mln. wordt m.n. veroorzaakt doordat bijdragen van waterschappen aan de POP3-regeling niet productieve investeringen water worden afgerekend via het programma AVP van de provincie Utrecht. Derhalve zijn deze middelen als transitorische subsidieverplichting opgenomen in onze administratie. Dit leidt tot een technische overschrijding. Dit wordt op termijn weer terug ontvangen via de baten. (Budget AVP loopt via reserve landelijk gebied). Daarnaast hebben er diverse correcties van subsidies plaatsgevonden waarbij jaar van lastneming is gecorrigeerd. Verder hebben er diverse correcties plaatsgevonden voor het revolverend fonds wat tot meer lasten heeft geleid bij AVP (ca. € 0,6 mln.).	13.510	16.280	-2.770
Regulier natuurbeheer Er worden jaarlijks mutaties ingediend door aanvragers natuurbeheer op bestaande contracten en er worden subsidieaanvragen gedaan voor uitbreidingen. Dit is op voorhand niet in te schatten, waardoor budget en betalingen kunnen verschillen. Verder hebben er nog divers correcties plaatsgevonden van lasten van subsidieverplichtingen.	9.053	7.592	1.461
Agrarisch natuurbeheer Ten tijde van de slotwijziging werd een onderbesteding van 2 mln. verwacht en is het budget met dat bedrag verlaagd en opgenomen in de reserve landelijk gebied, het betrof een kasritme wijziging. Achteraf gezien was die verlaging te ruim omdat geen rekening is gehouden met (een deel van) de uitvoeringskosten van RVO.Ook aangezien er nog diverse correcties van subsidies hebben plaatsgevonden (last nemen in 2018 ipv 2017 of 2019 of juist andersom)	1.269	2.502	-1.233
Faunaschade Het betreffen schadevergoedingen die via BIJ12 worden uitgekeerd voor schade door fauna, bijv. ganzen, mezen en edelherten. Indien er sprake is van een tekort dat niet kan worden opgevangen binnen de programmabudgetten dan kan er aanspraak worden op de reserve weerstandsvermogen waar dit als risico is opgenomen.	1.391	1.902	-511
Biodiversiteit De middelen voor de uitvoering van de Realisatiestrategie natuur zijn vanaf 9 juli 2018 via de Kadernota 2018 beschikbaar gekomen. Deze middelen worden grotendeels via subsidies beschikbaar gesteld. Via een openstellingsbesluit van de Subsidieverordening kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) kunnen vanaf 1 november 2018 projectvoorstellen die bijdragen aan de biodiversiteitsopgave binnen het Natuurnetwerk Nederland worden ingediend. De korte periode in 2018, de voorbereidingen met de stakeholders (Utrechtse Aanpak, soortenmanagmentplannnen, maatregelen aandachts(icoon)soorten en de complexiteit van de verschillende onderwerpen maakt dat de uitgaven nog niet volledig zijn gerealiseerd. Het overschot is daarom eenmalig en tijdelijk gestort in de reserve landelijk gebied. De middelen blijven hiermee beschikbaar voor dit doel.	1.276	191	1.085
Landbouwvisie PS hebben tijdens de behandeling van de Landbouwvisie in september 2018	331	197	134

besloten dat er een Samenwerkingsagenda Landbouw moest komen die ter besluitvorming aan PS moest worden voorgelegd. Daardoor is start met de uitvoering van de Landbouwvisie, dus ook besteding van de middelen voor 2018 vertraagd. Er is een bestemmingsvoorstel opgesteld waarin wordt voorgesteld om dit restantbudget over te hevelen naar 2019.			
Woonschepen Dit betreffen kosten voor het aanleggen van nieuwe waterleidingen voor verplaatste woonschepen. Dit risico (budgetoverschrijding) is opgenomen in het weerstandsvermogen. Dit tekort kan echter worden opgevangen binnen de budgetten van programma 2.	50	182	-132
Grondtransactie Dit betreft een correctie i.v.m. het twee keer activeren van een grondtransactie. De reden hiervan is dat deze grond in 2018 geactiveerd is, maar met terugwerkende kracht ook in 2017 was geactiveerd. De afwaardering is geboekt in het resultaat.	-	642	-642
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	11.643	11.550	93
Totaal lasten	**40.885**	**43.150**	**-2.265**
Baten			
AVP Hogere baten o.a. door bijdrage Waternet (€100.000) al in 2018 i.p.v. 2019 en een lagere subisidievaststelling (€178.000) en diverse kleinere baten. Daarnaast hebben er correcties plaatsgevonden van baten naar het revolverend fonds (- ca 1,7 mln.) Deze baten stonden voorheen bij AVP en zijn nu geboekt bij het revolverend fonds. Waardoor er nu minder baten staan bij AVP dan begroot.	5.548	4.075	-1.473
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	630	751	121
Totaal baten	**6.178**	**4.826**	**-1.352**
Totaal	**34.707**	**38.324**	**-3.617**

Verschillenanalyse Programma 3

Verschillenanalyse Bodem, water en milieu	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Grondwaterheffing Er is sprake van ca. € 600.000 aan lasten tlv de grondwaterheffing en daarmee een onderuitputting van circa € 500.000. Dat er een bedrag van € 1.097.000 staat komt doordat het saldo in de voorziening is gestort.	1.099	1.097	2
Duurzaamheid Door onderbezetting zijn een aantal voorgenomen projecten, zoals uitwerken indicatoren circulariteit en circulair bouwen, niet van de grond gekomen, maar doorgeschoven naar 2019.	395	219	176
Nationaal samenwerkingsprogramma lucht (NSL) Op basis van het BBV zijn de lasten en baten nog t.l.v. 2017 geboekt te worden. De begroting kon in 2018 niet meer gewijzigd worden.	2.705		2.705
Vaarwegenbeheer Voor het vaarwegbeheer is er jaarlijks budget op basis van een overeenkomst. De kosten worden gemaakt door waterschappen en die deze declareren bij de provincie. In 2018 zijn er minder kosten gemaakt dan begroot. Het restantbudget is in de reserve gestort.	457	212	245
Programma bodemsanering Lagere lasten doordat enkele subisdieaanvragen nog niet zijn ingediend, vertraging bij landelijk beleidskader wat doorwerkt inzet provinciale middelen, en onderuitputting bij informatiebeheer bodem doordat een pilot eerst moet worden geevalueerd voordat er kosten worden gemaakt. Budget wordt geegaliseerd via een reserve.	7.546	6.761	785
Balansafwikkelverschillen door m.n. afgeboekte transitorische verplichtingen		-145	145
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	13.085	12.849	236
Totaal lasten	**25.287**	**20.993**	**4.294**
Baten			
Nationaal samenwerkingsprogramma lucht (NSL) Op basis van het BBV zijn de lasten en baten nog t.l.v. 2017 geboekt. De begroting kon in 2018 niet meer gewjizigd worden.	2.705		-2.705
Grondwaterheffing betreffen baten op kostenplaatsen waarvan lasten worden doorbelast naar de centrale kostenplaats voor grondwaterheffing		407	407
Programma bodemsanering Lagere baten doordat een vrijgevallen bedrag van een transitorische verplichting 2017 is gecorrigeerd naar 2017.	3.685	3.385	-300
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	1.652	1.895	243
Totaal baten	**8.042**	**5.687**	**-2.355**
Totaal	**17.245**	**15.306**	**1.939**

Verschillenanalyse Programma 4

Verschillenanalyse Economie en energie	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Foodvalley Voor de uitvoering van de motie Foodvalley zijn bij de Voorjaarsnota 2018 middelen beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bedoeld voor cofinanciering van projecten vanuit Foodvalley. Aanvragen voor cofinanciering van de regio Foodvalley waren later gereed dan gepland, waardoor de subsidies niet meer in 2018 beschikt konden worden	150	-	150
Cofinancieringsfonds Vanuit het cofinancieringsfonds draagt de provincie via de Uitvoeringsverordening Economic Board Utrecht (EBU) bij aan projecten van derden. Hierdoor is het kasritme van de bijdragen aan projecten moeilijk te voorspellen. Door de lagere uitgaven, wordt er ook minder aan de reserve cofinanciering onttrokken.	3.604	2.959	645
Economisch beleid Bij de Voorjaarsnota 2018 is € 100.0000 beschikbaar gesteld voor ondersteuning van het brede MKB. Door het ontbreken van een vastgesteld beleidskader (planning 2019) zijn deze middelen in 2018 niet besteed.	350	142	208
Merkversterking en groei toerisme Door onderbezetting zijn de projecten vertraagd op gang gekomen waardoor de besteding is achtergebleven. Daarnaast drukken de lasten van vier subsidies met een waarde van in totaal € 140.000 die, in het kader van de subsidieregeling Agenda Recreatie en Toerisme 2016-2019 in augustus zijn ingediend en in 2018 zijn verplicht toch op 2019, omdat de regelgeving aangeeft dat activiteiten die in 2019 starten ook als last in dat boekjaar genomen moeten worden.	537	380	157
Toekomst recreatieschappen Op 1 januari 2018 is het recreatieschap Vinkeveense Plassen opgeheven en zijn de taken ondergebracht bij recreatieschap Stichtse Groenlanden. In de loop van het jaar is gebleken dat het nodig is om, voor een goede en efficiënte samenwerking, het opdrachtgeverschap van de recreatieschappen en het opdrachtnemerschap van RMN te professionaliseren. Het traject Toekomst recreatieschappen loopt daarom uit en wordt naar verwachting in 2019 afgerond.	165	53	112
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	10.780	10.111	669
Totaal lasten	**15.586**	**13.645**	**1.941**
Baten			
Cofinancieringsfonds Voor de uitvoering van de MIT-regeling (MKB Innovatie Regio en Topsectoren), onderdeel van de Uitvoeringsverordening EBU, ontvangt de provincie een bijdrage van het Rijk. In 2018 heeft de provincie nog een deel van de bijdrage voor 2017 ad € 560.000 ontvangen. Dit bedrag was echter niet in de begroting 2018 meegenomen.	610	1.200	590
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	324	320	-4
Totaal baten	**934**	**1.520**	**586**
Totaal	**14.652**	**12.125**	**2.527**

Verschillenanalyse Programma 5

Verschillenanalyse Bereikbaarheid	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
	72.900	72.709	191
Concessie beheer Bus en Tram U-OV en Streek De lagere lasten van € 0,9 mln. worden voornamelijk veroorzaakt door lagere marketingkosten en verrekening vervoerderskosten corridor Zeist.			
	17.573	14.629	2.944
Regiotaxi U-OV en Streek De lagere lasten van € 2,9 mln. worden voornamelijk veroorzaakt door de aanbesteding van nieuwe vervoerder op perceel 1 (Utrecht/Stichtse Vecht-deel Maarssen) die op 1 april 2018 is ingegaan. In het eerste kwartaal 2018 zijn daardoor beduidend minder ritten gemaakt.			
	24.744	22.841	1.903
Tram De lagere lasten van € 1,9 mln. worden veroorzaakt door lagere kosten dan verwacht voor onderhoud van railinfra, haltes en telematica. Ook zijn kapitaallasten lager dan geraamd omdat de uitvoering van een drietal investeringen later in 2019 afgerond worden, het gaat hierbij om het distributiesysteem, oplaadpunten en camera's in de tram.			
Versnelde afschrijving UHL In 2017 is een onzekerheid geconstateerd bij de UHL. Financieel is deze chter niet verwerkt in 2017. Dat doen we nu in 2018 door het aandeel van de province van € 4,8 mln. versneld af te schrijven. Deze afschrijvingslast wordt onttrokken uit de bestemmingsreserve Kapitaallasten UHL. Binnen het extra krediet UHL zijn ook kosten opgenomen voor Qbuzz t.b.v. werving en selectie, opleiding chauffeurs en vertragingskosten. Deze kosten ad € 5,6 mln. dragen niet bij tot de realisatie van het actief en moeten daarom als exploitielasten worden gezien. De kosten van het extra krediet komen ten laste van de bestemmingsreserve Kapitaallasten UHL.	-	10.376	-10.376
	25.279	1.289	23.990
Subsidies Wegen en Verkeer en Infrastructurele maatregelen OV De lagere lasten van € 24 mln. worden veroorzaakt door de financiële afwikkeling en definitieve vaststelling van een aantal subsidiebeschikkingen uit het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (RUVV). Deze waren begroot in 2018 maar zijn uiteindelijk in de jaarrekening 2017 verantwoord.			
	4.171	3.171	1.000
Bijdrage aan knelpunten U-10 gemeenten Bij de Voorjaarsnota 2018 is er € 4,171 mln. beschikbaar gesteld voor mobiliteitsknelpunten binnen de U-10 gemeenten. De bijdrage voor de gemeente Zeist is lager uitgevallen. De bijdrage voor de gemeente Utrecht is pas in 2019 beschikt en wordt verantwoord in de jaarrekening 2019. Zie ook reserve kosten Voorfinanciering.			
	26.108	10.831	15.277
Projecten Brede Doeluitkering (BDU) De lagere lasten van € 15 mln. worden veroorzaakt doordat voorafgaand aan de afronding de lasten van subsidiebeschikkingen in de jaarrekening 2017 zijn verantwoord.			
	27.380	23.915	3.465
Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen De lasten van variabel beheer en onderhoud zijn in 2018 lager (€ 3,5 mln.) dan begroot. De reden hiervoor is uitstel van het variabel (groot) onderhoud op enkele wegtrajecten en een kunstwerk en op basis van een risicoafweging uitstel van onderhoud bij het wegmeubilair.			
	2.826	3.569	-743
Projecten VERDER Het saldo wordt veroorzaakt doordat voorafgaand aan de afronding van de subsidie de lasten al zijn genomen in 2018. In de begroting was hier geen rekening mee gehouden.			
	1.834	1.690	144
Mobiliteitsmanagement RVM De lagere lasten zijn voornamelijk het gevolg van het voortijdig beëindigen van			

het contract van een gecontracteerde partij voor CSB systeem diensten.			
Diverse uitvoeringsprojecten Grote Wegen Werken Het saldo wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de lasten van een aantal GWW projecten voorafgaand aan de afronding in 2017 zijn genomen.	19.886	8.819	11.067
Overige verschillen	7.801	7.540	261
Afwikkelingsverschillen voorgaande jaren Voordeel ontstaan door afwikkeling oude opdrachten	-	-2.158	2.158
Totaal lasten	**230.501**	**179.222**	**51.279**
Baten			
BDU 2018 OV De taken van OV worden jaarlijks gefinancierd vanuit de Brede Doeluitkering (BDU), vanaf 2016 onderdeel van het Provinciefonds. De lagere baten betreft de lagere inzet van de nog niet bestede BDU middelen voor 2016, opgenomen op de balans van de provincie. De lagere inzet komt door de lagere concessiekosten in 2018.	163.486	161.529	-1.957
Regiotaxi U-OV en Streek De lagere baten van € 0,8 mln. heeft te maken met de aanbesteding van perceel 1 gestart op 1 april 2018. In het eerste kwartaal zijn minder ritten gemaakt (zie ook de toelichting bij de lasten).	9.860	9.116	-744
Tram De lagere baten wordt voornamelijk veroorzaakt door een lagere toerekening van personeelskosten aan de projecten.	5.490	5.137	-353
Projecten Brede Doeluitkering (BDU) De hogere baten zijn het gevolg van het afrekenen diverse projecten bij de programma's Beter Benutten welke in 2018 niet waren voorzien.	-73	378	451
Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen In 2018 lagen de baten hoger dan begroot vanwege hogere verrekening van schades door derden en onderhoud voor derden, met het programma sanering verkeerslawaai en verrekening met uitvoeringsprojecten. Daarnaast zijn de baten van de gladheidsbestrijding wat hoger vanwege hogere opbrengst uit dienstverlening strooiactiviteiten voor partners (gemeenten) in onze provincie.	1.990	2.628	638
Mobiliteitsmanagement RVM De lagere baten zijn als gevolg van lagere bijdrage uit het programma VERDER in verband met lagere uitgaven binnen het programma RVM.	834	303	-531
Diverse uitvoeringsprojecten Grote Wegen Werken De lagere baten worden voornamelijk veroorzaakt doordat de baten van een aantal projecten bij de jaarrekening 2017 zijn verantwoord.	5.060	877	-4.183
Vrijval voorziening Beheer en onderhoud Kantons Op dit moment voldoet het beheerplan niet aan de eisen die de BBV hieran stelt. De voorziening wordt daarom opgeheven en de beschibare middelen vallen vrij. Omdat deze middelen wel noodzakelijk zijn voor toekomstig onder stellen wij voor deze middelen te storten in de reserve Beheer en onderhoud Huisvesting.	-	162	162
Overigen	6	-60	-66
Afwikkelingsverschillen voorgaande jaren Nadeel ontstaan door afwikkeling oude opdrachten	-	-3.137	-3.137
Totaal baten	**186.653**	**176.933**	**-9.720**
Totaal	**43.848**	**2.289**	**41.559**

Verschillenanalyse Programma 6

Verschillenanalyse Cultuur en erfgoed	**Begroting 2018 na wijziging**	**Rekening 2018**	**Saldo**

Lasten			
Publieksbereik Onderuitputting doordat er subsidies later zijn beschikt.	735	600	135
Erfgoedparels De lasten 2018 zijn lager dan de raming wat is veroorzaakt door het verschuiven naar 2019 van enkele subsidies, o.a. die voor restauratie van de Domtoren ad € 4 mln.	7.106	3.414	3.692
Erfgoedinstellingen Museum Oud Amelisweerd (MOA) is in 2018 falliet gegaan. Hierdoor zal de lening van 160.000 niet meer worden afgelost en is dit bedrag in 2018 afgeboekt ten laste van de exploitatie. Er is een bestemmingsvoorstel gedaan om dit te dekken uit het hiervoor opgenomen bedrag in de reserve Projecten, onderdeel Frictiekosten intensivering cultuur.	2.380	2.513	-133
Nieuwe Hollandse Waterlinie - samenwerkingsverbanden Jaarlijks is 500.000 begroot aan bijdragen aan samenwerkingsverbanden. Dit valt in 2018 lager uit doordat de bijdrage 2018 aan Pact van Ruigenhoek al in 2017 is verstrekt en een bijdrage aan publiek ondernemen in 2018 ook vervalt.	500	300	200
Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie Er is niet speciefiek 1 post aan te wijzen waardoor er een overschrijding is, dit budget wordt geegaliseerd via een reserve, het tekort is onttrokken.	4.080	4.208	-128
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000.	7.852	7.516	336
Totaal lasten	**22.653**	**18.551**	**4.102**
Baten			
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000.	1.902	1.980	78
Totaal baten	**1.902**	**1.980**	**78**
Totaal	**20.751**	**16.572**	**4.179**

Verschillenanalyse Programma 7

Verschillenanalyse	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Accountantskosten: In verband met het onderzoek naar de Uithoflijn zijn er aanvullende werkzaamheden verricht door de onafhankelijke accountant.	300	1.010	-710
Project verbeteren bedrijfsvoering Betreft een onderuitputting in 2018. In 2019 zullen deze kosten alsnog gemaakt worden voor o.a. een managementtool. Hiervoor is een projectreserve ingesteld.	420	320	100
Overige GS budgetten: Vooral bij het budget Bijzondere uitgaven GS heeft een onderschrijding plaatsgevonden, omdat er nauwelijks aanvragen zijn binnengekomen voor bijzondere uitgaven.	1.474	1.344	130
Wachtgelden en pensioenen GS: In verband met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 68 jaar is een extra dotatie gedaan in de voorziening.	520	795	-275
Voorbereiden/organiseren evenementen: Betreft budget voor koningsdag 2019 in Amersfoort. De bijdrage in de kosten voor koningsdag 2019 zijn pas in 2019 gemaakt.	400	-	400
Balansafwikkelverschillen o.a. door afgeboekte transitorische verplichtingen	-	-529	529
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	10.734	10.701	33
Totaal lasten	**13.848**	**13.641**	**207**
Baten			
IPO: Creditnota ontvangen (0,06 mln.) m.b.t. secretariaat IPO inzake 2018. Verder stijging IPO baten/verdeling in 2018 (0,04 mln.)	83	192	109
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	250	332	82
Totaal baten	**333**	**524**	**191**
Totaal	**13.515**	**13.117**	**398**

Verschillenanalyse Overhead

Verschillenanalyse Overhead	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Saldo
Lasten			
Balansafwikkelverschillen o.a. door afgeboekte transitorische verplichtingen	-28	-463	435
Project informatieveiligheid Dit project loopt door t/m 1e kwartaal 2019, deel van de lasten schuift door, hiervoor wordt ook een bestemmingsvoorstel gedaan.	1.036	802	234
Concerncontrol Lagere lasten doordat er minder GRC-onderzoek (Governance Risk Compliance) uit eigen budget heeft plaatsgevonden.	463	373	90
Facilitair Hogere lasten schoonmaak a.g.v. nieuwe leverancier en effect indexering	13.783	13.478	305
Doorbelasting Gemeenschappelijke Beheerorganisatie IPO Factuur van IPO (0,3 mln.) die geheel wordt doorbelast (zie ook baten, per saldo 0). Daarnaast restitutie inzake bijdrage 2017.	-	234	-234
Personeel en organisatie Lagere lasten door o.a. lagere lasten POB-budget en lagere lasten voor ARBO doordat er een onderzoek doorschuift naar 2019.	2.673	1.958	715
ICT Lagere ICT-lasten door lagere projectkosten VIPU en de vertraagde opstart van de projecten m.b.t. Digitale dienstverlening	6.206	5.664	542
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	24.277	23.880	397
Totaal lasten	**48.410**	**45.926**	**2.484**
Baten			
Baten a.g.v. vrijval gedeelte voorziening Non Acitviteitenregeling (NAR) a.g.v. aanpassing AOW-leeftijd en actualisatie voorziening	-	1.088	1.088
Doorbelasting Gemeenschappelijke Beheerorganisatie IPO Factuur van IPO die geheel wordt doorbelast (zie ook lasten, per saldo 0)	-	312	312
Vrijval Voorziening Groot onderhoud Huis van de Provincie	-	3.576	3.576
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	7.801	7.892	91
Totaal baten	**7.801**	**12.868**	**5.067**
Totaal	**40.609**	**33.058**	**7.550**

Algemene dekkingsmiddelen en stelposten

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2017	Oorspronk. Begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Verschil
Saldo treasury	-2.915	-4.039	-2.288	256	-2.544
Dividend	-144	-600	-600	-1.165	565
Uitkering provinciefonds	-98.734	-102.775	-109.158	-104.685	-4.473
Opcenten motorrijtuigenbelasting	-119.420	-121.123	-120.800	-122.385	1.585
Overigen	-200	-200	200	215	-15
Saldo kostenplaatsen	-134	-	-	52	-52
	-221.547	**-228.737**	**-232.646**	**-227.712**	**-4.934**
Onvoorzien	-	800	445	-	445
Loon- en prijsontwikkeling	-	433	-	-	-
Stelposten	**-**	**1.233**	**445**	**-**	**445**
Totaal algemene dekkingsmiddelen en stelposten	**-221.547**	**-227.504**	**-232.201**	**-227.712**	**-4.489**
Stortingen in de reserves	5.326	3.971	3.335	4.770	-1.435
Onttrekkingen aan de reserves	-5.204	-5.182	-9.141	-13.935	4.794
Totaal inclusief reserves	**-221.426**	**-228.715**	**-238.007**	**-236.877**	**-1.130**

Toelichting resultaat algemene middelen en stelposten

Saldo treasury
Het nadelig saldo van de treasury van wordt voornamelijk veroorzaakt door de administratieve verwerking van het garantieproduct om te voldoen aan de verantwoording confrom de gestelde eisen vanuit het BBV.

Dividend
In 2018 is er meer dividend ontvangen over 2017 van Vitens dan begroot.

Uitkering provinciefonds
De uitkering uit het provinciefonds in de Begroting is gebaseerd op de mei-circulaire 2018.
De mutaties in de september- en decembercirculaire zijn niet meegenomen in de Begroting.
Dit zorgt voor dat de realisatie lager is dan de begroting bij de uitkering van het provinciefonds.

Opcenten motorrijtuigenbelasting
Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst, die namens de provincie het innen van de opcenten verzorgt, blijkt dat de werkelijke opbrengst over het jaar 2018 € 122,4 mln bedraagt. Deze hogere opbrengst kan verklaard worden door een toename van het aantal belaste auto's in de provincie Utrecht.

Toelichting Stelposten
De begrote stelpost onvoorzien van € 800.000 is ingezet voor:
1. Een bijdrage van € 210.000 voor formatieve ondersteuning Montfoort
2. Een bijdrage van € 50.000 voor het bevrijdingsfestival Utrecht
3. Een bedrag van € 500.000 voor de viering van 75 vrijheid.

Voor de stelpost onvoorzien resteert een saldo van € 40.000.

Begrotingsrechtmatigheid

Uit de jaarstukken 2018 blijkt dat in enkele programma's de begrote lasten (na begrotingswijzigingen) zijn overschreden. Hierbij baseren we ons op de tabel Overzicht van baten en lasten welke eerder in deze jaarrekening is gepresenteerd. Het gaat om de volgende programma's:

- Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling
- Programma 2. Landelijk gebied
- Algemene dekkingsmiddelen

Op grond van artikel 193, lid 3 Provinciewet zijn alle begrotingsoverschrijdingen op de lasten (en daarmee overeenstemmende balansmutaties) onrechtmatig. De commissie BBV geeft in de Kadernota Rechtmatigheid 2018 zijn visie over de invulling van het begrip rechtmatigheid in de controlverklaring van decentrale overheden. Volgens de Kadernota Rechtmatigheid 2018 is in onderstaande gevallen sprake van begrotingsonrechtmatigheden, waarbij er wel onderscheid wordt gemaakt naar type overschrijding m.b.t. het rechtmatigheidsoordeel:

Tellen wel mee in het oordeel over de rechtmatigheid:

1. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid en waarvoor men tegen beter weten in geen voorstel tot begrotingsaanpassing heeft ingediend;
2. Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, maar die ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd;
3. Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door extra inkomsten die niet direct gerelateerd zijn. Over de aanwending van deze extra inkomsten hebben Provinciale Staten nog geen besluit genomen;
4. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten welke achteraf geconstateerd tijdens het verantwoordingsjaar als onrechtmatig moeten worden beschouwd, omdat dit bijvoorbeeld uit nader onderzoek van de subsidieverstrekker, belastingdienst of een toezichthouder blijkt (bijvoorbeeld een belastingnaheffing);
5. Kostenoverschrijdingen op activeerbare activiteiten (investeringen oftewel totaal geautoriseerd krediet) waarvan de gevolgen voornamelijk zichtbaar worden via hogere afschrijvings- of financieringslasten in het jaar van investeren;

Tellen niet mee in het oordeel over de rechtmatigheid:

6. Kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels gecompenseerd worden door direct gerelateerde opbrengsten (bijvoorbeeld subsidies);
7. Kostenoverschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen. Vaak blijkt vanwege dit open karakter in het kader van de jaarrekening een (niet eerder geconstateerde) overschrijding.

Hierna is de analyse van de begrotingsrechtmatigheid opgenomen:
Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling à € 0,057 mln.
De hogere gerealiseerde lasten in dit programma zijn met name ontstaan doordat er een aanpassing is gedaan in de administratie van het programma Hart van de Heuvelrug. Een deel van de projecten is naar de vaste activa over geheveld. Daar wordt vervolgens op afgeschreven. Deze administratieve aanpassing is op grond van het BBV doorgevoerd bij de controle op de jaarrekening 2018 en was niet te voorzien. Om die reden is deze beperkte overschrijding van het lastenbudget niet aan te merken als begrotingsonrechtmatigheid.

Programma 2. Landelijk gebied à € 2,265 mln.
De hogere gerealiseerde lasten in dit programma zijn met name ontstaan door bijdragen aan waterschappen van de POP3-regeling die worden verrekend via het programma Agenda Vitaal Platteland, waar een specifieke reserve voor is ingesteld. Verder is in dit programma sprake van diverse correcties qua verantwoording in het juiste boekjaar van lastnemingen van subsidies en een correctie die betrekking heeft op het revolverend fonds. Alle genoemde mutaties zijn (administratief) technisch van aard en om die reden is de overschrijding van het lastenbudget niet aan te merken als begrotingsonrechtmatigheid.

Algemene dekkingsmiddelen à € 4.075.000
De hogere gerealiseerde lasten betreffen voor € 4 mln. de verwerking van het garantieproduct, waarmee de BBV regels worden nagevolgd. Deze verwerkingswijze kon niet meer worden opgenomen in de begroting 2018. We

merken dit niet aan als begrotingsonrechtmatigheid. Het resternde bedrag betreft hogere lasten (indexatie) van de bijdrage aan provincie Zeeland en enkele administratieve afwikkelingen in het kader van de jaarrekening. Gezien het zeer beperkte bedrag en het gegeven dat dit voorvloeit uit administratieve correctieboekingen, merken we dit niet aan als begrotingsonrechtmatigheid.

Staat van Incidentele lasten en baten

In onderstaande tabel is inzichtelijk gemaakt welke incidentele en structurele lasten en baten er zijn gerealiseerd in de jaarrekening 2018. In de Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten (specificatie), welke u in het vervolg van deze jaarrekening tegenkomt, is per programma en het overzicht Overhead inzichtelijk gemaakt uit welke posten de incidentele lasten en baten zijn opgebouwd.

Totstandkoming

De staat van incidentele lasten en baten is gebaseerd op een handmatige analyse van de realisatie door het team financiën. Het uitgangspunt voor deze analyse is de bijgestelde begroting 2018, welke door uw Staten is vastgesteld. Vanuit de begrotingsbedragen is af te leiden welke posten als incidenteel bestempeld worden. Vervolgens is op kostenplaatsniveau een vergelijking en analyse gemaakt tussen de incidentele begrotingsbedragen en de gerealiseerde lasten. Dit leidt vervolgens tot de Staat van incidentele lasten en baten.

Financieel beeld

Het financieel beeld laat zien dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. Er is sprake van structureel evenwicht.

	Incidenteel 2018	Structureel 2018	Totaal 2018
1. Ruimtelijke ontwikkeling	3.496	7.653	11.149
2. Landelijk gebied	5.586	37.564	43.150
3. Bodem, water en milieu	7.390	13.603	20.993
4. Economie en energie	7.848	5.797	13.645
5. Bereikbaarheid	108.402	70.820	179.222
6. Cultuur en erfgoed	4.875	13.676	18.551
7. Bestuur en middelen	1.511	12.130	13.641
Overhead	5.091	40.835	45.926
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	4.000	275	4.275
Totaal lasten	**148.199**	**202.353**	**350.553**
1. Ruimtelijke ontwikkeling	-3.236	0	-1.636
2. Landelijk gebied	-4.760	-66	-4.826
3. Bodem, water en milieu	-3.868	-1.819	-5.687
4. Economie en energie	-1.491	-29	-1.520
5. Bereikbaarheid	-177.580	647	-176.933
6. Cultuur en erfgoed	-452	-1.528	-1.980
7. Bestuur en middelen	-	-524	-524
Overhead	-	-12.868	-12.868
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	-1.338	-230.649	-231.987
Totaal baten	**-192.725**	**-246.835**	**-439.560**
Totaal saldo van lasten en baten	**-44.526**	**-44.482**	**-89.008**
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	84.169	-	84.169
Saldo rekening	**48.643**	**-44.482**	**-4.839**

Structurele stortingen en onttrekkingen reserves

Er is in 2018 geen sprake van een structurele storting in of onttrekking uit een reserve.

Informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2018

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op de provincie Utrecht. Het voor de provincie Utrecht toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000,- (Algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing).

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking.

bedragen x € 1	**H. Goedhart**	**mr. C.A. Peters**	**C.P. Bontje**
Functiegegevens	provinciesecretaris	statengriffier	provinciesecretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 01/08	01/01 – 31/12	13/02 – 01/06
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 98.952	€ 118.164	€ 34.737
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 11.351	€ 17.942	€ 5.270
Subtotaal	*€ 110.303*	*€ 136.106*	*€ 40.007*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 109.775	€ 189.000	€ 56.441
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	€ 110.303	€ 136.106	€ 40.007
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	*1)	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
**1) De bezoldiging van de heer Goedhart vloeit voort uit schriftelijk overeengekomen afspraken voor inwerking treding van de WNTII. Het overgangsrecht is van toepassing en is ingegaan op 1 januari 2015.*			
Gegevens 2017			

Functiegegevens	provinciesecretaris	statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12	01/07 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 164.810	€ 57.174
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.068	€ 8.301
Subtotaal	*€ 182.878*	*€ 65.475*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 181.000	€ 91.244
Totale bezoldiging	€ 182.878	€ 65.475

Overige rapportageverplichting op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2018 een bezoldiging boven het individuele bezoldigingsmaximum hebben ontvangen. Er zijn in 2018 geen

ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerder jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

*) De bezoldiging van de heer Goedhart vloeit voort uit schriftelijk overeengekomen afspraken voor inwerking treding van de WNTII. Het overgangsrecht is van toepassing en is ingegaan op 1 januari 2015

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12.

bedragen x € 1	**J.H. de Baas**
Functiegegevens	Provinciesecretaris/ algemeen directeur (a.i.)
Kalenderjaar	**2018**
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01/06 – 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	7
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 182
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 170.900
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 170.900
Bezoldiging	
Werkelijk uurtarief lager dan het (gemiddeld) maximum uurtarief?	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 140.196
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 140.196
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Totale bezoldiging, exclusief BTW	**€ 140.196**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking

bedragen x € 1	H. Goedhart
Functiegegevens	
Functie(s) bij beëindiging dienstverband	provinciesecretaris
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2018
Ontslaguitkering	
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	€ 75.000
Individueel toepasselijk maximum	€ 75.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Totaal uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	€ 75.000
Waarvan betaald in 2018	€ 75.000
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2018, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico’s en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

Single information Single audit

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019

IenW	**E27**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer** **Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)**	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 01*	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 03*	Correctie over besteding (T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 04*	Eindsaldo/-reservering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 05*	
			€ 72.387.554		€ 60.221.532	€ 224.600	€ 11.941.422	
IenW	**E28**	**Regionale mobiliteitsfondsen** Besluit Infrastructuurfonds Provincies en Wgr+ regio's	Eindsaldo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 01*	Dotatie regio in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 02*	Dotatie rijk in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 03*	Rentebaten (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 04*	Besteding (jaar T) uit het fonds (onderscheid herkomst middelen niet nodig) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 05*	Eindsaldo (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 06*
			€ 2.386.784				€ 125.301	€ 2.261.483
			Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28 / 07*					
			Nee					
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	IENM/BSK-2016/67330	€ 0	€ 0	€ 0	€ 553.999	€ 0
		2	IenW/BSK-2018/39208	€ 1.160.117	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	IENM/BSK-2016/67330	€ 553.999	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
		2	IenW/BSK-2018/39208	€ 1.160.117	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

VERPLICHTE BIJLAGEN

Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten (specificatie)

PROGRAMMA'S	2018 lasten	2018 baten	2018 saldo
1. Ruimtelijke ontwikkeling			
Begroting 2018			
Herrijking PRS	82	-	82
Kadernota 2018			
Onderhoud GIS	-	-14	-14
Laan van de omgevingswet	661	-	661
Programma Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling	1.165	-42	1.123
Overige mutaties			
Hart vd Heuvelrug	1.046	-1.567	-521
IFL 2016-2019	520	-	520
IGP processen	92	-13	79
Decentralisatie uitkering provinciefonds (klimaat slimme landbouw)	-	-1.600	-1.600
Balansafwikkelingen	-70	-	-70
Subtotaal	**3.496**	**-3.236**	**3.460**
Mutaties reserve	4.723	-1.852	2.871
Totaal programma 1	**8.219**	**-5.088**	**3.131**
2. Landelijk gebied			
Begroting 2018			
Programma AVP	4.546	-4.074	472
Natuurbeheer	-	-442	-442
Vergunningverlening Natuur en Landschap	52	-176	-124
Faunabeheereenheid	52	-34	18
Ganzenakkoord	52	-34	18
Landbouwvisie	41	-	41
Voorjaarsnota 2018			
Uitvoering programma woonschepen	182	-	182
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	661	-	661
Subtotaal	**5.586**	**-4.760**	**826**
Mutaties reserve	9.144	-4.881	4.264
Totaal programma 2	**14.730**	**-9.641**	**5.089**

3. Bodem, water en milieu				
Begroting 2018				
	Toezicht waterschap	208	-	208
	Zoetwatervoorziening	76	-93	-17
	Drukte in de ondergrond	36	-	36
	Uitvoeren grondwaterplan en KRW	32	-	32
	Programma Bodemsanering	6.051	-3.385	2.666
	Duurzaamheid	219	-	219
	Programma gezonde leefomgeving	231	-	231
	Samenwerkingsagenda luchtkwaliteit	73	-	73
	Beleidsontwikkeling onderzoek en geluid	35	-	35
	Opstellen en uitvoeren PUEV	341	-320	21
	Prio leefkwaliteit overig	51	-9	42
Voorjaarsnota 2018				
	Samenwerkingsagenda luchtkwaliteit	73	-	73
	Vergunningverlening, toezicht en handhaving overig	109	-61	48
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen	-145	-	-145
	Subtotaal	**7.390**	**-3.868**	**3.522**
Mutatie reserves		424	-3.693	-3.269
	Totaal programma 3	**7.814**	**-7.561**	**253**

4. Economie en energie				
Begroting 2018				0
	Cofinancieringsfonds	2.315	-1.200	1.115
	Economic Board Utrecht	49	-	49
	Investeringsimpuls energie-agenda	1.073	-	1.073
	Toekomst recreatieschappen	53	-	53
	MBO, realisatie onderwijs/arbeidsmarkt	270	-	270
	Recreatieschappen	1.358	-195	1.163
	Recreatieve routenetwerken	2.375	-	2.375
	Merkversterking en groei toerisme	-	-	-
	Innovatief toeristisch ondernemerschap	100	-1	99
	EU project SUPER	35	-37	-2
	Promotie en acquisitie	164	-58	106
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen	-172	-	-172
	Kantorenaanpak inpassingsplannen	228	-	228
	Subtotaal	**7.848**	**-1.491**	**6.357**
Mutaties reserves		1.493	-1.657	-165
	Totaal programma 4	**9.341**	**-3.148**	**6.192**

5. Bereikbaarheid				
Begroting 2018				
	BDU inzake Bru (Hekwerk)	77.611	-110.754	-33.143
	BOR Projecten	259	-261	-2
	VERDER pakketstudies	3.258	-	3.258
	BDU Concessie streek incl. regiotaxi	3.460	-65.195	-61.735
	Extra afschrijving Uithoflijn	10.376	-	10.376
	Noordelijk Randweg Utrecht	311	-	311
	GWW Doelmatig Vervoersbeleid	1.993	-69	1.924
	GWW Verkeersveiligheid Infra	77	-	77
	GWW Infra	5.130	-5	5.125
	GWW Verkeersveiligheid	667	-75	592
	GWW Leefomgeving	610	-378	232
	BDU Infra	7.103	-378	6.725
	BDU Verkeersveiligheid	1.383	-	1.383
	Op de Fiets	-289	-	-289
	Management RVM	1.758	-303	1.455
Overige mutaties				
	Omzetting voorziening groot onderhoud huisvesting kantons	-	-162	-162
	Balansafwikkelingen	-5.305	-	-5.305
	Subtotaal	**108.402**	**-177.580**	**-69.178**
Mutatie reserves		113.224	-18.340	94.884
	Totaal programma 5	**221.627**	**-195.920**	**25.706**

6. Cultuur en erfgoed				
Begroting 2018				
	Steunpunt archeologie	23	-	23
	Limes samenwerking 2016-2019	481	-356	125
	Erfgoedinstellingen Kamp Amersfoort	500	-	500
	Erfgoedinstellingen overig incidenteel	271	-	271
	Programma NHW	3.188	-39	3.149
	Publieksbereik	259	-24	235
	Erfgoedparels		-33	-33
	Subsidies cultuur - jeugdcultuurfonds	35	-	35
Najaarsrapportage 2018				
	Ruimtelijk erfgoedbeleid	126	-	126
Overige mutaties				
	Balansafwikkelingen cultuur en erfgoed	-8	-	-8
	Subtotaal	**4.875**	**-452**	**4.423**
Mutatie reserves		600	-6.715	-6.115
	Totaal programma 6	**5.475**	**-7.167**	**-1.692**

7. Bestuur en middelen				
Begroting 2018				
	Projecten concerndirectie	232	-	232
	CA Utrecht toegankelijk en transparant	66	-	66
	Onderzoek Dolderseweg	76	-	76
	Accountantskosten	860	-	860
	Bestuurlijke zaken	209	-	209
	Staat van Utrecht	53	-	53
	Verkiezingen provinciale staten	15	-	15
	Subtotaal	**1.511**	**-**	**1.511**
	Balansafwikkelingen	-529	-	-529
Mutatie reserves		-	-315	-315
	Totaal programma 7	**982**	**-315**	**667**

Overhead				
Begroting 2018				
	Concernprojecten directie - informatieveiligheid	802	-	802
	Vernieuwings- en calamiteitenbudget BDV	362	-	362
	Dotatie voorziening groot onderhoud Archimedeslaan vanuit reserve Huisvesting	4.000	-	4.000
	Omzetting Voorziening groot onderhoud naar reserve	-	-3.601	-3.601
	Projecten bedrijfsvoering - o.a. WNRA	121	-	121
Najaarsrapportage 2018				
	Facilitair - Correctie servicekosten 2012 - 2016 huurders	96	-	96
	Advies GRC - Integriteit	173	-	173
Overige mutaties				
	Voordelige balansafwikkelingsverschillen	-463	-	-463
	Subtotaal	**5.091**	**-3.601**	**1.490**
Mutatie reserves		5.364	-4.185	1.179
	Totaal Overhead	**10.455**	**-7.786**	**2.669**

Algemene middelen				
Overige mutaties				
	Verwerking garantieproduct	4.000	-1.338	2.662
	Subtotaal	**4.000**	**-1.338**	**2.662**
Mutatie reserves		37.283	-13.646	23.637
	Totaal Algemene middelen	**41.283**	**-14.984**	**26.299**

Verplichte bijlage 2: Overzicht op taakvelden

Geraamde lasten en baten per programma per taakveld		Begroting na wijziging 2018		Realisatie 2018	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten
Ruimtelijke ontwikkeling					
8.1	Ruimtelijke ordening	4.274	-	5.272	3.182
8.3	Stedelijke vernieuwing	3.911	-	3.716	42
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	2.907	-	2.162	11
Subtotaal		**11.092**	**-**	**11.149**	**3.236**
Landelijk gebied					
4.4	Vergunningverlening en handhaving	304	-	207	4
5.1	Natuurontwikkeling	19.734	5.548	22.504	4.075
5.2	Beheer natuurgebieden	19.081	630	18.157	713
5.3	Beheer flora en fauna	1.038	-	943	34
5.9	Natuur, overige baten en lasten	397	-	1.142	-
6.1	Agrarische aangelegenheden	331	-	197	-
Subtotaal		**40.885**	**6.178**	**43.150**	**4.826**
Bodem, water en milieu					
2.2	Waterwegen	457	-	212	-
3.1	Waterkeringen	488	-	523	4
3.3	Kwantiteit grondwater	-251	-	164	415
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	660	-	584	-
3.9	Water, overige baten en lasten	1.790	1.200	1.639	1.247
4.1	Bodembescherming	8.729	3.685	7.884	3.462
4.2	Luchtverontreiniging	2.890	2.705	73	-
4.3	Geluidhinder	340	-	329	-
4.4	Vergunningverlening en handhaving	8.502	126	8.430	230
4.5	Ontgronding	26	26	-	-
4.6	Duurzaamheid	395	-	219	-
4.9	Milieu, overige baten en lasten	932	300	610	330
5.9	Natuur, overige baten en lasten	329	-	326	-
Subtotaal		**25.287**	**8.042**	**20.993**	**5.687**
Economie en energie					
6.3	Kennis en innovatie	6.473	610	5.548	1.200
6.4	Recreatie en toerisme	7.315	150	6.703	196
6.9	Regionale economie, overige b&l	1.798	174	1.394	124
Subtotaal		**15.586**	**934**	**13.645**	**1.520**

Bereikbaarheid					
2.1	Landwegen	80.641	7.058	52.121	3.490
2.2	Waterwegen	2.712	743	1.785	636
2.3	Openbaar vervoer	146.664	178.836	126.996	175.782
2.9	Verkeer en vervoer, overige b&l	484	16	-1.680	-2.975
Subtotaal		**230.501**	**186.653**	**179.222**	**176.933**
Cultuur en erfgoed					
7.1	Cultuur	22.445	1.902	18.376	1.980
7.2	Maatschappij	13	-	-	-
7.9	Cultuur en maatschappij, overige b&l	195	-	175	-
Subtotaal		**22.653**	**1.902**	**18.551**	**1.980**
Bestuur en middelen					
1.1	Provinciale Staten	3.133	34	4.040	76
1.2	Gedeputeerde Staten	1.794	-	1.933	7
1.3	Kabinetszaken	1.691	216	1.225	234
1.4	Bestuurlijke organisatie	3.054	-	3.039	15
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	86	-	45	-
1.6	Openbare orde en veiligheid	216	-	196	-
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	3.127	83	2.403	192
4.6	Duurzaamheid	85	-	98	-
7.2	Maatschappij	662	-	662	-
Subtotaal		**13.848**	**333**	**13.641**	**524**
Overhead					
0.6	Overhead	48.410	7.801	45.926	12.868
Subtotaal		**48.410**	**7.801**	**45.926**	**12.868**
Algemene middelen					
0.1	Uitkering provinciefonds	-	109.158	-	104.685
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	-	120.800	-	122.385
0.3	Geldleningen en uitzettingen	-	2.288	4.007	3.752
0.4	Deelnemingen	-	600	-	1.165
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige b&l	645	-	216	-
0.6	Overhead	-	-	52	-
0.9	Resultaat	220	-	4.839	-
Subtotaal		**865**	**232.846**	**9.114**	**231.987**
Reserves					
0.8	Mutaties reserves	120.549	84.987	139.743	55.573
Subtotaal		**120.549**	**84.987**	**139.743**	**55.573**

Totaal	**529.676**	**529.676**	**495.134**	**495.134**

Verplichte bijlage 3: Reserves en voorzieningen

Algemene reserves

Saldireserve	
Doel reserve	Opvang van rekeningsaldi en onvoorziene mee-/tegenvallers
Instellingsbesluit	PS stelt jaarlijks bij de vaststelling van de jaarrekening het bedrag vast dat wordt toegevoegd aan de algemene (lees: saldi-) reserve.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie			
Voeding	Positieve rekeningsaldi; incidentele meevallers		
Minimum bedrag		Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Wettelijk verplichte reserve.		
Vrije ruimte	Het voorlopige jaarrekening resultaat 2017 is gestort in de reserve. De bijbehorende bestemmingsvoorstellen (incl. de 1/3 NHW, 1/3 Mobiliteitsprogramma en 1/3 spaar) is nog niet verwerkt. Als hiermee rekening wordt gehouden is er een saldo van € 12,2 mln. Rekening houdend met het minimum bedrag van € 10 mln. (afgesproken in het coalitieakkoord 2015-2019) is er een vrije ruimte van € 2,2 mln.		
Nut en noodzaak	Deze reserve is wettelijk verplicht om aan te houden.		
Bestedingsplan	n.v.t.		
Voorwaarde besteding	PS besluit over aanwending.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	In het coalitieakkoord 2015-2019 is afgesproken om minimaal €10 mln. aan te houden in deze reserve.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	n.v.t.		
Bijzonderheden	n.v.t.		

	Begroot na wijziging	**Realisatie**	**Saldo**
Stand van de reserve per 01-01-2018		**20.950**	
Storting	-	32.653	-32.653
Onttrekking	-8.577	8.577	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**45.026**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De niet begrote storting betreft het jaarrekening resultaat 2017. De onttrekkingen zijn conform begroting. Dit betreft een onttrekking van € 5.182 conform de primitieve begroting, ter dekking van het coalitieakkoord 2015-2019. Daarnaast heeft er een onttrekking plaatsgevonden ad € 3.000 voor de NRU en € 0,395 voor bestemmingsvoorstellen vanuit Jaarrekening 2017. Beide conform de voorjaarsnota 2018.

Reserve Weerstandsvermogen	
Doel reserve	Het aanhouden van een bedrag aan weerstandsvermogen dat als financiële buffer dient voor het opvangen van risico's. Niet alle risico's zullen zich (gelijktijdig) voordoen. De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald a.d.h.v. een inventarisatie van alle risico's met een inschatting van de kans van voorkomen. Alle risico's groter dan € 250.000 worden opgenomen in het risicoprofiel. Met behulp van een statistische analyse (Monte Carlo) wordt een berekening gemaakt met een zekerheid van 90% (landelijke norm) welk bedrag aan weerstandsvermogen voldoende wordt geacht om de zich voordoende risico's op te vangen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 8 juni 2009 (PS2009BEM56)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie	Sparen		
Voeding	Vanuit de saldireserve.In de nota beleidskader weerstandsvermogen en risicomanagement is de benodigde weerstandscapaciteit begrenst op maximaal 15% van het lastensaldo, excl. mutaties in de reserves. Het streefbedrag, zijnde het vereiste weerstandsvermogen is in de Begroting 2014 berekend op € 34,2 mln.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	34.200.000
Eindjaar			
Toereikendheid	De toereikendheid wordt ieder jaar bij de jaarrekening opnieuw berekend via het systeem NARIS berekend.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Door de instelling van een aparte reserve weerstandsvermogen is zowel de vrije ruimte in de algemene reserve als de beklemming beter inzichtelijk.		
Bestedingsplan	N.v.t.., zie ook voorwaarden besteding.		
Voorwaarde besteding	Als risico’s zich voordoen die zijn opgenomen in het weerstandsrisicoprofiel, dan wordt de reserve weerstandsvermogen aangewend ter dekking van die financiële gevolgen, mits alle mogelijke beheersmaatregelen zijn genomen.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat niet alle bestaande risico's zijn onderkend waardoor de berekende reserve onvoldoende is. Daarnaast zou een samenloop van omstandigheden zich kunnen voordoen waarbij zich meer risico's zich voordoen dan o.b.v. kansberekening "normaal" zou zijn. In beide gevallen zal de vrije ruimte in de saldireserves moeten worden aangesproken.		
Bijzonderheden	Al geruime tijd reserveren wij middelen voor risico’s buiten het risicoprofiel. In deze begroting € 13 mln. Deze reserveringen worden niet meegenomen in de NARIS-berekening voor de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hiervoor voor de volle 100% mee. Doelstelling is deze risico’s op termijn volledig op te nemen in het (concern)risicoprofiel, waardoor deze reserveringen		

	uiteindelijk geheel kunnen vervallen. Zo ver zijn we op dit moment nog niet.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**28.616**	
Storting	1.000	1.000	-
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**29.616**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Egalisatiereserve Provinciefonds en MRB	
Doel reserve	Vergroten financiële stabiliteit en soliditeit in het lopende begrotingsjaar
Instellingsbesluit	PS2016PS12 kadernota 2016 4-07-2016

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	1.) Eénmalige initiële voeding ad € 3,0 mln. t.l.v. de reserve weerstandsvermogen2.) Positieve bijstellingen van de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds over het lopende begrotingsjaar (volgend uit de september- en decembercirculaire) t.o.v. de vastgestelde primitieve begroting (meicirculaire) worden gestort in de egalisatiereserve3.) Positieve bijstellingen van de ramingen van de opbrengst uit opcenten MRB over het lopende begrotingsjaar t.o.v. de vastgestelde primitieve begroting worden gestort in de egalisatiereserve		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	5.000.000
Eindjaar			
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Slecht voorspelbare fluctuaties in de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds (a.g.v. de samen-trap-op-trap-af-systematiek met het Rijk) en de opbrengst uit opcenten MRB leiden tot ad hoc sturing op het gewijzigd financieel perspectief in het lopende begrotingsjaar		
Bestedingsplan	n.v.t.		
Voorwaarde besteding	Voor onttrekking aan de reserve komen uitsluitend in aanmerking: 1.) de neerwaartse bijstellingen (in de september- en decembercirculaire) over het lopende begrotingsjaar van de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds, tot een cumulatief maximum van 5% van de oorspronkelijke raming in de vastgestelde primitieve begroting (o.b.v. de meicirculaire) 2.) de neerwaartse bijstellingen over het lopende begrotingsjaar van de ramingen van de opbrengst uit opcenten MRB, tot een cumulatief maximum van 5% van de oorspronkelijke raming in de vastgestelde primitieve begroting		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Vergroten financiële stabiliteit en soliditeit in het lopende begrotingsjaar.		
Risico's	Een meerjarig neerwaartse trend in de (geraamde) opbrengsten uit de algemene uitkering provinciefonds en opcenten MRB wordt niet ondervangen met het instellen van deze reserve. Indien een dergelijke situatie zich voordoet kan het dus (ondanks het instellen van deze reserve) nodig zijn om ambities te herprioriteren, afhankelijk van de financiële situatie op dat moment		
Bijzonderheden	In de aanvaarde motitie 49 (PS2019PS19) bij de Voorjaarsnota 2019 is opgenomen dat de Egalisatiereserve provinciefonds met ingang van 2020 wordt opgeheven en het saldo wordt overgeheveld naar de Saldireserve.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		4.**868**	
Storting	677	1.973	-1.296
Onttrekking	-564	5.069	-4.505
Stand van de reserve per 31-12-2018		**1.771**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Conform het instellingsbesluit wordt in deze reseve de bijstelling van de Motorrijtuigenbelasting en de Algemene Uitkering Provinciefonds gedurende het jaar geboekt. Over de ontwikkelingen omtrent de Algemene uitkering bent u geinformeerd middels statenbrieven. De begrote bedragen zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2018, zie hiervoor ook de Najaarsrapportage. Daarnaast is in de Voorjaarnota ingestemd met de onttrekking ad € 200.000 n.a.v. het advies van de Commissie Jansen.

Bestemmingsreserves

Reserve BDU inz BRU			
Doel reserve	Het inzichtelijk maken en beschikbaar houden van de voormalige BDU inkomsten ten behoeve van de gemaakte afspraken tussen de provincie en voormalig BRU.		
Instellingsbesluit	PS 2016PS17		
Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Niet bestede BDU middelen uit Provinciefonds.Omdat de hekken nog aanwezig zijn tussen de provinciale gelden en de middelen van voormalig BRU zijn er twee delen. Het aandeel BDU van het voormalig BRU wordt in deze reserve gestort, en de van het oude BRU overgekomen bestemmingsreserve BDU (rente).		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	De reserve is tot en met 2019 toereikend om de Verkeers- vervoerstaken uit te voeren.		
Vrije ruimte	Het saldo dient om financiele effecten (mee- tegenvallers) te egaliseren		
Nut en noodzaak	Bij het opheffen van de BRU pr 1 januari 2015, is afgesproken dat de PU de uitvoering op zich neemt van het RUVV, UHL en concessies beheerder OV en regiotaxi wordt. De uitvoering vndt plaats binnen de meerjarenbegroting van voormalig BRU, het zogenaamde BRU-hek.		
Bestedingsplan	Uitvoering RUVV, concessie U-OV, tramexploitatie en OV systeemmanagement		
Voorwaarde besteding	Besteding aan Verkeers- vervoerstaken voormalig BRU		
Concrete verplichting	Bestaande Verkeers- en vervoerstaken voormalig BRU		
Relevante ontwikkelingen	De Verkeers- en vervoerstaken zijn vanaf 2019 opgenomen in het Mobiliteitsprogramma 2019-2023, vastgesteld door PS op 12 juli 2018.		
Mate van doelrealisatie	De reserve wordt ingezet binnen de doelstellingen van de Verkeers-en vervoeringen voormalig BRU		
Risico's	Risico dienen tot 2020 binnen BRU-hek opgevangen te worden.		
Bijzonderheden	Geen bijzonderheden		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**39.684**	
Storting	9.462		9.462
Onttrekking	-41.783	2.721	39.062
Stand van de reserve per 31-12-2018		**36.962**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De reserve BDU inz BRU is verbonden aan het BRU-hek. De begrote storting van € 9,462 mln. was geraamd in

de Najaarsnota 2018 (€ 1,26 mln.) en de Slotwijziging (€ 8,2 mln.). In de Jaarrekening 2018 is de storting en onttrekking gesaldeerd, met een onttrekking van € 2,721 mln. Ten opzichte van de begroting is er per saldo € 29,6 minder onttrokken uit de reserve. De lagere onttrekking wordt voornamelijk veroorzaakt door:
- lagere lasten RUVV € 24,9 mln. vanwege opname in jaarrekening 2017 en vrijval van verplichtingen
- De eindafrekening voor de concessie 2018 is € 2,5 mln. lager uitgevallen door uitval vanwege stakingsdagen OV
- per saldo lagere lasten Regiotaxi € 1,4 mln. vanwege aanbesteding nieuwe vervoerder en daardoor minder ritten

Reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen	
Doel reserve	Het doel van de reserve is tweeledig. Enerzijds het egaliseren van exploitatiekosten van het vaste volume variabel onderhoud, inclusief bijbehorende plussen en minnen. Anderzijds ter financiering van de kapitaallasten die gekoppeld zijn aan de vervangingsinvesteringen. Gezien de groei in de kapitaallasten is sparen binnen deze reserve in het begin noodzakelijk gezien de gerichte bestemming.
Instellingsbesluit	15-12-2016, PS2016MME12

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie			
Voeding	De reserve wordt gevoed vanuit de algemene middelen.		
Minimum bedrag	10.000.000	Maximum bedrag	25.000.000
Eindjaar	2055		
Toereikendheid	Op basis van het opgestelde meerjarenonderhoudsprogramma 2018-2021 blijkt dat het reserve-saldo toereikend is.		
Vrije ruimte	Geen vrije ruimte		
Nut en noodzaak	Om de fluctuaties van de uitgaven van het beheer & onderhoud op te kunnen vangen in het mobiliteitsprogramma, is het noodzakelijk om een egalisatiereserve te vormen.		
Bestedingsplan	De middelen worden jaarlijks uitgegeven aan beheer en onderhoud van infrastructurele kapitaalgoederen. Het betreft hier om het variabele onderhoud.		
Voorwaarde besteding	De te verwachten bestedingen worden uitgewerkt in het vierjaarlijkse meerjarenplan beheer en onderhoud dat wordt vastgesteld door Provinciale Staten.		
Concrete verplichting	De opgestelde beheerplannen (MOP) van assetmanagement.		
Relevante ontwikkelingen	In de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2018 (PS2018MME17-03) is geinventariseerd wat gemiddeld de budgetbehoefte per jaar is voor vast en variabel onderhoud Wegen en Vaarwegen. Hiervoor zijn de asset beheerplannen 2018-2021 gebruikt. Momenteel worden de beheerplannen geactualiseerd voor 2019-2022.		
Mate van doelrealisatie	In stand houden van onderhoud vaarwegen en nautisch beheer.		
Risico's	De kans dat er meer middelen voor variabel onderhoud in een jaar nodig zijn dan in de bestemmingsreserve beschikbaar is, is tot 2022 niet te verwachten.		
Bijzonderheden	geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**31.930**	
Storting	-4.875	245	-5.120
Onttrekking	-	1.816	-1.816
Stand van de reserve per 31-12-2018		**30.359**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 was een negatieve storting (onttrekking) begroot van € 4.9 mln.. De realisatie van variabel beheer en onderhoud Wegen zijn in 2018 lager uitgevallen (-€ 2.2 mln.) dan begroot. Reden voor de lagere lasten zijn uitstel van het variabel (groot) onderhoud op enkele wegtrajecten plus uitstel onderhoud aan een kunstwerk en op basis van een risicoafweging uitstel van onderhoud bij het wegmeubilair. Daarnaast zijn in 2018 de baten hoger (€ 0.8 mln.) vanwege hogere verrekening van schades en hogere verrekening van onderhoudswerkzaamheden voor derden. De lasten van Vaarwegen beheer zijn ook lager uitgevallen (- €0,2 mln.). Per saldo wordt hierdoor € 3.3 mln. minder onttrokken aan de reserve.

Reserve CHS	
Doel reserve	T.b.v. het gericht investeren in projecten en verkenningen in het kader van de uitvoering van het cultuur- en erfgoedbeleid, zoals vastgelegd in de cultuur- en erfgoednota (excl. Fonds Erfgoedparels).
Instellingsbesluit	Ingesteld bij besluit van 15 mei 2006, nr. PS2006ZCW. Kenmerken ge-update bij de nieuwe Cultuur- en erfgoednota (PS2016BEM06).

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Afhankelijk van de besteding van de jaarlijkse beschikbare budgetten voor het uitvoeringsprogramma CHS worden de niet bestede middelen in het begrotingsjaar toegevoegd aan deze reserve. Bij overbesteding wordt het bedrag onttrokken aan de reserve.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Ruim voldoende voor het doel waarvoor ze bestemd is.		
Vrije ruimte	Geen, het restant in de reserve is voor organisatie en ontwikkeling gereserveerd.		
Nut en noodzaak	De doorlooptijd van projecten is mede afhankelijk van externe factoren. We hebben het derhalve niet (altijd) in eigen hand of een gewenste investering ook werkelijk in een gepland jaar wordt gerealiseerd. Daartoe is een flexibele inzet van middelen gewenst.		
Bestedingsplan	Projecten uit Cultuurnota op gebied van erfgoed.		
Voorwaarde besteding	De op basis van aangegane verplichtingen uitgekeerde bedragen in het kader van de Cultuurnota op het gebied van cultureel erfgoed.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Geen		
Mate van doelrealisatie	Reserve is gekoppeld aan de doelen van de Cultuurnota 2016-2019, zie programma 6.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**737**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-520	297	223
Stand van de reserve per 31-12-2018		**441**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De onttrekking is lager dan begroot, met name door lagere uitgaven inzake het Erfgoedjaar en Ruimtelijk erfgoedbeleid.

Reserve Cofinancieringsfonds	
Doel reserve	Economische stimulering door bijdragen van max. 60% van de totale projectkosten aan projecten met een aantoonbaar economisch effect voor de regio Utrecht op het gebied van: life sciences, creatieve industrie (gaming, multimedia en design), duurzaamheidseconoomie, kennisvalorisatie en bevordering van innovatie bij het mkb; Middels deze cofinanciering maakt de provincie projecten mogelijk die de kenniseconomie en innovatie stimuleren in de meest kansrijke clusters van de regionale economie. Hierbij is de koppeling met de EBU agenda leidend.
Instellingsbesluit	PS2007BEM06 d.d. 15 februari 2007, PS2011MME04 d.d. 7 februari 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De initiële voeding bestond uit de structurele budgetten Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 561.000), SER Utrecht (€ 27.000), Ondersteuning Arbeidsmarktbeleid (€ 56.000) en de vrij besteedbare middelen uit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 1.184.000). Ook werd besloten om € 6.522.000 vanuit de huidige reserve Cofinancieringsfonds te herbestemmen € 1.184.000 vanuit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling te herbestemmen in de reserve Cofinancieringsfonds kennis en innovatie. (PS2011MME04). In de voorjaarsnota 2013 zijn de middelen uit de stelpost intensivering 2012-2015 onderdeel economisch beleidsplan, toegevoegd aan deze reserve. Ook zijn de middelen die beschikbaar zijn gesteld uit de stelpost intensivering 2012-2015, onderdeel economisch beleidsplan, toegevoegd aan deze reserve. Hierdoor is er nu een structureel budget beschikbaar voor deze reserve.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	20.000.000
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	Voldoende voor het doel.		
Vrije ruimte	Het saldo is nodig voor: - subsidieaanvragen t.b.v regelingen waarvan de aanwending nog niet het subsidieplafond bereikt heeft - ter dekking van mogelijk niet terug te vorderen leningen - het beschikbaar houden van Europese en rijksbijdragen - uitbetaling van voorschotten van in het verleden verleende subsidies		
Nut en noodzaak	1.) De flexibiliteit van een bestemmingsreserve is noodzakelijk om de provinciale middelen efficiënt en effectief in te zetten door ze per project te kunnen koppelen aan andere financieringsbronnen. 2.) Het inspelen op de nieuwe ontwikkelingen en kansen voor het aantrekken van de financiering van derden (Rijk, Europa, kennisinstellingen, het bedrijfsleven) en het creëren van multiplier effect. 3.) De egalisatiefunctie van een reserve, waarbij de cofinancieringsmiddelen beschikbaar blijven, is noodzakelijk bij langlopende trajecten gebruikelijk bij Europese en Rijksprogramma's. 4.) De bundeling van middelen van verschillende partijen (bedrijfsleven,		

	kennisinstellingen, overheden) leidt tot robuustere projecten met een grotere impact.
Bestedingsplan	De fasering van de besteding van de middelen uit het Cofinancieringsfonds laat zich zeer beperkt plannen. Het verstrekken van cofinancieringsbijdragen is namelijk afhankelijk van externe partners en medefinanciers. Dit is juist de reden om voor een bestemmingsreserve te kiezen. Jaarlijks wordt gekeken of we in de uitvoeringsverordening extra geld kunnen besteden aan projecten die bijdragen aan de uitvoering van de strategische agenda van de EBU.
Voorwaarde besteding	Voorwaarden van besteding in subsidievorm worden gelegd in de Algemene uitvoeringsverordening. In andere dan subsidie vormen (bijv. via opdrachten) kan het fonds ingezet worden binnen de kaders en doelen van het instellingsbesluit van de PS.
Concrete verplichting	Per 31 december 2018 is circa € 3,6 mln. verplicht.
Relevante ontwikkelingen	Geen
Mate van doelrealisatie	Ligt op schema.
Risico's	Nauwelijks. Alle voorstellen komen via de EBU bij de provincie en worden dan voorgelegd aan GS.
Bijzonderheden	Een gedeelte van de reserve wordt gereserveerd voor eventuele tegenvallers van de verstrekte leningen aan de bedrijven.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**11.923**	
Storting	-	692	-692
Onttrekking	-728	195	533
Stand van de reserve per 31-12-2018		**12.420**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In plaats van een onttrekking van € 728 is er per saldo een storting geweest van € 497. Dit is gekomen door lagere uitgaven van € 543, als gevolg van verschillen in de geplande en gerealiseerde bevoorschotting van reeds beschikte subsidies. Ook zijn de inkomsten € 692 hoger dan geraamd, voornamelijk veroorzaakt omdat het rijk een hogere bijdrage heeft overgemaakt voor de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) dan wij begroot hadden; de nagekomen uitkering over 2016 en 2017 was niet begroot.

Reserve Ecoducten	
Doel reserve	Financiering van het programma Prioriteiten Ecopassages bij provinciale wegen tot en met 2015 dat in mei 2005 is vastgesteld ter uitvoering van het Meerjarenprogramma Faunavoorzieningen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 15 mei 2006 (PS2006BEM11) en PS d.d. 12 december 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij behandeling van de voorjaarsnota 2006 (PS 15 mei 2006) is besloten om € 4,9 miljoen te storten in de reserve voor de N227 Leusderheide- Den Treek uitvoering en € 1,0 miljoen voor de Biltse Rading uitvoering.Herprioritering middelen conform Coalitieakkoord, te weten: Groot Mijdrecht Noord € 1.520.000, Najaarsrapportage 2011 € 6.440.000, Energiek Utrecht € 1.950.000, Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven € 761.000 en Fonds Stedelijk Bouwen Wonen € 835.000.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	5.000.000
Eindjaar	2015		
Toereikendheid	Zoals het zich nu laat aanzien is de reserve toereikend.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte bij de bouw van de ecoducten.		
Nut en noodzaak	Het doel van deze reserve is om ter beschikking gestelde provinciale gelden die nog niet gebruikt zijn, beschikbaar te houden voor het aangegeven doel.		
Bestedingsplan	Aanleg van een 3-tal ecopassages over de N227 en N226 en een kleinere faunapassage onder de N237 bij Griftenstein		
Voorwaarde besteding	De op basis van de daartoe strekkende besluiten voor diverse ecoducten betaalbaar gestelde middelen		
Concrete verplichting	Er zijn alleen t.b.v. de bouw N227 verplichtingen aangegaan.		
Relevante ontwikkelingen	De herstart van de bouw van het Ecoduct N227 heeft in augustus 2017 plaatsgevonden. Inmiddels is de voorverkenning voor het Ecoduct N226 opgestart. Door vertraging in het verkrijgen van toestemming van landgoed de kombos, is het project N226 vertraagd. Op dit moment loopt de verkenningen lijkt er overeenstemming bereikt te kunnen worden met het landgoed. Na overeenstemming kan begin 2019 gestart worden met opstellen van de vraagspecificatie. Het aanbestedingsproces voor de bouw van de faunapassage N237 wordt in het vierde kwartaal afgerond.		
Mate van doelrealisatie	De ecoduten N226 (Maarsbergen-Leersum) , N227 (Maarn Doorn) en de faunapassage onder de N237 worden gerealiseerd.		
Risico's	Onbekend		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na	Realisatie	Saldo

	wijziging		
Stand van de reserve per 01-01-2018		**11.108**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**11.108**	

Toelichting mutaties reserve 2018

I.v.m. het activeren en kapitaliseren van de kosten conform de BBV wetgeving vindt er vanaf 2017 geen onttrekking meer plaats uit de reserve. Reserve wordt aangehouden voor de toekomstige kapitaallasten.

Reserve Egalisatie Bodemsanering	
Doel reserve	Egalisatie van de ontvangen decentrale uitkering bodemsanering en de uitgaven ten behoeve van het convenant (uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020).
Instellingsbesluit	PS d.d. 22 maart 2010 (PS2010RGW05)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Resterende middelen programma Bodemsanering 2010-2016, aangevuld met niet bestede middelen van de decentrale uitkering. Hieraan is toegevoegd de bijdrage voor sanering van de Nedereindseplas vanuit het stimuleringsfonds ter hoogte van € 1.567.474,81.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	De reserve is toereikend voor de opgave van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020 (PUB)		
Vrije ruimte	Geen		
Nut en noodzaak	Vanuit het Rijk ontvangen wij voor het uitvoeren van het PUB een decentralisatie uitkering. Omdat de bodemsaneringsprojecten meestal jaar overstijgend zijn en moeilijk te voorspellen kasritme hebben, is deze egalisatiereserve gevormd. De reserve wordt gevoed door niet bestede bedragen van de decentralisatie uitkering, deze bedragen worden dan in latere jaren weer onttrokken.		
Bestedingsplan	Zie vastgesteld Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Voorwaarde besteding	Conform Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Zie programma 3 bodemsanering.		
Mate van doelrealisatie	Conform doelstellingen PUB.		
Risico's	Zie Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**12.244**	
Storting	-	3	-3
Onttrekking	-4.153	3.672	481
Stand van de reserve per 31-12-2018		**8.575**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 lagere lasten dan begroot wat een lagere onttrekking tot gevolg heeft.

Reserve Fonds ontwikkeling provincie Utrecht	
Doel reserve	Profilering van de provincie Utrecht.Met dit fonds kunnen bijdragen aan bijzondere gebeurtenissen met een speciaal karakter binnen de Provincie Utrecht worden gedekt.De gebeurtenissen zijn incidenteel van aard, hebben een grote impact en hebben een (inter)nationale uitstraling. De gebeurtenis draagt bij aan topregio Utrecht en sorteert langdurig effect. Verder moeten de uitgaven passen binnen de kerntaken van de provincie Utrecht en mogen tekorten op bestaande budgetten niet ten laste van de reserve worden gebracht.
Instellingsbesluit	Kadernota 2016 PS2016PS12 Behandeling in PS 4 juli 2016

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Sparen		
Voeding	In eerste instantie is er in 2016 € 350.000 gestort in deze reserve. Indien blijkt dat het fonds voldoet aan de verwachtingen en er veel gebruik van gemaakt wordt, kan een voorstel volgen voor continuering.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	350.000
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	Nog voldoende		
Vrije ruimte	Momenteel is er € 315.000 vrij beschikbaar		
Nut en noodzaak	Met dit fonds kunnen bijdragen aan bijzondere gebeurtenissen met een speciaal karakter binnen de Provincie Utrecht worden gedekt.De gebeurtenissen zijn incidenteel van aard, hebben een grote impact en hebben een (inter)nationale uitstraling. De gebeurtenis draagt bij aan topregio Utrecht en sorteert langdurig effect. Verder moeten de uitgaven passen binnen de kerntaken van de provincie Utrecht en mogen tekorten op bestaande budgetten niet ten laste van de reserve worden gebracht.		
Bestedingsplan	Er is geen bestedingsplan.Er is geen uitwerking gegeven aan het indienen van een aanvrage voor een bijdrage. Uit de motie komt naar voren dat gedacht wordt aan ideeen vanuit GS of de Staten voor besteding van de middelen. Maar als er een derde is die een aansprekend evenement of project heeft dat aan de criteria voldoet dan kan door PS de bijdrage ook aan die derde worden verstrekt.		
Voorwaarde besteding	Als een idee voor aanwending binnenkomt dan zullen GS aan PS een voorstel moeten doen tot aanwending van middelen uit het fonds (statenvoorstel)		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Geen		
Mate van doelrealisatie	Aanvragen worden getoetst aan de criteria van het doel van de reserve.		
Risico's	Risico dat er meer wordt gevraagd aan subsidie dan er beschikbaar is.		
Bijzonderheden	Niet van toepassing.		

	Begroot na	Realisatie	Saldo

	wijziging		
Stand van de reserve per 01-01-2018		**315**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-315	315	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**-**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Na onttrekking van subsidiebedrag aan de gemeente Amersfoort is saldo van de reserve nihil.

Reserve Frictiekosten Veranderopgave	
Doel reserve	Doel van de reserve is om de middelen die beschikbaar zijn voor de Veranderopgave apart inzichtelijk te maken en te spreiden in de tijd. Daarnaast dient deze reserve om de frictiekosten personeel op te vangen.
Instellingsbesluit	Behandeling PS d.d. 2 juli 2012,VJN 2012

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Er is een eenmalige storting van € 9,75 mln. bepaald bij het besluit VJN 2012. Daarnaast wordt er vanaf 2013 jaarlijks € 750.000 gestort voor de WW kosten.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Op dit moment is de reserve toereikend voor het opvangen van de frictiekosten incl. de WW-kosten.		
Vrije ruimte	De reserve is bij de jaarrekening 2016 geheel aangewend. Bij de jaarrekening 2017 is er van het begrootte bedrag in de exploitatie van € 750.000 een bedrag van € 295.000 besteed en het resant van € 455.000 is gestort in de reserve. Bij de slotwijziging 2018 is het begrootte bedrag op bijbehorende kostenplaats 600242 verlaagd met 450.000 ten gunste van de reserve aangezien de verwachting is dat de realisatie op maximaal 300.000 uitkomt. Het bedrag van 450.000 is in december 2018 ook al gestort waarmee de stand op 31 december 2018 uitkomt op 905.299.		
Nut en noodzaak	De reserve Frictiekosten personeel en Veranderopgave wordt gebruikt om de kosten van de Veranderopgave op te vangen. Onder de Veranderopgave werd onder andere verstaan het krimpen van de organisatie naar 675 fte. Hierdoor ontstonden frictiekosten onder andere in de vorm van WW-gelden en kosten voor het begeleiden van medewerkers naar een nieuwe functie (mobiliteit). Daarnaast is er in het verleden een bedrag voor programmakosten, integratie en innovatiekosten beschikbaar gesteld. Indien deze middelen niet in het lopende jaar worden besteed wordt deze reserve gebruikt om de middelen beschikbaar te houden voor het volgend jaar. Na Momenteel wordt deze reserve gebruikt voor de dekking van frictiekosten personeel, voornamelijk WW kosten. Voorstel is om bij de jaarrekening 2018 deze reserve op te heffen aangezien het jaarlijkse budget voor WW-kosten (€ 750.000) in de exploitatiebegroting ruimschoots voldoende is om de huidige WW kosten op te vangen. Een reserve is niet meer noodzakelijk.		
Bestedingsplan	De middelen kunnen worden aangewend voor de frictiekosten personeel en de Veranderopgave. Zie voor een verdere detaillering de VJN 2012 en NJR 2013.		
Voorwaarde besteding	De bestedingen moeten passen binnen het bestedingsplan veranderopgave of het betreft frictiekosten personeel.		
Concrete verplichting	De WW-verplichtingen van oud medewerkers. De provincie is risico-dragend.		

Relevante ontwikkelingen	Bij de jaarrekening 2016 is voor de NAR-kosten een aparte voorziening gevormd. Hierdoor komen deze kosten niet meer ten laste van deze reserve. Voorstel is om bij de jaarrekening 2018 de reserve op te heffen aangezien het jaarlijkse budget voor WW-kosten (€ 750.000) ruimschoots voldoende is om de huidige WW kosten op te vangen. Een reserve is niet meer noodzakelijk.
Mate van doelrealisatie	n.v.t.
Risico's	geen
Bijzonderheden	Geen

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**455**	
Storting	450	450	-
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**905**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Stand van de reserve op 1-1-2018 is 455.219. In december 2018 is er 450.000 vanaf de kostenplaats bijgeboekt waarmee de stand van de reserve op 31-12-2018 905.299 bedraagt. Voorstel is om deze reserve op te heffen aangezien de reserve lager is dan 1 mln. (kader) en het jaarlijks begrootte bedrag van € 750.000 op de kostenplaats die gekoppeld is aan deze reserve (600242) toereikend is om de jaarlijkse kosten op te vangen. Realisatie in 2017 bedroeg namelijk € 295.000 en in 2016 € 242.000.

Reserve Gladheidsbestrijding	
Doel reserve	
Instellingsbesluit	PS2014PS04 Jaarrekening 2013

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve			
Functie			
Voeding	Bij instelling van deze reserve wordt éénmalig het restant van de voorziening gladheidsbestrijding (stand 31 december 2013) in de reserve gestort. Daarnaast wordt er jaarlijks € 800.000 in de reserve gestort. Periodiek zal bekeken worden of de voeding aanpassing behoeft (i.v.m. weers- en prijsontwikkelingen en n.a.v. de toe- of afname van het provinciaal wegenbestand).		
Minimum bedrag		Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Voor gladheidsbestrijding is jaarlijks € 800.000 beschikbaar. Verschillen met de werkelijke lasten worden gestort dan wel onttrokken aan de reserve In 2018 is aan gladheidsbestrijding € 977.000 besteed, inkomsten uit bijdragen derden € 123.000. Saldo van € 54.000 is onttrokken en eind 2018 is € 206.000 beschikbaar.		
Vrije ruimte	N.v.t.		
Nut en noodzaak	Het betreft een wettelijke taak van de provincie. Zodra de weersomstandigheden dit noodzakelijk maken zet de provincie de gladheidsbestrijding in. De frequentie en intensiteit is niet voorspelbaar.		
Bestedingsplan	Uit deze reserve worden alle kosten voor de gladheidsbestrijding gedekt. Dit betreft zowel de jaarlijkse kosten voor uitvoering van gladheidsbestrijding als aankoop zout, kosten expediteurs, maar ook het onderhoud en de aankoop van het materieel. De hoogte van deze kosten is afhankelijk van de weersomstandigheden, methode en intensiteit.		
Voorwaarde besteding	Alleen besteden aan kosten betreffende gladheidsbestrijding. De provincie bestrijdt de gladheid alleen op die wegen die zij in beheer heeft. Wegen door de bebouwde kom wordt soms door gemeenten uitgevoerd. De verdeling van deze taken is in overeenkomsten vastgelegd.		
Concrete verplichting	Voor de gladheidsbestrijding zijn diverse verplichtingen aangegaan. Dit betreft uitvoeringsbestekken met aannemers, RWS en gemeenten en onderhoudscontracten voor het materieel. Overige verplichtingen zijn aangegaan met weerbureau Meteoconsult, het RWS gladheidsmeldsysteem en strooimanagementsysteem.		
Relevante ontwikkelingen	In de komende jaren wordt het verouderde en afgeschreven materieel gefaseerd vervangen.		
Mate van doelrealisatie	In 2018 heeft de provincie haar gladheidsbestrijdingsdoelen behaald.		
Risico's	Bij extreme omstandigheden zou de reserve onvoldoende kunnen zijn om de		

	kosten voor de gladheidsbestrijding uit te dekken. Als dit het geval is, dan zal extra dekking gevonden moeten worden. In eerste instantie binnen bestaande budgetten en als dat niet mogelijk is ten laste van de algemene middelen.
Bijzonderheden	Geen

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**260**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	54	-54
Stand van de reserve per 31-12-2018		**206**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 heeft een onttrekking aan de reserve plaatsgevonden van € 54.000. De reden hiervoor is dat bij de verrekening van de strooiactiviteiten en zoutleveringen door Rijkswaterstaat (eind 2018) meer kosten werden afgerekend.

Reserve Huisvesting	
Doel reserve	Het constant houden van de jaarlasten huisvesting in de begroting.
Instellingsbesluit	PS d.d. 28 juni 2010 (PS2010PS04)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij de aankoop van het huidige pand aan de Archimedeslaan is deze reserve incidenteel gevoed met bedragen die beschikbaar kwamen uit de verkoop van de oude locatie. Daarnaast wordt jaarlijks de reserve per saldo gemuteerd met het beschikbare budget voor de kapitaallasten en de ontvangen huuropbrengsten.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	De omvang van de reserve huisvesting is momenteel voldoende toereikend.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Uit de reserve Huisvesting worden de (afschrijvings)lasten van de aanschaf en verbouwing Archimedeslaan als mede de vervangingsinvesteringen gedekt. De huuropbrengsten voor de verhuur van de etages Archimedeslaan worden in de reserve gestort. Door de afschrijvingslasten via een reserve te laten verlopen wordt dit geneutraliseerd in de begroting en worden de jaarlasten constant gehouden.		
Bestedingsplan	Lasten voor de verbouwing van de Archimedeslaan en de afschrijvingslasten vanuit de aanschaf, verbouwing en vervangingsinvesteringen Archimedeslaan.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van Archimedeslaan.		
Concrete verplichting	Uit de reserve huisvesting worden de kosten voor de verbouwing Archimedeslaan gedekt, alsmede de uit de vervangingsinvesteringen voortvloeiende afschrijvingslasten gedekt.		
Relevante ontwikkelingen	Het meerjaren investeringsplan (MIP) en meerjaren onderhoudsplan (MOP) Huisvesting zijn begin 2018 geactualiseerd.		
Mate van doelrealisatie	Door het instandhouden van de reserve wordt het doel bereikt.		
Risico's	Voor het bepalen van de noodzakelijk storting in de reserve is rekening gehouden met huurinkomsten. In het geval van langdurige leegstand van een aantal verdiepingen kan de reserve ontoereikend zijn om de afschrijvingslasten te dekken.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties voorzieningen groot onderhoud".		

	Begroot na	Realisatie	Saldo

	wijziging		
Stand van de reserve per 01-01-2018		**25.634**	
Storting	-	3.764	-3.764
Onttrekking	-4.076	4.024	52
Stand van de reserve per 31-12-2018		**25.374**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De werkelijke lasten zijn nagenoeg gelijk aan de begroting. Zie verder toelichting bij “Bijzonderheden” hierboven.

Reserve ICT	
Doel reserve	De ICT-reserve is bedoeld als hulpmiddel voor de egalisatie van sterk ongelijkmatig verlopende ICT-uitgaven.
Instellingsbesluit	PS d.d. 25 mei 2004 (PS2004BEM19), PS d.d. 30 mei 2010 (PS2010PS03), Verbreding nut en noodzaak bij de vaststelling van de jaarrekening 2010, dd. 23 mei 2010 (PS2011PS07)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Jaarlijks is er ICT-budget beschikbaar in de exploitatiebegroting. Daar worden de kapitaalslasten en incidentele grote ICT-uitgave uit gedekt. Het restant wordt eind van het jaar gestort of onttrokken om de fluctuatie op de exploitatiebegroting op te vangen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	De reserve is op dit moment toereikend.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	De reserve is nodig voor de instandhouding van het standaardniveau van ICT-voorzieningen en voor de aanschaf en de implementatie van nieuwe en uitbreidingen op of ontwikkelingen van de bestaande ICT-faciliteiten. Vanwege de samenhang tussen de verschillende onderdelen is het ook noodzakelijk om de kosten van de aanschaf en de implementatie van hardware van werkpleksystemen en datacommunicatie via deze reserve te laten verlopen.		
Bestedingsplan	Voor het inzetten van gelden uit de reserve wordt periodiek een investerings- en onderhoudsplan opgesteld.		
Voorwaarde besteding	De te verwachten bestedingen worden gebaseerd op een meerjaren investerings- en onderhoudsplan ICT.		
Concrete verplichting	De vervangingsinvesteringen met betrekking tot de ICT, de daaruit voortvloeiende afschrijvingslasten en eventueel met de daarbij behorende begeleidingskosten.		
Relevante ontwikkelingen	Geen.		
Mate van doelrealisatie	Door het instandhouden van deze reserve wordt aan het doel voldaan.		
Risico's	Implementatie van nieuwe ICT-voorzieningen kan mogelijk duurder uitvallen waardoor de reserve ontoereikend kan blijken te zijn, c.q. een extra inzet van middelen noodzakelijk kan blijken.		
Bijzonderheden	Het meerjaren investeringsplan ICT is in 2018 geactualiseerd.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**4.891**	
Storting	412	1.150	-738
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**6.041**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De werkelijke storting is € 0,7 mln hoger dan begroot. In de exploitatie zijn minder lasten gemaakt dan er in de begroting beschikbaar was gesteld. Dit betreft zowel projecten die vertraagd zijn als projecten die goedkoper zijn uitgevoerd. Dit verschil wordt conform de systematiek toegevoegd aan deze reserve ICT.

Reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma/Ruimtelijk Actieprogramma (IGP/RAP)	
Doel reserve	Sparen zodat er uitvoering gegeven kan worden aan grote gebiedsprojecten die zorgen voor doelbereik over bestaande (provinciale) programma's heen en waarbij de provinciale inzet 'er toe doet'.
Instellingsbesluit	Bij vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013, d.d. 3 februari 2014 Bij vaststellen jaarrekening 2013

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Sparen		
Voeding	De initiële storting betreft het niet geclaimde budget van 2012 (3,6 mln. cf. PS2013PS04-2) en de bedragen die bij de Voorjaarsnota 2013 in de projectenreserve zijn geboekt voor IGP (cf. PS2012RGW08), € 3,25 mln. (2013), € 3,15 mln. (2014), € 3,45 mln. (2015). Vanaf 2016 is jaarlijks structureel € 2,779 mln. beschikbaar, welke na verrekening van de lasten en baten van IGP in de exploitatie, in de reserve wordt gestort.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	36.050.000
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	Op dit moment voldoende. Jaarlijks wordt een bedrag gestort (zie ook voeding) en er zijn nog geen bestedingsvoorstellen voor concrete projecten aan PS voorgelegd.		
Vrije ruimte	Er liggen geen andere verplichtingen op deze reserve dan de jaarlijkse aanwending van € 200 aan voorbereiding van projecten.		
Nut en noodzaak	Het integraal gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP) is gebaseerd op structureel budget voor gebiedsontwikkeling en heeft een looptijd van 2012 – 2019. Centraal doel van het IGP is een gebundelde inzet van provinciale middelen (financiën, bestuurskracht, kennis) om gebiedsontwikkelingsprojecten te realiseren waarin meerdere grote provinciale beleidsdoelen bij elkaar komen. Het IGP omvat momenteel 11 gebiedsprojecten.		
Bestedingsplan	Op dit moment zijn er geen concrete IGP-projecten benoemd waaraan de middelen besteed mogen worden.		
Voorwaarde besteding	Inzet van IGP-investeringsbudget voor een IGP project is alleen mogelijk o.b.v. een door uw staten vastgesteld 'realisatieplan'		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Het IGP blijkt zeer waardevol bij het leggen van verbindingen tussen de grote provinciale beleidsdoelen op gebiedsniveau. Het flexibele karakter, gekoppeld aan de focus op Utrecht top-regio en duidelijke criteria voor de inzet van investeringsbudget, is daarbij een belangrijk voordeel. Hierdoor kunnen de financiële middelen worden ingezet op die plekken waar de behoefte het grootste		

	is, steeds vanuit het perspectief van de totale ontwikkeling in het gebied.
Risico's	n.v.t.
Bijzonderheden	De structurele storting en het saldo van de reserve - op € 5mln. na die reeds toegezegd aan 3 projecten - zijn bij de Begroting 2020 ingezet ter dekking van de ambities in de meerjarenbegroting 2020-2023.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**8.350**	
Storting	2.579	2.687	-108
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**11.038**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De werkelijke storting wijkt niet significant af van de begrote storting. In de begroting was voorzien € 2,579 mln., de realisatie laat lagere uitgaven op WBS P.1701 IGP projecten van € 108.000
Het saldo van deze reserve wordt - met uitzondering van € 5 mln. waarvoor al toezeggingen gedaan zijn - met ingang van 2020 ingezet voor de dekking van de meerjarenbegroting 2020-2023.

Reserve Investeringsfonds provinciaal erfgoed	
Doel reserve	De provincie Utrecht zet zich actief in voor oplossen van Cultuurhistorische knelpunten/provinciale parels. Concretisering: In de beleidsevaluatie (van april 2010) is voor de jaren 2010 en 2011 het volgende vastgesteld door PS:'Indien ingestemd wordt met voorliggend voorstel worden naar verwachting in 2010 2 kerken, 2 projecten binnen de categorie industrieel erfgoed en 2 projecten binnen de categorie buitenplaatsen gerestaureerd. In 2011 zal naar verwachting 2 projecten binnen de categorie industrieel erfgoed en 4 projecten binnen de categorie buitenplaatsen gerestaureerd worden.'
Instellingsbesluit	PS d.d.15 mei 2006 (PS2006ZCW06)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Eerste vulling met de bestemmingsreserve monumenten en de nog uitstaande voorfinancieringen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Reserve is toereikend.		
Vrije ruimte	Circa € 200.000, dient beschikbaar te blijven voor erfgoedparels.		
Nut en noodzaak	De oprichting van een reserve Investeringsfonds provinciaal erfgoed geeft een passende invulling aan de wens van PS zoals vastgelegd in de motie van 5-11-2005. Instelling van een reserve maakt het mogelijk per geval te beslissen over inzet van deze middelen ten behoeve van behoud van één of meer provinciale ‘erfgoedparels’.		
Bestedingsplan	Conform cultuurnota		
Voorwaarde besteding	Voldoen aan subsidieregeling erfgoedparels.		
Concrete verplichting	Het vrij besteedbare saldo wordt in 2019 aangewend t.b.v. de uitvoering van het verdeelbesluit uit 2018 van circa € 3 mln.		
Relevante ontwikkelingen	Zie concrete verplichting.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 6.		
Risico's	Niet van toepassing.		
Bijzonderheden	Geen.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**4.696**	
Storting	-	600	-600
Onttrekking	-4.000	269	3.731
Stand van de reserve per 31-12-2018		**5.027**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De storting van € 600.000 betreft het budget voor Duurzame kerken.
De begrote onttrekking betreft het rijksdeel t.b.v. de restauratie van de Domtoren ad € 4 mln. Deze onttrekking is niet uitgevoerd, enerzijds omdat de in 2017 ontvangen rijksbijdrage niet in 2017 in deze reserve is gestort. Bij de vaststelling van de Jaarrekening 2017, in september 2019, is besloten de € 4 mln. naar deze reserve over te hevelen vanuit de saldireserve. Anderzijds is de subsidieverlening aan de gemeente Utrecht niet in 2018 maar pas in januari 2019 verstuurd, reden om de lasten in 2019 te verantwoorden.
Voor overige restauraties is in 2018 € 269.000 meer verleend c.q. aan voorschotten uitbetaald dan verwacht.

Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	
Doel reserve	Dekking kapitaallasten extra krediet voor Uithoflijn, Ontvangstorganisatie en Proefbedrijf en Nieuwe Tramremise
Instellingsbesluit	PS 12-02-2018 PS2018MME06 en PS 09-07-2018 Kadernota 2019-2022

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Stortingen vanuit exploitatie programma Mobiliteit, conform statenvoorstel 12-02-2018		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Op dit moment is de reserve toereikend.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Nodig voor dekking voor de kapitaallasten extra krediet Uithoflijn en eigen bijdrage in oorspronkelijk krediet Uithoflijn Infrastructuur		
Bestedingsplan	Dekking kapitaallasten extra krediet Uithoflijn conform besluitvorming PS 12-02-2018 en eigen bijdrage PU in oorspronkelijk krediet Uithoflijn conform beluitvorming PS 10-12-2018 bij de Slotwijziging 2018.		
Voorwaarde besteding	Kapitaallasten Uithoflijn		
Concrete verplichting	Dekking kapitaallasten extra krediet Uithoflijn conform besluitvorming PS 12-02-2018		
Relevante ontwikkelingen	In de Slotwijziging 2018, PS 10-12-2018, is besloten om de eigen bijdrage van de PU in het oorspronkelijk krediet Uithoflijn Infrastructuur te activeren. De geraamde bijdrage in 2018 van € 20 mln. uit de VERDER gelden voormalig BRU wordt toegevoegd aan de reserve. Vanwege de geconstateerde onzekerheden in 2017 is er in 2018 € 4,81 mln. versneld afgeschreven en uit deze reserve onttrokken.		
Mate van doelrealisatie	De Uithoflijn wordt in 2019 in exploitatie genomen. Vanaf 2020 wordt het (extra) krediet afgeschreven, met een onttrekking vanuit de reserve Kapitaallasten.		
Risico's	Het extra krediet niet toereikend is voor de afronding van de realisatie Uithoflijn in 2019.		
Bijzonderheden	Betreft een dekkingsreserve, onttrekkingen worden als structureel gezien		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**-**	
Storting	39.783	39.783	-
Onttrekking	-	10.376	-10.376
Stand van de reserve per 31-12-2018		**29.406**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 wordt aan de reserve conform besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2018 en de Slotwijziging 2018 een bedrag van € 39.782.600 toegevoegd. Het bedrag bestaat € 19.782.600 ruimte RUVV en € 20.000.000 bijdrage VERDER (vm BRU) in krediet UHL. Daarnaast heeft er in 2018 een versnelde afschrijving plaatsgevonden vanwege de geconstateeerde onzekerheden UHL 2017. Het aandeel € 4,81 mln. van de provincie is in 2018 geheel afgeschreven.
In het extra krediet is ook een post opgenomen voor werving en selectie chauffeurs incl. opleiding. Daarnaast heeft Qbuzz een vergoeding ontvangen i.v.m. de vertraging en de kosten die Qbuzz daarvoor heeft gemaakt. Beide posten maken onderldeel uit van de €84 mln. en worden op basis van de kenmerken en de doelstelling van deze reserve dan ook onttrokken uit deze reserve.

Reserve Masterplan Soesterberg	
Doel reserve	Ter uitvoering van de verdiepte ligging van de provinciale weg N237 (inclusief 3 overkluizingen) zoals opgenomen in het Masterplan Soesterberg en als verantwoordelijkheid van de provincie vastgelegd in het met de gemeente Soest afgesloten Bestuurlijke overeenkomst Masterplan Soesterberg van 8 juni 2009.
Instellingsbesluit	PS d.d. 26 april 2010 (PS2010WMC08)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voeding geschiedt vanuit meerdere bronnen:- € 3,3 miljoen uit het Fonds stedelijk Bouwen en Wonen (FSBW);- € 2,1 miljoen uit het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijvigheid (FUHB);- € 3 miljoen uit het project fietsverbinding Soest-Soesterberg (pakketstudies);- € 5 miljoen uit het Strategisch Mobiliteitsfonds Provincie Utrecht (SMPU, uit reserve GWW: grote wegenwerken).		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	14.000.000
Eindjaar	2016		
Toereikendheid	N.v.t.		
Vrije ruimte	N.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit 4 verschillende (provinciale) budgetten zijn middelen ter beschikking gesteld om de financiering van de verdiepte ligging van de N237 ter hoogte van Soesterberg mogelijk te maken. Met deze reserve is het mogelijk om tot voorbereiding, aanbesteding en uitvoering van het project te komen.		
Bestedingsplan	N.v.t. Project is afgerond.		
Voorwaarde besteding	De bewaking van de voortgang en verantwoording vindt plaats in het kader van de stuurgroep Masterplan Soesterberg (van gemeente en provincie).		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	N.v.t.		
Mate van doelrealisatie	De aanleg is gerealiseerd.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Reserve kan na 2018 worden opgeheven en restant budget conform instellingsbesluit afstorten. ("Eventuele niet-bestede middelen zullen omdat het coalitieakkoordgelden betreft terugvallen naar de algemene middelen. De middelen van het SMPU vallen terug naar de reserve GWW")		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**2.511**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	2	-2
Stand van de reserve per 31-12-2018		**2.509**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 is € 2.000 onttrokken aan de reserve. Het poject is gereed en de reserve kan worden opgeheven. Het saldo wordt conform instellingsbesluit afgestort.

Reserve Mobiliteitsprogramma	
Doel reserve	Het beschikbaar houden van gelden die bestemd zijn voor wegeninvesteringen. Daarnaast is de reserve bestemd voor egalisatie van kosten wegenwerken die niet binnen het jaarbudget kunnen worden gerealiseerd.
Instellingsbesluit	Bij X-14/1988 is de voorziening ingesteld teneinde voor investeringen beschikbare gelden (kredieten) voor de toekomst beschikbaar te houden. Bij besluit PS2005BEM20 d.d. 27 juni 2005 is de voorziening herzien en omgezet in een reserve.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Basis was het vastgestelde SMPU t/m 2020. Op basis hiervan is storting voor materiële en apparaatskosten begroot. In 2014 is het mobiliteitsplan opgeleverd. Dit mobiliteitsplan loopt tot en met 2028.Conform het coalitieakkoord 2015 wordt in de collegeperiode 2015-2019 1/3 deel van het rekening resultaat gestort in deze reserve. In totaal wordt er maximaal € 28 miljoen van de toekomstige positieve resultaten bestemd ten gunste van deze reserve, voor zover er niet op andere wijze extra in deze reserve is gestort.Bij de jaarrekening 2015 is € 3,834 mln. gestort (geëffectueerd bij Kadernota 2016).Bij de jaarrekening 2016 is € 0,024 mln. gestort.Bij de jaarrekening 2017 is € 2,989 mln. gestort.Hierdoor resteert nog een beoogde storting van € 21,153 mln.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Er vind momenteel een (na)calculatie plaats over de toereikendheid van de Mobiliteitsbegroting 2015-2018.		
Vrije ruimte	Is nog niet bekend in verband met de (na)calculatie die momenteel plaatsvind.		
Nut en noodzaak	Om de fluctuaties in het mobiliteitsprogramma, onder andere vanwege de wegeninvesteringen, concessies OV en samenwerkingsprojecten met het rijk en regio, op te kunnen vangen in het mobiliteitsprogramma, is het enerzijds noodzakelijk om een egalisatiereserve te vormen en anderzijds te kunnen sparen voor toekomstige grote investeringen		
Bestedingsplan	Bestedingen volgens het uitvoerings(Mobiliteits)programma dat tot en met 2018 vastgesteld is. Investeringen worden via aparte GS besluiten aan PS voorgelegd.		
Voorwaarde besteding	Uitgaven die in het uitvoerings(mobiliteits)programma voorzien zijn.		
Concrete verplichting	Het totale uitvoeringsprogramma		
Relevante ontwikkelingen	Het Mobiliteitsprogramma loopt t/m 2018. Dit jaar zal een afrekening plaatsvinden over de beschikbaar gestelde gelden. Voor 2019 - 2024 wordt een nieuw Mobiliteitsprogramma opgesteld.		
Mate van doelrealisatie	Doel is geld voor het mobiliteitsprogramma beschikbaar te houden en zodoende financiële stabiliteit en soliditeit te bewerkstelligen in de komende begrotingsjaren.		
Risico's	Reserve kan negatief komen indien uitgaven sneller gaan dan gepland en mogelijk niet doorgaan van geplande projecten		
Bijzonderheden	De uitgaven die gefinancierd worden met BDU gelden maken onderdeel uit van		

	het mobiliteitsprogramma. Vanaf 2016 is de BDU geen doeluitkering meer, maar een decentralisatieuitkering. Dit is de reden dat een saldo vanaf 2016 in deze reserve wordt gestort of onttrokken. Per 1 januari 2016 is er nog een saldo van vooruitvangen BDU gelden. In IPO verband is hierover afgesproken dat de concessie-uitgaven hiervoor worden aangewend.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**106.022**	
Storting	45.842	59.002	-13.160
Onttrekking	-3.000	-	3.000
Stand van de reserve per 31-12-2018		**165.024**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 is de onttrekking met de storting gesaldeerd in een saldo storting van € 59 mln.. De oorzaak voor de hogere storting (€ 13,2 mln.) is het gevolg van dat de lasten van verstrekte subsidies in 2017 in de jaarrekening 2017 als last zijn verantwoord. De lasten voor 2018 zijn hierdoor circa €13 mln. lager.

Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie	
Doel reserve	Ontwikkelbudget voor Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met de nog op te stellen kadernota NHW zal richting worden gegeven aan de bestedingen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 18 mei 2015 (PS2015PS03) coalitieakkoord.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Sparen		
Voeding	Conform het coalitieakkoord 2015 wordt in de collegeperiode 2015-2019 1/3 deel van het rekening resultaat gestort in deze reserve. In totaal wordt er maximaal € 9,5 miljoen van de toekomstige positieve resultaten bestemd ten gunste van deze reserve, voor zover er niet op andere wijze extra in deze reserve is gestort. Bij het instellen van deze reserve is reeds € 4 miljoen incidenteel gestort, waarmee de totale toevoeging aan deze reserve uitkomst op € 13,5 miljoen.Bij de jaarrekening 2015 is € 3,834 mln. gestort (geëffectueerd bij Kadernota 2016).Bij de jaarrekening 2016 is € 0,024 mln. gestort.Bij de jaarrekening 2017 is € 2,989 mln. gestort.Hierdoor resteert nog een beoogde storting van € 2,653 mln.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	13.500.000
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	De reserve is niet toereikend. Met de vaststelling van de Jaarrekening 2017 - in september 2019 - is afgestapt van de jaarlijkse toevoeging van 1/3e van het jaarrekeningresultaat aan deze reserve. Het saldo per 31-12-2018 van de reserve (€ 1,1 mln) is onvoldoende om de uitvoeringskosten van het programma Nieuwe Hollandse waterlinie te dekken. Bij de Najaarsrapportage 2019 is daarom besloten dat deze reserve aangevuld wordt voor het tekort 2019 ten laste van de saldireserve.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	De reserve is bestemd voor de realisatie van het programma NHW.		
Bestedingsplan	Conform programmaplan NHW-SVA 2016-2020.		
Voorwaarde besteding	Conform programmaplan NHW-SVA 2016-2020.		
Concrete verplichting	Uitvoering van het Pact van Ruigenhoek en Loevestein namens de partners (provincie Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland).		
Relevante ontwikkelingen	Geen		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 6.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**7.194**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-6.060	6.150	-90
Stand van de reserve per 31-12-2018		**1.044**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De onttrekking in 2018 is licht hoger dan geraamd. Van de onttrekking is € 3 mln. op grond van een motie overgeheveld naar de reserve NRU. De overige € 3,15 mln. heeft betrekking op de uitvoering van het programma Nieuwe Hollandse waterlinie.

Reserve Nog te verrichten activiteiten (N.T.V.A.)	
Doel reserve	Zekerheid creëeren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede incidenteel beschikbaar gestelde middelen om zo het hiermee beoogde product of de hiermee beoogde prestatie te kunnen leveren.
Instellingsbesluit	In de jaarrekening 1987 is de saldireserve gesplitst in een algemeen deel en een deel waaraan een bestemming was verbonden. De formele instelling vond plaats bij vaststelling van de jaarrekening 2010.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voorstellen kunnen jaarlijks worden ingediend bij de Najaarsrapportage en bij de rekening. Voor het overboeken van incidentele budgetten naar een volgend jaar via de Reserve Nog Te Verrichten Activiteiten gelden de volgende criteria (cumulatief):a) budget is incidenteel voor maximaal twee jaar door Provinciale Staten beschikbaar gesteld. De incidentele beschikbaarstelling dient te worden onderbouwd door het noemen van het specifieke PS besluit. b) In principe mogen dit soort budgetten slechts één maal worden overgeboekt. Indien nogmaals overboeking noodzakelijk is, dient hiervoor een goed onderbouwde reden voor te zijn/speciaal toestemming voor gevraagd te worden;c) budget is nog niet geheel benut: overboeking van een restant krediet is alleen mogelijk, indien de activiteit is gestart (globaal criterium: circa 20% is uitgevoerd tenzij gelden laat beschikbaar zijn gesteld gestelde of het een onderwerp betreft waarbij uitvoering grotendeels of geheel afhankelijk is van derden;d) alleen verwachte kosten mogen worden overgeboekt: niet zonder meer het restant krediet komt voor overboeking in aanmerking, slechts de redelijkerwijs (met tekstuele onderbouwing en zo mogelijk onderbouwing d.m.v. brondocumenten in de vorm van verplichtingen, uitgewerkte plannen etcetera) te verwachten kosten.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	In 2018 is het gehele saldo van de reserve onttrokken. De reserve kan opgeheven worden.		
Vrije ruimte	N.v.t.		
Nut en noodzaak	Het in enig jaar niet bestede deel van de structurele budgetten vloeit terug naar de algemene middelen. Bij incidentele budgetten kan dit bezwaarlijk zijn, aangezien het beoogde product of de beoogde prestatie daardoor niet zou kunnen worden geleverd.Door in principe eenmalig van specifiek benoemde budgetten de begrote maar nog niet bestede middelen in een reserve te storten, blijven deze middelen beschikbaar om de producten of prestaties af te ronden. Het onderscheid tussen projecten en overige incidentele budgetten is gelegen in de initiële termijn van toekenning van middelen. Budgetten voor maximaal 2 jaar dienen via de reserve NTVA te worden overgeboekt. Voor budgetten die voor meer dan 2 jaar worden toegekend dient de reserve projecten te worden gebruikt. Indien de resterende uitvoeringstermijn korter/langer wordt dan de twee jaar worden de middelen niet overgeboekt van de ene reserve naar de andere.		
Bestedingsplan	Middelen mogen alleen onttrokken worden voor het specifieke onderwerp.		

Voorwaarde besteding	De middelen mogen slechts worden uitgegeven aan de specifiek benoemde onderwerpen. Om dit zeker te stellen is voorschrift dat in de meegeleverde begrotingswijziging die verplicht bij het overboekingsvoorstel dient te worden aangeleverd zowel de storting in de reserve in het huidige jaar als de onttrekking en opname in de raming van het volgende begrotingsjaar wordt opgenomen.
Concrete verplichting	N.v.t.
Relevante ontwikkelingen	N.v.t.
Mate van doelrealisatie	N.v.t.
Risico's	N.v.t.
Bijzonderheden	N.v.t.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**210**	
Storting	-	1.600	-1.600
Onttrekking	-210	210	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**1.600**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Conform begroting onttrokken voor Herijking PRS (zie ook VJN2016).
De storting betreft ontvangen decentralisatie uitkering voor klimaatslimme landbouw, welke niet in de begroting 2018 was voorzien. De besteding hiervan vindt in 2019 plaats. Om die reden is dit saldo gestort in deze reserve en wordt in het jaar 2019 vervolgens weer onttrokken. Daarna zal ook worden voorgesteld om de reserve op te heffen.

Reserve Programma Landelijk gebied	
Doel reserve	(co)Financieren of subsidiëren van projecten in het landelijk gebied op de thema's natuur, water, bodem, landschap, cultuurhistorisch erfgoed, landbouw, recreatie, leefbaarheid, duurzaamheid, klimaat en energie; (subsidiëring van) aankopen, inrichten en beheer van natuurterreinen EHS), knelpunten bij de realisatie van de EHS oplossen; aanleg van ecoducten en ecopassages; uitvoering van het Reconstructieplan; Groen/Blauwe structuren, duurzame versterking landbouw, ecoducten en NHW, GH, GMN, Fort Vechten, Linschoterwaard en de Schammer, uitfinanciering onderdeel ILG coalitie-akkoord '07-'11)
Instellingsbesluit	PS d.d. 12 december 2011 (PS2011RGW10)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij initiatie is een startbedrag betrokken. Daarna jaarlijkse een bijdrage aan de bovenstaande thema's.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2027		
Toereikendheid	Bij de jaarrekening 2017 is er, bij een correctie i.v.m. activering van gronden in het revolverend fonds, €9,243 miljoen aan baten in de algemene reserve geboekt i.p.v. in de reserve landelijk gebied. Door deze boeking is er naar verwachting op termijn een tekort binnen de reserve landelijk gebied, aangezien de opbrengsten van de verkopen van gronden benodigd zijn voor realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) via de reserve landelijk gebied (conform GS-besluit van 24 september 2013, 80C04427). Met deze opbrengsten is rekening gehouden in de financiële meerjarenplanning t/m 2027. In 2020 vindt er een herijking van het programma AVP plaats en zal er opnieuw worden bekeken wat er aan budget nodig is t/m 2027, wat er op dit moment beschikbaar is gesteld via algemene middelen en wat er nog beschikbaar is in de reserve. Indien het bedrag in de reserve niet toereikend is zal er mogelijk om aanvullende middelen worden gevraagd of zullen er andere keuzes worden voorgesteld. De verwachting op dit moment is dat er de komende jaren nog geen sprake is van een tekort, maar mogelijk wel in 2026 en 2027. Bij de kadernota 2021 zullen hoogstwaarschijnlijk de contouren van de herijking van AVP bekend zijn en wat er naar verwachting aan middelen zal nodig en of de huidige middelen daarvoor toereikend zijn.		
Vrije ruimte	Geen, de ruimte is met het vaststellen van de realisatiestrategie naar 0 gebracht. Zie relevante ontwikkelingen en toereikendheid.		
Nut en noodzaak	Uitvoering van het programma Agenda Vitaal Platteland, een meerjarig programma met een wisselende kasstroom.		
Bestedingsplan	Voor de periode 2016-2020 zijn de projecten en programma's bekend en begroot; AVP wordt in overleg met gebiedspartners vastgelegd in gebiedsprogramma's met uitvoeringsplannen.		

Voorwaarde besteding	Besteding moet in overeenstemming zijn met het kaderdocument AVP 2016-2020.
Concrete verplichting	Voor een groot deel van de reserve zijn er al plannen gemaakt voor realisatie van de doelstellingen uit het kaderdocument Agenda Vitaal Platteland 2016-2020. Het restant is nodig voor de resterende opgave tot en met 2027.
Relevante ontwikkelingen	Met de kadernota 2019 is ingestemd de extra benodigde middelen voor uitvoering van de realisatiestrategie voor ongeveer de helft te dekken met de reserve programma Landelijk Gebied.
Mate van doelrealisatie	Met het beschikbare geld in deze reserve, dat voor een groot deel afkomstig is van het Rijk, kan er worden bijgedragen aan de doelstellingen uit het kaderdocument Agenda Vitaal Platteland 2016-2020.
Risico's	De uitvoering van het programma voor wat betreft de verwerving en inrichting van de EHS loopt door tot en met 2027. De toereikendheid van de reserve sterk afhankelijk van de risico's die zich voordoen en of de daarvoor ingestelde buffer voldoende zal blijken.
Bijzonderheden	N.v.t.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**77.120**	
Storting	7.394	9.144	-1.750
Onttrekking		4.743	-4.743
Stand van de reserve per 31-12-2018		**81.521**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Bij de slotwijziging 2018 zijn de verwachte lasten naar beneden bijgesteld en is de verwachte onttrekking aangepast in een begrootte storting van 7.394 mln. De lasten zijn uiteindelijk ca. 3 mln. minder laag uitgekomen dan verwachting waardoor de storting ook lager werd (netto storting 4,401 mln., storting 9,144 mln. minus onttrekking 4,743 mln.).

Reserve Projecten

Doel:	Zekerheid creëren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede projectkredieten.
Instellingsbesluit:	PS 10 april 2006 (PS2006BEM06)

Programma 1

Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**2.364**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2018		**2.364**	

Toelichting mutatie 2018

Met de Najaarsrapportage 2018 is aangekondigd de projectreserve Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven (FUHB) toe te voegen aan de reserve van het programma Binnenstedelijke ontwikkeling waar het FUHB onderdeel van uit maakt. Deze storting was echter niet begroot.
Door de overboeking is dit onderdeel van de projectreserve geheel uitgeput en vervalt ingaande 2018.

Innovatie fysieke leefomgeving	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**1.125**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	500	520	-20
Stand per 31-12-2018		**605**	

Toelichting mutatie 2018

Invoering Omgevingswet	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**-**	
Storting	-	436	-436
Onttrekking	500	-	500
Stand per 31-12-2018		**436**	

Toelichting mutatie 2018

Het restant budget voor het project invoering Omgevingswet 2018 wordt via de reserve projecten doorgeschoven naar 2019.

Programma 2

Ganzenakkoord	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**29**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	29	27	2
Stand per 31-12-2018		**2**	

Toelichting mutatie 2018

De werkelijke lasten voor het Ganzenakkoord zijn € 29 lager dan begroot, waardoor minder onttrokken is uit de projectreserve.

Elvhis	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**110**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	110	110	-
Stand per 31-12-2018		**-**	

Toelichting mutatie 2018

Programma 3

Duurzaam Door	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**103**	
Storting	-	176	176
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2018		**279**	

Toelichting mutatie 2018

In 2018 zijn de lasten lager geweest, waardoor geen onttrekking nodig was, maar het saldo p[programma 3 van circa € 176.000 is gestort in de reserve.

Programma 4

Energie agenda	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**993**	
Storting	400	427	-27
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2018		**1.420**	

Toelichting mutatie 2018

De uitgaven 2018 tbv. de Energieagenda zijn licht minder dan geraamd, waardoor de storting iets hoger is.

Kantorenaanpak	Begroot na	Realisatie	Saldo

	wijz.		
Stand per 1-1-2018		**207**	
Storting	23	22	1
Onttrekking	24	-	24
Stand per 31-12-2018		**229**	

Toelichting mutatie 2018

De onttrekking bij de projectreserve Kantooraanpak inpassingsplannen € 17.

MBO onderwijs/arbeidsmarkt	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**302**	
Storting	-	-	**1**
Onttrekking	20	20	**-**
Stand per 31-12-2018		**282**	

Toelichting mutatie 2018

De subsidies voor de Technologieraad, Technetten en Digital Competence Hub waren gebudgetteerd voor 2018. De uitwerking van de voorstellen vergde echter meer tijd dan voorzien.

Programma 5

Op de fiets	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**446**	
Storting	-	289	-289
Onttrekking	15	-	15
Stand per 31-12-2018		**735**	

Toelichting mutatie 2018

Stationsgebied Driebergen/Zeist	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
PS besluit			
Stand per 1-1-2018		**-**	
Storting	0		-
Onttrekking	3.097	-	3.097
Stand per 31-12-2018		**-**	

Toelichting mutatie 2018

Programma 6

Cultureel ondernemerschap	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2018		**64**	

Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2018		**64**	

Toelichting mutatie 2018

Intensivering Cultuur - frictiekosten	**Begroot na wijz.**	**Realisatie**	**Saldo**
Stand per 1-1-2018		**160**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2018		**160**	

Toelichting mutatie 2018

Bij de bestemmingsvoorstellen van de jaarrekening wordt voorgesteld deze reserve vrij te laten vallen voor de dekking van de oninbare lening aan het failliet verklaarde MOA

Programma 7

Presto / ERP	**Begroot na wijz.**	**Realisatie**	**Saldo**
Stand per 1-1-2018		**308**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	161	-161
Stand per 31-12-2018		**147**	

Toelichting mutatie 2018

Reserve PUEV

Doel reserve	Het egaliseren van de jaarlijks te ontvangen PUEV-middelen en de jaarlijkse uitgaven ten behoeve van de Provinciaal Uitvoeringsprogramma's Externe Veiligheid 2011-2014 en 2015-2018.
Instellingsbesluit	PS d.d. 17 juni 2013 (Jaarrekening 2012)

Kenmerken van de reserve

Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De voeding geschiedt vanuit het niet bestede deel van de decentralisatieuitkering PUEV.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	4131000
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	De huidige stand, aangevuld met de toekomstige stortingen, zijn voldoende om het programma 2015-2018 en de uitloop naar 2019/2020 (zie relevante ontwikkelingen) uit te kunnen voeren.		
Vrije ruimte	Geen. De resterende middelen zijn nodig om de bezuiniging van het Rijk op de uitvoering van lokale EV-taken te kunnen dekken.		
Nut en noodzaak	Vanuit het Rijk ontvangen wij de decentralisatie-uitkering PUEV om te komen tot een structureel adequate uitvoering van externe veiligheid. Niet alle werkzaamheden kunnen altijd in het lopende jaar worden uitgevoerd. Door het vormen van deze egalisatiereserve blijven de PUEV-middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid.		
Bestedingsplan	Conform het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (2011-2014 en 2015-2018)		
Voorwaarde besteding	De bestedingen moeten passen binnen de Provinciaal Uitvoeringsprogramma's Externe Veiligheid 2011-2014 en 2015-2018.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	De PUEV is verlengd voor de periode 2019 en kent mogelijke een verdere uitloop naar 2020. Hiervoor wordt extra geld beschikbaar gesteld door het Rijk, welke met de kadernota 2020 aan de begroting 2019 wordt toegevoegd.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 3 PUEV.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**337**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-134	21	113
Stand van de reserve per 31-12-2018		**316**	

Toelichting mutaties reserve 2018

Begrootte onttrekking was 134.000 wat gebaseerd was op het begrootte saldo van lasten en baten. Er was echter een positief saldo van 113.000 waardoor de daadwerkelijk benodigde ontrekking 21.000 bedraagt.

Reserve Rente kosten voorfinanciering	
Doel reserve	Opvangen van de extra financieringskosten (rente) als de provincie moet gaan lenen op de kapitaalmarkt.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2015, PS2016PS08; d.d. 06-06-2016; 817C8DAD;

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De voeding wordt berekend conform de bestuurlijke afspraken die er in het kader van de transitie zijn gemaakt. Waarbij de systematiek van interne vergoeding is meegenomen in de meerjarige programmering en investeringen. De daadwerkelijke voeding is afhankelijk van de kaspositie van de provincie in combinatie met de liquiditeiten prognose voor de toekomstige jaren.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	Naar verwachting is op basis van de huidige inzichten niet nodig dat er externe gelden worden aangetrokken om de financiering te regelen. Daarom is het mogelijk om het doel van de bestemmingsreserve te verbreden. Zo is bij de kadernota 2019-2022 besloten om voor knelpunten bij de U-10 gemeenten € 4,2 mln. te onttrekken. Deze reserve kan gebruikt worden om risico's binnen het hekwerk BRU op te vangen.		
Vrije ruimte	n.v.t. ivm met risico reservering hekwerk BRU		
Nut en noodzaak	Conform de bestuurlijke afspraken wordt over de OV investeringsprojecten een rekenrente gehanteerd. Deze investeringsprojecten worden door de provincie voorgefinancierd. Op dit moment beschikt de provincie nog over voldoende liquide middelen om aan de voorfinanciering te voldoen, maar het is onzeker of dit in de toekomstige jaren ook mogelijk is. Indien de provincie moet gaan lenen op de kapitaalmarkt zijn hiervoor geen extra middelen beschikbaar en gaat dit ten laste van het begrotingssaldo. Door het instellen van deze reserve kunnen de extra rentelasten uit deze reserve worden onttrokken.		
Bestedingsplan	De extra financieringskosten (rente) die de provincie moet betalen als zij gaat lenen op de kapitaalmarkt.		
Voorwaarde besteding	Zodra er rente betaald moet worden voor het aantrekken van gelden, kunnen deze rentekosten ten laste van deze reserve worden gebracht.		
Concrete verplichting	De gemeente utrecht ontvangt in het kader van het opvangen knelpunten een bijdrage van € 517.000 in 2019.		
Relevante ontwikkelingen	Op dit moment is er nog sprake van het aantrekken van financiering. Er zijn dus nog geen rente kosten. De reserve wordt in stand gehouden tot de afloop van het hekwerk.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Het is nog onduidelijk of de gespaarde bedragen voldoende zijn om de kosten op te vangen.		
Bijzonderheden	De reserve wordt tot dat het hekwerk vervalt in stand gehouden om eventule (financierings)risico's op te vangen.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**3.860**	
Storting	1.658	1.657	1
Onttrekking	-4.171	3.371	800
Stand van de reserve per 31-12-2018		**2.146**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De reserve is gevoed met bedrag van € 1,657 mln vanuit rentevegoeding OV. De begrote onttrekking van € 4,2 mln is opgenomen in de Voorjaarsnota 2018 voor het oplossen van mogelijke knelpunten van projecten bij de U-10 gemeenten. De lagere onttrekking van € 800.000 ten opzichte van de begroting wordt veroorzaakt doordat beschikking voor de gemeente Zeist lager is uitgevallen en de beschikking voor de gemeente Utrecht is in 2019 afgegeven.

Reserve Toeristische ontwikkeling	
Doel reserve	Het administratief verwerken van verplichtingen ten aanzien van subsidies voor projecten ter stimulering van toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de provincie.
Instellingsbesluit	In zijn oorspronkelijke vorm ingesteld bij FIN-1/1983. Daarna bij CEMENT-2/1998 aangepast. Wederom aangepast PS 12-11-2001; B&M-17/2001. Bij vaststelling van de jaarrekening 2005 is de voorziening omgezet in een bestemmingsreserve

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De budgetten in het kader van toerisme/toeristische ontwikkeling waarvoor wel verplichtingen zijn aangegaan maar die nog niet zijn uitgekeerd. De bedragen die vrijvallen bij afrekening van subsidies.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	N.v.t.		
Vrije ruimte	N.v.t.		
Nut en noodzaak	In de reserve Toeristische ontwikkeling zat 1.465.000 voor de projecten Toekomstvisie recreatieschappen (165.000) en Groot onderhoud legakkers en zandeilanden Vinkeveense Plassen (1.300.000). Het laatstgenoemde project is afgerond, het project toekomstvisie recreatieschappen wordt afgerond in 2019 en het niet besteedde deel van 111.605 zal naar verwachting in 2019 besteed worden waarna de reserve kan worden opgeheven.		
Bestedingsplan	N.v.t.		
Voorwaarde besteding	N.v.t.		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	N.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**1.554**	
Storting	**-**	-	-
Onttrekking	-1.465	1.442	23
Stand van de reserve per 31-12-2018		**112**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De reserve Toeristische ontwikkeling is bestemd voor de projecten Toekomstvisie recreatieschappen (€ 165) en Groot onderhoud legakkers en zandeilanden Vinkeveense Plassen (€ 1.300).
Het laatstgenoemde project is afgerond, het project Toekomstvisie recreatieschappen wordt afgerond in 2019 en het saldo van € 112 wordt in 2019 aangewend.

Reserve VERDER	
Doel reserve	Ter uitvoering van de afspraken gemaakt met het Rijk over de medefinanciering in de opwaardering van de NRU en het VERDERpakket.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voeding geschiedt vanuit meerdere bronnen:- € 16,7 miljoen(rentedragend) uit de algemene reserve per 1-1-2011 ten behoeve van de Noordelijke Randweg Utrecht- restant van de reserve Pakketstudies(onderdeel van de reserve coalitieakkoord) per 31-12-2011, circa € 18,2 miljoen ten behoeve van maatregelen VERDER- jaarlijkse storting van € 8,5 miljoen van 2012 tot en met 2021 opgenomen in de reguliere begroting ten behoeve van maatregelen VERDER		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2022		
Toereikendheid	Bedragen zijn nodig om de bestuurlijke toezeggingen te kunnen betalen.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit 3 verschillende (provinciale) budgetten worden middelen ter beschikking gesteld om de financiering van de opwaardering van de Noordelijke Randweg Utrecht en de maatregelen in het VERDERpakket mogelijk te maken. Met deze reserve is het mogelijk om de financiering gedurende een langere periode te waarborgen. De planning is dat de projecten t/m 2023 uitgevoerd worden.		
Bestedingsplan	Hangt ten nauwste samen met het jaarlijks vast te stellen uitvoeringsprogramma VERDER en uitvoering van de waardering NRU.		
Voorwaarde besteding	Jaarlijks wordt (per saldo) een bedrag onttrokken dat gelijk is aan de investeringen in het betreffende jaar.		
Concrete verplichting	geen		
Relevante ontwikkelingen	In de herijking in december 2014 is besloten af te zien van de realisatie van 13 maatregelen en is op budgetten van maatregelen waarover nog geen besluit tot uitvoering was genomen zodanig gekort, dat een pakket resteerde van bijna € 499 mln. De wens om het programma terug te brengen tot een gedekt pakket is daarmee niet helemaal gehaald. Afgesproken is hoe de resterende overprogrammering van € 7,9 mln. (voor alle partijen totaal) uiterlijk in 2018 zal zijn opgelost. Met de herijking zijn ook de spelregels voor uitvoering van het regionale maatregelenpakket VERDER door het UVVB bijgesteld. Uit de voortgangsrapportage 1 jan 2018 blijkt dat de overprogrammering wordt weggewerkt.		
Mate van doelrealisatie	Nog niet gerealiseerd omdat de NRU en de andere maatregelen die uit deze reserve zijn verplicht grootschalige infrastructurele maatregelen zijn met een lange doorlooptijd.		
Risico's	Momenteel is er nog een overprogrammering bij het VERDER pakket. Er is een kans dat de uiteindelijke bijdrage van de provincie meer zal bedragen, maar de		

	verwachting is dat na de bijstelling dit risico te verwaarlozen is.
Bijzonderheden	Voordat men tot uitvoering van voorgestelde maatregelen in het kader van VERDER-projecten overgaat, dient eerst een plan van aanpak cq.uitvoeringsvoorstel goedgekeurd te worden door het MOVV respectievelijk het UVVB.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**2.236**	
Storting	5.894	5.151	743
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2018		**7.386**	

Toelichting mutaties reserve 2018

In 2018 was een storting begroot van € 5.9 mln.. De storting is € 0,8 mln. lager (€ 5.1 mln.) en wordt veroorzaakt doordat voorafgaand aan de afronding van verstrekte subsidies de lasten in 2017 zijn genomen.

Reserve Wonen/Binnenstedelijke ontwikkeling	
Doel reserve	(co)Financiering van de projecten en activiteiten uit het Actieplan Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling 2012-2015. Binnen het programmabudget kan het geld op drie manieren ingezet worden: via directe beïnvloeding van de processen in de woningmarkt door middel van de inzet op regionale afstemming, kennisdeling en stimuleren van het proces op een aanjagende wijze; via het financieel instrumentarium en via participatie in complexe projecten en gebiedsontwikkeling.
Instellingsbesluit	PS 23 april 2012 (PS2012WMC02)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Resterende middelen programma 2010-2015 en Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven, aangevuld met het saldo van de structurele middelen indien minder wordt uitgegeven dan structureel begroot.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	Voldoende voor het doel.		
Vrije ruimte	De verwachting is het er na afronding van het programma BO in 2020 een bedrag van ca € 2,9 mln niet besteed zal zijn. Dit bedrag wordt in 2021 aangewend ter dekking van de ambities van de meerjatenbegroting 2020-2023.		
Nut en noodzaak	Uitvoering van het Programma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020, een meerjarig programma met een wisselende kasstroom.		
Bestedingsplan	Conform uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020.		
Voorwaarde besteding	De middelen worden besteed binnen de kaders van het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling en zijn gekoppeld aan de acties uit het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020.		
Concrete verplichting	Per oktober 2019 ca € 2,1 mln.		
Relevante ontwikkelingen	N.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 1.		
Risico's	Bij de inzet van het financieel instrumentarium en de participatie in projecten zullen de risico’s in beeld worden gebracht		
Bijzonderheden	Geen.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2018		**8.170**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-1.360	1.123	237
Stand van de reserve per 31-12-2018		**7.048**	

Toelichting mutaties reserve 2018

De lasten voor het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling waren lager dan begroot. De onderbesteding heeft te maken met het feit dat bij enkele projecten, waar grote subsidiebedragen aan gekoppeld zijn, vertraging is opgelopen. Vanwege het complexe speelveld bij binnenstedelijke woningbouwprojecten, waarbij wij ook afhankelijk zijn van derden, is het soms moeilijk in te schatten wanneer de financiële afronding plaats zal vinden.

Voorzieningen

Voorziening Dekking financieel risico Grondbedrijf	
Doel voorziening	Risico's opvangen verkopen grond revolverend fonds
Instellingsbesluit	PS d.d. 13 jun 2016 (PS2016PS08); jaarrekening 2015.

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalige voeding bij instelling door risicofonds van Het Revolverend Fonds om te zetten in een voorziening. De storting in de voorziening is als kosten opgenomen en onttrokken uit de reserve Dekking financiële risico's grondaankopen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2027		
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is voldoende om het huidig ingeschatte risico op verwachte opbrengsten op te vangen. Jaarlijks vindt een herziening plaats van het risico op de gronden in het Revolverend Fonds.		
Vrije ruimte	Geen, zie toereikendheid		
Nut en noodzaak	Conform het beleid voor risicomanagement dienen risico's > 50% als voorziening te worden opgenomen. In 2015 is duidelijk geworden dat de verwachte verliezen, die met het risicofonds worden opgevangen, een kans hebben van > 50%.		
Bestedingsplan	In 2027 moeten de gronden uit het Revolverend Fonds zijn verkocht. De verkopen met verwachte verliezen zijn in beeld gebracht om de hoogte van de voorziening te bepalen.		
Voorwaarde besteding	Gerealiseerde verliezen Revolverend Fonds.		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	Sinds het najaar van 2018 wordt de voorziening alleen nog gebruikt voor gebouwen en niet meer voor grond aangezien daar het risico op lagere marktwaarde beperkt is. Wanneer de marktwaarde (gebaseerd op een actueel taxatierapport) meer dan €100.000 lager ligt dan de waarde waarvoor het gebouw is geactiveerd, dan wordt voor het verschil tussen beide bedragen een voorziening vastgelegd. De gebouwen waarvoor een voorziening is gevormd worden iedere drie jaar opnieuw getaxeerd per 31/12 om deze waarde te bepalen. Jaarlijks kijken de grondadviseurs van de provincie (team GEB/grondzaken) of de lagere marktwaarde nog actueel is.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Zie paragraaf Grondbeleid.		

Voorziening dekking Financieel risico Grondbedrijf	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**2.262**	
Storting	-	269	-269
Onttrekking	-	504	-504
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**2.027**	

Voorziening Grondwaterheffing

Doel voorziening	Egalisatie van kosten van het kwantitatieve waterbeheer.
Instellingsbesluit	Bij V en W-6/1987 werd besloten een grondwaterheffing in te voeren. Vanwege het gesloten circuit is bij de jaarrekening 2017 de voormalige reserve omgezet in een voorziening.

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Voeding vindt plaats door de werkelijke opbrengsten vanuit de grondwaterheffing		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar			
Toereikendheid	Het huidige saldo is voldoende om de reguliere exploitatieverschillen op te vangen.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte in de voorziening. In de waterwet (artikel 7.7) is vastgelegd dat er alleen middelen aan deze reserve onttrokken mogen worden die aan de voorwaarden voldoen		
Nut en noodzaak	De voorziening dient voor de opvang van de jaarlijkse exploitatieverschillen van het grondwaterbeheer. Omdat de kosten van dit beheer worden gedekt uit een heffing is er sprake van een gesloten circuit.		
Bestedingsplan	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Voorwaarde besteding	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Concrete verplichting	N.V.T.		
Relevante ontwikkelingen	Per saldo is er in de afgelopen jaren meer in de voorziening (voorheen reserve) gestort dan begroot. Deze middelen zullen in de komende jaren worden ingezet voor extra werkzaamheden in het kader van de verdrogingsbestrijding.		
Mate van doelrealisatie	N.V.T.		
Risico's	Geen tijdige aanpassing structurele inkomsten leges grondwaterheffing wegens nalaten aanvragen tariefsaanpassing grondwaterheffing.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening groondwaterheffing	**Begroot na wijziging**	**Realisatie**	**Saldo**
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**973**	
Storting		722	-722
Onttrekking	-	-	-
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**1.695**	

Voorziening Garantstelling Vathorst	
Doel voorziening	Garantstelling jegens de gemeente Amersfoort bij een tekort op de ontsluiting van Vathorst (maximum € 4,5 miljoen)
Instellingsbesluit	PS d.d. 8 juni 2009 Jaarrekening 2008 (PS2009PS05)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eenmalig bedrag uit algemene middelen		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	4540000
Eindjaar			
Toereikendheid	In 2018 heeft laatste betaling plaatsgevonden, een bedrag van € 95.630, en het restant van € 126.369 is vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen. De voorziening kan worden opgeheven.		
Vrije ruimte	Zie toereikendheid.		
Nut en noodzaak	De voorziening is ingesteld ten behoeve van garantstelling jegens de gemeente Amersfoort bij een tekort op de ontsluiting van Vathorst (maximum € 4,5 miljoen). Zie verder toereikendheid.		
Bestedingsplan	Afhankelijk van de realisatie van de laatste 5% projecten van de gemeente Amersfoort.		
Voorwaarde besteding	Ten gunste van gemeente Amersfoort als onderdeel van toegezegde garantstelling voor ontsluiting Vathorst.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	Zie toereikendheid.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening garantstelling Vathorst	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**96**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	96	-96
Stand van de voorziening per 31-12-2018		-	

Voorziening Groot onderhoud / vervanging huisvesting	
Doel voorziening	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van het Provinciehuis en Paushuize
Instellingsbesluit	PS FP-1/1990

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Op basis van het onderhoudsschema		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	De voorziening is op dit moment toereikend.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van het egaliseren van kosten voor onderhoud (BBV art 44 lid 1 sub c).		
Bestedingsplan	Voor het inzetten van gelden voor groot onderhoud van de Archimedeslaan.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van het groot onderhoud van de Archimedeslaan en Paushuize.		
Concrete verplichting	De kosten voor groot onderhoud van de Archimedeslaan en Paushuize.		
Relevante ontwikkelingen	Het meerjaren onderhoudsplan Huisvesting is in 2018 geactualiseerd.		
Mate van doelrealisatie	Door het in stand houden van de voorziening wordt het doel bereikt.		
Risico's	Onbekend.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties reserve".		

Voorziening groot onderhoud/verv. Huisvest.	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		-	
Storting	500	4.589	-4.089
Onttrekking	863	4.589	-3.726
Stand van de voorziening per 31-12-2018		-	

Voorziening Groot onderhoud kantons	
Doel voorziening	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van de Kantons
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Op basis van het meerjaren onderhoudsplan		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	De voorziening is op dit moment toereikend.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van het egaliseren van kosten voor het onderhoud van de Kantons (steunpunten) (BBV ART 44 lid 1 sub c).		
Bestedingsplan	Voor het inzetten voor groot onderhoud opgenomen in het MOP van de kantons.		
Voorwaarde besteding	Voor het inzetten van gelden uit de voorziening wordt periodiek een meerjaren onderhoudsplan (MOP) opgesteld.		
Concrete verplichting	De kosten voor groot onderhoud voor de kantons.		
Relevante ontwikkelingen	Het nieuwe meerjaren onderhoudsplan is in juli 2018 vastgesteld.		
Mate van doelrealisatie	Door het in stand houden van de voorziening wordt het doel bereikt.		
Risico's	Onbekend.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties reserve".		

Voorziening groot onderhoud kantons	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**144**	
Storting	63	63	-
Onttrekking	62	207	-145
Stand van de voorziening per 31-12-2018		-	

Voorziening Hart van de Heuvelrug	
Doel voorziening	Dekking exploitatietekort van het programma Hart van de Heuvelrug in 2025.
Instellingsbesluit	PS2006BEM15, d.d. 4 juli 2006 bij de jaarrekening 2005 PS2005REG09, d.d. 12-12-2005 Voorlopige dekking garantstelling ecoduct N237

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalige storting		
Minimum bedrag	5300000	Maximum bedrag	5300000
Eindjaar	2025		
Toereikendheid			
Vrije ruimte	Zie relevante ontwikkelingen.		
Nut en noodzaak	Ter dekking van het exploitatietekort door het optreden van risico's van het programma Hart van de Heuvelrug, dit programma loopt (vooralsnog) t/m 31/12/2025. Minimaal jaarlijks wordt bij de jaarrekening beoordeeld of de voorziening op peil is en wordt zonodig bijgestort of valt een deel vrij.		
Bestedingsplan	Het programma Hart van de Heuvelrug loopt (vooralsnog) t/m 31-12-2025, dan zal bekend zijn wat het definitieve exploitatietekort is. Bij eerdere bijstelling van het resultaat valt mogelijk een deel vrij aan de algemene middelen.		
Voorwaarde besteding	De voorziening mag alleen worden aangewend indien door optreden van de risico's een exploitatietekort ontstaat van het programma Hart van de Heuvelrug.		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	Het verwachte exploitatietekort wordt mede bepaald op basis van de risico's. Hierbij wordt uitgegaan van risico's > 50%. Risico's < 50% zijn opgenomen in het weerstandsvermogen van de provincie. Het programma is, mede door de huidige vastgoedmarkt, nog constant in beweging. Hiervoor wordt jaarlijks de Mastergrex en risicoanalyse Hart van de Heuvelrug geactualiseerd naar de laatste marktinzichten. Zie het projectenblad Hart van de Heuvelrug voor aanvullende informatie over het programma.		
Mate van doelrealisatie	Zie projectenblad Hart van de Heuvelrug.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Hart van de Heuvelrug	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**100**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	100	-100
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**0**	

Voorziening NAR-regeling	
Doel voorziening	Het doel van de voorziening is om te voorzien in de (toekomstige) kosten die voortkomen uit de regeling Non-activiteit uit 2012. De kosten worden zeker gemaakt en zijn in de voorziening gereserveerd.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2016 d.d. 03-07-2017 PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	De voorziening is gevoed uit de reserve weerstandsvermogen, de reserve frictiekosten en het rekeningresultaat 2016.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	8700000
Eindjaar	2024		
Toereikendheid	De toereikendheid van de voorziening is voldoende.		
Vrije ruimte	Geen vrije ruimte		
Nut en noodzaak	Voor het opvangen van de toekomstige kosten van de medewerkers die gebruik maken van de Non-activiteitsregeling.		
Bestedingsplan	Maandelijks worden er (salaris)kosten geboekt voor de medewerkers die gebruik maken van de regeling. Deze kosten zullen per kwartaal ten laste van de voorziening geboekt worden. Dit zal doorgaan tot de betreffende medewerker de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt en daarmee het dienstverband wordt beëindigd.		
Voorwaarde besteding	Kosten mogen alleen ten laste van de voorziening geboekt worden als de bedragen ook daadwerkelijk zijn uitbetaald		
Concrete verplichting	Doorbetalen oud medewerkers die gebruik maken van de regeling tot de pensioengerechtigde leeftijd.		
Relevante ontwikkelingen	Verhoging pensioenleeftijd, CAO-ontwikkelingen. De NAR voorziening is bepaald op basis van huidig cao en er is geen rekening gehouden met mogelijke stijgingen in CAO of AOW leeftijd.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Er zijn nu geen nieuwe medewerkers meer die gebruik kunnen maken van de regeling. Toekomstige cao afspraken gelden ook voor NAR medewerkers, bij een nieuwe cao moet dan ook de hoogte van de voorziening opnieuw bepaald worden.		

Voorziening NAR-regeling	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**7.181**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	1.865	2.907	-1.042
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**4.274**	

Voorziening Nazorg stortplaats Maarsbergen	
Doel voorziening	De nazorg van de stortplaats Maarsbergen
Instellingsbesluit	PS d.d. 26 april 2005 (PS2005BEM20); Jaarrekening 2008 - geen specifiek besluit (formeel bekrachtigd bij vaststelling van de jaarrekening, PS2009PS05).

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	In 2008 is eenmalig een bedrag ontvangen van het OLVM t.b.v. de nazorg van de stortplaats Maarsbergen; Jaarlijks wordt er een bedrag toegevoegd om dit bedrag op peil te houden.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2040		
Toereikendheid	Uit de opgestelde kostenberekening blijkt dat de nazorg- en saneringsverplichtingen met de beschikbare middelen tot 2040 kunnen worden bekostigd. Mocht onverhoopt blijken dat het huidige saldo toch niet toereikend is, dan zijn de oorspronkelijk deelnemende gemeenten (of hun rechtsopvolgers) verplicht het tekort aan te vullen (artikel 5.1 uit nazorgovereenkomst).		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. Een eventueel positief saldo zal overeenkomstig een afgesproken verdeelsleutel worden verdeeld over de oorspronkelijk deelnemende gemeenten (of hun rechtopvolgers (artikel 10)).		
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Op grond van de ontwerp-tekst Leemtewet zijn begin jaren 90 voor de toen operationele, door particulieren geëxploiteerde stortplaatsen nazorgfondsen gevormd.		
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.		
Voorwaarde besteding	Voor de stortplaats Maarsbergen heeft de provincie nazorgovereenkomst afgesloten met een looptijd van 30 jaar. In die overeenkomst is vastgelegd welke nazorgactiviteiten moeten worden uitgevoerd ten laste van de nazorgfondsen. De provincie beheert die fondsen.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Geen		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de oorspronkelijk deelnemende gemeenten.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Nazorg stortplaats Maarsbergen	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**721**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**721**	

Voorziening Nazorg stortplaatsen	
Doel voorziening	De nazorg van de stortplaatsen: De Omega (Wilnis), Tammer (Soesterberg) en Weber (Nieuwegein). Het nazorgfonds van Smink (Amersfoort) is opgenomen in het nieuwe Leemtewetfonds.
Instellingsbesluit	PS d.d. 11 januari 2000 (1999WEM003628i)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalig bij instelling vanuit de bestaande reserve toezicht. Jaarlijkse toevoeging om de voorziening op het juiste niveau te brengen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	2021		
Toereikendheid			
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. In de overeenkomst is opgenomen dat bij een eventueel positief saldo de helft van het nazorgfonds aan 'het bedrijf' vervalt en de andere helft aan de provincie. Pas bij opheffing van de voorziening eind 2025 zal blijken of er nog vrije ruimte is.		
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Wettelijke verplichting van monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen.		
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van de nazorg van de stortplaats Omega.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Op grond van de ontwerp-tekst Leemtewet zijn begin jaren 90 voor de toen operationele, door particulieren geëxploiteerde stortplaatsen nazorgfondsen gevormd. Tammer en Weber zijn reeds afgesloten/overgedragen. Voor de stortplaats omega Wilnis heeft de provincie een nazorgovereenkomst waarin is vastgelegd welke nazorgactiviteiten moeten worden uitgevoerd ten laste van het nazorgfonds. De provincie beheert dit fonds. Indien in 2025 een bedrag resteert, wordt dit volgens de verdeelsleutel van artikel 5.1 over het bedrijf en de provincie 50-50 verdeeld.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de voormalig exploitant.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Nazorg stortplaatsen	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**1.146**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	19	-19
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**1.127**	

Voorziening Ontgrondingenwet

Doel voorziening	Dekking toekomstige schade bij reeds verleende grote ontgrondingen (boven de 10.000 kubieke meter) met een daadwerkelijke kans op schade.
Instellingsbesluit	PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Jaarlijkse voeding door overschot op ontgrondingenheffing na gemaakte kosten.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid			
Vrije ruimte	Geen		
Nut en noodzaak	Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel(artikel 44 lid 2 BBV). Dit betreft ontgrondingenheffing voor kosten met betrekking tot in de ontgrondingenwet genoemde doelen (zoals onderzoek, compensatie, schadevergoedingen).		
Bestedingsplan	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is geen bestedingsplan mogelijk.		
Voorwaarde besteding	De voorziening mag alleen worden aangewend voor kosten die gemaakt worden in het kader van ontgrondingen.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	Geen		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is een juiste hoogte van de voorziening op korte termijn slecht in te schatten.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening ontgrondingenwet	**Begroot na wijziging**	**Realisatie**	**Saldo**
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**16**	
Storting	5	23	-18
Onttrekking	-	-	-
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**39**	

Voorziening Pensioenen GS	
Doel voorziening	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten voor de verplichtingen tot het betalen van pensioengelden aan huidige en voormalige GS-leden bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.
Instellingsbesluit	PS d.d. 18 mei 2004, Jaarrekening 2003; (PS2004BEM14)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Middels de storting van de pensioenbijdragen van de huidige gedeputeerden, de inbreng van overdrachten en indien nodig een jaarlijkse storting ten laste van het budget wachtgelden en pensioenen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar			
Toereikendheid	Op dit moment is de voorziening toereikend. Jaarlijks wordt in opdracht van de provincie door APG Loyalis een actuariële berekening uitgevoerd van de pensioenen van de reeds gepensioneerden, de actieven en slapers. Op grond hiervan wordt indien nodig de voorziening aangevuld of afgeroomd.		
Vrije ruimte	Er is op dit moment geen vrije ruimte. Pas bij de opheffing van de voorziening (bij overlijden van de laatste gepensioneerde en/of nabestaande) zal blijken of er nog vrije ruimte is.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van de dekking van de pensioenverplichtingen jegens (voormalig) gedeputeerden.		
Bestedingsplan	Uitbetaling pensioenen (voormalige) gedeputeerden.		
Voorwaarde besteding	Het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of overdracht van opgebouwde pensioenrechten.		
Concrete verplichting	Gebaseerd op de laatst ontvangen actuariële berekeningen per peildatum 31 oktober 2018: € 2.791.717 benodigd bedrag voor pensioenen actieven en slapers € 6.943.790 benodigd bedrag voor pensioenen gepensioneerden € 9.735.507 totaal		
Relevante ontwikkelingen	Op 23 mei 2016 is in het IPO besloten om over te gaan tot fondsvorming. Dit houdt in dat de opbouw van pensioenen van de actieven en slapers per een nog nader te bepalen datum overgezet zal worden naar het ABP. De pensioenen van de gepensioneerden blijven bij de provincie en worden uit de bestaande voorziening betaald. Wanneer de laatste gepensioneerde (en/of nabestaande) is overleden, kan de voorziening dan worden opgeheven.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Dat de aannames bij de actuariële berekeningen niet juist zijn, waardoor de voorziening te laag kan zijn en extra dotaties gedaan moeten worden.		
Bijzonderheden	Indien elders opgebouwde pensioenrechten worden ingebracht, wordt de ontvangen afkoopsom aan de voorziening toegevoegd.		

Voorziening pensioenen GS	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2018		**9.186**	
Storting	-	1.036	-1.036
Onttrekking	-	487	-487
Stand van de voorziening per 31-12-2018		**9.735**	

BIJLAGEN

Bijlage 1: Verkeer- en vervoerprogramma BRU

Per 1 januari 2015 zijn de verkeer- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht binnen de provincie ondergebracht. Dit betreft o.a. de OV-concessie en de Regiotaxi-contracten van de stadsregio, het beheer en onderhoud van de provinciale OV-bedrijfsmiddelen (voornamelijk alles rondom de tram), de uitvoering van het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (RUVV) en de strategische OV-beleidszaken van het voormalige BRU.

Onderdeel van de transitie-afspraken is dat de door Bestuur Regio Utrecht vastgestelde meerjarenbegroting met uitvoeringsprogramma's (inclusief exploitatie en subsidiebeschikkingen) gerespecteerd blijven tot 2020. Deze afspraak wordt ook wel het "BRU-hek" genoemd.

De beleidsmatige en financiële verantwoording over de uitvoering van de verkeer- en vervoertaken zijn opgenomen in programma 5 Bereikbaarheid. Om specifiek inzicht te geven in de financiële opbouw van het BRU-hek over het jaar 2018 is in deze bijlage een financiële tabel opgenomen van de verkeer- vervoertaken van voormalig BRU. Voor een toelichting op de verschillen verwijzen wij u naar de verschillenanalyse in het programma Bereikbaarheid.

(bedragen x € 1.000)

	Begroting na wijziging 2018	Rekening 2018	Verschil
Lasten			
OV Systeemmanagement	1.816	1.723	93
OV Exploitatie	51.510	48.586	2.923
Regiotram	24.743	22.841	1.902
RUVV: Wegen en verkeer	5.439	5.354	85
RUVV: OV -Infra	24.011	-894	24.905
Totaal Lasten	**107.519**	**77.611**	**29.909**
Baten			
BDU	98.613	98.613	-
Overige inkomsten/Derden	11.483	11.974	-491
Totaal Baten	**110.096**	**110.587**	**-491**
Saldo lasten en baten	**2.577**	**32.976**	**-30.400**
Mutatie Reserve BDU BRU			
Storting	9.462	-	9.462
Onttrekking	41.783	2.721	39.062
Mutatie Reserve Kapitaallasten Uithoflijn			
Storting	39.783	39.783	-
Onttrekking			
Mutatie Reserve Voorfinanciering			
Storting*			
Onttrekking	4.171	3.371	800
Saldo na mutatie bestemmingsreserves	**-714**	**-714**	**-**

* De storting in de reserve Rente kosten voorfinanciering (€ 1,657 mln. in 2018) vindt plaats vanuit de Algemene middelen en maakt daarom geen onderdeel uit van dit overzicht.

Bijlage 2: Samenvatting Jaarrapportage Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2018

Het externe veiligheidsbeleid is gericht op het beperken van risico's op calamiteiten met gevaarlijke stoffen waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De risicobronnen zijn: Inrichtingen, transport van gevaarlijke stoffen over weg, water, spoor en door buisleidingen, vuurwerk bij evenementen, en het gebruik van luchthavens.

Door het Rijk, de provincies, de VNG en de Veiligheidsregio's werden in het kader van het programma Impuls Omgevingsveiligheid de volgende deelprogramma's ontwikkeld voor de periode 2015-2018, om de kwaliteit van de uitvoering van externe veiligheids regelgeving te continueren danwel te verbeteren:

- Het deelprogramma voor de uitvoering van lokaal extern veiligheidsbeleid. Dit wordt uitgevoerd door de afzonderlijke provincies;
- Het deelprogramma gericht op de voor professionals benodigde informatie en kennisinfrastructuur, dat landelijk wordt aangestuurd door de gezamenlijke provincies en dient ter ondersteuning van de andere deelprogramma's. Er is een landelijk expertisecentrum met een landelijke site (www.relevant.nl) dat zorgdraagt voor kennisuitwisseling, introductie van nieuwe regelgeving, en de ontwikkeling van werkstandaarden;
- Het deelprogramma voor inrichtingen die vallen onder het Besluit Risico Zware Ongevallen(BRZO). Dit wordt uitgevoerd door de gezamenlijke provincies, het Rijk, de BRZO-RUD's (de provincie Utrecht is aangesloten bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied) en de gezamenlijke veiligheidsregio's;
- Het deelprogramma voor te stellen eisen aan de vergunningverlening in de zogeheten Publicatiereeks gevaarlijke stoffen. Dit wordt uitgevoerd door de gezamenlijke provincies, het Rijk, het bedrijfsleven en de BRZO-RUD's.

Het deelprogramma voor de uitvoering van het lokaal extern veiligheidsbeleid wordt door de afzonderlijke provincies gerealiseerd en geregisseerd. De middelen gaan naar de provincies. Dit deelprogramma staat centraal in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) 2015-2018 omdat de provincie Utrecht voor de uitvoering zelf verantwoordelijk is.

In het programma 2015-2018 is vastgelegd dat Provinciale Staten jaarlijks als bijlage bij de jaarrekening een samenvatting van de PUEV jaarrapportage met een bestedingsoverzicht vaststellen.

Deelprogramma uitvoering lokaal externe veiligheidsbeleid
Het zwaartepunt voor de uitvoering van het PUEV 2015-2018 ligt in de provincie Utrecht bij de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU), de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD Utrecht), de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) en de provincie Utrecht. Samen met de gemeenten Nieuwegein en Veenendaal (die overigens ook zijn aangesloten bij de RUD Utrecht of de ODRU), vormen zij de PUEV projectgroep. In deze projectgroep wordt kennis gedeeld, worden problemen besproken en opgelost. Er wordt nauw samengewerkt tussen de RUD Utrecht en de ODRU. De provincie voert de regie en is voorzitter van de projectgroep. In de projectgroep wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en vanuit de projectgroep vindt afstemming plaats met de gemeenten in de provincie.

In het PUEV 2015-2018 wordt gewerkt aan het realiseren van een adequate organisatorische en beleidsmatige borging en uitvoering van externe veiligheid regelgeving ten aanzien van ruimtelijke plannen en projecten, structuurvisies, routering van gevaarlijke stoffen, vergunningverlening en risicoregistratie. De provincie vervult een regiefunctie op basis van afspraken die tussen het Rijk, IPO, VNG en Veiligheidsregio's zijn gemaakt in het Bestuurlijk Omgevingsberaad in juni 2014.

De uitvoering van externe veiligheid is geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening aan bedrijven en in ruimtelijke plannen. In de ruimtelijke plannen die in 2018 aan de provincie werden voorgelegd was externe veiligheid goed verwerkt. In 2018 werd gewerkt aan externe veiligheidsadviezen voor 15 vergunningen en 416 ruimtelijke plannen. In meerdere gemeenten is gewerkt aan een omgevingsvisie en is input geleverd t.a.v. externe veiligheid. Ca. 70 mutaties werden aangebracht in het Risicoregister dat is gekoppeld aan de Risicokaart. Er is een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor gevaarlijke stoffen en in 2018 werd in 4 gemeenten de route aangepast. De aanpassing van de bewegwijzering vindt plaats in 2019.

De aansturing van de handhaving vindt plaats door de provincie in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst handhaving en niet via het PUEV.

Groepsrisico
Er zijn geen saneringsgevallen en er is een beperkt aantal overschrijdingen van het groepsrisico.
Het terugdringen van overschrijdingen van het groepsrisico is niet wettelijk verplicht, maar is wel een provinciale doelstelling. Bij 5 lpg tankstations wordt de 'oriëntatiewaarde' van het groepsrisico nog overschreden. In twee gevallen gaat het om een hele lichte overschrijding. Bij één BRZO bedrijf was het groepsrisico door ruimtelijke ontwikkelingen rondom de inrichting net onder de oriëntatiewaarde, maar door een recente aanpassing van de rekenmethodiek is deze nu net boven de oriëntatiewaarde uitgekomen.

In het eindrapport basisnet is aangegeven dat bij snelwegen rond Utrecht (A2, A12, A27) de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico licht overschreden zal blijven bij naleving van de wettelijk vastgestelde risicoplafonds. Langs het spoor in Amersfoort is er sprake van een overschrijding van de oriëntatiewaarde. Deze is iets hoger dan langs de snelwegen.

Er worden langs provinciale en gemeentelijke wegen geen normen of richtwaarden overschreden.

Vervoer gevaarlijke stoffen over het spoor
In 2016 werd geconstateerd dat er veel meer gevaarlijke stoffen op het spoor werden vervoerd dan in het basisnet is toegestaan. Sindsdien is gewerkt aan de volgende oplossingen voor de problemen op het spoor:

- **Beschikbaarheid en gebruik Betuweroute:** In Duitsland wordt de spoorinfrastructuur tussen Emmerich en Oberhausen uitgebreid tot drie sporen. De werkzaamheden zijn gepland tot 2022 maar kunnen langer duren. Toch kan er meer vervoer van gevaarlijke stoffen over de Betuweroute dan thans gebeurt. Het gebruik van de Betuweroute zal per 1 januari 2019 worden gestimuleerd door middel van prijsprikkels. Er is een serviceloket ingesteld voor vervoerders en verladers, dat informatie verstrekt over het vervoeren van gevaarlijke stoffen binnen de risicoplafonds, de mogelijkheden van routering en mogelijke technische belemmeringen voor het vervoer (vb. welke locomotief is geschikt);

- **Herroutering van lpg:** De treinen die in 2015 van Geleen naar Tsjechië reden via Den Bosch, Utrecht, Amersfoort, rijden nu via Den Bosch-Arnhem en via de Betuweroute. Dat scheelt voor de provincie Utrecht 1450 lpg wagens op jaarbasis;

- **Veiligheidsmaatregelen aan treinen en spoor:** Het gaat hier om maatregelen als: Het voorkomen dat treinwagons met gevaarlijke stoffen voor of achter aan de trein zijn gekoppeld (crashbuffers). Het signaleren van het warmlopen van treinstellen bijvoorbeeld door een kapot treinstel (hotboxdetectie). Het toepassen van ERTMS (European Rail Traffic Management);

- **Robuust basisnet:** Het Rijk vindt het basisnet spoor niet robuust genoeg om bijvoorbeeld werkzaamheden aan het spoor op te kunnen vangen en in te spelen op marktontwikkelingen . Op een aantal spoortrajecten is het vervoer van gevaarlijke stoffen in het kader van het basisnet verboden of zijn lage risicoplafonds vastgesteld om het gebruik van de Betuweroute te bevorderen. Het Rijk vindt dit achteraf geen gelukkige keuze en onderzoekt de mogelijkheden om de risicoplafonds aan te passen. De gevolgen van dit onderzoek voor de risicoruimte langs het spoor in de provincie Utrecht zijn nog niet in te schatten. Een besluit wordt genomen in 2020;

- **Een routeringsbesluit is voorbereid:** Een routeringsbesluit is voorbereid voor de trajecten Eindhoven-Venlo, en Amersfoort-Apeldoorn zodat als de bovenvermelde maatregelen onvoldoende soelaas bieden, het besluit kan worden genomen. De staatssecretaris beschouwt dit echter als een ultimum remedium in verband met de werkzaamheden aan het derde spoor in Duitsland en mogelijk negatieve gevolgen voor het bedrijfsleven;

- **Modal shift:** De staatssecretaris van Infrastructuur en Water heeft in 2018 aangegeven op de middellange termijn te kijken naar mogelijkheden van modal shift naar buis en/of water en het samenbrengen van productie en verwerking op één locatie waardoor vervoer van bepaalde stoffen niet of nauwelijks meer nodig is.

Situatie op het spoor in 2018 in de provincie Utrecht
In 2018 is er op basis van de eerste drie kwartalen (de gegevens over het laatste kwartaal zijn nog niet beschikbaar bij het opstellen van deze rapportage) sprake van een grote onderschrijding van het toegestane transport van gevaarlijke stoffen op het traject Woerden-Harmelen- Breukelen-Hilversum-Amersfoort en op het traject Breukelen-Utrecht- Lunetten-Geldermalsen. Verder is er sprake van een grote overschrijding van de risicoruimte op het traject Amersfoort-Oost- Barneveld. Op basis van het Basisnet is op dit laatste traject nauwelijks vervoer van gevaarlijke stoffen toegestaan.

Financiën

PUEV 2018	Begroting	Realisatie
Lasten	**In €**	**In €**
RUD Utrecht	184.100	158.041
ODRU	152.250	152.250
Overige bestedingen	98.000	20.025
Totaal	**434.350**	**330.316**
Baten		
Rijksbijdrage	300.025	300.025
Reserve PUEV	134.325	30.291
Totaal	**434.350**	**330.316**

De bestedingen zijn lager dan begroot. Er werden vooral minder uren gemaakt voor de EV advisering aan vergunningen. De advisering t.a.v. omgevingsvisies in verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet was minder dan verwacht en de kosten voor de geplande bebording van aangepaste routes gevaarlijke stoffen zijn doorgeschoven naar 2019. In het algemeen kan worden aangegeven dat de middelenbehoefte in 2018 lager was dan begroot. De verminderde behoefte aan inzet voor de vergunningverlening is in lijn met 2017. De verwachting is dat in verband met het inwerking treden van de Omgevingswet er de komende jaren extra kosten moeten worden gemaakt in verband met het opstellen van omgevingsvisies en het verwerken van brand, explosie en toxische effectgebieden (zogeheten aandachtsgebieden) in het Risicoregister.

Het provinciaal uitvoeringsprogramma wordt gefinancierd met rijksmiddelen (€ 300.325) aangevuld met middelen uit de Reserve voor het PUEV. € 30.291 Zal worden onttrokken aan de Reserve PUEV. De Reserve bedroeg per 1 januari 2019 € 310.797 en daalt tot € 280.506. Deze middelen worden, conform besluitvorming door PS t.a.v. het PUEV 2019 ingezet ter dekking van het PUEV 2019. Mocht de Impuls Omgevingsveiligheid alsnog verlengd worden tot en met 2020, dan wordt aan PS een voorstel gedaan om eventueel resterende middelen in de Reserve in te zetten ter dekking van de kosten voor verlenging van het PUEV tot en met 2020.

Bijlage 3: Afkortingenlijst

AGV	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
AMvB	Algemene Maatregelen van Bestuur
ARK	Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
AVP	Agenda Vitaal Platteland
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BIT	Bureau ICT-Toetsing
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewone opsporingsambtenaren
BOB	Beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming
BOR	Bereikbaarheidsoffensief Randstad
BRU	Bestuur Regio Utrecht
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BWM	Bodem Water en Milieu
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
B&W	Burgemeester en Wethouders
CEP	Centraal Economisch Plan
CHAT	Cultuurhistorische Atlas
CHS	Cultuur historische hoofdstructuur
CPB	Centraal Planbureau
CROW	St. Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw
CvdK	Commissaris van de Koning
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DVO	Dienst verleningsovereenkomst
EBU	Economic Board Utrecht
EC	Europese Commissie
EED	Energy Efficiency Directive
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMA	European Medicine Agency
EMU	Economische en Monetaire Unie
ERP	Enterprise Resource Planning
EU	Europese Unie
FIDO	Financiering decentrale overheden
FL	Flevoland
FUHB	Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven
GS	Gedeputeerde staten
GWW	Grote Wegenwerken
HDSR	Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
HNP	Huis Nederlandse Provincies
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	Human resource management
HTO	Hoge temperatuur opslag
HUL	Het Utrechts Landschap
HvdH	Hart van de Heuvelrug
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ICT	Informatie- en communicatie technologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IFL	Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving
IGP	Integraal gebiedsprogramma
IPO	Interprovinciaal overleg
ITS	Intelligente Transport Systemen
IVN	Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid
JUP	Jaarlijks Uitvoeringsprogramma
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kaderrichtlijn water
LET	Linie expert team
LEU	Landschap Erfgoed Utrecht
LTO	Land- en Tuinbouw Organisatie
MIP	Meerjaren Investerings plan

MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
M(J)OP	Meerjaren Onderhouds plan
MJP	Meerjarenplanning
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse
MRB	Motorrijtuigenbelasting
NAR	Non activiteiten regeling
NARIS	Risicomanagement Informatie Systeem
NGE	Niet gesprongen Explosieven
NH	Noord-Holland
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NMU	Natuur en Milieufederatie Utrecht
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOM	Nul-op-de-meter
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NRU	Noordelijke Randweg Utrecht
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODNZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
OMU	Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
OV	Openbaar vervoer
PAS	Programmatische aanpak Stikstof
P&O	Personeel & Organisatie
P+R	Parkeer & Reis
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PM	Pro Memorie
PMV	Provinciale Milieuverordening
POA	Permanent oostelijke aanvoer
POP3	Plattelandsontwikkelprogramma, 3de Europees subsidieprogramma
POUHL	Project Organisatie Uithoflijn
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
PS	Provinciale staten
PU	Provincie Utrecht
PUEV	Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid
RAG	Ruimtelijk Agenda Gemeenten
REOS	Ruimtelijke Economische Ontwikkelstrategie
RF	Revolverend Fonds
RFV	Regio Foodvalley
RGW	Statencommissie Ruimte, Groen en Water
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMN	Recreatie Midden Nederland
RodS	Recreatie om de Stad
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
Ruddo	Regeling uitzetting en derivaten decentrale overheden
RVB	Rijksvastgoed bedrijf
RVM	Regionale Verkeersmanagement
RvS	Raad van State
RWS	Rijkswaterstaat
SNEL	Samen naar energiepositieve leefomgeving
SvA	Stelling van Amsterdam
SVNL	Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer
SUNIJ	Sneltram Utrecht - Nieuwegein/IJsselstein
TBO	Terrein Beherende Organisaties
TOP	Toeristische Overstappunten
TSK	Thematische Structuurvisie Kantoren
TUG	Tijdelijk en uitzonderlijk gebruik
UMP	Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USP	Utrecht Science Park
VAB	Vrijkomende agrarische bebouwing
VBS	Vliegbasis Soesterberg
VIC	Veenweide Innovatiecentrum
(V)MBO	(Voorbereidend) Middelbaar Beroeps Onderwijs
VMC	verkeersmanagementcentrale

VPB	Vennootschapsbelasting
VRI	Verkeersregelinstallatie
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
Wbb	Wet Bodembescherming
WBO	Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WKO	Warmte-koude-opslag
Wnb	Wet natuurbescherming
ZE	Zero Emissie
ZH	Zuid-Holland

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant